

نشر کردۀ
وزارت تعلیم و تربیہ
ریاست تالیف و ترجمہ

فرہنگ زبان و ادبیات پښتو

نگارش
زلمی ہیوادمل

فرهنگ زبان و ادبیات پشتو

جلد اول

نگارش

زلمی هیواد مل

باهتمام عبدالکریم پتنگ

نشر کرده

ریاست تالیف و ترجمه وزارت تعلیم و تربیه

۱۳۵۶

طرح پستی

از محمد روحانی رؤیا

اهدا

به پیشگاهی استاد اجل پوهاند عبدالحی حبیبی

که نگارنده را افتخار شاگردی شان حاصل است ،
در ایام تحصیل و بعد ها چون پدرمهربان در تربیه ام حصه
داشته اند .

يادونه

دتأليف او ترجمي رياست و ياري، چي دنننې ټولنې دغوښتنو سره سم زموږ د خوران جمهوري دولت ددې عالي هدف په رڼا کي چي په علمي او ادبي اثارو دپښتو ژبي لمن دليکوالو او شاعرانو په ادبي ښايسته گلا نو ډکول او ښکلي کول دي دخپلو نورو فرهنگي خدمتونو په لړ کي دپښتو ژبي د ادب مينانو ته دهغي دبين المللي سيمينار دآثارو يو گټور اثر چي د «فرهنگ زبان وادبيات پښتو» په نامه يادېږي ددغه سيمينار دمقدماتې غونډې دفيصلي په حکم چاپ او وړاندي کوي .

له نيکه مرغه په دې نوي ادبي اثر کي ددوهمې هجري پېړۍ نه را په دې خوا تقريباً ددوو زرو په شاوخوا کي دهغو ليکوالانو او شاعرانو سوانح او دکلام نمونې چاپ شوي دي چي پوره پوره تازه والي لري او ځيني داسي کسان هم پکي شته چي له قلمي نسخو او ياداښتونو څخه پرته په نور و تذکرو او يا چاپ شوو آثارو کي يې کورټ ذکر نه دي راغلي. البته يقين لرو چي ددې ادبي چيني رڼې او تازه اوبه به دپښتو ژبي د ادب تېرو تنده لږ څه ماته کړي. دا چي دښوونې او روزنې ونډه په دې علمي غونډو کي ټاکل شوي، نو دتأليف او ترجمي رياست ته وظيفه ورکړه شوه چي ددې کتاب په چاپ او کي برخه واخلي او دادي دسيمینار درانه محترم مجلس ته دغه کتاب وړاندي کيږي. هيله ده چي د پښتو ژبي دنورو چاپ شوو آثارو په کتار کي دپښتو ژبي ډېر اختيا او غني کيد و دپاره خدمت وبلل شي.

په درناوي

محمد صديق سيلانسي

دتأليف او ترجمي رئيس

الف

فرهنگ زبان و ادبیات پښتو

اته سره کاله د مخه د غزنی نوميالی مفکر داسی ویلی و:

لشکر از بهر ملک و دین باید

خود چنین اند و این چنین باید

(سنایی)

کله چی ددې کتاب ښاغلی لیکوال زلمی هیوادممل لا په پوهنځی کی زده کوونکی و، ما به دده ذوق او پوهه لیدله، نو به می له ځانه سره ویل، چی یو افغان د ذوق خاوند اوز یار کښ محصل باید د غسی وی، چی د خپل فرهنگ او ژبسی سره دغسی مینه ولری.

د خدای چی پر چا ښه پیرزو وی، هغه نو په داسی کار بوخت کړی، چی ورته وړ وی، او ذوق ئی لری، او دخپل زیار او کړاو گټه ووینی.

هیوادممل خو د زده کړی رسمی دوره په پوهنځی کی تمامه کړه، مگر دی پوهیدئ چی د پوهنځی زده کړی بابیزی دی، سپری پخپله باید ځان پوه کاندی. مطالعه وکړی، او دا ومني چه یو انسان تر مرگه پوری زده کوونکی دی، او هر وخت، هر څه، هر څو نی په هره توگه زده کیدای سی.

خدای دی زلمی ته ډیر عمر ورکړی، چی دغسی زده کوونکی پاته سی، اولاً ډیر څه زده کړی، او خپلی ژبسی ته داسی گټور کارونه وکی، چی د یوه افغان زلمی سره ښایی.

هيواد مل دغه کتابگوټی زما په غوښتنه په لږ وخت کې بشپړ کړ ، ده د پښتو ژبې او د افغان لږ تر لږه (۲۰۰۰) تنه شاعران ، لیکوالان ، نوميالی خلک په دې "جیبی واړه کتاب کې په لنډ ډول مردف وښوول .

دا کتاب مفصل نه دی ، د زده کړونکو او هغو خلکو لپاره کښل سوې دی ، چی یو سړی په لنډه توگه ژر وپېژنی او بیایي په مفصلاتو کې دا حوال او آثار و پلټنه وکړی . اودلته تش دونی ورته ښکاره سی ، چی هغه مطاوب سړی دکوم وخت ، او کومې ډلې و ، او کوم اثر ځنی پاته دی که به ؟

زه د ښاغلی هیوادم مل دغه زیار ستایم اودا غواړم ، چی دې د ذوق او پوهې خاوند زلمی ته عمر او توفیق ورکي ، چی پښتو ته لانور غټ غټ خدمتونه وکړی ، او هغه څه چی موږ زلموته نا تمام سپارلی دی ، دی اودوی یی لاپسی بشپړ کړی . ځکه چی دوی د فرهنگ او ژبې لپاره ، زموږ تکړه اوزلمی غښتلی لښکر دی ، چی د حضرت سنایی په قول :

« خرد چنین اندو این چنین باید . »

جمال مینه کابل ؛ د زمري ۷ ، ۱۳۵۶

پوهاند عبدالحي حبيبي

دا کتاب

پښتو هغه ژبه ده، چې له دوو زرو کالو پخوا په دې ژبه د لیکل شوو آثارو
علايم لیدل شوي، او مخصوصاً له اسلامي دورې وروسته لویو شاعرانو په دې
ژبه شعرونه ویلي، او سترو عالمانو په دې ژبه کتابونه کښلي دي، چې د دغو آثارو
او اشعارو تحقیق زموږ دخوانو طالب العلمانو او محققینو کار دی.

د تاریخ ادبیات مطالعین او شاگردان، تل دخپلې مطالعې په وخت کې له ځینو
ادبي اصطلاحاتو، آثارو دادبیاتو او شاعرانو له اسماءو سره مخامخ کیږي، چې
دپوهیدنې لپاره یې فرهنګونو او دغه ډول کښو ته مراجعه کوي، او ددغه ډول
آثارو موجودیت ته دضرورت احساس کوي .

په پښتو ادب کې ددغه ډول کتاب د موجودیت ضرورت له ډیرې پخوا محسوس و،
د خوشحالی ځای دی چې په دې سیمینار کې د « فرهنګ زبانونو ادبیات پښتو » کتاب
زما د ځوان همکار، گران دوست او تسکړه شاگرد ښاغلی زلمی هیواد مل تالیف
دعلم او ادب خاوندانو او محققینو ته وړاندې کیږي .

زه ښاغلی زلمی هیواد مل له هغه وخته پیژنم، چې دادبیا تسو په پوهنځي کې
محصل و، زه دده په علمی استعداد دتحقیق او مطالعې په دقت پاورې یم، زه باور
لرم چې دی زموږ له هغو ځوانانو څخه دی چې هر علمی کار او دتحقیق اولیکنی
مسایل په خیریت ترسره کوي، او هرکار چه ورسپارل کیږي، له نتیجه یی باید
سری مطمئن وی.

هيواد مل دیوه داسی کتاب تالیف ته لاس اوږد کړی دی، چی زموږ علمی محافل یی له پخوا غوښتونکی وو، او دا څه اسان کار هم نه دی، زیات تحقیق او کړاو ته ضرورت لری، او دنورو پوهانو اومحققینو مرسته غواړی .

ددی کتاب په لومړی ټوک کی چی اوس د لوستونکو په لاس کی دی، د پښتو ژبی دهغو نثر لیکونکو او شاعرانو احوال راغلی، چی له (۱۳۰ - ۱۳۹۷ هـ ق) پوری په دی ژبه کی تیر شوی دی، ددغه کتاب په دوهم ټوک کی به ادبی اصطلاحات پښتو کتب، اود مستشرقینو احوال را وړل کیزی . ددوهم ټوک ارزښت له لومړی ټوک نه لږ نه دی، ځکه ددوهم ټوک مطالب هم ټول دمطالعینو او تاریخ ادب دشاگردانو داستفادی او ضرورت وړ مواد دی. دښاغلی هیوادمل کار له هغه اهمیتته سره چی لری یی، زیاتو نورو ستونزو او علمی کړاوونو ته هم اړ دی.

دغه کتاب باید څو ځله چاپ شی، او په هر نړی چاپ کی نوی مواد پری اضافه شی، زه هیله لرم چی د لومړی ټوک تر چاپ وروسته دی یی ژر تر ژره دوهم ټوک هم تیار او خپور شی، ددی اثر مبارکی گران هیوادمل ته وایم، او په علمی چارو کی یی لازیات بریالیتوبونه غواړم.

پوهاند میر حسین شاه

د ادبیاتو او بشری علومو د پوهنځی رئیس

فرهنگ زبان و ادبیات پستو

این کتاب از جمله آن آثار است که چاپ آن بمناسبت سیمینار بردو قرن آثار چاپ شده پستو مناسبتر و شایسته تر میباشد. واقعاً اگر دو قرن مطالعات پستو وجود نمیداشت تالیف چنین کتاب نیز ممکن نمیگردید و لازم هم نمی شد.

موجودیت چنین يك كتاب بر روی میز هر شاگرد تاریخ ادبیات و مطالعه زبان لازم میباشد. در همه کشورهای جهان درباره ادبیات زبان هائی که با آن سروکار دارند چنین کتب عیناً حیثیت قلم، کاغذ و چراغ و دیگر وسایل را دارد و یا اگر بهتر تشبیه کنیم شبیه به آلات و ادوات ماشین کاران میباشد: کار کردن بدون این کتاب چنان است که پیچ های يك ماشین را بادیست باز بسته کنیم.

چون این کتاب نخستین اقدام درین زمینه مشخص میباشد یقین است که نگارنده فعال و خستگی ناپذیر را برای تکمیل جلد های مابعد و نیز برای کامل ساختن همین جلد اول از زحمات شباروزی فارغ نخواهد نشست. این مساعی مستقبل وی زمانی موفق خواهد بود که همکاران وی و همه اهل ادب نظریات مشخص خود را بوی شفاهی و تحریری برسانند. امید میرود ازین کتاب بارها تجدید چاپ شود و در هر تجدید چاپ مواد عمده بران افزون گردد.

این کتاب از یکسو برای محصلان، معلمان و اهل ادب و قلم سودمند میباشد و از طرف دیگر نقش تکمیل کننده و معاون يك عده کتب دیگر در زمینه کتاب شناسی را دارد. ضرورت های مازید است دریغ در انست که درین چهل سال یکعده زیاد کتب

و آثار را که مورد احتیاج اول مانست در پهاوی کتب مفید بچاپ رسانده ایم و در چاپ چنین فرهنگ ها و قاموس های پښتو- دری و دری- پښتو به سائزهای مختلف کوتاهی مطلق کرده ایم و می‌ورزیم. زمانیکه در آینده بسر جمع کارهای ما ارزیابی کنند آنگاه یقیناً این نظر کنونی من تأیید خواهد شد. پس این کتاب در زمینه پیشرفت مطالعات پښتو یک وسیله و افزاز لازمی بود و مزید برین تالیف و چاپ آن نباید تاخیر مییافت. باین موجب، نگارنده گرانقدر آنرا از صمیم دل تبریک میگوییم و از خدای پاک میخواهیم بوی عمر دراز و صحت کامل نصیب فرماید، تا جلد های مابعد این کتاب را و نیز دیگر کتب را که درین زمینه سرودمند باشد بچاپ رساند و آتش شوق او پیوسته فروزان بماند.

کابل - اسد ۱۳۵۶

دکتر روان فرهادی

آدم : آدم از صوفیان و سخنوران دینی زبان پښتوست ، که در حدود قرن یازده هجری میزیست . شعر ویرا مخطوطه عبدالغنی کاسی (کتابت ۱۱۴۲ هـ) به ما رسانیده از مطالعه شعروی برمی آید که آدم از سلوک و معرفت بهره ای داشت از اشعار اوست :

دا بیان فقیر آدم ویلی
پر خلاصه سلوک کی له نظیره

آدم : چکامه های آدم در بیاض میاحسیب گل کا کا خیل (متوفی ۱۳۰۵ هـ) ثبت است ، چون اکثر شعر ای این جنگ در اواسط و اواخر قرن دوازده و اوایل قرن سیزده میزیستند ، گمان میرود که آدم نیز در همین حدود در نواحی پښتونستان موجوده میزیست و سخنور صاحب شهرتی بود که کلامش در جنگ ها و بیاض ها ضبط میگردد.

آدم : از شاعران عوامی پښتو . در ریگستان قندهار زندگی میکرد به آهنگهای ملی اشعار مذهبی ، عشقی و حماسی میسرود اشعارش در عوام شهرت دارد ، آدم به سال ۱۳۵۲ ش از جهان رفت ازوست :

الف وایی بل نسته - ب لویه الله
ت وایی توبه کازه خواره بنده
ث وایی ثابت که خپل زړه له گناه

آدم خان: آدم خان فرزند حسن خان از عشیره میتبه خیل قوم یوسفزی بود، در عصر اکبر مغولی (۹۶۳ - ۱۰۱۴ هـ) در شیر خانه از توابع سوات سکونت داشت. آدم خان فریفته دختری بنام «درخو» بود، داستان عشق این دو دل داده نهایت جذاب و دلچسپ است. آدم خان در میدان عشق سر بازی میکند تا اینکه قربانی عشق میسر گردد و معشوقه اش نیز از ماتم وی سوگوار و از دنیا میگذرد. داستان «آدم خان و درخانی» در قبایل پښتونها شهرت زیادی دارد و از قصص ملی ما شمرده میشود. این قصه علاوه از شکل شفاهی آن توسط نویسندگان و شعرای زبان ملی پښتو منظوم و منثور ثبت و تألیف گردیده است. در خلال داستان «آدم خان و درخانی» سرودهای به آدم خان منسوب است، این «سرودها را مستر راورتی مستشرق نیز ضبط نموده الفستون و دیگر واقعه نگاران و مؤلفین غرب از شهرت این قصه یاد آور میشوند از سرودهای آدم خان است:

درخانی میرمن ملو کی په درست جهان دی ولاری د حسن کو کی
آدم ستاکتور نغور کر که ور کوزی کړی ددوارو زلفو خو کی

آدین: از روحانیون، علما، و متصوفین سخنور قرن یازده هجری

شیخ آدین در بلاد هندوستان میزیست، از آنجا به پشاور هجرت کرد به خانقاه و بزم روحانی و تصوفی شیخ رحیمکار کا کا صاحب (متوفی

۱۰۶۳ هـ ق) راه یافت. در زیارت کا کا صاحب مسکن گزید ، از ارادتمندان و مریدان وی گشت. شیخ آدین سخنور زبان پښتو بود غزلیات پرشور صوفیانه وی به ما رسیده ، آدین به سال ۱۰۷۳ هـ ق رحلت کرد و در زیارت کا کا صاحب دفن گردید از اشعار اوست :

پر عاشقانو تل تهمت وایه شی

اوزه آدین دتھمتونو پند پر سرگرخم

آزاد: از شاعران صوفی زبان پښتوست. زندگی وی حدود قرن یازده تعیین میشود. شعر صوفیانه آزاد را مؤلف «ادبی ستوری» با شرح حالش ثبت کرده ازوست :

آزاده مت پر شریعت کړه ودریزه یاره

چی دمولامینه یی روزی شی هغه خوارنهوی

آزاد: از معاصران ملک نوروز (متوفی ۱۹۰۶ ع) پنداشته شده

آزاد در کوهات از مضافات پښتونستان میزیست ، سفری به بلاد دیگر کرد، و مدتی از زاد گاهشش دور زیست. آزاد از شعرای غزل گو بود به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر سرود. غزلیات آزاد در جشن- نوروزی طبع گردیده ازوست :

له تاجدا به شی آزاده دا حیلر او سرور

های آرمان گل نگار اوس له ماکیزی جدا

آزاد خان: پسر خوشحالخان از شعراء و دانشمندان افغانستان در

قرن دوازده هجری . آزاد خان نیز مانند دیگر اعضای خانواده اش

سپرد، میا بزبانهای پښتو وارد و مینوشت، اشعارش مضامین ملی واجتماعی را در بردارد، ازوست:

دا کارونه دقدرت دی آزاد گله راز دخدای دمعرفت دی هویدا
آصف خان: در جندول مناطق پښتونستان سکونت میکرد، شاعر
عوامی بود اشعارش شورانگیز عشقی و مذهبی به اوزان ملی پښتو سرود، اشعارش
در سینه های عوام محفوظ است. آصف خان در حدود ۱۳۲۰ هـ ش رحلت
کرد، ازوست:

چی ځمکه شی لینده آسمان یی ژی ویشتونکی خدای شی
پیغمبر به نیسی دال ورته

آغا جان، محمد صدیق: محمد صدیق مشهور به آغا جان از ادبا و شعرای
خاندان روحانی و علمی فیض محمد اخوانزاده است. پدرش احمد، جدش
محمد جان بن فیض محمد اخوانزاده نام داشت. در موسیقی لوگرمیز است،
عوام به اساس شهرت روحانی و رسوخ خانوادگی ویرا آغا جان صاحب خطاب
میکردند. محمد صدیق بزبان پښتو شعر صوفیانه و مذهبی سرود. بعضی ها
اشعارش را ثبت کرده اند، وی به سال ۱۳۵۰ هـ ش رحلت کرد.

آفتاب پری: شاعره هنرمندی بود، که در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در
مضافات پشاور سکونت داشت. به پیروی از مقامهای موسیقی هندی غزل
میگفت غزل آفتاب پری را بهار گلشن ضبط کرده، مؤلف «ادبی ستوری» در
جلد دوم این کتاب سوانح این زن شاعره و هنرمند را می نگارد و نمونه
شعرش را می آورد، ازوست:

مره به شی آخر آفتاب پری له دغه غمه ته

ستا په مثال خوك په عشق کی سرگردانی دی

آنخون ختيك : نامش آنخون و به قبیله ختيك نسبت داشت. شاعر عوامی.

بود به اوزان ملی پښتو شعر میسرود، اشعار وی «در گلزار پښتو» طبع شده،

زندگی آنخون حدوداً و آخر قرن سیزده و اوایل همین قرن تخمین می‌گردد، ازوست :

خال دې ایښی په جبین نوم دي خور په روی زمین

زما پیر محی الدین دانخون د خواسی گفتار دی

الف

ابا بکر قندهاری: از اعیان تحریک روشانی، زادگاه وی قند هار بود . در حدود قرن یازده هجری میزیست . ابا بکر در علوم دینی و شرقیه مطالعه و مرور داشت ، به تحریک ملی و روحانی و تصوفی و شبانیان پیوست ، کتابی را بنام (مرآة العارفین) نظم کرد ، شعر تصوفی سرود و در تصوف از همسلکان و حدة الوجودیان به شمار آید از اشعار اوست :

خیر البیان یی کر ورو راندي
احداد خدای و ته سجده کره

ابراهیم: از شعرای قدیم پښتو ست ، پا دری هیوز غزل ابراهیم را از چمن بی نظیر در کلید افغانی منتخب کرده ، ابراهیم غزلیات عشقی میسرود تذکره نویسان پښتو شعر و شرح حال ویرا ضبط کرده اند ، ازوست :

بی دردان د عشق له سوزد خبر نه شول
ابراهیم حُکمه منت بارد اهل در دیم

ابراهیم خان : ابراهیم خان بن نصر الله خان از قوم کسا کر بود ، در قندهار سکونت میکرد تولد وی در عصر اعلی حضرت احمد شاه کبیر

(۱۱۶۰ - ۱۱۸۶ هـ ق) اتفاق افتاد و تا سال ۱۲۳۰ هـ ق در قید حیات بود.

ابراهیم خان از شاگردان شاعر مبتکر پیر محمد کاکر بود، علوم ادبی را ازین دانشمند نامدار کسب کرد، و فن خوشنویسی را نیز آموخت. ابراهیم خان شعر سوز ناک عشقی میسرود و به لحن شیرین و دلپذیرش میخواند. وی دیوان استادش را بارها کتابت کرد، نمونه شعر وی را تذکره نگاران پنبتو ثبت نموده اند ازوست :

په مخ بنایسته یی بیکلی ملوکی په شاو خوا دی دحسن کوکی
بلبلان ستایی تا په گلزار کی طوطی دی ستایی په سرې مېشوکی

ابراهیم (خلیل): از شاعران عوامی زبان پنبتو بود، به عشیره خلیل قوم مومند نسبت داشت. در «سترانی» از مضافات پنبتونستان میزیست، به آهنگهای ملی پنبتو شعر می‌گفت و از پیروان حافظ عظیم گنډا پوری (متوفی ۱۳۲۱ هـ ق) پنداشته شده است.

ابراهیم (سواتی): از علما و مؤلفین آواخر قرن دوازدهم. ابراهیم از اولاد پیر پرنده پیشوا و روحانی بزرگ و مشهور سوات است. در حدود ۱۲۰۰ هـ ق حیات داشت قصص زقوم و سیف الملوك از تألیفات اوست. ابراهیم متی زی: از غزلسرایان قدیم پنبتو. ابراهیم متی زی در حدود قرن یازدهم هجری در توابع پشاور زیسته در طریقت پیرو طریقه چشتیه بود، طبع شعر نیز داشت غزلیات جذاب عشقی می‌گفت ازوست :

ابراهیم خُککه د آشنا په کوی داخل شه

چی یی عشق شه په دالار دهمنون ورو ورو

ابراهیم شاه: در کسالو خان از توابع پښتونستان زندگی میکرد، شاعر حماسه سرا و داستان پرداز بود. اشعار حماسی وی مربوط وقایع رزم‌های افغان و انگلیس ضبط گردیده، قصه دیو ترابان نیز از تألیفات اوست: ابراهیم شاه تا سال ۱۲۸۰ هـ ق حیات داشت از اشعار اوست:

د ابراهیم شاه د کالو خان قوت معلوم شو

کوي شعر په دی قصه يي ښکاره نوم شو

ابن الفقه: نامش عبدالرحمن و ابن الفقه تخلص میکرد، در عصر بهادر شاه عالمگیر در دهلی میزیست. ابن الفقیه شرحی را به تجوید قرآن عظیم موسوم به مفتاح الرحمان بزبان پارسی نوشت و رساله ترتیل را بزبان ملی پښتو نظم کرد از اوست:

د ترتیل بحث تمام شه

د ابن الفقه کلام شه

ابن یمین: از شعرای عصر امیر حبیب‌الله خان (۱۳۱۹-۱۳۳۷ هـ ق) در لوی پاپین شینوار سکونت داشت، به طرز کلاسیک شعر میسرود در شاعری از رحمان بابا پیروی کرد، و از شاگردان مکتب ادبی بابا محسوب میشود. اشعار ابن یمین دیده شده است.

ابوبکر (میا): میا ابوبکر از علما، روحانیون و ادبای قرن سیزده «در گوجر و گرهی» از توابع پښتونستان میزیست. به سال ۱۳۰۹ هـ ق رحلت کرد، میا بزبان پښتو مینوشت نبشته‌های وی در دست است.

ابوالحسن هراتی: از نویسندگان پښتوستان، قاضی خیر الله پشاورى نویسد: که ملا ابوالحسن هراتی کلیله و دمنه را بزبان پښتو ترجمه کرد. ابوعلیشاه (سید): سید ابوعلیشاه بن سید امیرالدین از شعرای شیواییان و شیرین کلام پښتوستان. ابوعلیشاه به سال ۱۸۳۳ ع در اسلام آباد شبدقدر پشاور چشم به جهان گشود. علوم دینی را در کتوزی کسب نمود، مدتی را در «پند یالی» سپری کرد، مشغول تدریس و تألیف می بود. از تألیفات سید ابوعلیشاه جنگنامه حسنین، مناقب غوث الاعظم، در محفل، وفاتنامه، قصه جابر انصاری، کلیله و دمنه، لیلی و مجنون نصیر بربرى، قصه قهقهه، قصه شمشاد، قصه مرغابی، بختیار، میر حاتم، آدم درخانی، قصه دل افروز جنگنامه محمد حنیفه، جنگنامه شیر علی، جنگنامه کلان، دیوان سید و مناجاتها معلوم است. در دیوان وی غزلیات و اشعاری به آهنگهای ملی پښتو دیده میشود. ابوعلیشاه به سال ۱۹۳۰ ع رحلت کرده از اشعار اوست:

که ښکاره دې په چمن شي دمخ گل

په نارو سورو راځي ورته بلبل

ابوالقاسم: از شعرای کلاسیک است، شعرش را مستر هیوز از چمن

بی نظیر در کلید افغانی انتخاب کرده، طبع ابوالقاسم روان و شعرش سهل است موضوع شاعری وی بیشتر عشقی و روحانیست از اشعار اوست:

د ابو القاسم غرض دیار وصال دی

خدای یی لبرکت کنیز ده په همت کی

ابوالوفاء الافغانی: محمود شاه مشهور به ابوالوفاء الافغانی از

مشاهیر علمی و ادبی افغانستان در دوره معاصر محسوب میشود، پدرش مبارکشاه قادری نام داشت. اسلافشان از بارکزائیان ارغسان قندهار بودند. مولوی ابوالوفاء به سال ۱۲۶۹ هـ ش بدنیا آمد و به سال ۱۳۵۴ هـ ش درد کن چشم از جهان پوشید. وی فقیه بزرگ، قادری جید قرآن عظیم، مفسر و محدث و با علوم اسلامی کاملاً آشنا بود. وقتش را صرف تدریس قرائت، تألیف و تصحیح و نشر نوا در کتب قدیم میکرد.

ابوالوفاء به سال ۱۳۴۸ ق در حیدرآباد دکن مؤسسه علمی ای را بنام «احیاء المعارف نعمانیه» بنیاد گذاشت، و در حدود ۲۰ جلد کتاب به تصحیح و تنظیم وی از آن مؤسسه انتشار یافت. مولوی ابوالوفاء کتابی را در علم تجوید بنام دلیل القرآن بزبان پشتو نوشت، و هم گاه گاه شعر پشتو نیز سرود اشعار وی در طلوع افغان قندهار نشر شده، استاد ابوالوفاء الافغانی زبانهای پشتو، اردو، پارسی و عربی را نیک میدانست و باین چهار زبان صلاحیت تألیف و نوشتن داشت.

ابومحمد هاشم: زبدة الفصحاح ابو محمد هاشم بن زید السروانی

البستی (رح) از مشاهیر علمی و ادبی افغانستان در قرن سوم هجری. ابومحمد هاشم به سال ۶۲۳ هـ ق در سروان قلعه هلمند زاد، در بست از علماً و فصحاء درس خواند، سفری به عراق کرد. در عراق سالهای متمادی از ائمه بزرگ سماع کرد و در بغداد با ابن خلاد که به ابی العینا شهرت داشت مدتی راسپری نمود. بلاغت و اشعار عربی را از وی آموخت بسی از اشعار

استادش را از عربی به پښتو ترجمه کرد. ابو محمد هاشم به سال ۲۹۴ هـ ق از بغداد بازگشت و به سال ۲۹۷ هـ ق در بستر وفات یافت. ابو محمد هاشم در پښتو کتابی را بنام «دسالووزمه» (نسیم ریگستان) تألیف کرد، درین کتاب فصاحت و بلاغت ادب را بیان داشته بود ازوست:

ژ به هم ښه وینا کاندی چی یی وینه

دخاوند په لاس کی زرا ودرهمونه

احسن: غزلیات احسن را مؤلف ورکه خزانه در جلد دوم این کتاب

ضبط کرده، از غزلسرایان قدیم پښتو محسوب میشود، ازوست:

که رسن دزلغو ورکړی خوار احسن ته

په محیط دریاب د عشق کی گرفتار دی

احمد: از پیروان مکتب ادبی پیر محمد کاکړ. احمد درروه آباد

قندهار زندگي میکرد. عالم جید و شاعر چیره دست عصرش بود، زندگي

وی تا سال ۱۲۰۱ هـ ق یقینی می نماید، از آثار وی دیوان شعر پښتو

حقیقت الاسلام و علم و عمل دیده شده است.

احمد: شاعریست که معمای وی را دار مستتر مستشرق در مجموعه

«د پښتونخوا د شعر هار و بهار» ضبط کرده، احمد در مضافات پښتونستان

موجوده میزیست، در شعرای عوامی از سخنوران خوب پښتو محسوب شده

میتواند، از شعرش پیدا است که وی در مسابقات ادبی و مشاعره های

شعرای عوامی بچنان قوت شرکت کردی، که شعرش بی جواب ماندی.

دوره زندگي احمد را تذکره نویسان پښتو حدود ۱۲۵۰ هـ ق تخمین

کرده اند، از اشعار اوست :

احمد ستا دشعر کله کری چا جواب دی

لیدلی می دا باب دی

احمد (آخوند): از پیروان مکتب ادبی آخون درویزه ننگر هاری

پایینی (۱۰۴۸، ۹۴۰ ه ق). به سبک آخوند نشر مسجع نوشته. و شعر سروده، زندگی وی حدود قرن یازده تخمین میشود. رسایل و قصص دینی و مذهبی ایرا که آخوند احمد به نشر مسجع و نظم تألیف کرده در دست است. محققین تاریخ ادب پښتو رسایل ویرا (۸) رساله و قصه قلمداد کرده اند. آخوند احمد غزلیات جذاب و صوفیانه نیز دارد از اشعار اوست :

جنت یی جور که په زیر گل سونه چی پکی ناستی دجنت جونه

احمد (آخوند خیل): احمد از عشیره آخوند خیل در تذکره های

پښتو به نام «احمد آخوند خیل» ضبط گردیده، احمد در حدود ۱۲۵۰ ه ق در «خولگی» پشاور میزیست، از شاعران داستان سر است، داستان امیر حمزه را بنظم تألیف کرده، از اشعار اوست :

په مکه کی دراتلو دده خبر شه به استقبال ته یی امیر ووت بهر شه

زر سیاوش یی ښار ته راوسته دننه په طعام اکرام یی ډیر ډبرو پالنه

احمد (پجگی): احمد در قصبه پجگی از توابع پشاور سکونت داشت،

انیس لواظین را به سال ۱۳۰۵ ه ق به نظم پښتو تألیف کرد، قصه جمجمه و غزلیات متفرق دیگر وی نیز در دست است، احمد پجگی از شاعران دینی و قصه پرداز پښتو است، که تا اوایل همین قرن در قید حیات بود ازوست :

چی سحر بلبل آواز کا

دھجران لہ با بسہ ساز کا

احمد (تیراہی): گل احمد مشہور بہ احمد تیراہی، فرزند عبدالکریم

از عشیرہ خلیل بود. بہ سال ۱۲۴۲ھ ق در «سفید دھیری» توابع پشاور زاد، علوم دینی و دانش مروج عصر را کسب کرد، و بعد از کسب علوم اسلامیہ و شرقیہ بہ تدریس و تألیف پرداخت. در «تیراہی» مسکن گزید، و در همانجا پیشہ امامت داشت. زندگی وی تا سال ۱۳۰۱ھ ق یقینی است احمد در مثنوی بحر خفیف پنبتو تصانیف زیادی دارد، از قصہ سرایان و مؤلفین مذہبی ادب پنبتو محسوب میگردد. تألیفات ویرا تذکرہ نویسان پنبتو چنین ضبط کرده اند: (۱) قصص الانبیاء (۲) قصہ شہزادہ رت و پد من (۳) قصہ طوطی مینا (۴) ذخیرۃ القراء (۵) ہدایت المؤمنین (۶) فالنامہ و خوابنامہ (۷) قصہ جمعہ از اشعار اوست:

تیراہی کی سکونت کرم	ہم پیشہ دامامت کرم
یم پہ اصل کی خلیل	وا یم تاتہ اوس دلیل
سفید دھیری کی می بنہ جدی	خاص بنہ دہاک احدی
فرزند یم د عبدالکریم	کہ ایمان می شی سلیم

احمد (خُدران): احمد بن سلطان بن نور محمد از طایفہ خُدران بود

احمد از زاد گاہش (مناطق خُدران پکتیا) رہسپار نہرین قطغن گر دید، و در همانجا سکونت اختیار کرد، مدتی را در پشاور نیز سپری کردہ، احمد شاعر صاحب دیوان است، بہ طرز کلاسیک و اوزان ملی پنبتو شعر سرودہ

غزلیات پارسی نیز دارد. احمد تا سال (۱۳۱۱ هـ ق) در قید حیات بود
دیوان شعری مطبوع بوده، از اشعار اوست :
به منصب دعاشقی کی پیره داریم
معزولی می دیره بنه ده ترمنصبه

احمد (داؤدزی): از مشاهیر صوفیه و مشایخ افغانستان در قرن یازده
هجری. شیخ احمد داؤدزی در توابع پشاور میزیست، شیخ پابند طریقه
نقشبندیه بود علاوه از مراتب روحانی ناظم وادیب پنبتهو نیز بود، کتابی را بنام
«الشرایع والا حکام» بزبان پنبتهو منظوم کرد. شیخ احمد به سال ۱۱۱۸
هـ ق چشم از جهان پوشیده و در محله داؤدزی آن دیار مدفون گشت.
احمد (شیخ): شیخ احمد بن شیخ سعید لودی از مؤرخین ورزیده افغانستان
در قرن هفتم هجری. شیخ احمد کتاب پر بهای را در احوال خاندان سلطنتی
لودیان ملتان بنام «اعلام اللودعی فی اخبار اللودی» تألیف نمود و اشعار
شعرای پنبتهو آن دودمان را نیز در آن ضبط کرد. این اثر ذیقیمت در
نگارش کلید کامرانی مورد استفاده مؤلف بصیر آن کتاب است.

احمد (کلاچی): احمد به یك خاندان فضل و دانش پنبتهو نهایی
گندهاپور قصبه کلاچی دیره اسماعیل خان تعلق داشت، و در حلقه های
ادبی پنبتهو به احمد کلاچی شهرت دارد. شاعر حماسه سراسر است و دیوان
مغتنم شعر از وی باقیست. احمد کلاچی حماسه جنگهای افغان و انگلیس
را سروده در اشعار خود از امیر دوست محمد (۱۲۴۲ - ۱۲۷۸ هـ ق)
ورنجیت سنگه یاد میکند و مجاهدین افغان چون غازی محمد اکبر

و دیگرى رجل حربى و ملی را می ستايد، احمد شاعر حساسى بسود
علاوه از آن به آهنگهاى ملی پښتو و طرز کلاسیک غزلیات عشقى،
اخلاقى و مذهبى نیز دارد. دیوان شعر وی مطبوع است از اشعار اوست:

د احمد په زرگى بل دی اور د مینى
بى دیدنه به روغ نه شی په هیڅ رنگ

احمد (ملا): طالب العلم علوم دینی و شاعر عوامی پښتو. پدرش محمد حسین
نام داشت، در شاهی الینگار لغمان سکونت میکرد، تولد وی به سال
۱۳۰۱ ش و وفاتش به سال ۱۳۴۵ ش رخ داده است. ملا احمد مبادی
علوم دینی را می فهمید و طبع شعر داشت، به اوزان ملی پښتو اشعار
عشقی سروده، ازوست:

ما نن ولیده هغه دلبر

شین خال بى ایښى دى زنى په سر

احمد (مولوی): مولوی احمد به سال ۱۲۶۱ هـ ق در تنگی هشنغر

بدنیا آمد، علوم متداوله را در منطقه کسب کرد، در فقه، حدیث و تفسیر
معلومات داشت. مولوی بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت و از نثر نگاران زبده
پښتو محسوب میگردد. مولوی در نگارش نثر پښتو شیوه ساده نگاری را
در پیش گرفت و از پیش آهنگان ساده نویسی در تاریخ نثر پښتو محسوب
میگردد. طرز ادا و نویسندگی وی شیرین و زیباست. مولوی گاه گاه
شعر نیز گفتی چکامه های وی در دست است از تألیفات او: تاریخ
سلطان محمود، ترجمه از تاریخ فرشته، گنج پښتو «مجموعه حکایات

و قصص کوتاه»، مفتاح القرآن، بیان خاصیت اسمای الله تعالی، آثار وی
مکرر طبع و نشر گردید. ه. مولوی به سال ۱۳۰۱ ه. ق وفات کرد از اشعار او نست:

په هر دم په هر زمان په کار ده ژبه

د همه واره جهان په کار ده ژبه

احمد جان : شاعر عوامی پښتوست، تولد وی به سال ۱۲۷۰ ش و وفاتش

به سال ۱۳۴۰ ش اتفاق افتاده، احمد جان از عشیره الیسنگی قوم خاخی بود
و در پتله خاخی سکونت میکرد. به آهنگهای ملی شعر میسرود و دازوست:

دهالک توری سترگی توری پی وروخی دي

تورو بنو پی را نه ایستی د دوزی دی

احمد جان (ملا) : از شاعران قصه سراسر است، قصص زیاد دینی و روایتی

و خیالی را نظم کرده، احمد جان در «مردانه» «دواوه» پشاور میزیست تا سال
۱۳۳۲ ه. ق حیات داشت، بر علاوه قصص غزلیات و اشعاری به اوزان ملی
پښتو نیز دارد، از تألیفات وی: شهزاده ممتاز، ورقه گلشاه، شهزاده
بهرام گور، شهزاده شیرویه، یوسف زلیخا، شهزاده فلک ناز، سکندر
نامه، طوطی نامه و دیگر قصص خیالی و روایتی به ما معلوم است، این
بیت از طبع اوست:

مر وریم گلّه من له خپله یاره زه احمد جان دلویی لاری قلندر شوم

احمد جان (ملک) : ملک احمد جان بن ملا محمد بن راز الدین ساپی

در قصبه احمد زایی مرکز لغمان سکونت میکرد؛ شخص بارسوخ و روشناس
بود احمد جان طبع شعر داشت، غزلیات و قصایدی دارد، نمونه های اشعار

وی در مطبوعات کشور به شکل متفرق طبع شده، وی به سال ۱۳۲۷ ش به کبر سن رحلت کرد از اشعار او مست:

احمد جانہ دیوانہ دی خلق بولی
کہ پہ عقل افلاطون شی یا بھلول

احمدجان (منشی): از مؤسسين نثر هنری پښتو ست. منشی احمدجان

در پشاور میزیست معلم پښتوی انگلیسها بود، که لقب «خان بها دری» را نیز به وی عطا کرده بودند. منشی بزبان پښتو کتب متثوری دارد، شیوه نگارش وی ساده، عام فهم و سلیس است، از مطالعه آثار وی همه طبقات علم و دانش یکسان استفاده کرده میتوانند. خان بها در منشی احمدجان به سال ۱۳۳۰ ش رحلت کرد، از تألیفات وی تاریخ افغانستان (ترجمه از انگلیسی)، هغه دغه و «دقصه خوانی گپ» مطبوع است.

احمد جان (ورد گت): احمدجان بن محمد جان بن میر باز ورد گت

در توابع کامه ننگرهار بدنیا آمد، به سال ۱۳۰۹ ق رحلت کرد، و در مقبره محتشم بابا مدفون گشت. احمد جان به آهنگهای ملی پښتو شعر می سرود، اشعار وی شکل شفاهی دارد ازوست:

لیدی می کتاب کی همدغسی مسأله ده
چی زړونه پری پاکیزی کلمه طیه ده

احمد جی: از صرفیون و علمای دینی. پدرش محمد شاه گل نام

داشت، کتابی را بنام «مفید المبتدین» به سال ۱۳۲۵ ه ق به نثر پښتو تألیف کرده، وقواعد صرفی را در آن بیان میدارد.

احمدجی؛ از قوم خویشکی بود در محله قصابه از مضافات پښتونستان زندگی میکرد، از معرفت وسلوک بهرور بود، طبع شعر داشت. اشعارش را تذکره نویسان پښتو ثبت کرده اند، احمدجی به سال ۱۲۶۰ هـ ق شهید گردید در همانجا مدفون گشت. زیارتگاه وی به شهید بابا شهرت دارد ومطاف عامه است، این بیت از طبع اوست:

بلبلانو ژبی وسپردی چغار که

دسبا په لوری ولاړه انتظار که

احمدخان : از شرای عصر احمد شاه هیست هنگامه سخنوری احمدخان در عصر اعلیحضرت احمدشاه کبیر در (۱۱۶۰ - ۱۱۸۶ هـ ق) پخش بود غزلیات خطی احمدخان دیده شده از اشعار اوست:

احمد خانه هر سری به هله پوه شی

چی د عمر تاری پری شی په مقراض

احمدخان (شیخ) : شیخ احمدخان در حدود (۱۲۰۰ هـ ق) در محله ده زیارت لغمان سکونت میکرد، در زمان تیمورشاه (۱۱۸۶ - ۱۲۰۷ هـ ق) معاش ومنصبی داشت. احمدخان در علوم دینی وتفسیر واحادیث از معلومات کافی بهره ور بود، به آهنگهای ملی پښتو ترانه های نابی دارد، وقصص دینی را نیز درین قوالب منظوم کرده است. غزلیات واشعار شیخ احمدخان شکل شفاهی دارد، وتاهنوز هم چکامه های وی زبان زد اهل ذوق منطقه است. شیخ گروهی از شاگردان داشت وهمه آن به پیروی وی اشعار دل پذیری به آهنگهای ملی پښتو سروده اند. شیخ تفسیری

از قرآن عظیم را نیز تألیف کرد، که نسخ آن فعلاً نایاب بوده از اشعار
اوست :

بله مینه پیکار نه ده ماسواد حق له مینی

چی بی زره و کاندی جوش احمدخان گرخی تازه

احمد شاه بابا : احمد شاه بن زمان خان بن دولت خان بن سرمست

خان از عشیره بامیزی طایفه سدوزائیان بود. احمدخان به سال ۱۱۳۵
ه ق در هرات چشم به جهان گشود پدر و عمش شاهان هرات بودند.
احمدشاه به سال ۱۱۶۰ ه ق بعد از مرگ نادر افشار به قندهار آمد
و رؤسای قوم ویرا به پادشاهی منتخب کردند. اعلیحضرت احمدشاه از
امپراتوران کامیاب آسیای میانه بود. حدود سیاسی افغانستان را با حدود
طبیعی آن منطبق ساخت. در هند، خراسان بخارا فتوحاتی نمود بعد
از ۲۶ سال پادشاهی به سال ۱۱۸۶ ه ق وفات و در قندهار مدفون گشت.
اعلیحضرت احمدشاه کبیر که از فرط محبت و علاقه همه قبایل افغانستان
ویرا بابا خطاب میکردند، تنها توسط سوقیات و اشکرکشی ها جهانگیری
نه نمود، با شمشیر و باسربازی، شجاعت، مردانگی، علم، فضیلت
تقوی و نبوغ همراه داشت. اعلیحضرت احمدشاه کبیر ادیب زبردست
زبان ملی پښتو، پادشاه عادل، مصلح اجتماع، مقتدای روحانی، و شاه
مدنیت پرور بود، اینهمه خصایل نیکو احمدشاه بابا را در اعماق قلوب
مردم جا داد. وی توسط نبوغ و تدبیر فوق العاده ای که داشت توانست پیکر
درهم پاشیده افغانستان را التیام و افغانستان بسزرگ را تشکیل دهد.

اعلیٰ حضرت احمد شاه دیوان مردفی را بزبان پشتو از خود به یادگار گذاشت، که از مطالعه آن افکار وطنی، اجتماعی و مراتب فضل و دانش آن را در دیزرگ علم و سیاست آشکار میگردد، از اشعار اوست: ستاده شق لهوینودك سوه غیگرونه ستاپه لاره کی بایلی خلمی سرونه تاته راسمه زړگی زما فارغ سی بی له تامی اندیشنی دزړه مارونه احمدشاه (ملا): ملا احمد شاه از شعرای مرثیه نگار و نوحه سراسر است.

در حدود قرن هیجده عیسوی در توابع پشتونستان سکونت داشت. درباره وقایع کر بلا اشعاری دارد. منظومه های وی در ایام عاشورا به شور و جذب خاصی در امام باره های آن دیار خوانده میشود، از اشعار اوست: دیز یدلوننی سلامی ولاری دی وخیالی اکبره

ورته ورکوز شه وخیالی اکبره

احمد شاه (میا): میا احمد شاه بن حاجی عبدالمنان به سال ۱۸۹۶ع

در قاضی خیل پشاور بدنیا آمد، تعلیم ابتدایی و عالی را در مدارس پشاور به اتمام رساند به سال ۱۹۲۰ع از بونیورسیتی علیسنگر «بی، ای» حاصل کرد. میا احمد شاه در تحریک اصلاح الافاغلنه حصه داشت، و قتش را صرف مبارزات ملی و سیاسی می نمود. وی بزبان پشتو شعر گفتی، و نشر نوشتی. مقالات و اشعار اجتماعی و سیاسی وی در نشرات سرحدی کشور ما طبع شده ازوست:

په یو موتی دی دژوند تخم کاره

په بل موتی کی دی پت هم لور لاره

احمد گل : در ناحیه تسکری پښتونستان سکونت داشت. زندگي وی در حدود قرن نژده، عيسوی تخمین میگردد، واقعه جنگ سال (۱۸۵۷ع) را که بین افغانها و انگلیسان رخ داده نظم نموده است. همین حماسه احمد گل را دار مستر مستشرق ضبط نمودد، شعروی روان و به وزن ملی پښتوست، از اشعار اوست :

بها واپور کی پیرنگی یوه ورځ دتوری و کرلاف
 دا ملک د پېښور دی رب ورکری دی انصاف
 پراته دي په ایروگی که څوک پېښ شی پری طواف
 ویل دا احمد گل به خالق بیه په گوهر که

احمد گل : احمد گل بن سمن به سال ۱۲۵۸ ه ق درللمه چپرهار ننگرهار تولد و در حدود ۱۳۱۰ ه در کھی شینوار از جهان رفت، و نعش را به للمه منتقل و دفن کردند. احمد گل زبانهای پښتو، اردو، فارسی و عربی را می فهمید و به سه زبان شعر میسرود. احمد گل جهت کسب علم سفرهای به مناطق پښتونستان، هندوستان و مصر کرد. آثار و تألیفاتی از خود به یادگار گذاشت از آثار او : قصه کوتوال، قصه نیمبولا، دیوان احمدی و شاهنامه امیر عبدالرحمن معلوم بوده، از اشعار اوست :

که زده می عربی فارسی اردو په زرکرته پښتو ده پرلذته

احمد گل سلیمان خیل : از اعضای انجمن پښتوی عصرامانی، احمد گل سلیمان خیل در تدوین و جمع آوری مواد و کتب موسسه حصه داشت، و در وضع و تدوین لغات و مواد زبان پښتو از عشیره سلیمان خیل نمایندگی میکرد.

احمد، نجم الدین: نجم الدین احمد فرزند قاضی گل احمد سنخّر خیل کاکړ. در عصر امانی بابر ادرش قاضی محمود سنجری در قندهار میزیست و در مکتب رشدیّه آنجا درس میخواند. وی چون دیگر اعضای فامیل سخنور پښتو بسود. اشعاروی در طلوع افغان طبع شده نجم الدین احمد در نهایت جوانی از جهان رفت، در مدح غازی امان الله خان گوید:

نهم کال د تاج پوشی چی دې شه بره
تول وطن کې خوشحالی شوه بختوره

احمد نور (آهنگر): احمد نور در حدود ۱۳۰۰ هـ در توابع مرکز لغمان میزیست، پیشه آهنگری داشت، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، اشعار وی در سینه های عوام محفوظ بوده، ازوست:

زه احمد نور آهنگر په ژړا ژاړمه
له لویه خدایه ځنی خپل ایمان غواړمه
له بی و فسا و فانی دنیانه لاړمه
هغه ملک چی مالیدلی سوار ی دی پکی

احمدی، عبیدالله: عبیدالله که در غزل غریب و در قصص احمدی تخلص کرده فرزند مرشد بزرگوار و ادیب دانشمند میا محمد عمر چمکنی بود. به سال (۱۱۵۵ هـ ق) درین خاندان فضل و دانش بدینا آمد، علوم متداول را کسب کرده و مراتب روحانی را حاصل نمود. در فنون ادب و بلاغت دسترسی پیدا کرد چون دیگر اعضای فامیل مرد صوفی و ادیب دانشمندی

بار آمد. آثار منظوم ویرا تذکره نویسان چنین ثبت کرده اند: هشت بهشت، شمایل نبوی، قصه جهاندار، ودیوان غزلیات، زندگی احمدی تا سال ۱۲۳۳ هـ ق یقینی می نماید، ازوست:

ترقیامته به په خود پس لسه دې نه شی

چی غریب دی په دیدن دخپل نگارمست

احمدین (طالب): احمدین از شعرای اوایل همین قرن. به طالب

احمدین شهرت داشت در قوم فریدخیل اتمانزی هشنغر بدنیا آمد، اکثر اوقات در سوات بسر میبرد پس از آن در مردان اقامت گزید، و در همینجا وفات کرد. احمدین شاعر صوفی پشوتوست بعضاً مضامین اجتماعی را نیز در شعرش جا میدهد. احمدین به طرز کلاسیک در غزل و رباعی و انواع شعری طبع آزمائی کرده، مجموعه اشعار وی طبع شده، ازوست:

دا گلرنگت اونورانی بشر دچا دی

داروان قدم بوسی لسه نمر دچا دی

اخکزی، خان عبدالصمد خان: خان عبدالصمد خان اخکزی از رجال

مهم سیاسی و علمی و مبارزان ملی مادر دوره معاصر بود. پدرش نور محمد نام داشت به سال ۱۳۲۸ هـ ق در محله گلستان بلوچستان بدنیا آمد، پس از کسب تعلیم عمرش را صرف خدمات ادبی و مبارزات ملی کرد. در میدان سیاست بارها به محابس حکومت هند برتانوی و عمال آینده آن کشانده شد در ساحة عام و ادب و نشر و اشاعه و فرهنگ خدمات پس ارزنده و مفیدی را انجام داد. خان اخبار استقلال را در بلوچستان به نشر سپرد با مجله «گلستان»

و نشریه های دیگر ملی همکاری قلمی داشت. مقالات عدیده ملی سیاسی، اجتماعی و فرهنگی و ادبی نوشت. نبشته های وی در مطبوعات افغانستان، بلوچستان و پشاور طبع شده، آثار مستقل وی بزبان پښتو عبارت اند از: ترجمه گلستان سعدی، ترجمه کیمیای سعادت غزالی و ترجمه ترجمان القرآن مولانا ابوالکلام آزاد. خان عبدالصمد خان اخکزی به سال ۱۳۹۳ هـ ق در اثر يك دسیسه حکومت آنجا شهید گشت.

اخکزی، خان محمد ایوب خان: از دانشمندان، سیاسیون و مبارزان نامدار بود. خان محمد ایوب خان فرزند محمد یعقوب به سال ۱۹۱۲ ع در گلستان بلوچستان چشم به جهان گشود، پس از تعلیم ابتدایی داخل میدان سیاست گردید، در ایام فعالیت های سیاسی حبس های را قبولدار شد، از چند سال باینطرف در افغانستان به سر میرد، و در اینجا نیز در راه احقاق حقوق حقه برادران پښتون و بلوخی خود مبارزه میکرد. مقالات جذاب می نوشت و بیانیه های پر شور ایراد می فرمود. خان اخکزی پس از مبارزات ممتد سیاسی و ملی به سال ۱۹۷۶ ع در کابل چشم از جهان پوشید، و در شهدای صالحین دفن گردید. مقالات سیاسی، ملی، اجتماعی و ادبی وی، در نشرات افغانستان و پښتونستان طبع گردیده، خان شیوه بخصوص نگارشی داشت و مجموعه مقالات وی بنام «دخان خورجین» در دست است.

اخکزی، فضل محمد: از نشر نگاران معاصر زبان پښتو، فضل محمد خان از قوم اخکزی بود، در قندهار چشم به جهان گشود، بعد از دوره تعلیم در دواير مختلف دولتی ایفای وظیفه کرد، مقالات سیاسی

و اجتماعی وی در نشرات مرکز و ولایات کشور نشر گردیده، اخگری به سال ۱۳۳۱ هـ ش چشم از جهان بست.

اختر، فضل جان: فضل جان اختر از شعراء و نویسندگان معاصر پنتو بود، در نواحی پنتونستان سکونت میکرد، نظم و نثر مینوشت، اشعار سیاسی، اجتماعی، ملی و وطنی وی، با مقالات عدیده اش در نشرات ملی پشاور طبع شده، ازوست:

شهیده ستاپه و بنوسره دچار سدی مٹکده

دا د ننگونو، غیرتونو عقیدی مٹکده

اختر (حاجی): حاجی اختر از غزلسرایان معروف قندهار است

در حوالی همین قرن میزیست، به پیروی مقامهای موسیقی هندی غزل میگفت، غزلیات وی در بهار جانان، گلزار محبوبان و گلزار سید احمد طبع شده است.

اختر محمد: اختر محمد بن خان زمان تره کی، در اواسط همین قرن

در نواحی قندهار سکونت میکرد، شاعر زبان پنتو بود، مجموعه کوچك اشعارش به سال ۱۳۵۱ هـ ق طبع شده است.

اختر محمد (شینواری): اختر محمد بن شیرزاده از عشیره میاخیل

قوم شینواری بود، به سال ۱۹۰۸ ع در «لوار گئی» تولد گردیده است اختر محمد شاعر ظریف و بدیهه سرا بود، به اوزان ملی پنتو و طرز کلاسیک شعر گفتی، چکامه های وی فکاهی، تصوفی، عشقی و معماست وی در موسیقی نیز دسترس داشت. اختر محمد به سال ۱۹۴۷ ع در

لوارگی پدرود حیات گفت، و در همانجا مدفون گشت، از اشعار اوست:

په بازار کی دوصال می دهستی پنگه تالا شوه
د او ره کلی ما شومه په پسرلی کی په خندا شوه
دهجران داورپوښتنه دی له خپلو شونډ ووکړه
په سوال چی دوصال دی سره لمبه مخ کی پیدا شوه

اختر (ملا): ملا اختر در حدود قرن دوازده در قندهار زندگي

کردی، مؤلف و نگارنده پښتو بود، در تاریخ پښتونها مطالعه داشت
تاریخ پښتونها از تألیفات اوست. مستر بلیو انگلیس از «تاریخ ملا اختر»
یاد میکند، مؤلف یوسفزی افغان نیز «تاریخ ملا اختر» را درمآثر تاریخی
زبان پښتو ضبط میدارد.

اخلاص خان: از چهره های داستان آدم خان و درخانی است

«نارهای» اخلاص خان را مسعود بن عبدالله درین داستان ثبت کرده.
اخلاص خان در حدود قرن دهم هجری میزیست، از سرودهای اوست:

دغه نور ستوری مې کسوزی
د قطب ستوری مې نه کسوزی
له نخایه در خو هسی رنگ ښایسته ده
د جنت حوره به څرنگه ښایسته وی

آخوند: در حدود ۱۳۰۰ ه ق، در «ده نهار» کامه ننگرهار سکونت

میکرد، شاعر عوامی پښتو بود، اشعارش مضامین عشقی و رزمی را احتوا
میدارد، و در بین شعرای عوامی پښتو مقام خوبی را احراز میکند،

از اشعار اوست:

آخوند دده نه‌هار

کوی دارنگه گفتار

کابل و نگرهار

داغینو شاعرانوته به وښیم اسلام

آخوند پنجو: سید عبدالوهاب مشهور به اخون پنجو فرزند سید

غازی، از رجال مهم علمی و ملی افغانستان در قرن یازده هجری. اخون پنجو به سال ۹۴۴ هـ ق بدنیا آمد، در ایام جوانی شاگردی سلطان محمود گدون را پذیرفت، در سال ۹۹۰ هـ ق تحریک ملی و روحانی را در اکبر پوره پشاور بنانهاد. وی علاوه از داشتن کردار ملی و روحانی مؤلف و مترجم زبان پښتو بود، زبانهای پښتو، پارسی، عربی و هندی را میدانست، کتر الدقایق را به پښتو (منظوم) انتقال داد، آخوند به سال ۱۰۴۴ هـ ق رحلت کرد، مرقدوی در پښتونستان مطاف عامه است.

ادو: خواجه ملیزی در تاریخش سرودهای «ادو» را ضبط میدارد

ادو در حدود قرن دهم هجری میزیست، سخنور زبان پښتو بود ازوست:

خان کجو دقرا زویه خیمه دی کره ولاړه لویه

اوس په هر شان شمیخ تپورته ستا تسله بسویه

او که نه وی داخیمه به دی پیغورشی تر لرغویه

ارباب، عبدالرحیم: ارباب عبدالرحیم بن عبدالکریم میاخیل، از

مربدان باباجی سوات بود، در حوالی قرن سیزدهم هجری در مضافات

پرانگت چار سده سکونت میکرد، بزبانهای پښتو، پارسی و عربی شعر میگفت، و در شعر ارباب تخلص میکرد، اشعار وی مضامین اجتماعی دارد، وی در حدود ۱۳۰۰ هـ ق حیات داشت، ازوست:

په زړه می دغم لړی شوی انبار کوم سوران

چاوی چی صاحب لار شه نه دنیا نه هی ارمان

ارزانی (روشنانی): ارزانی بن برهان خان خیشکی درقصور پنجاب

زندگی میکرد. ارزانی از همراهان و پیروان مبارز ملی بایزید روشنان (۹۳۱ - ۹۸۰ هـ ق) بود، آخون در ویزه ننگرهای در تذکرة الابرار والاشرار مینویسد: «ارزانی شاعر فصیح، ز پړك و تیز فهم بود، به چهار زبان پښتو، پارسی، عربی و هندی شعر میسرود» وی تألیف دیگری را بنام چهاررمانیز به وی نسبت میدهد. مستر راورتی مستشرق در تألیفات وی علاوه از دیوان شعر اثری را بنام «چهار رساله» تذکر میدهد. ارزانی بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت، آثار منظوم و مثنوی در دست است. و قسمتی از آثارش فعلا نایاب بوده تنها نام های آن به مارسیده است، ارزانی اولین شاعر صاحب دیوان پښتوست، که تصوف بحیث يك مکتب در شعرش جلوه گر میشود، نظم و نثر ارزانی بیانگر سلوك و معرفت است، و فلسفه غامض وحده الوجود را در شعر و نثرش جا میدهد. زندگی وی تا سال ۱۰۱۰ هـ ق یقینی است، تألیفات ویرا محققین ادب پښتو چنین ثبت کرده اند: دواوین شعر زبانهای پښتو، پارسی، عربی و هندی. چهاررما، حکایت رسول، فقرنامه، مسکویات، رساله نثر

و مرآة المحققین، ازوست:

دیوه وحدت له اصله

د کثرت شول دیر فروع

ارسلا: از شعرای عواملی داستانسر است، ارسلا در حدود ۱۲۰۰

ه ق در خواجه خیل سوات بدنیا آمد، و در حدود ۱۲۷۷ ه ق رحلت کرد
ارسلا شاعر عوامی بود، به آهنگهای ملی پښتو شعر گفتی و قصص ملی
نظم کردی، دارمستر مستشرق اشعار ارسلا را ضبط میدارد، از قصص
منظوم وی «فتح خان قندهاری» بارها طبع شده و جایز شهرت ادبی است
از اشعار اوست:

په تورو ځڼو ورله لارم ننو اتی

یارمی ته دکن ته په خپله می که پاتی

ارسلا: از قوم «ځین زی» بود، در زیولات میدان بدنیا آمد، در ایام

جوانی رهسپار مناطق شمال مملکت شد، در چهار توت خان آباد اقامت
گزید، و در همانجا در حدود ۱۳۲۰ ه ش به عمر ۱۲۰ سالگی رحلت کرد
ارسلا به اوزان ملی پښتو شعر مذهبی عشقی و اخلاقی میگفت، اشعار
ارسلا ثبت گردیده، ازوست:

اول چی په تادین دی دخالق پروردگار په دی باندی خبر شه بیا کوه نوریانونه

ارغندیوال، محمد اثیر: محمد اثیر که در شعر ارغندیوال تخلص

میکرد، در ارغنده کابل سکونت داشت، شاعر و نثر نگار زبان پښتو بود
اشعار و نوشته های وی در جریده کلی طبع شده، وی به سال ۱۳۵۳ ش

به سن ۳۲ سالگی رحلت کرد.

اس، ای، رحمان: سید عبدالرحمن که درنگار شات اسمش رامخفف اس، ای، رحمان، آورده فرزند میا عبدالحمید کا کا خیل ختک به سال ۱۹۱۸ع در زپارت کا کا صاحب چشم به جهان کشود، تحصیلاتش را در مکاتب سرحد به پایان رساند، مدتی مدیر مجله «نن پرون» بود بعد از انقطاع نشرات آن نشریه در فوج ملازمت اختیار کرد و مدتی مدیدی مشغول این پیشه بود، وی بر زبان پښتو نثر می نگاشت، و در نوشتن درامه استعداد خوبی داشت، نبشته ها و درامه های وی بشکل متفرق در نشرات پشاور طبع شده، و مجموعه درامه هایش بنام نیمگری خوب نیز مطبوع می باشد. اسحق: شاعر قصه پرداز، در اوایل همین قرن در نواحی پښتونستان زندگي میکرد، قصه ای را بنام «شهنزاده جهانگیر و شهزادی گلرو» منظوم کرد غزلیات متفرق وی نیز در دست بوده ازوست:

لا تر اوسه زه اسحق روغ شوی نه یم
خدای دی نه سیزی په اور دمحببت خوک

اسدالله ختک: اسدالله بن ابوفضل خان جمالگری از شعراي متأخر خاندان علم و ادب و سیاست و شمشیر خوشحال خان ختک بود، زندگي وی در اواخر قرن سیزده تخمین میشود، نمونه شعر اسدالله ختک را تذکره نویسان پښتو ثبت کرده اند ازوست:

نن دقیامت ورځ ده، له قیامته لا بد تر ده
تللی هغه بڼه بوستان دمینی په خزان دی

اسعد (شیخ) : شاعر دربار امیر محمدسوری، در غور زندگی میکرد

پدرش محمد نام داشت، زمانیکه امیر محمد سوری پادشاه پښتون غور باسلطان محمود غزنوی در اویخت، و سلطان غزنه امیر محمد سوری را در آهنگران محصور ساخت، شیخ نیز در این ایام در آهنگران بود وقتی امیر محمد سوری دستگیر شد، و محبوس روانه غزنی گشت، و چون امیر محمد پښتون شاه دلیر و ضابطی بود، از غیرت حبس بمرد، شیخ اسعد در آثار وی قصیده غرای سرود که از شاهکارهای ادبیات پښتوست، و نظیرش در قصاید ادبیات شرق کمتر دیده میشود، این قصیده پربهارا مؤلف پته خزانه ضبط کرده، شیخ اسعد (رح) به سال ۴۳۵ هـ ق در بغنین رحلت کرد، از اشعار اوست:

د فلک له چاروڅه وکرم کدوکار

ز مولوی هر گل چی خاندی په بهار

هر غتول چی په بید یا غوریده وکا

ریژوی بی پانی کاندی تار په تار

اسلم خان: از اکابر و خوانین قوم بریخ و پادشاه محلی بست بود

در حدود (۸۵۰-۹۰۰ هـ ق) در قلعه بست پادشاهی داشت، در داستان ملی

فتح خان و رابیا سرودهای به اسلم خان نسبت دارد، از ناره‌های اوست:

په یوه لاس، په یو لاس کی اتام په بل قرآن دی

اسلم خان خومی پرتیر، وای تیرویل پښیمان دی

اسلم شاه: در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در مضافات پشاور سکونت میکرد، شاعر غزلسرا بود، به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر میگفت، جشن نوروزی، بهار نوروزی و بهار گلشن غزلیات ویرا ضبط میدارد، ازوست:

ایمان په امان پاک سبجان غواری تانه

پسه مسخ دسرور هر سحر اسلم شاه

اسلم لون: محمد اسلم بن دین محمد بن عبدالکریم از قوم لون، و از شعرای نامدار قندهار بود اسلم به سال ۱۳۵۴ هـ ق در کوچه با میزایی قندهار تولد گردید، و به سال ۱۳۳۲ هـ ق به عمر ۷۸ سالگی پدر و د حیات گفت. اسلم لون از پیروان مکتب ادبی حمید مومند و سخنور پست که در سبک اشعار سوزناک عشقی و لایر یک و بعضاً تصوفی سروده، وی بزبانهای پښتو و پارسی شعر گفتی، دواوین پښتو و پارسی وی درست است، از اشعار اوست:

چی تاجداره دی په مینه سی محتاجه

ستاله کبره به اسلم خاوری پرسر وری

اسماعیل: از ناظران پښتو، در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در مضافات بلوچستان زندگی میکرد، منظومه های دینی وی درست بوده، و نسخ پښتو به خط وی دیده شده است (پښتو نسخی، از پرو فیسور سیال کاکر).

اسماعیل: از علمای دینی و مؤلفین قدیم زبان پښتو است. در علم قرائت و تجوید معلومات کافی داشت، کتابی را بنام معرفه القرآن

منظوم و منشور تألیف کرد، و مقدمه محمد بن جزری شافعی را نیز ترجمه داشت، از اشعار اوست:

دامخارج و عربی - و وراوری جزری
په پنبتومی کره بیان - چی طالب ته شی اسان

اسماعیل (بابا): اسماعیل بن شیخ بیتنی از علما و مشایخ، روحانیون و سخنواران قرن پنجم هجری. اسماعیل در خانه عمش خرشبهون بزرگ شد، مقتدای وقت، کاشف اسرار طریقت و حقیقت و شاعر پنبتو بود. زندگی وی بعد از ۵۰۰ هـ ق تخمین میشود. مرقدش در کوه سایمان است، مؤلفین تذکرة الاولیا و پتیه خزانة، مراتب روحانی ادبی و خوارق ویرامی نگارند، و اشعارش راضبط میکنند، از اوست:

که یون دی یون دی - مخکی بیلتون دی
ا-ه کسی غره خخه خشی خرشبهون دی

اسماعیل (مفتی): مفتی اسماعیل از خواجه گان محله مریم مرکز لغمان در محاکم قضایی مفتی بود، در منطقه به مفتی اسماعیل شهرت داشت مفتی بزبانهای پنبتو و پارسی شعر دارد، چکامه های متفرق خطی وی دیده شده، زندگی وی در حدود قرن سیزده تخمین میگردد.

اسی (عاصی): اسی شاعر عوامی بود، در اوایل دهمین قرن در محله «بابره» پنبتونستان میزیست به آهنگهای ملی پنبتو شعر میسرود. وازپیروان سبک حافظ عظیم گنداپوری (متوفی ۱۳۲۱ هـ ق) معرفی شده است.

اسیم گل: اسیم گل بن محبت از شاعران امی ویسوادیت، در محله
لژه مناطق منگل پکتیا سکونت داشت، به آهنگهای ملی پښتو شعر سرودی
اشعار اسیم گل شکل شفاهی دارد، وی به سال ۱۳۲۴ هـ ش رحلت کرد
ازوست:

شین سترگی سری نرودی کیتو به کی
چور پوی غوندی و وینه یی خوره غره کی

اشرف خټک: اشرف خان بن ابوفضل خان جمالگری از ادبای متأخر
خانندان پلدر ادب پښتو خوشحال خان خټک است، تا اوایل همین قرن
در قید حیات بود، چکامه های اشرف خټک در دست بوده از اشعار
اوست:

موده وشوه چی سلام دیار رانگی
خبرده یم چی پهڅه ریباز رانگی
گلدسته می دخاطر نن پڅمرده ده
چی خبر راته دور وروپلار رانگی

اشرف خان خټک: در حدود ۱۲۸۰ هـ ق در رامپور هندوستان زندگی
میکرد، شاعر و ادیب زبان پښتو بود، در شعر اشرف خان تخلص میکرد
اشعار اشرف خان خټک در دست است.

اشرف خلیل: شاعر حدود قرن دوازده از عشیره خلیل در شعر اشرف
خلیل تخلص میکرد، وی با بیدل معاصر است، و بیدل از وی یاد میکند

رباعیات متفرق وی در دست است، مؤلف ورکه خزانه در جلد اول این کتاب رباعیات اشرف خلیل را ثبت میدارد، غزلیات و سیرا مدون چمن بی نظیر می آورد، و مستر هیوز انگلیس در کلیدافغانی انتخاب غزلیات اشرف را از چمن بی نظیر نموده، ازوست.

همیشه اشرف خلیل ورته زاری که

چی بی تابی رینا ورخ شوله تاریکه

اشنا، سید آغا جان: از شاعران معاصر پښتو، سید آغا جان متخلص به اشنا فرزند سید زیور شاه به سال ۱۲۹۲ هـ ش در سینکورک کنربدنیآ آمد، وی در دره نور سکونت داشت به طرز کلاسیک و اوزان ملی پښتو شعر میگفت، در مشاعره های منطقه حصه میگرفت، آشنابه سال ۱۳۴۸ هـ ش شهید گشت از اشعار اوست:

ناپوهانومخ کی خومره چی گریزم

که وینامی وی گوهر هسی هوایم

اشنا، عبدالباری: عبدالباری متخلص به اشنا، فرزند محمد نور به سال ۱۳۰۵ هـ ش در بالا کرز قندهار چشم به جهان کشود، در مکاتب قندهار درس خواند، بعد شامل پوهنځی ادبیات شد، پس از ختم دوره تحصیل عالی در دوایر مختلف دولتی ایفای خدمت کرد وی مؤلف و نویسنده و شاعر پښتو بود مقالات متعدد وی در مطبوعات کشور طبع شده، اثر مستقلش بنام (ادبیات) نیز مطبوع است، آشنابه سال ۱۳۴۷ هـ ش رحلت کرد، از طبع اوست:

برایی می دازخمی زره ناقرار کرم

په جهان جهان غمویی گرفتار کرم

اصغر (ملا): ملا اصغر بن گدای برادر اخوند در ویزه ننگر هاری

(۹۴۰-۱۰۴۸ ه.ق) در حدود قرن یازده در قید حیات بود. ملا اصغر

سخنور زبان پښتو و به سبک اخون در ویزه پارچه های منظوم دارد،

در بعضی نسخ خطی مخزن منظومات ملا اصغر دیده شده از اوست:

واوری یارانو نښی ناست پښه جماعت و

جبرائیل و پری راغلی له ښه خدایه پری رحمت و

اصیل: در حیدر خیل خوست پکتیا میزیست، اصیل به سال ۱۳۰۰

هش بدینا آمد، و به سال ۱۳۴۵ هش رحلت کرد، به آهنگهای ملی پښتو

شعر گفت اشعار وی در منطقه شهرت دارد، در اشعار خویش خصوصیات

لهجوی منطقه را حفظ میکند، از اوست:

په دین کی اوله کلیمه دوخانه

ورپسی دولمینځ روژه دوخانه

اعظم: از شاعران معروف لغمانست، سال تولد و مرگش معلوم

نیست، در اشعار خود از شاه محمود سدوزی (۱۲۱۵ - ۱۲۴۵ ه.ق)

یاد میکند، زندگی وی در همین مدت یقینی است. اعظم زندگی

کوچی داشت، سه ماه سال را در مناطق سرد سیر کشور میگذراند

و ۹ ماه سال در «شور اوه» الینگار لغمان میزیست، و از کوچیهای

اکاخیل بود. اعظم به آهنگهای ملی پښتو اشعار بس عالی دارد، مقبولیت

شعروی هنوز در عوام موجود است ، موضوعات عشقی ، مذهبی
و تاریخی را در شعرش جا داده است ، از اشعار اوست :

در تیره تیر می مشکلات کره غوز پری و نیسی عالمه
د شاعر کور می میرات کبر مانیولی دی محکمه
غوت ورمیز می دده مات کبر خلاص به نه شی له اعظمه
ته تگگ د بنگالی بی چیری تبتی ای لعینه

اعظم ، اعظم خان : اعظم خان متخلص به اعظم فرزند اکبر خان

به سال ۱۹۳۴ع در «کروی» توابع امان کوت پښتونستان تولد گردید
در مدارس پو ، پشاور و لاهور درس خواند ، بعد از فراغ در پشاور
کار های ادبی و صحافی میکرد ، مدتی مدیر بخش پښتو اخبار شهباز
بود ، اعظم خان بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت ، مجموعه اشعار وی بنام
«دغلیل زره فیر یاد» طبع شده ، اعظم خان در سالهای بعد از ۱۹۶۵ع
رحلت کرد ، ازوست :

دی خیالونو ته دی خیال کړه چی زخمونو کی خندا کړی

دی یادونو ته دی گوره چی درونو کی گندا کړی

اعظم الدین : در حدود ۱۳۰۰ هـ در توابع پښتونستان میزیست

اعظم الدین به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر میسرود . غزلیات وی
در بعضی از نسخ چاپی جشن نوروزی ، و بهار گلشن طبع شده است .

اعظم الدین : اجداد وی در کامه ننگرهار مسکونت داشتند ، اما

اعظم الدین در گردی غوث از توابع ننگرهار مسکون بود ، به اوزان

ملی پښتو شعر میسرود، اشعاروی شکل شفاهی داشته، نمونه شعر اعظم الدین ثبت شده است، وی به سال ۱۳۰۵ هـ ش چشم از جهان بست. افضل: از شعرای قرن دوازده هجری، افضل شاعر غزلسراست آثار و دیوان وی فعلا نایاب بوده، تذکره نویسان پښتو غزلیات افضل را ضبط کرده اند، از اشعار اوست:

نزاکت وه که صنعت که تلازم وه

دفقیر افضل په شعر چندان را غی

افضل (فقیر): شیخ محمد افضل مشهور به فقیر افضل فرزند شیخ عبدالحلیم بن شیخ رحمکار کاکا صاحب (متوفی ۱۰۶۳ هـ ق) در زیارت کاکا صاحب میزیست؛ زندگی وی در اوایل قرن دوازدهم هجری تخمین شده فقیر افضل شیخ بزرگوار و شاعر پښتو بود، غزلیات وی دیده شده. از طبع اوست:

دناړو فریاد افضله حاجت نشته

ورد کړه نوم دیار په شام و سحر ورو، ورو

افضل خان (افضل الدوله): افضل الدوله افضل خان از نوایان پښتون هندوستان است. پدر افضل خان فاضل خان وجدش احمد خان نام داشت؛ از قوم مندن بود، در حدود قرن دوازده در هندوستان میزیست، مفسر، ادیب و شاعر زبان پښتو بود، تفسیر قرآن عظیم را از پاریسی به پښتو انتقال داد، از اشعار اوست:

افضل خان بنده در ب رحمان رحيم دى

امتى د محمد يم دامى شان

افضل خان خټک : از مشاهير ملي و علمي، مؤرخين و ادبای افغانستان

در قرن دوازده هجری. افضل خان پسر اشرف خان هجری نوۀ قاید ملي مرد خامه و شمشير خوشحال خان خټک بود. تولد وی در حدود ۷۷ - ۱۰۷۶ هـ ق، و وفاتش نظر به صراحت پسر وی شیدا خټک به سال ۱۱۸۳ هـ ق اتفاق افتاده است. افضل خان بعد از وفات جد و نفي پدر رياست قوم را به عهده گرفت. و با تدبير و سياست خاصی ۱۶ سال اين وظيفه را بدوش داشت، و کار های ملي و وطنی را بوجه احسن انجام میداد. افضل خان به سال ۱۰۹۸ هـ ق اسير لشکریان خون آشام مغول گشت، و در کابل محبوس بود. به سال ۱۱۰۰ هـ ق از طريق جلال آباد به کوهساران خټک رفت.

افضل خان چون دیگر افراد دودمان ملي و علمي خود مرد شمشير و ادب بود، تاريخ مرصع را به نشر شيو او سلیس پښتو در مباحث عمومي تاريخ، انساب و واقعات تاريخی افغانهانگاشت. کليله و دمنه را بنام علم خانه دانش به پښتو ترجمه کرد، تفسير عرفانی را به نشر پښتونگاشت و اشعار خوبی از خود به ياد گار گذاشت، ازوست:

صورت می هر خو که ډیر زبون دی

که می د مخکی دلاندي یسون دی

زه به پسه لسوری د آشنا خو خشم

که یون می هر خو به شو اخون دی

افغان، عبدالباقي: عبدالباقي کاکړ متخلص به افغان فرزند مولوی

عبدالرسول در شهر قندهار میزیست. شاعر فکور مبلغ و مصلح و اجتماع و مردم دوست بود، کتابی را بنام «تهذیب الواجبات لتخريب العادات» به پښتو نظم کرد که به «تبیین الواجبات» نیز معروف است، این اثر مسایل دینی، وطنی و ملی را حاویست، بخش های مختلف این کتاب در سراج الاخبار افغانیه طبع شده، افغان عمرش را صرف تبلیغ و تدریس میسر کرد. به سال ۱۳۴۴ هـ ق رحلت کرد، از اشعار اوست:

را اخیستی می شهباز دی دخیل عشق رباب و همه

نغاره داسلام کسوک شوه دواره بریته تاوومه

افغان، غلام محی الدین: غلام محی الدین افغان از دانشمندان فکور

و شعرای مبارز است. افغان فرزند عبدالرشید از عشیره حسن خیل قوم «جریانی» بود. به سال ۱۲۷۹ هـ ق در قندهار بدنیا آمد، علوم عصری را در هندوستان کسب کرد. بزبانهای پښتو، پارسی، عربی، اردو سنسکریت و شاستری آشنایی داشت، افغان در عصر حبیب الله خان و اعلیحضرت امان الله خان فعالیت ممتد علمی و سیاسی کرد. در راه بیداری مردم کوشید، و اشعار بس پرشور و عالی ملی و وطنی سرود، و مقاله های نوشت. چکامه های افغان درج صحایف سراج الاخبار افغانیه شده است وی به سال ۱۳۰۰ هـ ش در کابل رحلت کرد، و در شهدای صالحین مدفون گشت، از اشعار اوست:

خوک چی نه لری کمال واوره افغانه

که غنی وی لاخوتانه مفلس تردی

افغانی، عبدالمجید (پروفیسور): از علمای نخبه پشتونستان در قرن اخیر بود. وی در حلقه های ادبی پشاور به «سعدی افغانی» شهرت داشت، عبدالمجید به سال ۱۸۷۲ع در باجور بدینا آمد علوم شرعیه را در آگره حاصل نمود، بزبانهای اردو، پارسی و عربی احاطه کامل داشت، و مدتی در ابدورد کالج پشاور پروفیسور اردو و پارسی بسود مولانا شاعر و نگارنده قبول شده پښتو، پارسی، عربی و اردو بود باین چهار زبان صلاحیت نوشتن داشت، از آثار وی: مقدمات دواوین خوشحال خان و رحمان بابا، رهبر اخلاق بزبان پښتو، تاریخ افغانه در سه جلد (اردو) حیات جمالی (اردو) سوانح سر صاحبزاده عبدالقیوم معلوم است، اشعار متفرق وی در مجلات آزاد پښتون طبع شده، مولانا به سال ۱۳۴۷ع پدرود حیات گفت، از اشعار اوست:

چی لږ و گورو مځه کومه دنیا ده

خلق وایسی چیرته پټه بڼه صحرا ده

افغان نویس، عبدالله خان: از قاموس نویسان و ادبای معاصر زبان پښتو بود. عبدالله خان واد ملا محمد خان افغان نویس، به سال ۱۲۷۶ هـ ش بدینا آمد، علوم متداوله را از پدر و علمای منطقه کسب کرد، با تأسیس مرکز پښتو عصر امانی (۱۳۰۰ هـ ش) بحیث کاتب این انجمن استخدام گردید. درین جا با جمع آوری لغات علاقه گرفت و قاموس (پارسی - پښتو) را در سه جلد بنام افغان قاموس و «لغات عامیانه» و قاموس «پښتو - پارسی» را در یک جلد تهیه داشت. افغان قاموس

ولغات عامیانه وی طبع شده، افغان نویس تذکره کوچک فقهای فراموش شده پښتون ۱ را نگاشت، این رسانه در شماره های سال اول مجله کابل نشر گردید، افغان نویس به سال ۱۳۵۱ ش در کابل رحلت کرد و در همین جا مدفون گشت.

افغانی نویس، ملا محمد: عوض بیگی در بار امیر عبدالرحمن خان، پښتو نویس عصر امیر حبیب الله خان و عضو مرکه پښتو عصر امانی بود. ملا محمد بن راز الدین ساپی در حدود ۱۲۳۰ هـ در محله احمدزی مرکز لغمان چشم به جهان کشود، علوم متداوله را از علمای منطقه و در کابل از مولوی عبدالرؤف کاکړ آموخت. در عصر امیر عبدالرحمن بدربار راه یافت. و تا اخیر عمر در خدمت زبان و ادب پښتو بود. ملا محمد بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت، بعضی پارچه های اشعار وی در سراج الاخبار طبع شده. فرامین پادشاهی و بعضی اسناد دیبگری را نیز به پښتو ترجمه داشته است. ملا محمد به سال ۱۳۰۵ هـ رحلت کرد از اشعار اوست:

افغانستان خلق زمری دی په افنگار به شی

خیالات دبدو ورته مه کړئ نگو نثار به شی

اکبر: شاعر صاحب دیوان پښتو، مخطوطه دیوان شعرش در موزه لندن محفوظ بوده، نسخه در اواخر قرن هجده عیسوی خطاطی شده است، زندگی وی نیز اواخر قرن هفده عیسوی و اوایل قرن هیژده تخمین میگردد، از طبع اوست:

چی وپو دیس ته دعالم دښکو په کور راغلل
په خوښه راغلل که حضور دچاپه زور راغلل

اکبر: ازپيروان ملك نوروز (متوفى ۱۹۰۶) محسوب شده ، اکبر
دراواخر قرن سیزده درنواحی پښتونستان میزیست . به پیروی مقامهای
موسیقی هندی شعر میگفت ، غزلیات وی در جشن نوروزی طبع گردیده
ازوست :

اکبر غلام دستگیردی
درته کړی سوال غواړی فراغ

اکبر خټک : فرزند افضل خان جمالیگری در حدود قرن سیزده در
مضافات پښتونستان سکونت میکرد ، اکبر خټک ادیبی از خاندان علمی خوشحال
ختک بود ، تذکره نگاران پښتونمونه شعر و سوانح اکبر را ثبت میکنند ،
ازوست :

دسحر باده ورشه یارته ز مادلوری
اکبر په غم کړی مدام ستاښک ته گوری

اکبر دین خان : در حدود ۱۳۰۰ هـ ، در لکی مروت از مضافات
پښتونستان زندگی داشت ، شاعر از قبیلۀ مروت بود ، به آهنگهای ملی پښتو
شعر سرودی ، شعروى رامدون گلزار پښتو ثبت کړدى ، از اشعار اوست :

را را محبوبسى تا دلېو جام
گل در قیانو له ماویری په آرمان

اکبر زمینداوری: اکبر از شعرای مقتدر زبان ملیست ، در زمان

چپاول و غارت گری های تیمور لنگ مغولی (۷۷۱-۸۰۷ هـ ق) در زمینداور میزیست. زندگی وی بعد از ۷۵۰ هـ ق تخمین میشود. اکبر به لهجه ملی و اوزان مصنوعی و عروضی و کلاسیک شعر سرود، برگگی چندی از دیوان پیش بهای وی در دست محققین و دانشمندان ادب پنبتو افتید. اکبر در چکامه هایش اشاراتی به مظلالم مغولان میکند، در شعرای سلف بعد از بابا هوتک اکبر شاعر دومی زبان پنبتوست، که انعکاس آن وضع رقت آورغم آلود مردم خویش را در هنرش انعکاس میدهد. اشعار بدست آمده وی سلاست و پختگی خاصی دارد و صلاحیت علمی و ادبی اکبر را در سخنوری به ما آشکار میسازد، ازوست:

دمغولو تمرهسی په اورو سوم

چی به هیر په دی ماتم زمیندا ورکرم

اکبر شاه: ملا اکبر شاه در حدود او اواخر قرن سیزده در محله کوندی

توابع یو سفزایی سکونت داشت، تا سال ۱۲۸۰ هـ ق در قید حیات بود اکبر شاه حماسه های را به اوزان ملی پنبتو سرود؛ دارمسترمستشرق حماسیات ویرا ضبط میکند، قصه آدم در خانسی را نیز منظوم داشت، ازوست:

راغله غازیان دپیرنگی په دغه گر باندی

اوری قتل گریسانندی

اکرم: در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در مضافات پشتونستان میزیست، به
آهنگهای ملی پشتو و به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر میگفت، اکرم
غزلیات شیوای درین سبک دارد، بعضی از چکامه هایش در بهار گلشن
طبع شده، ازوست:

سرود و همه شراب خنیمه نورله بدو توبه

دواره لاسونه په تندى محمد اکرم اینی دی

اکرم (اخون): اخون اکرم، از شعرا نیست، که معلومات اضافی
در باره وی در دست نیست، منظومه های خطی اخون اکرم در دست
است، و در اینجا خود را «اخون» معرفی میدارد، اخون اکرم از سخنوران
قدیم پشنتوست، که مسایل مذهبی و دینی را نظم میکرد، ازوست:

هزار شکر دباری کرم

هم په شوق و په زاری کرم

اکرم (اخونزاده): ملا محمد اکرم، که به اکرم اخونزاده شهرت
داشت، در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در قید حیات بود، نورنامه حضرت محمد (ص)
را در قوالب غزل و قصیده نظم کرده، معلوم میگردد، که ملا اکرم
در سیر و دیگر علوم دینی مطالعه داشت، نورنامه وی در حلقه های تدریس
مذهبی به «نورنامه ملا اکرم» شهرت دارد ازوست:

بیچاره اکرم بنشینه له تا غواری

دغفور نامه په تابشایی هم ستاده

اکرم جان: از قوم ترکمانی در اسمار کونر سکونت میکرد، وفات وی به سال ۱۲۶۰ هـ ق اتفاق افتاده است، اکرم جان شاعر عوامی پښتو بود، به آهنگهای ملی پښتو شعر میگفت اشعار وی در عوام مقبولیت دارد ازوست:

شاه محبوبه شوه رابنکاره له بڼگلی
پلوی میخ تښه دشال نیوالی

اکرم (نیازی): ملا محمد اکرم نیازی در قصبه «وت» الینگار لغمان سکونت میکرد، زندگی وی حدود ۱۳۰۰ هـ ق تخمین میگردد، اکرم عالم علوم دینی و شاعر عوامی پښتو بود، احوال جغرافی منطقه الینگار رابه پښتو نظم کرده، ازوست:

حساب درته کوم ښیم د څوکلو نومونه
چی دروغ پکی رانشی رښتیا وایمه حالونه

الطاف: از زنان سخنور در اوایل همین قرن در اکبر پوره پشاور سکونت میکرد، بزبان پښتو شعر اجتماعی سرود، اشعار وی در مجله آزاد پښتون طبع شده، ازوست:

کور دڼنه دالطاف ویل څوک اوری
پسه قلم وېسای شور د اتفاق

الف (ملا): ملا الف از مشاهیر صوفیه وادییه قوم هوتک، در حدود ۱۰۰۰ هـ ق در نواحی اتغرمیزبست شخص جهان دیده و سیاحی بود، سفرهای به بلاد دیگر کرد، و به کسب علوم پرداخت: ملا الف هوتک

در علوم شرقی و متداول عصر دست داشت. در تاریخ ادب پښتوبانی سبک مستقل است، که در حلقه های ادبی به سبک ملا الف شهرت دارد. از تألیفات وی، بحر العلوم و نصیحت نامه بما معلومست، ملا الف تاسال ۱۰۱۹ هـ ق حیات داشت، زیرا در همین سال بحر العلوم را نظم کرده، ازوست:

څوك چې له خپلو سره بدوی او وصلت نه كوی
یادی د كور مشرپه كور كی شفقت نه كوی
یادی ملك دی دخپل کلی عدالت نه كوی
نوبی عمل ټول حبطه ولاړسی له ځانه سره

الولالا: شاعر حماسه سرا بود، در پښین بلوچستان میزیست، به آهنگهای ملی پښتو شعر گفتی، حماسه های وی مربوط وقایع جنگهای افغان و انگلیس در دست است، الولالا خود نیز در مبارزات ملی پښتونهای بلوچستان حصه داشت، زندگی وی تا سال ۱۸۹۳ ع یقینی بوده، ازوست:

غازیان تمام سوه، كفار را غلغ په ملكوباندی
په څه پند و باندى، وهی و طن

الهداد: حاجی الهداد پوپلزی فرزند اختر محمد در حدود ۱۲۷۲ هـ ش در توابع پنجواپی قندهار بدنیا آمد، به سال ۱۳۰۷ ش بزیارت حرمین شریفین مشرف گردید، زندگی دهاتی و روستایی داشت، حاجی الهداد سخنور عوامی زبان پښتو بود، به آهنگهای ملی پښتو، اشعار زیادی سرود، شعروی در عوام شهرت دارد، حاجی در حدود ۱۳۴۰ ش

از جهان رفت از اشعار اوست:

مخ دی خراغ، سینه دی باغ پکی صفا گلونه

لبان دی دواره شکری لری عجب خیا لونه

الهداد (میا): از صوفیان و سخنوران قدیم پښتوست، زندگي وی

حدود قرن یا زدهم هجری تخمین میشود، غزلیات میا الهداد به شکل متفرق در دیوان اخوند میاداد گنجانیده شده، ازوست:

بیلتون غضب و حکم درب و

په تایی کښینووه میا الهداده

الله داد: از سخنوران قدیم پښتوست، قاسم علی ابریدی (۱۱۸۳)

۱۲۳۱ هـ ق) در زمره شعرای سلف از وی چنین یاد میکند: «الله داد، او کریمداد که در ویزه وه آثار و اشعار این شاعر تاهنوز بدسترس محققین ادب پښتو نیست، و صرف از تذکر قاسم علی ویرا بحیث شاعر قدیم پښتو می شناسیم، چون قاسم علی نام الله داد را با در ویزه و پسرش کریمداد یکجا آورده احتمال دارد، شاعر و نگارنده همین مکتبه فکر باشد.

الله داد: در ماله جات قندهار سکونت میکرد، شاعر غزل سرا بود،

به پیروی مقامهای موسیقی هندی غزلیاتی دارد، غزلیات الله داد در گلزار سید احمد طبع شده، سال وفات وی در حدود ۱۳۳۸ ش تخمین میگردد، ازوست:

نن یی دجوشه خه صفت کومه

د شاه مقصود آغا زیارت کومه

الله داد خان: در موضع «امبار» از مضافات پښتونستان میزیست، مرحوم الله بخش یوسفی غزنوی، در «یوسفزی افغان» از الله داد خان بهیث شاعر دور گذشته پښتویادی دارد.

الله ویردی: از همکاران انجمن پښتو عصر امانی بود، در تهیه کتب و آثار انجمن سهیم مینماید، دستخط وی در اخیر کتاب (یوازینی پښتو- ۱۳۰۱) موجود است، الله ویردی بهیث نماینده قوم وردک در انجمن عضویت و همکاری داشت.

اللهیار اپریدی: شاعر شیرین گفتار اللهیار از قوم اپریدی بود، در «بوری» کاکرستان میزیست و از ادیبان قرن دوازده محسوب شده، اللهیار دیوان شعر پښتو داشت، متأسفانه فعلاً نایاب بوده، ازوست:

چی ستا په غم کی بندیوان یم رابهر به نه شم
د بیلتون اوښی تو یومه بی پوره به نه شم

* الله یار الکوزی: تذکره نگار وادیب حدود قرن نهم هجری، وی مرید و شاگرد شیخ محمد صالح الکوزی بود، کتابی را بنام تحفه صالح تألیف داشت، مؤلف دانشمند پته خزانه ازین کتاب استفاده برده است.

الله یار خان، نواب: نواب الله یار خان از علماء، محققین و جنگاوران پښتونهای هندوستان است. نواب الله یار خان فرزند حافظ رحمت خان بریخ

شهید، به سال ۱۱۵۷ ه ق بدنیا آمد و در یک محیط علم و سیاست، شهامت و جنگاوری پرورش یافت، چون پدر و دیگر ارکان فامیل خود شخص دانشمند، و جنگاور شجعی بار آمد. الله یار خان بزبانهای پښتو، پارس و هندی

مینوشت، و بزبان پښتو شعر میگفت، عجایب اللغات فرهنگ لغات (هندی پارسی و پښتو) از تألیفات وی معلومست، چکامه های پښتو، پارسی و هندی نواب نیز دیده شده نواب به سال ۱۲۴۸ هـ ق رحلت کرد، ازوست:

ماچی خیال دتاریخ وکله هجرته چی حساب شو

هم یی دامصروع تاریخ ده، چی اتمام می دا کتاب شو

الیاس (مولانا): مولانا محمد الیاس پشاورى، از مفسرین اوایل

قرن چهاردهم است، در تفسیر دینی صلاحیت کامل داشت، تفسیری از قرآن عظیم را موسوم به مخزن التفاسیر با استفاده از چند تفسیر معتبر تألیف داشته، از طبع اوست:

ای ز ما خپله څیگره

ای ز ما دزرگی سره

نصیحت درته کاوه شی

ستادپاره ده بهتره

امام: از شاگردان شیخ احمد خان (۱۲۰۰ هـ ق) بود. درده زیارت

مركز لغمان سکونت میکرد، در شعر و شاعری شیخ را پیروی کرد، به اوزان ملی پښتو شعر گفت، احمد خان از وی چنین یاد میکند:

کمکو تې امام کله شی چپ کله غزیری

پریکون یی وکه صنم و دیزی

امام الدین: شاعر قصه سراست، بعد از ۱۲۰۰ هـ ق حیات داشت؛ قصه

جمعجمه رابه مشنوی پښتو نظم کرد، راورتبی مستشرق در دیماچه گرامر

پښتو از امام الدين يادى دارد ازوست :

هغه لُحان يو استخوان ؤ

گوره پروت دکوم زمانو

ر ژيدلى و کهنه ؤ

دکوم عصر ديسريسته ؤ

امام الدين (شيخ) : از احفادشيخ متى معروفست. امام الدين عارف

بزرگوار، وشخص عالم وفاضلى بود، به سال ۱۰۲۰هـ ق در بدنى

پشاور بدنيا آمد، از ديگر اعضاى دودمان علم و فرهنگ خود کسب

فيض کرد، و عالم معروفى بار آمد، به تأليف ونگارندگى پرداخت

«کتب تاريخ افغانى» و «اولياى افغان» را نگاشت، کتاب انخير الذکر

از مأخذ وثيقه مهم ادبيات پښتو «پتبه خزانه» است، شيخ به سال ۱۰۶۰

هـ ق رحلت کرد، و در پشاور مدفون شد.

امان : در مناطق قبایل آزاد ميزيست، شاعر از قوم سالارزى بود،

به اوزان ملى پښتو شعر سرود، چکامه هاى جذاب عشقى ومذهبى ويرا

اهل ذوق حفظ کرده اند، امان در حدود ۱۳۲۴ش پدرود حيات گفت.

امان (اخوند) : در محله «مينى» علاقه سوات سکونت داشت،

مرحوم الله بخش يوسفى غزنوى در يوسفزى افغان، امان اخوند را بحيث

شاعر دور گذشته همان منطقه معرفى ميدارد.

امان، ترين : ملا محمد امان بن گل محمد بن ملايعقوب در اوایل

قرن سيزده، در پاشمول قندهار ميزيست، وبه قوم ترين منسوب بود.

ملا امان عالم علوم دینی، شاعر و خطاط معروف بود، نسخه شرح الیاس را به سال ۱۲۱۶ هـ ق خطاطی کرده، غزلیات متفرق وی درین اثر دیده شده است، از اشعار اوست:

چی په درد و په غموسره الود دی
ته پرو که یو نظر خوار دی امان

امان گوجراتی: از شاعران قصه سراست، در اوایل همین قرن در محله گوجرات سکونت میکرد، قصص خیالی و روایتی را نظم میکرد، از قصه های منظوم وی، گل و صنوبر، شهزاده بهرام گور و گل اندام، و افسانه غم آلود (ترجمه از اردو) به ما معلوم است، شیوه و سبک نظم امان روان و ساده است، ازوست:

لوی بی ته لوی دې قدرت دی غنی خدایه
بسنده څه پکی ویلی شی بی ځایه

امانت ملیار: در قصه منیا علاقه یوسفزایی ها سکونت میکرد، شاعر عوامی و داستان سرا بود. دار مستتر مستشرق بعضی پارچه های امانت را ضبط کرده، از قصص وی «شهزاده دل افروز» به ما معلوم است، زندگی وی حدود اواخر قرن سیزده تخمین میگردد، ازوست:

تیره بیلتون زما دخوز زړگی کلا څخه دی
چی راوستوله می په یار پسی ر یبار څه له ځی

امگل جان ختک: از غزلسرایان اوایل همین قرن، امگل جان شاعر از عشیره فتح خیل ختک بود به طرز کلاسیک غزل میگفت

مجموعه اشعار وی طبع شده، ازوست:

کوم سری په دی دنیا دغم ژړا کړی
ستا په غم کی خو غرقا به امگل جان دی

اموجان (قاضی): از شا عران پښتو، در موضع «بوری» میزیست
زندگی وی حدود ۱۳۰۰ ه تخمین میگردد، اشعار قاضی اموجان
دیده شده است - (پښتانه لیکوال ج ۲) .

امید: غزلیات امید در بیاض میاحسب گل کا کا خیل (متوفی
۱۳۰۵ ه ق) ضبط است، و از شاعران قدیم پښتو محسوب میگردد
امید در نواحی پښتونستان موجوده میزیست.

امیر: از ادبا و شعرای کلاسیک پښتوست. زندگی وی حدود قرن
دهم هجری تخمین میشود، امیر عالم علوم دینی و در شعر از پیروان
ملا الف هوتک محسوب شده است، امیر تجوید قرآن عظیم را به مثنوی
پښتو نظم کرد، وقواعد ابتدایی این علم را در آن شرح داد، ازوست:
په نامه ستا پا که خدایه - دگمرا هور هنما به

په هغه دی ستا قسم وی - هغه نوم چی ستا اعظم وی
ستا په کل واره اسمونه - چی دی وری شی نومونه

امیر: امیر از قوم پوپلزی، و در تلوکان قندهار سکونت داشت
بزبانهای پښتو، پارسی و عربی شعر سرودی، شاعر ظریف و حساس
بودی، سنش به ۹۵ سالگی قریب شدی و تا سال ۱۲۹۱ ه ق حیات داشتی،
دواوین اشعار پښتو، پارسی و عربی از خود به یادگار گذاشتی ازوست:

منقلبی د دنیا تما می چاری

شوی خرابی چی لیدی می هغه لاری

امیر: ملا امیر از شعرای عصر شجاع الملک است، در کلا بټ ضلع مردان سکونت میکرد، در اشعار خود به وقایع پادشاهی و ضلع شاه شجاع اشاراتی دارد، لذا زندگی وی تا سال ۱۲۴۰ هـ ق یقینی است. ملا امیر شاعر قصه سرا و در قصه نگاری پیرو فیاض مندر محسوب شده، از قصص وی قصه تمیم انصاری و قصه زقوم معلوم بوده، و وقایع جنگ اول افغان و انگلیس را منظوم داشته است، ازوست:

آشنا ستا په سینه خوله څنگه جوړیزه

چی ته اخلی له امیره رخصتونه

امیرخان: اجداد امیر خان در لال پوره ننگرهار میزیستند و در عصر اعلیحضرت احمد شاه کبیر (۱۱۶۰ - ۱۱۸۶ هـ ق) رهسپار پشاور و در شیر پاو هشتنغر مسکون شدند، امیر به عشیره علیزی طایفه حسن خیل قوم مومند نسبت داشت، در طریقت پابند طریقه قادریه و تا سال ۱۲۶۱ هـ ق در قید حیات بود، شاعر صاحب دیوان است، اشعارش مضامین عشقی و تصوفی را در بر دارد، ازوست:

مین یار چی پسکی نه وینسی په سترگو

په امیر بانندی ودان هشنغر نه دی

امیرخان: در اوایل همین قرن در قصه «کنډو» از توابع پښتونستان سکونت کردی، به آهنگهای ملی پښتو شعر سرودی، و از پیروان

حافظ عظیم گندهاپوری (متوفی ۱۳۲۱ هـ ق) محسوب شدی.

امیر الدین : در محله جمله از مضافات پشتونستان میزیست، مرحوم
الله بخش یوسفی دریوسفزی افغان، از امیر الدین بحیث شاعر دور
گذشته یاد آور میشود .

امیر شاه : امیر شاه معروف به محمد علی، از علمای علوم دینی
و ناظران مذهبی . امیر شاه پیشه امامت داشت. در کوتاه از مضافات
پشتونستان میزیست. سفری به هندوستان کرد، و در لکنهو مسکن گزید
امیر شاه تا سال ۱۲۷۸ هـ ق در قید حیات بود، بزبان ملی پشتو و عربی
شعر گفتی، شمایل نبوی را به پشتو منظوم کردی، ازوست :

امیر شاه زهیر دی ژاری صبح وشام وتاته ژاری
ستا دلفظ خوانچه غواری را کره لاس دخدای دپاره

امیر شاه : شاعر قصه سراسر است در اوایل همین قرن زندگی میکرد
قصص و حکایات روایتی منظوم میداشت از قصص منظوم وی قصه
شمشاد به مامعلوم است.

امیر محمد : امیر محمد بن جومك میرابنزی، شاعر و خطاط حدود
قرن سیزدهم در مضافات بلوچستان زیسته است، غزلیات وی دیده شده
این بیت از طبع اوست :

گر خُم په جهان کی پسی غوایم خپل دلبر
نه را معلو میزی په داهی شان بشر
(پشتونسخی)

امیر محمد: در حوالی ۱۳۰۰ هـ - ق در ناحیه دره نور کنر شاعر بنام

امیر محمد گذشته است، که به آهنگهای ملی پښتو شعر میگفت، تذکره نویسان پښتو احوال و نمونه شعر ویرا ضبط کرده اند ازوست:

زه امیر محمد غریب مرید دستگیریم
خکه می دخولی نه هر الفاظ درو مرجان راخی

امیر محمد انصاری: فرزند میر محمد انصاری، از مؤلفین

و مترجمین قرن سیزده، امیر محمد در کلکته میزیست، گلستان رابه سال ۱۲۲۷ هـ ق ترجمه داشته است.

امیر محمد، ترخوی: در حلقه های صوفیا و ابادی پشاور به «امیر

ترخوی» شهرت داشت. پدرش الب خان، در ترخه پشاور سکونت میکرد،

امیر محمد از علمای دینی و نویسندگان پښتو بود، در سیر و تاریخ اسلام مطالعه داشت، کتابی رابه نثر پښتو بنام «محمد» تألیف کرده، مطبوع است.

امیری: امیر محمد مشهور به امیری از شعرای عوامی مناطق ننگرهار است،

به آهنگهای ملی پښتو شعر سروده، اشعارش را اهل ذوق صفحات شرقی به یاد دارند، ازوست:

کوز شو شهزاده دینا پیرو په گلستان کی

ته دچین په لار کینه

امین کاکا: به سال ۱۲۰۵ ش در پشد کنر بدنیا آمد، در منطقه به

امین کاکا شهرت داشت، شاعر عوامی پښتو بود به آهنگهای ملی شعر میگفت، اشعار امین کاکا را اهل ذوق منطقه حفظ کرده اند، وفاتش

به سال ۱۲۸۵ ش اتفاق افتاده است.

امین الله : در راجایی لغمان میزیست، شاعر عوامی بود، مبادی علوم دینی را میدانست، امین الله آهنگری میکرد، معماهای مذهبی وی شهرت دارد، ترجمه بعضی حصص نماز را نیز نموده است، امین الله به سال ۱۲۷۳ ش تولد و به سال ۱۳۴۵ ش رحلت کرد، ازوست :

هر دم کوم بیان، وایمه سر د قرآن
واوری یار انوراته جور ه ترجمه شوه
رب ته هیله شوه زما

امین، عبدالجلیل : در شعر امین تخلص میکرد، شاعر مذهبی بود در موضوعات شرعی و مذهبی معلومات داشت، اثر اخلاقی و مذهبی را به سال ۱۳۳۰ ه ق نظم کرده، ازوست :

لس ورخی اته میاشتی دوه کلونه
په حساب د عبدالجلیل امین شوی ای اخونه

انار : از شعرای قرن دوازدهم هجری. غزلیات زیبا و پرشوری سروده، مؤلف ادبی ستوری در جلد اول این اثر غزل و شرح حال ویرا ثبت کرده، ازوست:

دوصال شپه دشب قدر ده اناره
پردغه شپه چی اوده نشی بیدار شه

انار گل : از شعرای عوامی، در توابع لغمان سکونت میکرد، به آهنگهای ملی پنبته شعر سروده، اشعار وی در عوام شهرت دارد،

انار گل حدود ۱۳۷۸ هـ ق رحلت کرد.

انحر گل: شاعر داستان سراسر است، انحر گل در حدود قرن سیزده در نواحی پشاور میزیست، قصه «ترانه محفل» را از اردو به پښتو منظوم ترجمه داشت، غزلیات متفرق نیز دارد، در غزلسرایى نیز طبع عالی داشت، ازوست:

انحر گله له چشمانونه نم وچ کره
دبانو دخولی اشعار په ښه شان ستا ښه

انشاء، انشاءالله خان: انشاء الله خان تخلص به انشاء فرزند حکیم ماشاءالله خان از شعراء و نگارندگان نامدار زبانهای اردو و پارسی در هندوستان است. انشاء زبانهای اردو، عربی، ترکی، پارسی، پنجابی، پښتو، مرهتی و پوربی را میدانست، و در همه این زبانها قلم فرسائی میکرد. وی گرامر زبان پښتو را به اردو نگاشته است، انشاءالله خان به سال ۱۳۳۲ هـ ق پدرود حیات گفت.

انعام: از ناظران و خطاطان اواخر قرن دوازده هجری. نسخ خطی پښتو به خط انعام دیده شده، ابیات و پارچه های وی نیز در آن ثبت است: دیوان رحمن بابا را به سال ۱۱۷۶ هـ ق خطاطی کرده، از ابیات اوست.

شکر شکرچی تمام شو دادیوان

په دستخط دانعام خوار حیران

اودل: از معاصرین و شعرای هم سلف خوشحال خان خټک (۱۰۲۲)

- ۱۱۰۰ هـ ق) معرفی شده است. دیوان اشعار وی فعلا نایاب بوده،

غزلیات متفرق وی در دست است، غزلیات اودل را مستر هیوز از چمن بی نظیر در کلید افغانی انتخاب کرده، تذکره های پشتو نیز شرح حال و غزلیات اودل را ثبت نموده اند، اودل در مشاعره تاریخی پشتو نیز حصه داشته، ازوست:

ستا جواب عبدالقادره په ښه شان دی صدر کړی

هم اودل دی جواب و کړ چی پیدا شو پښتون هسی

اوراد الدین (میسا): از دانشندان، شعراء و نویسندگان معاصر زبان

پشتو بود. زادگاهش مناطق شینوار ننگرهار، پدرش پاینده محمد نام داشت. اوراد الدین زبانهای عربی، اردو و پارسی را می فهمید. مطالبی را از این زبانها به پشتو منتقل میکرد. بزبان پشتو نظم و نثر مینوشت، از آثار وی کتابی بنام ملی روزنه در کتب خانه پشتو تولنه حفظ بوده، اشعار و مقالات متفرق وی، در نشرات کشور طبع شده، ازوست:

په پرهار می اور بلیزی

دارومه پرې زده طبیبه

اورکزی: از پیروان متأخر گروه روښانی، بزبان پښتو منظومات

عرفانی دارد، زندگی وی تا سال ۱۱۷۵ ه ق یقینی می نماید، مؤلف ورکه خزانه در جلد اول این کتاب احوال و نمونه نظم ویرا ضبط میکند ازوست:

رامدد با یزید مسکین کړه په تقوی کی می مکین کړه

دعقبی دمعاش فکرم هم دده په رهبری کرم

اول خان: بعد از ۱۲۰۰ هـ ق در «رُخِر» چارسده سکونت میکرد، شاعر غزل گو و قصه پرداز بود. قصه نیمبولا و تیمبولا از یادگار های ادبی اوست، غزلیات متفرق دیگر نیز دارد، ازوست:

دهوښیارو کمینی د تن جامه ده

اول خان د کمینه وو خدمتگار یم

اول گل: اول گل بن ثنا گل در شیر شاهی ننگرهار سکونت میکرد. شاعر عوامی بود، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، اشعار اول گل شکل شفاهی دارد. وی به سن ۴۰ سالگی بازندگی وداع کرده ازوست:

اول گل نیالگی د گلو دی کرلی

له خزانه دې الله کړي په امان

اومی: از زنان سخنگوی پښتو نهی احمدزی بود. در نواحی کوچی نشین کتواز زندگی میکرد، به آهنگهای ملی پښتو شعر میگفت، چکامه های ویرا اهل ذوق منطقه ثبت کرده اند، ازوست:

خښل لوړلی چی وار به واخلي

که واری واری واریست اور به یی مړسی

ایاز لنډی: ایاز متخلص به لنډی از شاعران عوامی بود، به سال

۱۳۰۶ ش در علاقه پیر کی باک پکتیا بدنیا آمد و به سال ۱۳۴۹ ش در همانجا وفات کردی، ایاز اشعار انتقادی و اجتماعی به اوزان ملی پښتو گفتی از اشعار اوست:

چیره نه نشته په دنیا کی وفادار نن

و به نه کسی په رښتیا دمینی یار نن

ایازی، محمد اعظم: از لغویون و گرامر نویسان معاصر بود. محمد

اعظم متخلص به ایازی فرزند محمد اسلم خان از قوم خُدران بود. به سال ۱۲۵۷ هـ ش در قندهار بدنیا آمد، سفر های به ایران، ترکیه، هندوستان و بلوچستان کرد، تحصیلاتش را در کویته پایان رساند. زبانهای پښتو، پارسی، اردو، ترکی و انگلیسی را می فهمید. در انجمن های ادبی قندهار و کابل وظایف رسمی داشت. گرامر پښتو را خوبتر می فهمید و در جمع آوری لغات پښتو و تهیه فرهنگ آن زحماتی را قبولدار گردید، از تألیفات او: (۱) قواعد پښتو (۲) اصول مقاله نویسی (۳) الفاروق (۴) لس زره لغتونه (۵) دپښتو گرامر (۶) ریاضی و جغرافیه برای صنوف ابتدایی مکاتب به مامعلوم است. ایازی به سال ۱۳۳۵ در کابل رحلت کرد.

ایوب خان: از افغانهای مبارز و نویسندگان پښتو بود. در اوایل

همین قرن میزیست. کتابی را بنام شواهد در تاریخ جنگهای قبایل پښتون و انگلیسی نوشت و دسایس استعمار را در آن افشاء کرد. ایوب خان در پکلی بدنیا آمد، از آغاز جوانی با مسایل ملی علاقه میگرفت، در سلسله مبارزات خود از پکلی به با جور و از با جور به کابل هجرت کرد و تا اخیر عمر در کابل بود، و در همین جا چشم از جهان پوشید و در محله پوستان دوزان مدفون گشت.

پ

بابا جان عبدالعزیز: عبدالعزیز مشهور به باباجان ولد عطا محمدخان الکوزی به سال ۱۲۵۵ ش در غزنی بدنیا آمد و به سال ۱۳۴۶ ش در قندهار وفات کرد و در همانجا مدفون گشت. باباجان در عصر امیر حبیب الله داخل خدمت گردید، و وظایف دولتی را تا رتبه ریاست ایفا نمود. باباجان به سال ۱۳۰۰ ش بحیث مدیر اخبار طلوع افغان انتخاب و مدت مدیدی این وظیفه را بدوش داشت. مقالات زیادی در موضوعات مختلف بزبانهای پښتو و پارسی نوشت، نبشته های وی به شکل متفرق در نشرات کشور مطبوع است.

بابو جان: از علمای دینی، شعراء و ادبای قرن او آخر یازده. در علوم عربی و فقهی و اخلاق مطالعه داشت و از علمای جید افغانستان محسوب میگردد. بابو جان معاصر فرزندان در ویزه و از پیروان مکتب ادبی وینست. بابو جان به تصریح زاورتی و میر احمد شاه رضوانی در مناطق یوسفزی مدفون است. وی قصیده سریانانی را به پښتو منظوم

ترجمه کرد. و کتاب دیسگری را که حاوی موضوعات اخلاقی و قصص دینی و مذهبی و غزلیات متفرق است نیز از خود باقی گذاشت. منتخب کتاب بابو جان رامستر راورتی در گلشن روه طبع کرد، استاد دانشمند و فاضل پوهاند عبدالشکور رشاد به اغلاط این منتخب کتاب مبسوط و جامعی نوشت، و زوایای تاریک زندگینامه بابو جان را روشن ساخت. غزلیات و نظم های متفرق بابو جان در اکثر نسخ خطی مخزن الاسلام دیده شده ازوست :

سینه ستا کره دنیا مینی لتاره

دزره مینه دې تمامه پسی لاره

بابو جان بابی : از ادبا و رجال حربی قرن دوازده . بابو جان بابی بن کرم خان در اتغر میزیست زمانیکه حاجی میرویس نیکه قندهار را از اجانب ضبط میگرد (۱۱۱۹ هـ ق) بابو جان با قوای تازه و نیرومندی از قلات آمد و از راه ماشور حصار قندهار را گرفت، پس از فتح قندهار از طرف حاجی میرخان نیکه حکمران قلات بود . بابو جان در لشکر کشی شاه محمود هوتک به اصفهان با همراهی سه هزار نیرومند جوان حصه گرفت . درین معرکه شجاعت و مردانگی از خود نشان داد. بابو جان شاگرد پیر محمد میاجی بود، علاوه از اثر حربی ذوق ادبی وی نیز قابل ستایش است، نظم قصه «شهاو گلان» بنام قصص العاشقین از یادگار های ادبی بابو جان است، از اشعار اوست :

عشق یو هسی توریالی دی چی پر هر خای یی بری دی
 د عشق او رهسی سوزان دی چی سوخلی یی جهان دی
بابر خان کاکړ: از علما و مشاهیر ادبی افغانستان در قرن نهم
 هجری. بابر خان از قوم کاکړ بود در «زوب» کاکړستان زندگی میکرد
 کتابی را بنام تذکره غرغبت نظم کرد.

باجوری: زن هنر مند وشاعره پښتو. در حدود ۱۳۰۰ ه در
 پشاور میزیست. زادگاه وی مناطق «باجور» بود، نام اصلی وی به ما
 معلوم نیست اما در حلقه های ادبی و هنری آن دیار به «باجوری» شهرت
 داشت، غزل باجوری در بعضی نسخ چاپی «بهار گلشن» طبع شده
 ازوست:

چاری دتقدیر شوې «باجوری» و ته راپښی نن

چیسرته باجور او پښتور او اپسوزی

باجوری: در سوات پښتونستان زندگی میکرد، پیشه موجیسگری
 داشت وشاعر زبان پښتو بود. دیوان شعر وی بنام «دیوان بی نظیر» و اثر
 دیگر منظوم وی بنام «بهار مدینه» طبع شده ازوست:

باجوری چی دافسوس غزلی وای

په فرپادی دآسمان لمنی سری کړې

بادشاه گل (حکیم): حکیم بادشاه گل نیازی بن حاجی فیض گل

به سال ۱۸۸۴ ع در شهر پشاور تولد گردید، علوم دینی را از ملا
 کوهستان کسب کرد، حکمت و طب یونانی را نیز می فهمید. زمانی

هم سكرتر و بعد رئيس انجمن بزم پښتو بود، و در اخير عمر پيشه طبابت يوناني داشت. حكيم بادشاه گل به سال ۱۹۵۰ چشم از جهان پوشيد. حكيم اشعار آبدار عشقي واجتماعي سرود، «لوغرين د عشق» «فراق نيازى» «سوز نيازى» از آثار ادبى وى طبع شده، ازوست:

په ډير خيال چى درومى دا گلغذار خوك دى
سروقد غنچه دهن پريوار خوك دى

با د شاه مير: به سال ۱۲۹۸ هـ ش در قريه ميانور اسمعيل خيل خوست پكتيا دنيا آمد، به اوزان ملي پښتو شعر ميگفت. اشعار بادشاه مير در عوام مقبول است، وى به سال ۱۳۳۸ ش چشم از جهان بست ازوست:

څه خوبه درته يايږم بى ديدنه شپى كلونه دي
ډيرو بختورو سپينى ليچى با لښتونه دى

باد و: سخنورى از قوم اږرېدى بود، در گردى كڅ ننگرهار مېزېست، پيشه چوپانى داشت. زندگى وى حدود ۱۲۵۰ هـ ق تخمين ميگردد. بادو به اوزان ملي پښتو شعر سرود، وى به سال ۱۲۵۶ هـ ق توسط گروهى از دزدان قتل گرديد، و در حالت نزع نيز ابياتى سرود كه در عوام نهايت مشهور است ازوست:

نصيب مې نه ؤ دمحببت دغوا اورگو كى بادوئى مړ كړ
وينه مې گسړځى د بدن تولاو رگو كى بادوئى مړ كړ

باره خان: شاعر عوامى ويسوادى بود در حدود ۱۳۰۰ هـ در «رود چپليار» مېزېست به اوزان ملي پښتو شعر ميگفت. از اشعار اوست:

په سرو لبانو دی پېژوان وهی تالونه کنه
زلفی جالونه کنه

باز: از شعرای مشهور عوامی علاقه پکلی بود اشعار عوامی باز در تمام مناطق پښتونستان شهرت داشت، اهل ذوق منطقه هنوز هم اشعار بویرا به یاد دارند باز در حدود ۱۳۱۰ هـ ش رحلت کرد.

باز (ملا): ملا باز از قوم سالار زی بود، در جندول سکونت میکرد. به اوزان ملی پښتو اشعار دل انگیزی می سرود. مبادی علوم دینی را میدانست و در عوام به «باز ملا» شهرت داشت ملا باز در حدود ۱۳۱۵ هـ ش رحلت کرده ازوست:

یا هار ستا د گردن دی یا لمر دی یا بریننا ده
یا توره دپولادو یا سترگه دلیلی ده

باز (ملا): ملا باز از طایفه توخی بود، در اتغر میزیست. در منطق و حکمت و فقه تبهر داشت به شاگردان تدریس میکرد. ملا باز در همه اصناف شعر استاد بود. اما غزل و رباعی شیوای مینسروود. ملا باز از رفقاء و هم فکran مورخ و ادیب شهیر کشور ما محمد هوتک بود، و از رجال مهم ادبی و علمی افغانستان در قرن دوازدهم هجری محسوب میشود. ملا باز در محافل ادبی دربار هوتکی قصر نارنج شرکت میکرد ازوست:

پر کورویی رمی گرخی دباز برخه یو چیچی دی
دباز ښکاروی دغرڅنو اوس می بس هاسپینکی وری دی

بازار (حاجی): حاجی بازار کاکر از شاعران عوامی پنبتو بود، در ضلع زوب بلوچستان میزیست، به اوزان ملی پنبتو شعر می‌گفت. اشعار وی در دست است، حاجی بازار به سال ۱۹۷۰ ع رحلت کرد (دکسی لمنی پنبتانه نیکوال. ج ۲)

باز محمد: زادگاه وی قندهار و در پشاور میزیست، از شاگردان خطاط معروف، غلام جیلانی پشاوروی بود. هنر خطاطی را از وی آموخت. گاه گاه شعر نیز گفتی و از شعرای اواخر قرن سیزده محسوب می‌گردد اشعار متفرق وی در اخیر بعضی کتب دیده شده ازوست:

سره لمبه ده په بازار کی چی بلیزی هر سری چی ورنژدی شی دی سوزیزی
باز محمد کاکر: در گذر پوپلزی شهر قندهار میزیست و از عشیره
مرد انزایی قوم کاکر بود وی عالم علوم دینی و در علم قرائت معلومات
داشت، رساله ای را در علم تجوید به سال ۱۳۰۶ هـ ش تألیف کرد،
چکامه های متفرق وی، در نشرات قندهار طبع شده، ازوست:

هر صنعت یی نا تمام دی له بیانه

حکله نن باز محمد خویش په اختصار دی

باز محمد بنگش: باز محمد ولد سردار محمد مظفر از قوم
بنگش به سال ۱۸۴۰ هـ ش در تیرا به دنیا آمد و به سال ۱۹۱۷ ع در
هنگو چشم از جهان پوشید، باز محمد ادیب مجاهد بود در جهاد
آزادی حصه داشت، باز محمد شاعر صاحب دیوان است، مجموعه
شعر وی در دست بوده از اشعار اوست:

باز خان هیج سیالی دشعر له چانه کا

دی تابع دشاعري له رحمن راغی

باز گل: شاگرد شیخ احمد خان (۱۲۰۰ هق) در مضافات لغمان

سکونت میکرد، شاعر عوامی بود. به پیروی استادش اشعار پرسوز
عشقی و مذهبی سرود اشعار وی به شکل شفاهی باقیست.

شیخ احمد خان در جمله شاگردانش از بازگل چنین یاد میکند:
بل می بازگل دی چی مدام کی چپاوونه په زړه می اوری ستا غمونه مبارونه
باز گل (ملا): ملا باز گل اخونزاده از علمای دینی، طبای یونانی
و ناظران پښتو بود. در اوایل قرن سیزده در نواحی پښتونستان زندگی
میکرد، و کتابی را در طب قدیم بنام شافع الامراض منظوم تألیف کرد
از اشعار اوست:

دا نسخه شوله تمامه درته وایم نیک فرجامه

له دسته دباز گل په همز ولوکی دی گل

باز خان: قبل از ۱۳۳۰ هق در مناطق ننگرهار میزیست، شاعر

عوامی، بود، به آهنگهای ملی شعر میسرود، تذکره نگاران پښتو
نمونه شعر باز خان را ثبت کرده اند، ازوست:

زخمی می دزړه سردی بانه د شاه شتی دی نا

اغوستی یی رنگین دی زلفانی گورگوتی دی نا

په بندگی دموزی دی چاپیر څینی څو کی دی نا

بازخان پسی زهیر دی ځوانی یی خاوری کیزی نا

باصر حاکم شاه: حاکم شاه که در شعر باصرتخلص میکرد، فرزند

گلزار به سال ۱۹۱۹ ع در لوار گئی متولد و به سال ۱۹۵۰ ع وفات کرد. باصر طبع روان شعری داشت، به طرز کلاسیک و لهجه ملی غزلیاتی دارد، ازوست:

نن بیا په گلستان پسرلی شولو خندان
نن بیا په گلستان

باغوانیوال، عبدالباقی: در حدود ۱۳۰۰ هـ ش در باغوانی سرخرود

ننگر هار بدنیا آمد، پدرش قاضی عبدالله و از قوم معروف خیل بود. باغوانیوال مدتی بحیث مدیر روزنامه ننگر هار ایفای خدمت کرد، و مقالات عدیده در موضوعات مختلف بزبان پشتو نوشت. وی به سال ۱۳۳۸ هـ ش پدرود حیات گفت.

باقر شاه: از معاصران مطیع الله پیره خیل (حدود ۱۲۰۰ هـ ش)

واز شعرای غزل سرا محسوب میگردد، به عکس غزل باقر شاه مطیع الله غزلی در دیوان خود دارد، مطلع غزل چنین است:

مست یم دببا هو په ترانه بساندې

وسوې لولپه شوی ددې مستی په جلوه باندی

بانسی: درگل غوندی مخاخی پکتیا سکونت داشت از عشیره لیونی

قوم مخاخی به سال ۱۲۵۷ هـ ش چشم به جهان کشود و به سال ۱۳۴۷ هـ ش رحلت کرد، به اوزان ملی پشتو شعر سرود ازوست:

تاچی ماته کری څه شیرین گفتاردی نا

یوخلی راشه صنم زړه می ناقراردی نا

باوری (اخوند): در مرحله پنج پیر تحصیل صوابی سکونت میکرد

شاعر مجلسی و شربین بیانی بود، اهل ذوق اشعار ویرا به یاد دارند،
باوری در حدود ۱۳۰۵ ش رحلت کرده، ازوست:

په مخ باندی دی توری زلفی اویزاندی

گلاب دپرخسی دک دی پکی ایینی اثری دی

بای خان: از معاصران خوشحال خان خټک (۱۰۲۲-۱۱۰۰ هـ).

در شعرای قرن دوازده عبدالرحیم هوتک از وی یاد میکنند مستر اورتنی
مستشرق در مقدمه گرامر پښتو خود مینویسد: که بای خان در بنیر میزیست
لیلی مجنون مولانا جامی را به پښتو منظوم ترجمه کرد. غزلیات متفروق
بای خان نیز در دست است، از اشعار اوست:

که می ناپې دتاتیری کری ترستونی

پیر کامل به دبای خان اودختک شم

بای خان (حافظ): حافظ بای خان از سخنوران عوامی پښتو بود در

اوایل همین قرن در «کندهو» از توابع پښتونستان میزیست به آهنگهای ملی
پښتو شعر میگفت و در شعر از پیروان حافظ عظیم گندها پوری (متوفی
۱۳۲۱ هـ) محسوب شده است.

بایزید روبن: مبارز ملی، مفکر، مصلح و مؤلف نامور بایزید

روبنان بن قاضی عبدالله از مشاهیر قرن دهم افغانستان. در حلقه های ادبی
و روحانی وقت به پسر روبن، میاروبن، بایزید، بایزید انصاری
و مسکین شهرت داشت. بایزید روبن از افغانیان اورمر کانیکرام وزیرستان

بود. به سال ۹۳۱، ه ق درجالد هـ پنجاه چشم به جهان کشود. زبانهای پشتو، پارسی، عربی، و هندی را میدانست و باین چهار زبان مینوشت. بایزید علوم مروجه را آموخت و در تصوف معلومات کافی حاصل کرد و مراتب روحانی را طی نمود، اخون درویزه و خوشحال خان از شعر سرایی وی نیز یاد میکنند. در ادب پشتو مکتب جدید نثر مسجع را بنیاد گذاشت و در ترتیب و تنظیم الفبای پشتو حصه گرفت.

روشنان شخص آزادی خواه و به رفعت و سلحشوری قوم افغان عقیده داشت، میخواست قومش از سلطهٔ اجانب (که در آن وقت بین سه طاقت خونخوار و استعمار گر منقسم بود) برهاند. به همین منظور به مبارزه پرداخت و به پیشبرد موفقیت مبارزه خود و بدست آوردن این هدف مقدس نظر به شرایط عینی و ذهنی جامعه راه روحانیت و پیروی مریدی را در پیش گرفت، وی و رفقای ادبی و مبارز وی فلسفه وحد الوجود را اساس قرار داده، در راه تلقین و تبلیغ آن کتب، رسایل و دواوین شعر تالیف و تدوین کردند. مبارزهٔ روشنان با وجود موانع زیاد قسماً موفق بود و این مبارزه توسط احفادش تا یک قرن ادامه پیدا کرد، بایزید بعد از فعالیت ممتد علمی و ادبی و مبارزات ملی به سال ۹۸۰ ه ق از جهان رفت و کتب و رسایلی چون: (۱) خیرالبیان (۲) صراط التوحید (۳) مقصود المومنین (۴) فخر الطالبین (۵) حالنامه (۶) مکتوبات (۷) رسالهٔ رسم الخط پشتو و غیره را به میراث گذاشت.

بیرخان: درمدین برسوات سکونت داشت، شاعرامی و بیسوادی بودی به آهنگهای ملی پښتو شعر سرودی، اشعاروی جذاب و شور انگیز است قسمتی از غزلیات عوامی وی ثبت گردیده بیرخان درحدود ۱۳۱۶ هـ رحلت نمود، از اشعار اوست:

یوشی می دی لیدلی په دنیا کی برادره

نه پښی لوری نه سر

چالاک دی بی اندازه سپک ښکاریزی له نظر- په منډه گړندی
بیون: شاعر عوامی در لژۀ مناطق منگل پکتیا میزیست، زندگی وی حدود ۱۳۰۰ هـ تخمین گردیده به اوزان ملی پښتو اشعار نابی دارد، اشعار فکاهی بیون هنوز هم زبان زد مجالس بزم و ادب منطقه است.
بجلی، عبدالحنان: عبدالحنان متخلص به «بجلی» از سخنوران فکور و مبارز پښتو در دوره معاصر. بجلی در نواحی چارسده میزیست، به تحریک خدایی خدمتگار ارتباط داشت. هنرش را در راه آزادی وطن استخدام نموده بود. اشعار جذاب و پرشور ملی میسرود، بجلی به سال ۱۹۷۷ ع رحلت کرد ازوست:

سرې غوتی ښکاره شوې د گلانو په سرونو کی

ښی دپسولی دی دوطن په سم وغرونو کی

بدل خان: از شعرا بیست که مبارزات دلیرانه افغانیان را علیه استعمار انگلیس در شعرش منعکس کرده است. بدل خان شاعر حماسه پرداز و ملی بود. در حدود نزده عیسوی در نواحی بلوچستان میزیست، اشعار

وی از احساسات ملت ترجمانی میکند.

برامت: در حدود قرن سیزدهم هجری در مصافات پشاور زیسته است، دارمستتر مستشرق اشعار ویرا ضبط کرده مؤلف جلد دوم پشنامه شعرا، نیز احوال و نمونه ویرا میآورد، ازوست:

زه برامت چپی یم رنخور پروت یم کریزم
که یوخل راشی خپل جانان

برخوردار: در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در پاشمول قندهار زندگی داشت، برخوردار شاعر از قوم ترین بود. غزلیات پرسوز و جذاب وی هنوز هم در محافل بزم قندهار راه دارد از اشعار اوست:

ژوندیسی مه بوله چپی تیر شوبی له یاره وای
آهدهی ژوندو یارانوبس که برخورداره وای

برکت خان: برکت خان بن دانو در قصبه هاشم خیل خاخی میدان سکونت میکرد شاعر عوامی زبان پشتو بود. به آهنگهای ملی شعر سرود اشعار وی شکل شفاهی دارد، برکت خان در حدود ۱۳۳۵ رحلت نموده، ازوست:

تورې دې ورځې سینه تېنډه دی میدان دی لایلا

وی ارمان ارمان دی لایلا

برهان خان: برهان خان بن نادر خان در ضلع هزاره پشتونستان میزیست، از شاعران حماسه سر است واقعه تاریخی فتح پانی پت (۱۱۷۴ هـ ق توسط احمد شاه کبیر) را منظوم کرده، این منظومه حماسی ویرا مستشرق معروف

دارمستتر در مجموعه «هارو بهار» منتخب نموده ، از اشعار اوست :

احمد شاه باد شاه په جار و ویله د غزا په نیت وځمکه له کابله
پښتنې مغولی لاندې کړې کفارو دا خبره می په زړه وگرځیدله
یا به ننگ د پښتانه بیرته په ځای کړم یا به بایلم ککړی پری باندی خپله

برهان الدین : از شعرای عوامی زبان پښتو بود ، به اوزان ملی پښتو

اشعار جذاب و پرشوری دارد بعضی از اشعار وی ثبت گردیده ، ازوست :

برهان الدینه سرو مال دې د جانان دی

که څه هم جانان خپل ځان له تانه ژغوری

بریم خان : منظومه بریم خان در قصه آدم خان ، در خانی (تألیف

مسعود بن عبدالله) ثبت است ، و بریم خان را بحیث سخنور قرن دهم
هجری به ما معرفی میدارد ، از ناره های اوست :

خانه آدم خانه غلامان دې میرنی دي - یوتر بله گرندی دي

پلولیری که له مخه - دغه ستاد بلو سترگی دخونی دي

بز رگ (میا) : از علما و نویسندگان قرن دوازده. مولانا میابزر گ

در «شو» با جور سکونت داشت ، مدرس ، نویسنده و عالم علوم دینی
بود ، زبانهای پښتو ، عربی و پارسی را میدانست . یوسف زلیخا را به
سال ۱۱۸۲ هـ ق از پارسی به پښتو انتقال داد و شرح مبسوطی بآن نگاشت
که حیثیت متن درسی را دارا بوده ، در مدارس دینی منطقه تدریس
میگردد.

بزرگم، علی محمد: علی محمد که در شعر بزرگم تخلص میکرد
فرزند محمد عثمان به سال ۱۹۰۰ ع در لاجور گلستان چشم به جهان
گشود و به سال ۱۹۶۶ ع بدرود حیات گفت. بزرگم از تعلیمات عصری
بهره داشت و به هفت زبان می فهمید شاعر ملی و منقد بود، اشعار ملی
و وطنی و اجتماعی سرود، دیوان شعری در دست بوده، از اشعار اوست:

پښتانه ځوانان دې وپالې پښتو
پښتنې دې کړې دغوږ والې پښتو

بستان (بريخ): از عرفا، مشاهیر صوفیه و استادان سخنور ادب
پښتو، در قرن دهم هجری. شیخ بستان فرزند محمد اکرم بریخ در
بنور اوک قندهار میزیست، پدرش بنور اوک را ترک و در توابع هلمند
سکونت اختیار کرد، بستان از پدر استفاضه علمی نمود، و سفری به
هندوستان کرد و در آنجا به کسب علوم پرداخت. بعد از عودت به
زادگاهش کتابی را بنام بستان الاولیاء به سال ۹۹۸ هـ تألیف داشت،
دوباره رهسپار هندوستان شد، به سال ۱۰۰۲ هـ در احمد آباد گجرات
بدرود حیات گفت، ازوست:

اوبښکې مې څاڅې پر گريوان يو وار نظر که پر ما
را سه گذر که پر ما

بسکی: مسعود بن عبدالله در داستان آدم خان و درخانی سرود های
بسکی را ضبط داشته مینگار د که بسکی دختر عمه آدم خان بود، زندگی
وی حدود قرن دهم هجری تخمین میگردد.

بصیر، مکرم: در اوایل همین قرن در مناطق قبایل آزاد زندگی داشت، شعر حماسی مکرم بصیر (مربوط مبارزات سال ۱۹۰۹ع) را تذکره نویسان پښتو ثبت کرده اند، از اشعار اوست:

صفت دمو منانو - ماو کر سا معانو

مولادې مکرم بصیر تیر کی له صراطه - ملاوتر ئی تیواته

بگل: از شاعران عوامی پښتو در ستهو کلی منطقه مقابل پکتیا میزیست، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، چکامه های وی عشقی حماسی و مذهبیست. بگل به سن ۳۰ سالگی در حدود ۱۳۲۳ هـ ق رحلت کرد از اشعار اوست:

نری آواز دی چی پادشاه کابل ته ځینه سنک ځلمی پی یر غمل نیولی دینه

بلبل: شاعر نامدار منطقه پکلی بود، به آهنگهای ملی پښتو و طرز کلاسیک شعر سرود، شعرش مقبول عام و بعضی پارچه های اشعارش در نشریات سرحدی طبع شده، بلبل در حدود ۱۳۲۰ هـ ش رحلت کرد از اوست:

جهالت به له سرحدنه اوس ورکیزی
په چراغ د علم تول به رو ښانیزی

بلو خان: از چهره های داستان آدم خان درخانی. زندگی وی حدود قرن دهم هجری تخمین میشود، مسعود بن عبدالله در قصه آدم خان درخانی سرودهای بلو خان را ثبت میدارد، از سرودهای اوست:

که ملی نن زما زرگوتی ملی چی آدم خان غلبه گده کره په کلی
په عزت سره کوز یزی دغه دولس اوس به جوړ کریم ددرغلیو دسرخلی

بله نسته: بله نسته بن آغا محمد از شاعران پښتو ست، در باغران زمينداور
 ميزيست. زندگي وي حدود ۱۳۰۰ هـ ق تخمين شده ميتواند، گویند در
 نهايت جواني چشم از جهان پوشيد، از اشعار اوست:

راسه بنده راسه دخپل لوی خدای عبادت کوه – ښی په صداقت کوه
 شیطان کافر غلیم دی ته پرده باندی لعنت کوه – دلوی خدای عبادت کوه

بندر شاه: شیخ آزاد خان ساپی (حدود ۱۳۰۰ هـ ش) از بندر شاه بحيث
 سخنور پښتو یادی دارد، معلومات بیشتری جز ازین یاد آوری درباره وی
 بدست نیست.

بنگی: بنگی شاه مشهور به بنگی در قصبه دره شاهی الینگار لغمان
 میزیست شاعر امی و بیسوادی بود. در شعر نامش رابنگی و بنگی شاه آورده،
 پیشه شمشیرگری داشت. به اوزان ملی شعر حماسی عشقی و مذهبی سرود
 و خود نیز شاگردانی داشت، که به پیروی بنگی شعر گفتندی بنگی
 شعری را در وصف غازی محمد جان وردگ (مربوط واقعات جهاد ملی
 سال ۱۲۹۶ ق) سروده و زندگي وی تا همین مدت به مایقینی می نماید،
 در مدح غازی محمد جان خان مبارز وطن خواه گوید:

رحمت دې وي يارانو په غازی محمد جان خان

یودی ژله مردانو

ولاړه لکه زمری ژ پیرنگی ته په میدان

قاتل دکا فرانو

بنارس: شاعر مقتدر و ماهر زبان ملی بود. غزلیات آبدار و دلپذیر سرود، در حدود قرن دوازده حیات داشت غزلیات بنارس دیده شده، مؤلف ادبی ستوری در جلد اول این اثر از وی یاد میکند و غزلش را ثبت میدارد ازوست:

وخت دصبحدم دی خلک واره دم په دم دی

دیر حکایت مه کپړه ژبه بند کپړه بنارسه

بهادر: در منطقه یوسفزایی های پشاور سکونت داشت و از شعرای مقتدر عوامی پښتوستان، اشعار بهادر رامستر جیمز دارمستر مستشرق فرانسوی در مجموعه هارو بهار (طبع ۱۸۸۸ پاریس) ضبط کرده ازوست:

بیگادې یم وهلی محبوبا به په کتار ودرسته شپه په شوگیرو

درته ناست یمه پرکاله

بهادر (ملا): از ناظران دینی و مذهبی و مناجات سراسر است ملا بهادر در حدود اوایل همین قرن در مناطق پښتوستان زیسته، مناجات ها و خطبات وی در دست است از اشعار اوست:

دبهادر ویل به هلته درپه کارشی - په لحدکی چی شی سوال ربانی

بهادر خان: صدر اکابر دوران، بهادر خان در اوایل قرن دوازده

در قندهار میز بست سپه سالار قوای شاه حسین هوتک در قندهار بود توابع شال و زوب را فتح کرد، و دیره جات را ضبط نمود شاه دانش پرور و ادیب افغانها شاه حسین هوتک ویرا «برادر» خطاب میکرد در عوام به

«امیر الامرأ» شهرت داشت بهادر خان علاوه از مآثر عربی شاعر گرانمایه و عالم بی نظیری بود شعر نساب و پر شوری به اوزان ملی پښتو سرود، علما و ادبا را بدست کرم نوازش میکرد و شمع مجالس علم و ادب و قندهار بود از وست:

ببالتون دی زوردې ترلیمومی سهارنم خاخی لکه شبنم خاخی
داسره یاقوت می په لمن کی ستا په غم خاخی په غم الم خاخی

بهادر کوهاتی (حاجی): شیخ عبدالله معروف به حاجی بهادر کوهاتی به سال ۹۸۹ هـ ق در آگره بدینا آمد و به سال ۱۰۹۹ هـ ق در کوهات چشم از جهان بست و در هماغه دفن شد. حاجی بهادر کوهاتی از خلفای آدم بنوری شخص عالم و متصوف روحانی بود. شرح مبسوطی به الف نامه کریمداد به زبان پارسی دارد شرح وی به مفتاح الدقایق موسوم است.

بهاول خان: در علاقه بنو زندگی میکرد طب یونانی بود، پدرش راشادی خان نامیدند بهاول خان جنگنامه زیتون را منظوم ترجمه کرد، زندگی وی اواخر قرن سیزده تخمین میشود از اشعار اوست:

بهاوله تل گویا په دی گفتار شه

دنبی دپس روانو خدمتگار شه

بهاء الدین (ملا): ملا بهاء الدین اسحق زایی در «برو بازار» شهر قندهار میزیست. از اعضای انجمن ادبی قندهار بود؛ زبان های پښتو، پارسی و عربی را میدانست بزبان پښتو نثر می نگاشت نبشته های وی در مجله پښتو نشریه انجمن ادبی قندهار طبع شده، ملا بهاء الدین در سالهای بعد از

۱۳۳۴ هـ ش رحلت کرده است.

بهایی جان: بهایی جان بن محمد یار آتش نفس از قوم کشانی بود به سال ۱۳۱۳ ق در غوندهان قلات چشم به جهان کشود و به سال ۱۳۵۱ هـ ش در غزنی بازندگی وداع کرد و در همانجا مدفون گشت. بهایی جان در علوم متداوله مطالعه داشت، و در طریقت پابند طریقه نقشبندیه بود. عوام منطقه به مراتب روحانی وی قایل بودند بهایی جان بزبانهای پښتو، پارسی و عربی شعر میگفت و از شعیرای زبده عوامی پښتو محسوب میگردد. از آثار وی: کلیات، جزئیات، چارده معصوم چلتار مدینه، به ما معلوم است. غزلیات پارسی و عربی وی نیز درین آثار قسماً دیده میشود از اشعار اوست:

ته چی ناز او کرشمی عیانوی زره می ولی ورا نوی
زاهدان دزمانی مستانوی زره می ولی ورا نوی

بهرام: بهرام پسر خوشحال ختیک به سال ۱۰۵۰ هـ ق درسرای اکوره ختیک بدنیا آمد، مدتی به اشاره و ایما زمامداران مغول هند در برابر صفوف مبارزان ملی که پدر بزرگوارشان رهبری میکرد قرار گرفت خوشحال خان ختیک از سخنوری بهرام یاد میکند و می فرماید:

عطار ددی نور قلم له لاسه کشیزی
چی په داخوبی بهرام املا انشاء کا

از تذکار فوق معلوم میگردد که بهرام سخنور پښتو بود بهرام به سال ۱۱۲۴ هـ ق رحلت نموده است.

بهرام: از شعرائیست که در حدود ۱۲۵۰ ق میزیست مسقط الرأس
بهرام را تذکره نگاران نواحی پشاور نشان داده اند اشعار ویرا دارمستر
ضبط کرده ازوست:

چی عاشق دی بهرام ستا صفت بی کلام

په سلام دی مدام که نه ورکری سلام

بهرامی: در حوالی ۱۲۹۴ هـ ق شاعری بنام بهرام در تنگاب کاپیسا
پروان سکونت داشتی، که مردم ویرا بهرامی می گفتندی، بهرامی به اوزان
ملی پښتو و سبک کلاسیک شعر سوزناک سرودی، اشعار بهرامی شکل شفاهی
دارد، اهل ذوق منطقه چکامه های ویرا به یاد دارند، ازوست:

وبه مری بهرامه عاقبت په دې سودا کی

تاچی لځان مینی ته وړاندی کړولیک دمه

بهره مند: در حدود ۱۲۵۰ هـ ق در بریار خوگیانی ننگرهار سکونت

میکرد شاعرامی و بیسوادی بود، به اوزان ملی پښتو شعر سرود و قصص
مذهبی نظم کرد. اشعار بهره مند هنوز هم در عوام شهرت دارد ازوست:

توری سترگی تور اوربل په منځ راغله گل نگاره

عالمونه به کږي دل سمه نه درومی په لاره

بهلول لودی: سلطان بهلول لودی بن ملک کالا از عشیره شاهوخیل

قوم لودی بوده به سال ۸۱۴ هـ ق در کمانگران شهر ملتان بدینا آمد از شاهان مقتدر
پادشاهان پښتونهای هندی به شمار می آید، ۴۴ سال در هند حکومت راند
پادشاه ادب دوست و ادب پروری بود، در دربارش شعرای پښتو راه

داشت، و شعرا و ادباً را گرامی میداشت خلیل خان نیازی از شعرای پښتون دربار سلطان است، سلطان خودش نیز قریحه عالی شعری داشت و فی البدیهه شعر می سرود، مؤلف پته خزانہ رباعی سلطان را که فی البدیهه به جواب شاعر دربارش خلیل خان نیازی سروده می آورد. از پختگی و شیوایی و مزیت ادبی رباعی سلطان ظاهر میشود که وی اشعار دیگری نیز داشته است. سلطان به سال ۸۹۴ هـ ق به عمر ۸۰ سالگی چشم از جهان بست و در دهللی مدفون گشت، رباعی سلطان:

ملک به زرغون کرم په ورکړه راسه
 گوره اوریخی ددا داسه پاسه
 خول می دعدل په درور ون دی
 جهان به زیب مومی زماله لاسه

بیاض: در زبده سوابی مردان در حدود ۱۲۰۰ هـ ق میزیست مدتی را دردکن سپری کرد. محمد بیاض گدون در حلقه مریدان میامیر چمکنی شامل بود و بزبان پښتو شعر رنگین بیان داشت مکتب ادبی حمید بابارا پیروی کرد، و از شاگردان گزیده مکتب محسوب میشود. دیوان شعر وی طبع شده، ازوست:

توره زیره کړه بیاض په وطن سپینه
 دخپل یار له جوړه ځی ځای بی دکن شه

بیاض گل (قاضی): خواجه سید قاضی بیاض گل معروف به قاضی بیاض در اواخر قرن دوازدهم هجری در قید حیات بود. با غلیخان شاعر

توانای پښتو (۱۱۸۰ هـ ق) رابطه علمی و ادبی داشت قاضی بیاض گل در موضع منگله سکونت میکرد، مرقدش در تحصیل چار سده و احفادش در قاضی خیل جدید زندگی دارند. بیاض گل اشعار سوزناکی بزبان پښتو دارد.

بی بی گله : از سخنوران پرده نشین افغانستان در حدود قرن دوازده بی بی گله در نواحی پشاور میزیست، در علوم دینی مطالعه داشت وزن عالمی بود. مناجات طویل وی در دست است، از اشعار اوست:

بی بی گله خبر داره
له کل نهی توبه گاره
په ایمان شکر گذاره
پاخه وخت دی دسبا

بیو : بیو بنت علی محمد در حدود ۹۰۰ هـ ق در تلخک بکوا زندگی میکرد، بیو زن با شهامت و در عشق نهایت وفادار و راستین بود. جانش را فدای عاشقش «بنادی» نمود داستان عاشقانه وی با بنادی خان پسر عمش شهرت زاید الوصفی را کسب کرده، بیو در داستان سرودهایی دارد از سرودهای اوست:

بنادی جان گر خوم نه پاتی کیزی - بنادی جان گر خوم نه پاتی کیزی
سپینه خواگی که ورکوم بنایسته بنادی می هم نه راضی کیزی
بیت نیکه : از صوفیا و شعرای حدود قرن چهارم. زندگی وی (۳۰۰ - ۴۰۰ هـ ق) تخمین میگردد، نام ویرا مؤرخین بیت، بیتنی ضبط

کرده اند. نعمت الله هروی نور زی در مخزن افغانی و سلیمان ماکو در تذکرة الاولیاء شرح حال و خوراق و مراتب روحانی شیخ را مفصلاً ضبط میدارند. نعمت الله مینویسد: دعای شیخ بیتنی در باب جمیع خلائق مستجاب الدعوات بود. سلیمان ماکو در تذکرة الاولیاء (۶۱۲ هق) ذکری از شیخ بیتنی کرده، و مناجات ویرا نقل میکند، مناجاتوی ساده روان و از نگاه فورم به سرودهای قدیم آریایی قرین مینماید ازوست:

لسویه خدایه لویه خدایه	ستا پسه مینه پسه هر خایه
غرو لار دی در نساوی کی	تسوله ژوی پسه زاری کی
دلته دی دغرو لمنسی	زموز کیز دی دی پکی پلنی
داوگری دیر کیری خدایه	لسویه خدایه لویه خدایه

بیدل: در قرن دوازده در محله اتمان هشنغر پشاور میزیست. نظر به صراحت خودش در عصر تیمور شاه درانی (۱۱۸۶ - ۱۲۰۷ هق) در قید حیات بود. بیدل شاعر صاحب دیوان است و غزلیات زیبایی سروده، از شعر بیدل بوی سبک هند به مشام میرسد، پیر و سبک ادبی حمید بابا محسوب شده، و از سخن سرایان زبده این سبک است، از اشعار اوست:

زه بیدل به خان تری زرخله قربان کرم

که یوخله را نه جان کر برابر مخ

بیربل: از اهل هنود قندهار. در بازار کابل شهر قندهار سکونت

داشت، حکیم و طبیب یونانی بود. بیربل مرد حساس و فکور بزبان

پښتو مینوشت، نېشته های منشور بیربل در مجله پښتو قندهار و دیسگر
نشرات همانجا طبع شده، وی در حدود ۱۳۵۰ ش بمرد.

بیکس، عبدالغفران: عبدالغفران متخلص به بیکس از شاعران
معاصر زبان پښتو بود، پدرش گل زمان نام داشت بیکس، به سال
۱۹۲۲ ع در داگی تحصیل صوابی مردان بدنیا آمد، تحصیلاتش را در
مدارس عصری آنجا به پایان رساند، بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت، در
سالهای بعد از ۱۹۷۰ ع بدرود حیات گفت ازوست:

چی یی شرق دتوری خورؤ دا دقوم هغه سالار دی

بیسگ محمد: از شعرا ی قرن دوازده و معاصر رحمن بابا شمرده
شده است. بیسگ محمد شاعر صوفی بود، اشعار تصوفی و عرفانی وی
در دست است، از اشعار اوست:

ددیدن اجر به درکه بیسگ محمده

ته چی هسی دهجران غمونه نغری

بیسگ محمد: بیسگ محمد واید دوست محمد در شمتی مرکز
لغمان سکونت میکرد. شاعر عوامی پښتو بود قصص و حکایات دینی
و خیالی را به اوزان ملی پښتونظم کرده، و وفات نامه حضرت محمد (ص)
را درین قالب ها سرود، که هنوز هم در حلقه های دینی منطقه
شهرت دارد. بیسگ محمد در حدود ۱۲۶۴ ه ش به کبر سن وفات کرد
از اشعار اوست:

راشی مت په نیسکی کافعی دا ژوندون به وی ترکله

بیگ محمد وېښی خدا یه ته په روی د پیغمبر

غورځی کښیز دئ مومنانو حکایت وایم له سره

بینوم، فضل اکبر: فضل اکبر که در شعر بینوم تخلص می‌کرد

به پاچا گل صاحب شهرت داشت، پسر مرشد بزرگوار و مجاهد اعظم مولوی فضل واحد المشهور به ترنکزو حاجی صاحب بود. بینوم علوم متداوله را در فامیل کسب کرد، بعد جهت آزادی منطقه به مبارزه پرداخت و عمرش را صرف مبارزه ملی علیه متجاوزان انگلیسی و عمال بعدی شان می‌کرد. بینوم طبع عالی شعری داشت، اشعار آبدار ملی و اجتماعی و عشقی سرود، دیوان شعری در دست است، بینوم به سال ۱۸۸۷ ع در توابع ترنکزی به دنیا آمد و به سال ۱۹۷۵ ع در کابل بدرود حیات گفت، و در کوهستان مدفون گشت از اشعار اوست:

په‌خار کوف کی دجنگ زور شو

فوج را تبول له دواړه لور شو

سواره پلسی پکسی کار کسری

دا میسدان لکسه داور شو

پاچا (اخوند): اشعار حماسی پاچا اخوند راند کره نگا ران ضبط کرده، گویند که پاچا اخوند نوه و پیشوای روحانی و ادیب و شاعر نامدار پښتو میا عمر چمکنی (متوفی ۱۱۹۰ هـ ق) بود. شعر حماسی وی مربوط مبارزات سال ۱۲۹۶ هـ ق افغانستان در همین وقت در قید حیات بود، ازوست:

چی زوری و لید پیرنگی و کرله سوله
دنیاتری و خوره د شگی په شان توله
محمدجان خان قوتی زیات تر استانبوله
خکه پاچا اخوندی و کسرل صفتونه

پاچا گل: از شاعران زبده ادب عوامی پښتو. در قصبه شهانخیل پشاور سکونت میکرد، زندگی وی حدود ۱۳۰۰ هـ ق تخمین میشود به اوزان ملی پښتو شعر نابی سروده، جلد سوم پښتانه شعراء احوال پاچا-گل رامی آورد، ازوست:

دماز یگر او بوله مسته په نخرو راخی
شوری د گسونگسرو راخی

پادشاه (میا): میا پادشاه در کندی شیخان اکبر پوزه میزیست، زندگی وی حدود قرن دوازده تخمین میگردد، مناقب شیخ رحمکار تالیف خاکی راز پارسی به پښتو انتقال داد.

پادشاه میر (ملا): در «کزه» جلال آباد زندگی داشت، در عصر امانی عضو مرکه پښتو (۱۳۰۰ هـ) بود، در تهیه لغات و مواد باین انجمن مساعدت میکرد و در انجمن بحیث نماینده قوم خوگیانی شرکت ورزید. پامیر، محمد اکبر: از دانشمندان، حقوقدانان و نویسندگان زبده دوره معاصر و زبان پښتو محسوب میشود. محمد اکبر متخلص به پامیر بن بهاءالدین بن گل جان به سال ۱۲۸۹ هـ در سنگر سرای کامه تولد گردید تحصیل ابتدایی را در کامه و تحصیلات عالی را در رشته حقوق در ترکیه بپایان رساند. بحیث استاد پوهنځی حقوق، مشاور وزارت عدلیه ایفای وظیفه کرد. بزبانهای پښتو و پارسی صلاحیت نوشتن و شعر سرایی داشت. پامیر به مسأله ملی پښتو نستان نهایت علاقمند بود، پهلوهای حقوقی مسأله را عمیقانه تحقیق میکرد و در بخش های مختلف این مسأله ملی افغانستان معلومات داشت، درام منظور وی بنام (بندی) و کتاب دیگرش «پښتونستان حق دی» صلاحیت و حیطة معلومات پامیر را در این مسأله به ما نشان میدهد. پامیر به سال ۱۳۵۱ ش از جهان رفت و در کابل مدفون گشت از اشعار اوست:

ترخوچی وی په دنیا کی دغه لمر او هلال
د پښتون به وی مدام خپلواکی او استقلال

پانی سلطان محمد: سلطان محمد متخلص به پانی از شا عـمران و نویسندگان بادرد و با احساس مادر دوره معاصر بود پانی به سال ۱۹۳۰ع در بندات خُنگل توابع باوچستان بدنیا آمد، پدرش سردار محمد احمدخان از عشیره پانیزی کاکر بود. در مدارس کوتاه کسب علوم عصری کرد، زبانهای پښتو، اردو و انگلیسی را می فهمید و در هر سه زبان صلاحیت نوشتن داشت. از تالیفات پانی: کوتاه، پښتولغت، ذکر بلا حادّه، د عقیدت- گلونه، د کوتی تاریخ لاسی صنایع او هنرونه، خه لیدلی او خه کتلی، اولسی، سندری سهیلی پښتانه معلومست. این، ادیب دانشمند و عالی مقام مابه سال ۱۹۷۲ع رحلت کرد، ازوست:

داغیار دسترگو خارز موزه گل وی

ته چی تل دیچاره ووخلکومل وی

سردی خاړکرو دعالی هدف دپاره

په رښتیا چی دپښتون دپگری ول وی

پایاب: در حدود ۱۲۵۰ هـ ق در نواحی پشاور سکونت داشت از

شاعران عوامی پښتو است به اوزان زبان ملی این شعر سرود، اشعار پایاب

را دارا مستتر مستشرق ضبط کرده، ازوست:

مومنه پاخه وختی ته عبادت کوه

رب له پنځه مونځونه په جماعت کوه

پاینده خان: شاعر املی و بیسواد بود، در مندر اور لغمان سکونت

میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر سرود، اشعار عشقی و مذهبی پاینده-

خان را عوام به سینه های شان حفظ کرده اند، پابنده خان در حدود ۱۳۳۴ هـ ش به عمر ۵۷ سالگی رحلت کرد، از اشعار اوست:

د میا صاحب سلام ته حُمه

اوغلامی به یی کومه

عشای عمر تیرومه

آخر دی عمر پابنده خانه

پابنده گل: از قوم خیشکی بود، در بخدره غوربند پروان سکونت میکرد، به آهنگهای ملی پنبتو شعر میگفت، اشعار وی شکل شفاهی دارد عوام باشعر وی علاقه دارند، پابنده گل به سال ۱۲۹۱ ش تولد وبه عمر ۵۹ سالگی در همانجا بدرود حیات گفت:

پابنده گل: از شاعران عوامی پنبتو، پابنده گل شاعر از قوم ساپی بود. در قعله صالح تکاب کاپیسا زندگی داشت، به اوزان ملی پنبتو شعر میگفت اشعار وی شکل شفاهی دارد، وفاتش حدود ۱۳۳۵ ش تخمین میگردد. پایوگی: از چهره های داستان آدم خان و در خانسی است، قطعات پایوگی را مؤلف قصه مسعود بن عبدالله ثبت کرده، از لحاظ وقوع داستان پایوگی در حدود قرن دهم هجری زندگی کردی، از ناره های اوست:

درخوومی هسی غساره

خلایق لکه بله نجل ولاره

آدم خان ترقبره را غبی

شیر آدم بر قبر و نریده ولاره

پخور: شاعر امی و بیسواد ی بود، در محله لژه مناطق منگل پکتیا

سکونت میکرد به اوزان ملی پښتو شعر می سرود، پخور به سال ۱۳۳۰ هـ وفات کرد، اشعار پخور در عوام شهرت دارد.

پسته گل: پسته گل بن زمك از شعرای عوامی پښتو، در نواحی

منگل پکتیا میزیست، پسته گل به اهنگهای ملی پښتو شعر گفتی، اشعار وی در عوام شهرت دارد، پسته گل به سال ۱۳۴۵ هـ بدرود حیات گفت ازوست:

تور پښتون خدای پیدا دی تګوشنوګولیوته

په سرتړلی نه دی په ډګروړځی خوکیوته

پستین: پستین ولد برمت در مناطق منگل پکتیا زندگی داشت، شاعر

از قوم منگل بود به اوزان ملی پښتو اشعار پرشوری سرود، به سال ۱۳۲۵ هـ رحلت کرد، از اشعار اوست:

په کورکی بی د شوتالو سوبه نه وی

دی به وایی زه چای خور دهندوستان یم

پښتون، محمد عثمان: از مؤلفین، شعراء و خدو تګاران پیش قدم زبان

پښتو بود محمد عثمان خان متخلص به پښتون از بارکزائیان «معروف»

قندهار بود به سال ۱۲۶۵ هـ در همانجا بدنیا آمد، در سن هفت سالگی

زادگاهش راتړك نموده به مناطق چمن و پښتونستان رهسپار گردید، در

مکاتب ابتدایی همانجا درس خواند، بعد سفری به هندوستان کرد

و در مدارس بمبئی کسب علوم نمود، زبانهای پارسی، پنجابی، اردو

گجراتی و انگلیسی رامی فهمید، در زبان ملی پښتو و زبان پارسی نویسنده و شاعر بود پښتون در اداره طلوع افغان بحیث ترجمان و مدیر رئیس انجمن ادبی قندهار و بناروال قندهار ایفای خدمت کرد، از تألیفات و تراجم وی: دآسیا سپیدی، دحربی فن دتعبیی فن، ترجمه ترجمان۔ القرآن ابوالکلام آزاد، دمحمود ادبی جرگه، دتعلیم په باره کی لارښودنه اصول تمدن در دوجلد پښتونوونکی، در دوجلد، وبریالی به مامعلوم است. پښتون اشعار ملی، وطنی و اجتماعی سرود، و به سال ۱۳۴۰ ش رحلت کرد از اشعار اوست:

خبر نه یم چی په پرانیزی پتی سترگی افغان کله

دفلک څخه به واخلی واری خپل ددوران کله

پردل: پردل برادر راییا معشوقه فتح خان وازار کان جنگاور و دلاو

قصه فتح خان و راییاست، پردل در جنگ فتح خان بامغولان هند رشادت زیادی بخرچ داد، و چندین بار بادشمن دراویخت تا اینکه در همان رزمها جراحتی برداشت، و بمرد. در داستان فتح خان و راییا سرود های وی نیز موجود بود، زندگی وی قرن دهم هجری تخمین میشود از سرود های اوست:

دروازه ژر رابنیا که، رابنیا که گواریه

اور خو به بل کود کجریو په سرونه

پردل خان (سردار): سردار پردل خان بن سردار پاینده محمد خان

محمد زائی، از ادبا و مشاهیر علمی افغانستان در قرن سیزده، پردل خان

به سال ۱۲۰۰ هـ در قندهار بدنیا آمد، و به سال ۱۲۴۵ هـ وفات کرد.
پردل خان سه سال در قندهار پادشاه بود بزبان ملی پښتو شعر جذاب
سرود، اشعار پښتو پردل خان به لهجه ملیست ازوست:

نی لرم پروا «پردل» د عشق په تهمت باردی
عالم یی تمه داردی

پردیس: از شعرای معاصر بود، در نواحی مقر غزنی بدنیا آمده
در مکاتب عصری کابل تحصیلش را به پایان رساند، زبانهای پښتو پارسی
وانگلیسی، رامی فهمید بزبان پښتو شعر سرود. چکامه های پردیس در طلوع-
افغان و مجله کابل طبع شده، پردیس به سال ۱۳۵۲ ش چشم از جهان بست
ازوست:

پسر لی سو بیرته نوی
بیا شنه کیزی سره گلونه
د او بو شرهار سو پورته
هرې خواته دي رودونه

پکار خان بریخی: از شاعران خطاطان حدود ۱۳۰۰ هـ. پکار خان بریخی
در نواحی بلوچستان زندگی میکرد، ناظم مذهبی و خطاط بود منظومات
وی دیده شده است.

پگری گل: شاعر عوامی پښتو، در نواحی باسول ننگرهار میزیست
به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، طبع شیوای شعری داشت، اشعار پگری گل

را عوام درسینه های شان محفوظ داشته اند پگری گل به سال ۱۳۱۴ ش بدرود حیات گفت.

پوونده، نور محمد: نور محمد پوونده از درام نویسان و صحافیون دوره معاصر بود. مدتی بحیث ممثل پوهنی ننداری مدیر مجله کابل و مدیر اخبار و رانگه ایفای خدمت کرد، پوونده درام مینوشت، ورسایلی راز اخبار و رانگه نشر کرد، طبع شعر نیز داشت، چکامه های وی در دست است پوونده بعد از سه سال مسلازمت به سال ۱۳۵۱ ش بازندگی وداع کرد.

پیاری: زن هنرمند و شاعره پښتو، در حوالی ۱۳۰۰ هـ ق در توابع پشاور میزیست. غزلیات دلنشین و سرشاری سرود. غزل پیاری را در مدون بهار گلشن ثبت کرده: مؤلف ادبی ستوری در جلد دوم این اثر از پیاری یاد میکند، و غزلش را ثبت میدارد ازوست:

نن می دلبر سیا بصر خما ری

راغبی په شرننگ ز مادر خنک نگاری

پیاوالدین: شاعر غزلسرا در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در مضافات پښتونستان

میزیست، پیاوالدین به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر گفتی، غزلیات پیاوالدین در گلزار پښتو طبع شده و دیوان شعر نیز دارد که به سال ۱۲۸۰ هـ ق تدوین شده ازوست:

زه پیاوالدین یم خد متگا رساد امین

دیر شاعران کوی سلام سرگردان گرخی

پیرا کو: سرودها و قطعات منظومی، بنام پیرا کو در قصه آدم خان
درخانی تألیف مسعود بن عبدالله ثبت است، زندگی پیرا کو حدود
۱۰۰۰ هـ ق تخمین میگردد، از قطعات اوست:

دآدم خان پلاره حسن خانه کمال و باسه له خانه
خور نگین رباب را وا خله بلو خانه

پیرزاده، سید عبدالصمد: از شاعران قدیم پشتمو، مخمس سید عبدالصمد
پیرزاده در یکی از نسخ خطی دیوان عبدالقادر خان ختک (کتابت ۱۲۰۰ هـ ق)
موجود است.

پیر صالح: از چهره های آدم خان و درخواست، زندگی وی حدود قرن
دهم هجری تخمین میگردد، قطعات پیر صالح را مسعود بن عبدالله درین
قصه ثبت کرده ازوست:

دچندروونه گوره

درخانی شوه آدم خان پسی تره هوره
را شه ویره له هغه سا عته وکړه
چی به خاوری ستا اور بل کاندی کچوره
دواره لاس په تند ی کنبیز ده
په میدان کی راته ودره سرتوره

پیر غلام مروت: پیر غلام شاعر از قوم مروت، در توابع بنو وزیرستان
سکونت داشت، شاعر غرلسرا و قریحه عالی شعری داشت، زندگی وی
حدود ۱۳۰۰ هـ تخمین میگردد. پیر غلام به آهنگهای ملی و به پیروی

مقامهای موسیقی هندی شعر سرود. غزلیات آبدار پیر غلام راجامع گلزار-
پننتو درین مجموعه ثبت کرده، ازوست:

یم فقیر و د لگیر ستا په در کی

پیر غلام درته پروت په زمین ای صنم

پیر محمد (اخوند): ملا پیر محمد اخوند در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در

مناطق بلوچستان زندگی میکرد، ناظم مذهبی بود، وصیت نامه منظوم
وی دیده شده ازوست:

وصیت خود سنت دی جانہ

پر همه مسلمانانہ

پیر محمد کاکر: شاعر مبتکر و بانوی سبک جدید در تاریخ ادب

پننتوست. پیر محمد کاکر از علما شعرا و مؤرخین افغانستان در عصر احمدشاهی
بود، زادگاه وی منطقه زوب کاکرستان است، در عصر اعلیحضرت
احمد شاه کبیر (۱۱۶۰-۱۱۸۶ هـ ق) از زوب به قندهار آمد، رکن علمی
و ادبی دربار و استاد شهزاده سلیمان فرزند شهریار بزرگوار گشت.

پیر محمد کاکر در علوم متداوله عصر استاد، در تاریخ افغانها مطلع
و به اصول تدریس و تالیف کاملاً آشنا بود در تالیفات وی: دیوان شعر
معرفة الافغانی دپننتو تاریخ راتذکره نویسان ضبط نموده اند. پیر محمد
در شعر سبک بدیعی را اساس گذاشت و اکثر شعراى مابعد در منطقه ازین
سبک پیروی کرد، و بان سخن، گفت پیر محمد کاکر تا سال ۱۲۱۶ هـ ق
در قید حیات بود، از اشعار اوست:

موز له هیواده تنها راغلی یو
دېن طوطیان یو په دام وتلی یو
غمازه ظلم را باندی مه کړه
دېسو یارانو فراق نتلی یو

پیر محمد (منشی): از نثر نگاران اواخر قرن سیزدهم هجری، پیر محمد منشی مدتی را در پاره چنار بحیث معلم سپری کرد، بزبان پشتو نثر مینوشت، کتابی را بنام «زخمیانوته هدایتونه» به پشتو ترجمه داشت.

پیر محمد میاجی: ملا پیر محمد میاجی بن ملا سرور هوتک از رجال علمی و ادبی افغانستان در قرن دوازدهم هجری. ملا پیر محمد از پدرش ملا سرور استفاضه نمود، در جنگها حاجی میر خان نیکه را همراهی کرد، زمانیکه شهنشاه افغان شاه محمود هوتک در اصفهان بود پیر محمد میاجی را بد آنجا دعوت فرمود، و در علماء و دانشوران اصفهان کسب شهرت نمود، و علمای آن دیار ویرا پیر افغان خطاب کردند میاجی کنی را بنام افضل الطرایق و «القرايض فی ردالروافض» نگاشت از اشعار اوست:

شیخ متی چی خلیلی و دی له آره لوی ولی و
یوه ورځ روان په لار و لوی څښتن په استغفار و

پیر معظم شاه: فرزند پیر محمد فاضل شاه در موضع پیر سباک پشاور بدنیا آمد، در علوم متداوله مطالعه و مرور داشت. مشاور علمی

و ادبی حافظ رحمت خان شهید بود، و به امر آن مجاهد و سردار ادب دوست و دانشور پښتو نه‌ای هندی، تواریخ افغانه ۱۰۳۲ هـ ق خواجو-ملیزی را اختصار کرد و مختصرش را به تواریخ حافظ رحمت خانی مسمی نمود، پیر معظم شاه شعر نیز سرودی، اشعار وی دیده شده، وی به سال ۱۲۳۱ هـ ق در موضع پیر سباک بازندگی و داع کردی، و در همانجا مدفون گشتی، از اشعار اوست:

شکر شکر چی مکتوب شه دا کتاب په بڼه اسلوب شه

دا کتاب اول طویل ؤ ډیر په ده کی قال و قیل ؤ

پیرو غلام: در حدود قرن دهم هجری ایام زندگی وی تخمین میگردد قطعات منظوم پیرو غلام را مؤلف قصه آدم خان و درخانی (مسعود بن عبدالله) ثبت کرده، از قطعات اوست:

خانه بڼه شوه چی خدای روغ کړی

ددې خوارو دهلاکو په دعا وزاري

اوس عنایت پسه پیرو و کسره

دخوار پیرو تندی لغرشوله خواری

پیره گل: از شعرای عوامی پکتیاست. به اوزان ملی پښتو شعر

میگفت اشعار پیره گل در دست است، وی در علاقه سبیری خوست

میزیست، و به سال ۱۳۴۳ ش رحلت کرد.

تاجر، احمد جان: مولوی احمد جان متخلص به تاجر از قوم الکوزی قندهار است، در علوم ادبی و فقه حنفی و قضا دارای مطالعه و صلاحیت کافی بود، برای تنظیم اجراءات قضایی افغانستان خدمات شایانی انجام داد، تاجر به سال ۱۲۶۰ هـ ق در قندهار بدنیا آمد و به سال ۱۳۲۰ هـ ق در کابل رحلت کرد. تاجر اشعار آبدار پنبتو و پارسسی سرود و از شعرای مقتدر این دو زبان محسوب میگردد، از اشعار اوست:

لکه سحر تاجر پسه مینه کی ستا

نوبت دخیل گریوان خیر لو لری

تاج محمد: در مضافات خاخی پکتیا سکونت میکرد، و به عشیره هاشم خیل قوم خاخی منسوب بود، تاج محمد به اوزان ملی پنبتو شعر گفت، اشعار وی شکل شفاهی دارد، وی به سال ۱۳۴۶ ش رحلت نموده است. تاج محمد (مولوی): مولوی تاج محمد مشهور به مهتم صاحب از علما و نویسندگان قرن اخیر. زبانهای پنبتو، اردو، انگریزی و عربی را می فهمید، عمرش را صرف تبلیغ و تدریس و تألیف کرد. در

توابع مومند مناطق قبایل آزادمیز یست و به سال ۱۳۴۴ هـ ق درخواست
پسکتیا پدر و دحیات گفت، و در همانجا دفن گردید، مولوی بزبان پښتو
نثر مینوشت و تألیفاتی باین زبان دارد .

تاج محمد (میرزا) : میرزا تاج محمد ساپی در زیارب کلی «سور کمر»
زندگی داشت ، از متنفذین و بارسو خان قوم و مرد ادیب و شاعری
بود، اشعارش مضامین اجتماعی و وطنی دارد، میرزا در سالهای بعد از
۱۳۴۰ هـ ش رحلت کرد، چکامه هایش به شکل متفرق در نشرات
فنگرهار طبع شده است .

تاج الملوك : از عشیره خانخیل در طور و توابع پشاور میزیست
تاج الملوك سخنور زبان پښتو بود اشعار متفرق وی در نشرات پشاور
طبع گردیده ، در سالهای بعد از ۱۳۹۳ هـ ق رحلت کرد از شعار اوست :
مالیدلی دی دحسن سینگار پت پت بل می کری دی دخل کوروز گاربت
تانو : زن باشهامت و رکن مهم داستان موسی خان گلسمکی است
تانو خواهر و نی جان دوست موسی خان بود . در داستان موسی خان
گلسمکی سرودهای تانو نیز ثبت بوده ، از سرودهای اوست :

ولی جانہ برایی می برایی می خوب لیدلی
چی په لاس می دود باهودی دغه بوله بله و منبیلی یومات سی

تاب، عبد الغفار : منشی عبد الغفار تایب بیدادوی از شاعران قصه پرداز
قصة محبوبه شام و شهزاده روم از یادگارهای ادبی وی بوده ، منشی
در اوایل همین قرن حیات داشت ، از اشعار اوست :

ای تایبه دا مضمون خوشه تمام

حاضرین ته په ادب و کره سلام

تایمنی: تایمنی عشیره از قوم کاکړ است، که هنوز هم در توابع غور مسکون هستند، و از اولاده شیخ تیمن بن کاکړ محسوب میشوند. تذکره نگاران پښتو اشعار و احوال شاعری را بنام تایمنی ضبط نموده اند، که در مدح سلطان پښتون غور سلطان غیاث الدین غوری (۵۶۰ هـ ق) شعر دارد، معلوم نمیگردد که آیا نام شاعر تایمنی است، و یا اینکه به عشیره تایمنی نسبت داشته و به شکل تخلص نامش را در شعر تایمنی ضبط نموده، ازوست:

غیاث الدین د جهان لمردی نا عالم له ده ډیر بهره وردی نا
هندیې روښانه په اسلام کئی نا له ځانی خوښ خیر الانام کئی نا
چی یی په غور کی نیلی زین کئی نا پر کافرانوی ناورین کئی نا
تتر خان: منظومه های تتر خان را مسعود بن عبدالله در قصه آدم خان

در خانی ثبت کرده، متذکر میشود که تتر خان از پسران عم آدم خان بود
تتر خان در حدود قرن دهم هجری زندگی داشت، ازوست:

بی بی دوی واره بدان دی دوی له څیر می شیطانان دی
که ته نظر دې پر تتر خان کړی تتر خان غوندې زلمی ستاد بن توتیان
تراب، محمد آجان: محمد آجان که تراب تخلص میکرد، پسر

فقر محمد در خان خیل خوگیانی میزیست، شاعر عوامی بود، به آلات موسیقی نیز آشنایی داشت، تراب به سال ۱۳۴۶ ش از جهان رفت، از اشعار اوست:

خپلی ژبی نه خوازه په دنیا څه دی
که ترڅه وایی دزهر ونه ترڅه دی

تسلیم: در حدود ۱۳۲۵ ش شاعر شیرین زبانی بنام تسلیم در دره
ننگرهار زندگي کرده است، تسلیم به اوزان ملی پښتو شعر میگفت
اشعار وی به شکل شفاهی در عوام موجود بوده، ازوست:

تسلیمه بس که وفادار راغی
چی تالیزلی ؤ دلدار راغی

تندر، محمد یوسف: از ادبا و شعرای معاصر پښتو، محمد یوسف
متخلص به تندر در منطقه «اکوره» ختک میزیست، مدتی هم بحیث رئیس
پښتو ادبی ټولنه علاقه ختک ملازمت داشت، شاعر وادیب عالی مقامی
بود، به سال ۱۹۶۰ ع چشم از از جهان بست، اشعار متفرق وی در
نشرات پشاور طبع شده است.

توتیا: در قصهٔ آدم خان و درخانی قطعات منظومی را مسعود بن
عبدالله مؤلف قصهٔ بنام توتیا ضبط کرده، معلوم میگردد، که توتیا زن
آدم خان بود، زندگي وی حدود قرن دهم هجری تخمین میشود، از
سرودهای اوست:

که گل که، نن زما زرگوټی گل که میرباش زویه زړه می کاه تحدل که
آدم خان خو غلیمانو سره درومی زویسه زما خور ضانه ده

توتیا: از خواتین سخنور قرن یازده، غزلی در تحفه الامیر نور -
محمد افغان ازین زن سخنور ضبط است و گفته شده که توتیا در حبالهٔ

نکاح پدر ادب پښتو خوشحال خټک بود، غزل مذکور در کلیات خوشحال خټک نیز آمده است.

تور (حاجی): حاجی تور از شعرای پښتوست، که در حدود ۱۳۰۰ هـ ق میزیست، به پیروی مقامهای موسیقی هندی و آهنگهای ملی پښتو شعر می‌گفت، اشعار حاجی تور در بهار گلشن، و بهار نوروزی طبع شده، ازوست:

تور حاجی چی شور کاتسور خوازه ترقند وینم

تور اوربل چی خورکار تورخال بی دسمن وینم

تور ملا: ملاتور شاعر عوامی و طالب العلم علوم دینی بود. در باجوړ میزیست، به اوزان ملی پښتو شعر می‌گفت، اشعار تورملا را اهل ذوق منطقه به یاد دارند، وی در حدود ۱۳۱۸ ش رحلت کرده است.

تورملا: از شاعران و ناظران مذهبیست، به پیروی مناجات مطیع الله پیره خیل (حدود ۱۲۰۰ هـ ق) مناجاتی سروده، ملاتور خطاط، ناظم و طالب علوم دینی بود، در حدود اوایل قرن سیزده زیسته است، از اشعار اوست:

ملا تور بی گنهگار دی

اوپه زړه بی تور غم باردی

په خپل یار پسی بیمار دی

پر خپل کور کی په دا کوکاردی

لا الله الا هو

تورپیکي: از زنان نویسنده و سخنور معاصر بود. در کابل میزیست و در شفاخانه های منطقه به صفت نرس ملازمت داشت، بزبان پښتو نثر مینوشت، و شعر میگفت، تورپیکي به سال ۱۳۵۵ ش رحلت کرد نبشته ها و اشعار وی در مجلات و جراید کشور طبع شده است.

تورپیکي: در حدود ۱۳۰۰ ه ق در قصبه بېر منطقه ناوه غزني سکونت داشت، به اوزان ملی پښتو شعر سروده، داستان عاشقانه تورپیکي در منطقه شهرت دارد، از اشعار اوست:

ته دلور په حال خبر سه له ولوره یی لاس پرسره
پرورلوردی خپل پردی ټول شرمولی دی لوتونه دی شمیرلی دی

توردلی: توردلی مشهور به «دلی» در حدود ۱۰۰۰ ه ق میزیست صدرخان خټک در قصبه «شهو، ودلی» متذکر میشود، که توردلی به طایقه دلازاك نسبت داشت، داستان عشق وی با دوشیزه دهاتی بنام شهو زبان زد اهل ذوق عوام است، درین داستان سرود های دلی نیز دیده میشود از سرود های اوست:

شهو گلی په سپین مسخ دې دلی مین شو
دلی ځان په خدای سپارلی، شهو ستا په زلفو بند شو

تورسم خان: شاعر ملی و حساسی بود، در محله «دوسری» مردان سکونت میکرد چکامه های ملی، اجتماعی و وطنی تورسم خان در مجله پښتون طبع گردیده، تورسم خان در تحریک خدای خدمتگاران نیز سهم فعال داشت، در حدود ۱۹۴۸ ه ش رحلت کرد، از اشعار اوست:

شه پټنگ د قوم په ننگ چي دې سوختن وی

که دی خیال د آزادی د خپل وطن وی

تور، عبدالجلیل: زادگاه وی چرخ لوگر، در مطبوعات و دیگر
د وایر دولتی ماموریت رسمی داشت، شاعر و نثر نگار پښتو بود،
اشعار و نثرتنه های وی در جراید و مجلات ممالک نشر گردیده، در
شعر «تور» تخلص میکرد، وی بعد از ۱۳۴۰ ش وفات کرد، چکامه
های خود را به لحن شیرین خوانندی و در هجو و انتقاد دستی قوی، داشتی
از هجویات اوست:

حیا شرم دی نشته نوم دی ایښی دی ... په سترگو دی آفرین

تور گل: در قلعه جوگی مرکز لغمان میزیست، از شعرای قصه
پرداز عوامی بود، در قوالب اوزان منی پښتو قصص مذهبی و دینی نظم
میکرد، قصص ویرا هنر مند آن منطقه به یاد دارند، تولد تور گل
در حدود ۱۲۹۳ هـ ق و وفاتش به سال ۱۳۴۶ هـ ق اتفاق افتاده، از اشعار
اوست:

اخړه زمانه ده رب دی خیر که برادره

عجبه معجزه ده، چي تیریزی له نظره

توره باز شینواری: توره باز به سال ۱۸۶۷ ع در لواړگی تولد

گردید، شاعر از عشیره شیخ ملی خیل قوم شینواری بود، توره باز در
ایام طفلی نزد ملا مسجد درس خواند، کتب منظوم و منثور ادب پښتو
و پارسی را مطالعه داشت، به آهنگهای ملی پښتو و طرز کلاسیک شعر

میگفت، در اخیر عمر در لواری تجارت میکرد، و به سال ۱۹۴۷ ع
وفات و در همانجا دفن گردید، از اشعار اوست:

خپگان شو ز مادور اوس خدمتگار دی یم جلی
ای دریغه که منظوری کړی د سرو گلو کلی
غلام دی توره بازدی که قلنگک یی کړی جاری
له ورايه رانېکاره کړه توری سترگی خماری

توکل: در حدود ۱۲۵۰ هـ - ق در بنیوه کنر زندگی داشت، توکل شاعر

از قوم ساپی بود، به آهنگ های ملی و طرز کلاسیک غزلیاتی دارد، طبع
شعری توکل شیوا و غزلیاتش نفیس و زیباست، غزلیاتی توکل در بعضی از
مجموعه ها طبع گردیده، مجموعه اشعارش نیز در دست است، از اشعار اوست:

زه خوړلی په زړه باندی ستا د زلفو منگرویم
طیبیان خوشی خواری کړی سامی خیژی په نارویم

تیمن (شیخ): شیخ تیمن بن بابا کا کر در کوهستانهای غور زندگی

کردی، احفاد وی تا کنون در وادی کوهستانی غور سکونت دارند، تیمن
شخص عابد، صالح، پرهیزگار، زاهد و ولی و شاعر توانای پښتو بود، وی
در عهد علاءالدین سام (۵۵۸ هـ - ق) رحلت نمودی، مؤلف دا نشمند
پته خزانة احوال و نمونه اشعار آن عارف نامدار و شاعر گزیده پښتورا ثبت
فرمودی، ازوست:

گهېڅ زناد لمر خېړه سوه - ز ما پر کور دویر ناره سوه
د بيلتون ورځ توره تياره سوه - زغ سوناخاپه چی بيلتون راغی

تیمورشاه (علیهحضرت): اعلیحضرت تیمورشاه درانی فرزند امپراطور بزرگ افغان شهنشاه احمدشاه کیبیرست، تیمورشاه بعد از مرگ پدر به سال ۱۱۸۶ هـ. ق در قندهار بر سریر سلطنت نشست، پایتخت را از قندهار به کابل منتقل ساخت. و . . . ملی را در ازبکستان مرکزیت پښتو مرتکب شد. تیمورشاه چون پدر پادشاه ادیب بود، بزبان پارسی دیوان مر د ف شعر دارد، بزبان ملی پښتو نیز اشعار خوبی سروده، تیمورشاه به سال ۱۲۰۷ هـ. ق رحلت کرد، و در کابل مدفون گشت از اشعار اوست:

نن می بیا له تورو سترگو سره جنگ دی
 په لبانو یی دزره دوینو رنگ دی
 که پریکړی سر په لاس ورلره راسم
 لا په دایبی باور نه سی زړه یی سنگ دی

ت

تبات: از شعرای امی ویسواد، قبل از ۱۳۰۰ هـ ق زیسته، در ناوه مقرر غزنی سکونت داشت، داستان سوزناک عشقی وی بادوشیزه روستایی «نازکه» هنوز هم سرزبانهاست، تبات به آهنگهای ملی پښتو شعر میسرود از اشعار اوست:

بخت خونه کړی یاری یاری دې وکړی
 داز مالیدل دې له نازکی سره وکړی

ثانی، رحمان: رحمان ثانی شاعر کلاسیک پښتوست، غزلیات دلنشین دارد، ودر شعر خود را ثانی تخلص کرده است، دیوان ثانی در اکادمی پښتو پشاور موجود است، منتخب غزلیات وی در شماره های متفرق مجله پښتو نشریه اکادمی پښتو پشاور طبع شده، ازوست:

چی بی دیار لسه مینى لاپسا یی
خود ثانی رحمان شه یاروته مخ تور

ثانی، مانیکی صاحب: مولانا عبدالحق مشهور به مانیکی ثانی فرزند مولانا عبدالوهاب مرشد و پیشوای روحانی و مجاهد افغانها بود، مولانا ثانی شخص روحانی و عالم علوم دینی بود، بعد از مرگ پدر ۲۴ سال سجاده نشین مقام و منزلت روحانی وی بود، مولانا عبدالحق کتابی رابنام عقاید المومنین به نثر پښتو تألیف کرده، این اثر سهوآبه پد روی نیز منسوب شده است، مولانا ثانی به سال ۱۹۲۸ ع به عمر ۸۰ سالگی از جهان رفت.

ثانی، میرزا: جدید توخی (۱۲۴۷ هـ - ق) در دیوانش تفریط منظومی

به دیوان میرزا دارد، جدید گوید:

دی هر گوره تور طوفان	میرزا وروره ستا دیوان
زه غریب ورته حیران	راستولی دې و مساته
له دیوانه در حمان	میرزا ستا دیوان کم نه دی
فهم و کره یی انسان	فخرمه کره اوس په داکي
دیر په شعر پهلوان	اماته میرزا ثانی هم
زه هم شوم فصیح زبان	میرزا ستا له برکته

معلوم میگردد که میرزا شاعر صاحب دیوان بود، و در توابع هرات میزیست، که دیوانش را به جدید توخی باشنده توابع هرات جهت نظر فرستاد بود.

ثواب گل: شاعر عوامی در «بدر بنو» نوبنار سکونت داشت، اشعار جذاب و سوزناکی به آهنگهای ملی پښتو سرود، در شعر شاگردان زیاد داشت، که همه به پیروی وی سخنوری کرده اند، چکامه های ثواب گل هنوز هم در عوام شهرت قابل وصفی دارد.

ج

جانان هوتک : جانان بن یار محمد هوتک از شعرای مقتدر زبان ملی است. جانان در دامنه‌های سوزغر منطقه ایکه غوره مرغه نام دارد، به سال ۱۲۲۵ هـ - ق بدینا آمد، علوم متداوله را در فامیل او از علمای منطقه آموخت و از ملا دوست محمد دامانی استفاضه نمود، در سیر و سلوک نیز معلومات کافی بدست آورد. جانان در شعر پښتو فدوی، و در شعر پارسی خامی تخلص کرده است، جانان ادیب با ذوقی بود، و کتب خانه مغتنمی داشت نوا در کتب پښتو، پارسی و عربی را خود با ذوق خاصی خطاطی میکرد، و گنجینه ذیقیمت آثار قدیم را از خود به یادگار گذاشت، هفت مجموعه اشعار پښتو و پارسی وی در دست است، زندگی جانان تا سال ۱۳۰۷ هـ - ق یقینی بوده، از اشعار اوست :

د مردانو په نفس سره چلیبزی

په میدان کی که شمشیر دی که تفنگ

جان خان : از شاعران عوامی پکتیاست، جانخان در مناطق منگل پکتیا

میزبست، به آهنگهای ملی پښتو و شعر گفت وی در حدود ۱۳۲۵ هـ - ش

رحلت کرد، از اشعار اوست :

پتکی دی پر غرلی وورکیه ډیری پی په نشه کی
جانخان پوښتنه نه کی

جان خان : نام این شاعر را مرحوم الله بخش یوسفی غزنوی دریوسفزی
افغان ثبت نموده، و به صفت شاعر دور گذشته از وی یاد میکند، جانخان
در موضع «ترکی» توابع پښتونستان میزیست.

جان محمد : از شعرای قدیم پښتو، در حدود ۱۱۵۰ هـ. ق حیات
داشت، جان محمد در نواحی ننگرهار میزیست، شخص طالب العلمی
بود، در سیر و اخلاق مطالعه و مرور داشت، طبع وی در شعر مقتدر،
اثر منظوم وی، «نورنامه» حضرت محمد (ص) بما رسیده، غزلیات متفرق
دیگری نیز دارد، از اشعار اوست :

بد لښکر د بيلتانه را ته ولاړ شو
پر دغه زما د زړه شعر ويچار شو
د وصال له ډیره قدره دی خبر کړم
چی می زړه ستا په بيلتون باندي لتار شو

جان محمد کاکړ : شاعر متصوف حدود اواخر قرن دوازده، و اوایل
قرن سیزدهم هجری جان محمد دیوان شعرش را به سال ۱۲۰۵ هـ. ق
تدوین کرده، زندگی وی درین اوان یقینی است، وی در نواحی کاکړ
نشین بلوچستان میزیست، شعر عرفانی میسرود، بعضاً حکامه های عشقی
و اخلاقی نیز سروده، ازوست :

هرچی ما دغه سلوک پسی ویلی

مه‌کری ماجان محمد خینی جدا

جانه‌میر: جانه میر بن عقل محمد در مناطق منگل پکتیا سکونت

داشت، شاعر عوامی بوده در حدود ۱۳۲۸ هـ ش در نهایت جوانی وفات کرد، اشعار جانه میر در سینه‌های عوام محفوظ بوده، از اشعار اوست:

دوی بجفی مخی ته‌را ولویدی زی خیری کرم

مخی نه به یی لیری کم

جدید: خدایداد متخلص به جدید، از عشیره اکازی قوم توخی

فرزند ابراهیم، شاعر قندهاری الاصل، در هرات و صفحات شمال زیسته است. جدید دیوانش را در هرات تدوین کرد، زندگی وی تا سال ۱۲۲۷ هـ ق یقینی بوده، جدید به طرز کلاسیک و آهنگهای ملی پشتو شعر سرود، و دیوانی از خود به یادگار گذاشت. از اوست:

په دعا دی عشق له خدایه غوښت جدیده

خوشحالی کړه اوس قبوله دی دعا شوه

جرس: شاعر از قوم مروت، در حدود قرن دوازده هجری در

توابع بنو وزیرستان زندگی میکرد، به آهنگهای بخصوص ملی پشتو شعر گفت، وقصص جنگی قومش را بادیگر قبایل نظم نمود، از اوست:

بس دی یی جرسه د دنیا د ورتیری

داسی خوچوک نه‌کوی چی کلیوچه‌مړه‌کیزی

کلیو شرم وړک شو سره ما ته سوه ویاړه

جسک: از عشیر اداخیل قوم خُاخی، در خوزی خیل مناطق خُاخی
پکتیا سکونت داشت، جسک به اوزان ملی پشتو شعر میگفت به سال
۱۳۲۷ هـ ش در نهایت جوانی با زندگی وداع کرد، ازوست:

حکم وشو د الله نه جبرئیل راوړو فرمان

چی دعا سلام یی ویلی په نبی اخر زمان

جعفرزی، ربنواز خان: از نویسندگان معاصر پشتو ربنواز خان که
جعفرزی تخلص میکرد، از قوم گنداپور بود، و در تواج پشتونستان
میزبست، جعفرزی دیوان حافظ عظیم گنداپوری (متوفی ۱۳۲۱ هـ ق)
را تدوین کرد، و مقدمه جامعی به آن نوشت، وی در نهایت جوانی در
سالهای اخیر چشم از جهان بست.

جلات: شاعر صوفی مشرب، در چهاردهی سیدآباد وردگ سکونت
میکرد، پدرش محمد حیدر نام داشت، جلات به اوزان ملی پشتو اشعار
مذهبی و عشقی سرود، به عمر ۸۰ سالگی به سال ۱۳۳۵ ش رحلت
کرد، و در همانجا مدفون گشت، ازوست:

غواړم دی جمال آه زلفی دی یورنگ محبوبی

اونن یی واخیست دمین دزړه زنگ محبوبی

جلات: جلات بن خوندی از قوم منگل بود، در مناطق منگل
نشین پکتیا سکونت داشت، شاعر امی ویسواد بود، به اوزان ملی
پشتو شعر گفت، اشعار وی شکل شفاهی دارد، ازوست:

ملی تروئ غوزیونو بر بوده بود شویی دو
اسلام ووره خپه دی په کوپر خوشولی دو

جلات خان: از شعرای قصه سرا در حدود قرن سیزدهم میزیست
قصص و حکایات مذهبی و روایتی نظم میکرد، تاریخ نویسان ادب پښتو
در آثار و تالیفات وی جنگنامه حسنین و قصه جلات و محبوبا را ثبت
کرده اند.

جمال الدین: شاعر کلاسیک و صاحب دیوان پښتوست، جمال الدین
در عصر پادشاهان متأخر مغولان هند زیسته، در شعرش از شاه جهان
(۱۰۲۷ - ۱۰۷۶ ه ق) و اورنگ زیب عالمگیر (۱۰۶۸ - ۱۱۱۸ ه ق)
یاد میکند، نسخ دیوان وی نایاب، و غزلیات متفرق جمال الدین در دست
است، از اشعار اوست:

سپینه تنده یی کره تخت تیک یی بادشاه که
نوم یی که دا ورنګ زیب د شاه جهان غرق

جمال الدین: از حماسه سرایان حدود قرن هیجده عیسوی، جمال الدین
در علاقه بنو از مضافات وزیرستان سکونت میکرد، حماسه جنگ های
مجاهد ملی دلاسه خان غازی (تولد ۱۷۹۷ ع) را نظم کرد، ازوست:

دلاسه غازی می جنگ ته قیاریری
مسلمان قوم د بل قوم نه ویریری

جمال الدین : جمال الدین بن ملا رحمت در اواخر قرن سیزده،

در نواحی پښتونستان میزیست، شاعر و خطاط بود، نسخ خطی پښتووی دیده شده، نسخه جنت الفردوس اخوند کبیر را به سال ۱۲۶۷ هـ ق خطاطی نموده، که مناجات جمال الدین نیز بآن ضم است، از اشعار اوست:

په کو ښښ می وښکو خدایه ته هادی یی رهنمایه
طمع دار دی له احمده جمال الدین ضعیف بی حده

جمال الدین (خلیفه) : جمال الدین که در منطقه اش به خلیفه شهرت

داشت، در سترانی توابع پښتونستان سکونت میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، و در شاعری از پیروان حافظ عظیم گندهاپوری (متوفی ۱۳۲۱ هـ ق) حساب شده است.

جمعه (حاجی) : از عشیره گرجیزی بارکزیان قندهار، درما شور

میزیست، چندین بار به زیارت بیت الله مشرف گردید، بار آخر به سال ۱۲۵۹ هـ ق در مکه شریف وفات و در همانجا دفن شد، جمعه از پیروان مکتب ادبی رحمان باباست، دیوان مردفی در دو دفتر از وی باقیست، در شعرای عرفانی مقامی خوبی را حایز می باشد، ازوست:

جمعه خاوری نن دتللیو عاشقانو

لانندی باسی اوسنی تر قدم ورو ورو

جمعه خان : از شعرای پښتو حدود ۱۳۰۰ هـ ق، جمعه خان در کامه

ننگرهار سکونت داشت، شاعرامی و بیسوادی بود، به لهجه ملی شعر

سرود، و با آلات موسیقی نیز آشنایی داشت، و آواز خوانی میکرد. هنرمندان منطقه ویرا استاد جمعه‌خان خطاب میکردند، از اشعار اوست:

جمعه‌خانه را شه‌بس کره وخت دی تیر شو

نور ستا ددی دنیا سره شه کار دی

جمعه‌خان: جمعه‌خان بن‌خر در مناطق منگل پکتیا میزیست،

شاعر عوامی بود به آهنگهای ملی پښتو اشعار جذاب و دلپذیر عشقی سرود در حدود ۱۳۱۰ ه. به کبرسن وفات کرد، از اشعار اوست:

جوره دی ویزی کره بروبره ورمیزه کی

خښی زنگوی خبری نه کی

جمیل بیگ: فرزند دوم شهبازخان خټک (۱۰۰۰ - ۱۰۵۰ ه. ق)

به فقیر بابا شهرت داشت، جمیل بیگ مرد صوفی مشرب و فقیر قایم‌الیل و صایم‌الدهر بود، در حلقه مریدان شیخ رحیم‌کار کاکا صاحب (متوفی ۱۰۶۳) شمولیت داشت. جمیل بیگ مناقب مرشدش را بزبان پارسی

نوشت، و بزبان پښتو شعر سرود، از اشعار اوست:

تیک دی وی چارگل دی وی

پیزوان که نه وی نه دی وی

جلال‌دی‌خان وی تل دی اوسی

او علی‌خان که نه وی نه دی وی

جمین: جمین ولد میر حسین از قوم مقبل، در غوڅگری منطقه

منگل پکتیا سکونت داشت، به اوزان ملی پښتو شعر سرود، در حدود

۱۳۴۵ ش به عمر پنجاه سالگی بدروود حیات گفت، اشعار جبین شکل شفاهی دارد، ازوست :

دا خر ورځی به کیزی چی زه ډیر زره کی نیولی یسم
داسی نه پوهیزم چی می تبه ده کسه ستړی یسم

جناب (میا): میا جناب ولد میا حجاب، از عشیره کاکا خیل قوم ختک، در زیارت کاکا صاحب میزیست، میا جناب به سال ۱۸۴۴ ع بدنیا آمد. علوم مروجه را کسب کرد، در علوم ادبی و مسایل شرعی و اخلاقی صاحب مطالعه و نظر بود، میا جناب بزبانهای پښتو و پارسی شعر میسرود، و نثر مینوشت، از تألیفات و تراجم میا جناب: دیوان شعر معراج النبوة، علاج الاطفال، دعای سریانی معلوم است، وی به سال ۱۹۲۹ ع رحلت کرد، از اشعار اوست:

وښيه جبین دغره له سره ما جینه
لیری کړه تیاره زماله زړه او له زمینه

جنت گل: مولوی جنت گل ولد فقیر، عالم علوم دینی و شاعر صوفی پښتو بود، جنت گل در هفت اسيا سیدآباد وردگ میزیست، اشعار تصوفی و عرفانی و مذهبی میگفت، اشعار جنت گل در دست بوده وی به سال ۱۳۴۵ ش به عمر ۶۰ سالگی رحلت کرد.

جنگ ماما: از عشیره پانیزی قوم کاکړ، در مناطق قبایلی افغانستان میزیست، اشعار عشقی و تصوفی و فکاهی میگفت، جنگ ماما به اوزان

ملی پښتو شعر گفته، در حدود ۱۳۱۰ هـ ق بدروود حیات گفت، ازوست :
خنجر او ماما جان بوده گان دی سبجان

خدایه نه لری خلان

جونبا : در حدود قرن دهم هجری در مضافات یوسفزایی های
پښتونستان میزیست، خواجو مایزی در تاریخش سرودهای جونبا را ثبت
میدارد، ازوست :

باراخان دموسی زویه کل ښخی دی سره گردکړه لور دلوره
که مودا وار غوری پرېښود دی به شی هرگوره غره اڅپله زوره

چاندی ، عبدالرحمن : نامش عبدالرحمن در شعر چاندی تخلص میکرد

به سال ۱۸۶۰ ع در نوشهر پشاور بدنیا آمد، و به سال ۱۹۰۰ ع در سیوی بلوچستان (پنجتستان محکوم جنوبی) رحلت کرد. چاندی اشعار خوبی بزبان ملی پښتو سرود، اشعار ویرا تذکره نگاران ثبت کرده اند، ازوست :

د زړه حال ویلی نه شم هیچاته
په سینه کې می پټ پټ کوی دردونه
بیلټانه را باندی وکړه ډیره زیاته
معلوماتی لاس می خیژی له ژوندونه

چت : در قصبه خره اسمعیل خیل خوست پکتیا سکونت داشت، شاعر عوامی پښتو بود، به اوزان ملی پښتو اشعاری دارد، تولد چت در حدود ۱۲۹۲ ش و وفاتش به سال ۱۳۵۲ ش اتفاق افتاده، چکامه های متفرقش در دست است .

چراغدین : شاعر قصه سرا، در حدود ۱۳۲۰ هـ - ق در دوابه پشاور زندگی کردی. قصص مذهبی و روایتی را از پارسی به پښتو منظوم انتقال دادی، از قصص وی قصه شمشاد ، قصه دختر قاضی ، کرامت حسنین ، فقیر بغداد ، گلدسته حیدری و اله دین چراغ به ما معلوم است ، شعر چراغدین شیرین و روان و به فهم عامه نزدیکتر بوده ، از اشعار اوست :

چراغدینه دگناه عفو تری غواره
د رسول روضی ته څه پری په غاره

ح

حاجی گل: دربانده گوشته ننگرهار میزیست ، حاجی گل بن ملا
امیر اخوند به سال ۱۲۶۹ هـ ق بدینا آمد و به سال ۱۳۴۸ هـ ق با زندگی
وداع کرد، حاجی گل شعر روان و سلیس سرود، قصص دینی و خیالی نظم
کرد، قصهٔ سیف الملوك و بدیع الجمال از قصص مشهوری بوده، ازوست:

ته به خه بنادی کوی په دی دنیا کی

حاجی وایسه د مرگی د لوی زلزله

حافظ: رساله کوچکی در علم تجوید از تألیف اوست ، این رساله

در قوالب اوزان ملی شعر پښتو نظم گردیده ازوست:

زده کړی یی بهبود دی د حافظ ویل فایده لری

درومی له دی ځایه خپل وطن ته اراده لری

سخت چپاو د مرگ دی څوک به غمزه لری

خدای زده چی بیا وگوری که نه دخپل دلبر سره

ولی یی مسمی کړه دا حروف شمس و قمر سره

څه مناسبه ؤ جواب را کړه په هنر سره

حافظ : در قصبه حافظان چیلپار میزیست ، شاعر دینی و مذهبی

بود، به اوزان ملی پښتو شعر مذهبی میسرود، ازوست :

خبر کره مختصره باقی پرېزده داگفتار

حافظ، سوال کوه چی مولی در کاندی دیدار

حافظ، الپوری: نامش معظم در قصبه الپوری کاناغور بند زندگی

میکرد، در حلقه های روحانی و ادبی به حافظ الپوری شهرت داشت،

تولد وی بعد ۱۱۵۰ هـ ق اتفاق افتاده ، در شعرش از تیمور شاه درانی

(۱۱۸۶-۱۲۰۷ هـ ق) یاد میکند، در همین مدت زندگی یقینی مینماید،

حافظ از علوم رواجی و ادبی حصه داشته ، دیوان مردفی از خود به

یادگار گذاشت، دیوان وی مزایا و محاسن زیاد ادبی لغوی دارد ،

ازوست :

هغه آشناچی له ماتللی دی بیارابه نه شی

که درست جهان پرندواتی کرم پخلا به نه شی

حافظ ، پښتو : از علما و مشایخ و صوفیای وردگت ، در منطقه به

حافظ پښتو شهرت داشت، وی در ناحیه شیخ اعظم زندگی کردی، و در

حدود ۱۲۵۰ هـ ق بدرود حیات گفتی ، حافظ طبع موزون شعر داشتی ،

و شعر صوفیانه سرودی .

حافظ، رحمت خان: از امرأه و علماء و مشاهیر علمی و جنگی و سیاسی

عمر احمد شاهی، حافظ رحمت خان بن شاه عالم خان بن محمود خان

از قوم «بریخ» اجداد وی از بنبر او ک قندهار، به اتک و لنگر کوبت اقامت

گزید ، حافظ به سال ۱۱۲۰ هـ ق بدنیآ آمد ، وی در شهامت پور زندگی میکرد ، در لشکر کشی های احمد شاه کبیر به هندوستان با وی معلونت کرد ، حافظ رحمت خان از شخصیت های برجسته شمشیر و قلم بود بزبانهای پښتو و پارسی شعر میگفت ، خلاصه الانساب از تألیفات مهم اوست ، وی شخص عالم دوست و ادب پروری بود ، علما و ادبایانوازش میکرد ، به سال ۱۱۸۸ هـ ق در جنگ میران پور شهید ، و در شهر بریلی مدفون گشت .

حافظ محمد : حافظ محمد بن مولانا دورخان محمد زی در قصبه هشتنغر میزیست ، حافظ محمد پایند طریقه قادریه و پیشوای روحانی بود ؛ وفات حافظ بین سالهای (۱۲۰۰ - ۱۲۰۷ هـ ق) اتفاق افتاده ، از آثار او شرح ابیات مستخلص به مامعلوم بوده ، از اشعار اوست :

شپه او ورخ می برابر دی ستا په غم کی

چی ناری فریاد کو په هیردم کی

ماوی ورخ که پسی راشی غم به کم شی

ولی میخ فرق یسی نشته زیات و کم کی

حافظ محمد ادریس : حافظ قرآن عظیم ، عالم علوم دینی ، به سال

۱۹۱۵ ع در مردان چشم به جهان گشود ، تعلیم ابتدایی را در مردان به اتمام رساند ، سفر های هندستان کرد ، و در آنجا به کسب علوم پرداخت زبانهای پښتو ، پارسی ، انگلیسی ، اردو و عربی را میدانست بزبانهای پښتو و اردو تألیفاتش دارد ، حافظ در مدارس پښتونستان بحیث

معلم و در محکمه اشاعت ایفای خدمت کرد، به سال ۱۹۶۵ ع بدرود حیات گفت، از نثر نگاران خوب پښتو محسوب میشود، از آثار او: کشف القرآن، جمال الدین افغانی، دراسة القرآن، خطبات نبوی، معجزات رسول صلعم، زری قصی، وری قصی، اسلامی قصی، نادیده به ما معلوم است.

حافظ مرغزی: حافظ از مشاهیر علمی و رجال حربی عصر احمد شاهیهست، در قصبه مرغز صوابی از مضافات پښتونستان زندگی میکرد، شاهنامه احمد شاهی از آثار برجسته ادبی اوست، وی از نظم شاهنامه به سال ۱۱۷۶ هـ ق فارغ گردید، درین وقت ۵۰ سال داشت، باین ترتیب تولد حافظ به سال ۱۱۲۶ هـ ق اتفاق افتاده، وی در طریقت مرید میاعمر چمکنی بود، از اشعار اوست:

شاهنامه شوه اوس تمام	دیر درودو دیر سلام
ای حافظ طوطی زبانه	ژبه بند کره له بیانه

حامد حمیدالله: از علما و نگارندگان پښتو در قرن نهم عیسوی مولوی حمیدالله متخلص به حامد، راحت القلوب را به سال ۱۸۹۵ ع نظم کرد، و رسایی دیگری نیز دارد.

حامد، عبدالرزاق: عبدالرزاق متخلص به حامد فرزند محمد نادر بن عبدالقادر محمدزی، به سال ۱۲۶۷ ش در سرمای خوگیانی ننگرهار بدنیا آمد، و به سال ۱۳۴۲ ش در کابل وفات و به سرمای دفن شده، حامد در دوایر مختلف دولتی تارتبه نایب الحکومه ایفای وظیفه نمود، وی

طبع شعر داشت، بزبانهای پښتو و پارسی نظم و نثر مینوشت، درین دو زبان تألیفات منظوم و ممتوّر دارد. از تألیفات حامد: بهار سعادت (مطبوع) گلزار معرفت، داسلام تاریخ به مامعلوم بوده، از اشعار اوست:

په چمن کی دگلونو ننداره کړه

ددنیا غمونه واره اواره کړه

حبو اخونزاده: عالم بی مثال، ادیب باکمال و علامهٔ زمان

حبیب الله کاکړ مشهور به حبو اخونزاده فرزند ملا فیض الله کاکړ به سال ۱۲۱۳ هـ ق در یک فامیل علم و ادب قندهار چشم به جهان کشود، پس از کسب علوم در فقه، تفسیر، اصول، ریاضی، حدیث، منطق، حکمت هندسه، بلاغت، تصوف، اخلاق و الهیات استاد و نابغه گشت و در حلقه علمی و ادبی به محقق قندهاری کسب شهرت کرد. علامه عمرش را صرف تألیف و تدریس میکرد، در تمام نقاط پښتونخوا شاگردانی داشت، و ازین همه نواحی طالبان علوم به قندهار می آمدند، و ازین دانشمند نامور کسب فیض میکردند.

حبو اخونزاده بزبانهای پښتو، پارسی و عربی تألیفاتی دارد، آثارش درین زبانها به ۳۰ جلد میرسد، وی منهاج العابدین غزالی را به مثنوی شیرین پښتو برگرداند، این عالم شهیر و رجل ادبی ما به سال ۱۲۶۵ هـ ق رحلت نمود، از اشعار اوست:

چی لاس پوری سی په مخ دگلبدن

له غیرته یی خال پریوزی په لمن

حبیب: از شعرای عوامی لغمان ، به سال ۱۲۹۶ هـ ق در يك فامیل شاعر شمتی مرکز لغمان بدنیا آمد، پدرش یعقوب نیز شاعر شیرین بیان عوامی بود، وی شاگرد گل محمد، به پیروی استاد اشعار جذاب مذهبی و عشقی به اوزان ملی پښتو سرود، و قصص دینی نظم کرد، به سال ۱۳۶۱ هـ ق رحلت کرد، از اشعار اوست:

دعا دپیر او دقتیر شوه پسه حبیب بانـدی

داگل محمد یی دی استاد نور شاگردان نشته دی

حبیب: از شاعران عوامی پښتو، زندگی وی حدود اواخر قرن سیزدهم هجری تخمین میشود ، حبیب در نواحی پشاور سکونت داشت به اوزان ملی پښتو و به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر گفت، اشعار وی را بهار گلشن و بهار نوروزی ضبط میکند، ازوست:

ارمان کرم هر زمان بی تا جهان واره گرننگ دی
سلطان می شاه میران دی آخر زمان نبی گلرننگ دی

حبیب، غلام حبیب: غلام حبیب که در شعر حبیب تخلص میکرد، به سال ۱۹۲۶ ع در سره چینۀ تحصیل صوابی از مضافات پښتونستان بدنیا آمد، تا صنف دهم در مکاتب محله درس خواند، بعد از فراغ سمت معلمی داشت. حبیب به اوزان ملی پښتو شعر میگفت ، چکامه های عشقی، مذهبی، اجتماعی وی در نشرات پشاور طبع شده ، وی در سال های بعد از ۱۹۶۸ ع با زندگی وداع کرد، از اشعار اوست:

ناری غلام حبیب کری پیشوا اخیرالامم ته گسناه می لکه گردی

بلبل په صبحدم کی شه ورگله باغ حرم ته ناری وهی سحر دی

حبیب الله: حبیب الله بن عبدالرحیم بن ولیداد به سال ۱۲۸۶ ش در بولان قندهار تولد و به سال ۱۳۴۷ ش بدرود حیات گفت. شاعر عوامی بود، اشعار اجتماعی، انتقادی، دینی و عشقی سرود، و قصص مذهبی را به اوزان ملی پښتو نظم کرد، ازوست:

حبیب الله دی غلام غواری دسرو لبو جام

بندی دزلفو په دام پروت دی نسکور

حبیب الله: شاعر قندهاری الاصل است، مدتی را در کابل و پشاور سپری کرده، در عصر اعلیحضرت احمدشاه کبیر (۱۱۶۰-۱۱۸۶ هـ ق) علم سخنوری افراخت، و اشعار آبدار و شیرین سرود، حبیب الله در طریقت مرید میا عمر چمکنی بود، دیوان شعر وی موجود بوده، از اشعار او ست:

دحبیب الله ویل خوازه دی

له مهمنده تر خټیکه

حبیب الله: ملا حبیب الله ولد خیر الله محمد، در حوالی قرن سیزدهم هجری، در مضافات قندهار سکونت میکرد، یاقوت السیر ملا عبدالحق خروتنی را به سال ۱۲۸۴ هـ ق خطاطی کرد، خطاط و ناظم پښتو بود، منظومات وی دیده شده است.

حبیب‌الله پشوری: از علمای دینی، مؤلفین و مترجمین زبان پښتو قاضی خیرالله در مقدمهٔ خیر اللغات مینویسد، که قاری حبیب‌الله پشوری احادیث نبوی و قرآن عظیم را به پښتو ترجمه داشته است.

حبیب‌الله (کاکا): حبیب‌الله مشهور به حبیب‌الله کاکا فرزند جنگک بازخان محمدزی به سال ۱۸۵۹ ع در ترنکزی از مضافات پشاور چشم به جهان گشود، از ابتدای جوانی بامسایل ملی و حالات منطقه علاقه می‌گرفت، و از اعضای برجسته و متعهد حزب خدایی خدمتگاران بود. حبیب‌الله کاکا از فرط غیرت و روحیه وطن‌خواهی و آزادمنشی تا اخیر عمر مالیه مملوکاتش را به حکومت انگلیس همان وقت تحویل نداد، حبیب‌الله در پهلوی مبارزهٔ سیاسی قریحه شعری نیز داشت، و اشعار وطنپرستانهٔ وی به مجله پښتون نشر گردیده است، کاکا به سال ۱۹۴۲ ع در سپینه وری چارسده وفات کرد، مؤلف جلد چهارم پښتانه شعرا نیز نمونه کلام ویرا ضبط میدارد.

حبیب‌الرحمن: در اواخر قرن سیزده در نواحی پښتونستان میزیست از آثار ادبی حبیب‌الرحمن و فاتنامهٔ اخون صاحب سوات (۱۲۹۵ ق) به ما رسیده، از اشعار اوست. :

دصاحب ملکونه واره وران ویجار شول
ستا پری خونه ورا نه شوه حبیب‌الرحمانه

حبیبی، محمد رفیق: محمد رفیق حبیبی بن زین العابدین بن عبدالرحیم بن محقق قندهاری (علامه حبیب‌الله اخونزاده) به سال ۱۳۲۰ هـ ق در

قندهار تولد، و به سال ۱۳۵۰ ش رحلت کرد. حبیبی تحصیل ابتدایی را در فامیل از مولوی عبدالواسع شهید آموخت، بعد به دار المعین کابل شامل گردید، پس از فراغت بحیث معلم و مامور در مدارس و دوایر قندهار ایفای خدمت نمود، زبانهای پښتو، پارسی، عربی، اردو و انگلیسی را می فهمید، یزبانهای پښتو و پارسی نظم و نثر مینوشت. از تألیفات و تراجم وی: هدایة الحکمه (ترجمه) تتمه البیان فی تاریخ الافغان (ترجمه)، تاریخ الامم ترجمه از عربی در هفت جلد، به ما معلوم است، مقالات و اشعار متفرق وی در نشرات کشور طبع شده ازوست:

نه پوهیزی چی وحدت دملت څه دی؟

واقعی شان وشوکت دملت څه دی؟

چی ملت پری را تولیزی هغه څه دی؟

چی یو قام پری پیژاند کیزی هغه څه دی؟

حبیبی، محمد شریف: مولانا محمد شریف حبیبی فرزند زین العابدین

نهال از چمنستان علم و فرهنگ خانواده دانشور علامه حبیبی اخوانزاده به سال ۱۲۶۵ ش در قندهار متولد، تعلیم ابتدایی را در خانواده اش به سر رساند، کورسهای طب و جراحی را در دارالمعلمین گرفت، زمانی بحیث معلم و مدتی هم در مطبوعات قندهار کار کرد، مولانا نویسنده خوب زبان پښتو بود، علاوه از مقالات متفرق، رسایل و کتب را چون: خواص او عوام، اوسنی سرمایه داران، اجتماعی بزغ، آس نامه تألیف داشت، وی به سال ۱۳۴۹ ش رحلت کرد.

حسرت، عبدالصمد: عبدالصمد متخلص به حسرت، فرزند یارخان
کاکر به سال ۱۹۴۶ ع در قصبهٔ مچان پنین پښتونستان جنوبی بدنیا آمد
تعلیم ابتدایی و متوسط را در مدارس پنین به سر رساند، طبع شیوای
شعری داشت، در حالیکه ۱۸ بهار زندگی را گذرانده بود به سال ۱۹۶۴ ع
با زندگی وداع کرد، از اشعار اوست:

چی تانه وینم همیشه یم ناقرار
چی هر دم دی دوصال یم طلبگار

حسن: حسن بن چنگا از عشیرهٔ چگازی قوم گگیانبی بود،
در عصر مرزا الغ بیگ (۸۵۰ - ۸۵۳ هـ ق) میزیست وی شخص روشناس
و سردار قوم بود، سرودهای ویرا خواجو ضبط کرده، از سرودهای
اوست:

لکه وایو هسی دینه لاس تری خدای را کری
اوس به مووژنو لکه پسونه

حسن: از علمای دین و ناظران پښتو، در اواخر قرن سیزده و اوایل
قرن چهاردهم هجری زیسته است، وی در سفید دیری از مضافات
پښتونستان پیشهٔ امامت داشت، کتابی را بنام گلزار حیدری به سال ۱۳۱۳
هـ ق نظم کرد، از وست:

قدرت گوره له خبینه
واوره داله خوار حسنه

حسن جان: حسن جان بن علی گل درانی، از شاعران عوامی
تنگرهار بود، دربانده شیرشاهی زندگی میکرد، حسن جان به آهنگهای
ملی پښتو شعر میگفت، وی در اوایل همین سده به سن ۶۰ سالگی
با زندگی وداع کرد، این بیت از وست:

زه حسن جان ستا په امتیانو کی ځان ستایمه

جوړمی داتقریرکه ماحسن دامی رښتیا ووی

حسن جان: شاعر شیرین سخن ادب عوامی پښتو، در ناوگی مناطق
پښتونستان میزیست اشعار جذاب عشقی به اوزان ملی پښتو دارد. حسن جان
در حدود ۱۳۲۴ ش وفات کرد، از اشعار اوست:

دلر بانن سبادی تباه کړ عالم حسن جان ته عیان کړه چشمان نورانی

حسن خان: حسن خان پدر آدم خان معروف است، سرود های

وی در داستان آدم و درخانی ضبط است، واز مشاهیر قرون دهم
محسوب میگردد، از سرود های اوست:

نن می بیا زرگی ارکنډ شو دا چی دی له شاه سره زند شو

بچیږه پاڅږه روانیزه چاویل چی دپایوم محرم څرگند شو

حسب گل (میا): در محله «پیرسچو» زیارت کاکا صاحب زندگی

میکرد، شخص عالم و دانشوری بود، بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت

در تألیفات و تراجم وی: دافع الغم، قصه عجیب و غریب، قصه

شمس وقمر، گلدسته حکایات، زادالفرح، و بیاض ثبت گردیده، بیاضش

ارزش مهمی را در تاریخ ادب پښتو دارا می باشد، زیرا نمونه شعر عده

از شاعران گمنام ادب کلاسیک پښتو را محفوظ داشته، میا به سال ۱۳۰۵ هـ ق قرین رحمت ایزدی گشت .

حسین : از سخنوران عصر اورنگ زیب مغولی (۱۰۶۸ - ۱۱۱۸ هـ ق) در محله ملک پور علاقهٔ پکلی ضلع هزاره زندگی میکرد، و از شعرای طراز اول پښتو محسوب میشود، دیوان شعر حسین که مشتمل بر غزلیات و رباعیات است، قریحهٔ عالی شعری این سخنور نامدار را به آشکار میسازد، حسین شاعر سیاح بود، مدتی را درسوات و شهرهای مختلف هند سپری کرده، از اشعار اوست:

از غی گل، خزانہ مار سر یادیزی

حسین ٹکھ پہ جفا داغیار خوش یم

حسین : منتخب غزلیات این شاعر در چمن بی نظیر، وکلید

افغانسی مستر هیوز موجود است، تذکره نویسان پښتو غزلیات ویرا ضبط کرده اند، گویند که حسین در محله شاه منصور تحصیل صوابی توابع پشاور میزیست، زندگی وی حدود قرن دوازده تخمین میگردد، از وست:

ښه چی زړه می مسافر شو ستا په لوری

عقیق لا شی قیمتی چی وطن پریزی

حسین : از ناموران ادبی حدود اواخر قرن یازده و اوایل قرن دوازده

هجری. حسین کتابی را بنام خلاصه الاسلام به نشر مسجع پښتو ترجمه داشته، و از نشر نگاران پیرو مکتب ادبی اخوند درویزه ننگرهار (۹۴۰- ۱۰۴۸ هـ - ق) محسوب گردیده است .

حسین شاه : از شعرائیست که به پیروی مقامهای هندی شعر گفتی ،
حسین شاه در حدود ۱۳۰۰ هـ - ق در نواحی پشتونستان زندگی کردی ، غزلیات
وی در بهار نوروزی طبع شده ، ازوست :

حسین شاه ستا بیلتون کړ دیوانه بیهوش ومجنون
د عشق له جوشه کاواویلا زړه می یوور بیلتون

حضرت : از ناظران مذهبی پښتو . در حدود ۱۳۰۰ هـ ق میزیست ،
مناجات خطی وی در دست بوده ، ازوست :

زه حضرت یم دل افکاره - د الله رسول دپاره
یونظر وکړه دلداره ، راکړه لاس دخدای دپاره

حضرت (میا) : میا حضرت از عشیره کا کاخیل قوم ختک بود ، در تیرا
میزیست ، و در همانجا پدرود حیات گفت ، وی بطرز کلاسیک و اوزان
ملی پښتو شعر سرود ، اشعار میا حضرت در دست بوده ، ازوست :

د زرگی په سر می جمع دیار غم دی که نه
په فریاد می خبر شوی ټول عالم دی که نه

حضرت دین : از شاعران عوامی پښتو ، در نواحی قندهار سکونت میکرد
حضرت دین وریاخیل به اوزان ملی پښتو شعر میگفت ، اشعارش شکل
شفاهی دارد ، وی بسال ۱۳۴۲ هـ - ش رحلت کرد .

حضرت شاه : در قصبه چرچور بایوزی ضلع مردان میزیست ، تا سال
۱۸۳۹ ع در قید حیات بود ، حضرت شاه حافظ قرآن عظیم ، در سلسله
قادریه مرید اخوند محمد صدیق بنیر بود ، دیوان ضخیم شعری داشت ،

اشعار ویرا تذکره نویسان ضبط کرده اند ، ازوست :

حضرت شاه یی نیک اقبال له خدایه غواری

هم به وایی چسی روزی دی شه ایمان

حضرت علی خان : در حدود ۱۲۵۰ هـ - ق در اسمار کتر زندگی میکرد

حضرت علی خان شاعر از قوم ترکانی بود ، در علوم مروجہ مطالعه داشت ،
و شعر نیز میگفت ، اشعار وی به اوزان ملی پښتو ست ، و شکل شفاهی دارد ،
از اشعار اوست :

خیر دیدن را کره مسافر د بیل وطن یمه

ورکی دی ولاړم که دی سپی زمانه کوری کړی

حضرت ولی : حضرت ولی بن عبدالرحیم شنواری شاعر از نواحی

ننگرهار است . به سال ۱۲۹۱ هـ - ش در بیتی کوت تولد وبه سال ۱۳۵۲ ش
در غازی آباد چشم از جهان بست ، حضرت ولی به اوزان ملی پښتو شعر
میگفت ، چکامه های وی قسماً جمع آوری گردیده ، مجموعه کوچک
اشعارش موجود بوده ، از طبع اوست :

ستا مینی په ما حضرت ولی وکه اثر جلی

روغ دی لیونی کرم په سپین مخ دی ځانگی زر جلی

حفیظ (ملا) : ملا حفیظ از شعرای گمنام کندهار است ، در حدود

۱۳۰۰ هـ - ق در توابع آن دیار می زیست ، غزلیات جذاب عشقی و عرفانی

می سرود .

حکمت، عبدالرازق: از نگارندگان و شعرای دانشمند ادب معاصر

پښتو. عبدالرازق که در شعر حکمت تخلص میکرد، به سال ۱۹۱۷ ع در تحصیل هنگوکوهآت دنیا آمد، به سال ۱۹۶۱ ع بدرود حیات گفت، وی در مبارزات ملی منطقه سهیم بود، بزبانهای پښتو و اردو نثر مینوشت، و بزبان ملی پښتو شعر میگفت، مجموعه اشعار وی بنام «گل» طبع شده، ازوست:

محبت کی که رسوا شوم لویه داگته می وکره

مرگنه پس به هم حکمه «گل» زما په نوم یادیزی

حکیم (ملا): ملا حکیم در قصبهٔ داگک کامهٔ زنگرهار سکونت داشت.

شاعر شیرین بیان عوامی پښتو بود به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، اشعار وی در عوام شهرت دارد، موضوع شعرش عشقی و دینی است، از اشعار اوست:

سورتیک دی په جبین باندی شغلی کافلندری

په شان لکه دلمر

حکیم جان: از شاگردان شاعر مشهور ادب عوامی پښتو «شریف»

لالپور است. حکیم جان به سال ۱۲۹۷ هـ - ش در لال پور چشم به جهان کشود، و به سال ۱۳۴۴ هـ - ش رحلت کرد، وی در منطقه به حکیم استاد شهرت داشت، به آهنگهای ملی پښتو شعر جذاب و عالی سرود، چکامه هایش موضوع عشقی، مذهبی و اخلاقی را دربر دارد، ازوست:

مخی لهراغله توری زلفی تار په تار - گلونه پری قطار

راخی مسته خارو

حکیم خان : شاعر عوامی پښتو، درمنطقه لږه پکتیا سکونت میکرد،

به اوزان ملی پښتو شعر سرود، اشعارش شکل شفاهی دارد، حکیم خان در حدود ۱۳۲۵ ش چشم از جهان بست، ازوست :

متی ته ولوریم نه شرمیزم نه دوریزم

میدون ته درتیریزم

حکیم، عبدالرحمن : عبدالرحمن المشهور به حکیم عبدالرحمن از

نگارندگان و شعرای دوره معاصر پښتو درمنطقه مینه ازتوابع پښتونستان سکونت داشت، سخنور پښتو بود، اشعار سیاسی واجتماعی میگفت، نبشته ها و اشعار وی در نشرات پشاور طبع شده، حکیم درسالهای بعد از ۱۳۸۵ هـ ق رحلت کرده، ازوست :

زه حکیم عبدالرحمن مقام می مینه

دی گلشن کی دی همیشه زما مسکن وی

حکیم، محمد عیسی : ملا محمد عیسی که به حکیم محمد عیسی

شهرت داشت، فرزند نظر محمد بن شیخ عبدالله ترین به سال ۱۳۲۰ هـ ق در قندهار تولد و به سال ۱۳۹۰ هـ ق در هلمند نجار به سرود حیات گفت. علوم رواجی را از پدر و علمای منطقه فرا گرفت، سفری به هندوستان نمود، زبان هندی را در آن دیار آموخت. حکیم در طبابت یونانی و موسیقی نیز دسترسی داشت، بزبانهای پښتو و پارسی شعر میگفت، از تألیفات وی. (۱) انجمن عشاق، (۲) بوستان عشاق، (۳) اسرار عشاق (۴) قصه یوسف زلیخا، (۵) رهنمای شعر، (۶) الف نامه، (۷) نشرح به ما معلوم است، وی به طرز کلاسیک، و اوزان ملی و به پیروی مقامهای

موسیقی هندی شعر سروده ، از اشعار اوست :

یا سپین رخسار دیار دی ، یا گل دنستم دی

یا ستوری دسهار دی ، یاشهزاده صنم دی

حلیم بابا: در حدود ۱۳۰۰ ه در درفشان تیری ارزگان زندگی میکرد،

در عوام از محبوبیت زیاد به بابا شهرت داشت ، در حلقه های بزم و ادب
قندهار نیز باین لقب یاد میشد. حلیم بابا به پیروی مقامهای هندی و اوزان
ملی پښتو غزلیاتی دارد، قسمتی از اشعارش در بهار جانان و گلزار محبوبان
ضبط است ، از اشعار اوست :

شپه دجمعی وه چی په خوب کی می دلبر ولیده

سپور په براق و دلولاك تاج می پرسر ولیده

حلیم شاه: شاعر مناجات سرا ، مناجاتهای وی در بعضی مجموعه ها

ثبت گردیده ، از مطالعه کلام وی بر می آید . که حلیم شاه در علوم دینی
مطالعه داشت و در اصناف شعر ماهر بود ، ازوست :

غافل مه اوسه حلیم شاه دایم در ته ولاړ یم

حلیمه (حافظه): در شهوار عصمت ، بی بی حلیمه بنت خان علین

مکان حضرت خورشید حال خان ختک ، حافظ قرآن عظیم و شاعره پښتو بود.
حلیمه خواهر اعیانی شاعر شیرین سخن پښتو عبدالقا در ختک ، در خانه
برادرش دیگر خوانین را تدریس میکرد ، در طریقت مرید شیخ سعدی لاهوری
و از زنان نامدار افغانستان در قرن دوازده محسوب میشود ، مؤلف دا نشمند
پته خزانه مینویسد ، که حلیمه اشعار خوبی بزبان پښتو میسرود ، از اشعار اوست :

د آشنای په فکر خوښه هسی شان شوم

نپوهیزم چی ممتاز که نور جهان شوم

حمدالله: در اوایل همین قرن، درخواز خیل سوات میز یست، حمدالله

فرزند شاعر مشهور عوامی پښتو ارسلا اخون، به آ هنگهای ملی پښتو شعر
گنمت، اشعار وی را اهل ذوق منطقه حفظ کرده اند.

حمدالله: شاعر از نواحی زوب بلوچستان، در حدود ۱۳۰۰ هـ - ق

زیسته، دیوان شعر وی دردست است، حمدالله شعر عشقی و مذهبی
میسرود، از اشعار اوست:

هیڅ پروامی په ژړا په غوغا نه که

حمدالله په زړه افگاردی راسه راسه

حمدالله: شاعریست که در نواحی شرقی افغانستان زندگی داشت، منقبت

منظر ختلی وی دردست بوده، شعرش شیوا و سلیس است، از اشعار اوست:

الهی دا سوال قبول د حمدالله کړی

په حرمت د لا له الا الله کړی

حمدالله: از شاعران صاحب دیوان، مجموعه شعرش به ناله جهان سوز

مسماست، نسخه ناقص این دیوان شعر در کتب خانه فاضل دانشمند

استاد پوهاند رشاد محفوظ است، حمدالله از شعرای قدیم پښتو محسوب

میشود، «ناله جهان سوز» باین بیت آغاز میگردد:

منور په نور د خان دی یار زما

لمر ختلی په جهان دی یار زما

حمدالله (ملا): ملا حمدالله بن سلطان جان در قصبه «ایریاب» تنگی

وردگک زندگی میکرد، عالم جید عصرش بود، در منطق، حکمت، تفسیر
فقه و فنون بلاغت معلومات داشت، بزبان پښتو شعر صوفیانه میسرود،
ملا حمدالله به سال ۱۳۴۵ ش به سن ۶۰ سالگی رحلت کرد، اشعارش
ثبت شده است.

حمدالله (مولوی): مولوی حمدالله بن سید عبدالله بن سیدعلی الکامی

از علماء و شعرای اوایل همین قرن است، در کامه ننگرهار میزیست، کتاب
«نمونه عبودیت» منشور و منظوم (پښتو، پارسی و عربی) از تألیفات اوست
(۱۳۳۰ ق) اشعار دیگر صوفیانه‌وی نیز دیده شده است، ازوست:

چی کتتم خیرامت مونږ په دی یو

چی امر او نهی ټول درب پسی یو

حمید: عبدالحمید اثر افغانی سالار زی مینویسد: که در عصر شاعر

نازکخیال و موجد سبک هند در ادب پښتو عبدالحمید مومند المشهور به
حمید بابا (۱۰۸۳ - ۱۱۴۸ ق) شاعر دیگری بنام عبدالحمید میزیست که
در شعر حمید تخلص میکرد. به قول راوی عبدالحمید ثانی در جواب غزلیات
حمید معروف غزلیاتی دارد (اباسین جون ۱۹۶۷ ع).

حمید بابا: عبدالحمید مومند که در حلقه‌های ادبی به حمید بابا شهرت

دارد از شعرای نازکخیال، وبانی سبک هند در ادب پښتو، وی درین
سبک اشعار نغز و دلپذیری سرود حمید بابا را ادبا و شعرای قدیم پښتو
موشگاف لقب داده اند، و دیوانش را به درومرجان مسمی کرده اند، حمید

بابا علاوه از ایجادات و ابتکارات جدید ادبی، شاعر و مؤلف عالی مقام زبان ملیست، به جز از دیوان شعر تألیفات و تراجم دیگری، چون شرعة الاسلام (۱۵ هزار بیت) نیرنگ عشق، وقصه شاه وگدا نیز دارد، آثار و تألیفات حمید بابا از شهکارهای ادب پښتو شمرده میشود. حمید در قریه گگر از توابع پشاور زندگی میکرد. سال تولد ویرا مؤرخین ادب پښتو حدود ۱۰۸۳ ق تخمین کرده اند، زندگی وی تا حدود ۱۱۴۸ هـ - ق یقینی می نماید، ازوست :

چی هیخ چیری په پارسی کی مونده نه شی
هسی ساز دی حمید اینی په پښتو کی

حمید ، حمیدالله : حمیدالله متخلص به حمید که به سوات ملاشهرت داشت، در سیدو شریف زندگی میکرد، در حلقه مریدان جی صاحب کوته شامل بود، مناقب مرشدش را بزبان پارسی تألیف داشت، و بزبان ملی اشعار پرسوز و جذابی سرود، در شعرش رنگینی و ابتکار خاصی بمشاهده میرسد حمیدالله در حدود ۱۳۲۱ ق با زندگی وداع کرد، ازوست :

چی دی واغوست سرو پا د عشق حمیده
دا خلعت دی مبارک شه میمون هسی

حمیدالله : حمیدالله ولد امیرالله منان به سال ۱۲۲۵ هـ - ق در قصبه کالو خان سوابی مردان بدنیا آمد علوم متداوله عصر را فرا گرفت، عمرش را صرف تدریس و تألیف میکرد، کتابی رابه مثنوی پښتو بنام احوال النساء تألیف

کرد، حمیدالله بسال ۱۳۱۷ هـ - ق قرین رحمت ایزدی گشت، از اشعار اوست :

په چینه یاپه گودرکی چی شی جمع لکه زرکی
وایی گوره کنه خواری دفلا تکی دخواند چاری

حمیدگل : از حاشیه نگاران و طالب العلمان حدود قرن سیزدهم هجری

حمیدگل در فقه، منطق و نحو مطالعه داشت، بر بعضی از کتب منطق و نحو حواشی پنبتو دارد.

حمیدگل : حمیدگل به قول مستشرق معروف فرانسوی جیمز دار

مستتر همشیره زاده صوفی معروف و شاعر نامدار رحمان بابا بوده، حمیدگل در قصیده پلوسه جوار شهر پشاور میزیست، زندگی وی حدود قرن دوازده هجری تخمین میشود، حمیدگل به لهجه ملی شعر میگفت، چکامه های وی ثبت گردیده، ازوست :

یا تیک ستا پر جبین دی یا سترگه د سبا ده
یا جام دچین ماچین دی یا سپینه خوله زیبا ده

حمیدگل : در علاقه ترنگری پکلی پنبتونستان زندگی کرد، به آهنگهای

ملی پنبتو شعر حماسی و عشقی میسرود، چکامه های ویرا دارمستتر ضبط نموده، از شعرای قرن سیزدهم محسوب میشود، ازوست :

صد رحمت په مامندی شه حمید گله
له جلات سره یی بڼه وکړو مدار

حمیدگل : از شعرای امی و بیسواد . درستو کلی مقبل پکتیا

میزیست، به اوزان ملی پنبتو شعر سرود، در حدود ۱۳۲۲ ش به سن چهل

سالگی وفات کرد، اشعار حمید گل شکل شفاهی دارد ازوست:

دولس میاشتی کمال هره ورخ پنځه لمونځونه دی

رایبی کره معنی شاعره خوشجودی خویی رکعونه دی

حمیده: حمیده بنت سید حضرت شاه ازخواتین سخنگو بود، به

سال ۱۲۹۷ هـ ش ده شینکورك كتر چشم به جهان كشود، به سال ۱۳۳۹

ش در کابل رحلت کرد، ودرشینکورك مدفون گشت، اشعار وی در

مجلات و جراید کشور طبع شده، ازوست:

ماویل زړه به می خالی شی لږ له غمه

دواړه سترگی به می وچی شی له نمه

حمیم گل: میاحمیم گل کا کاخیل خټک از دانشوران و علمای

معاصر بود، در زیارت کا کا صاحب زندگی کردی، بر بعضی دواوین

و کتب پښتو مقدمه و شرح نوشتی، میاحمیم گا درین اواخر رحلت نمودی.

حنان (میرزا): از پیروان سبک هند، و از شاگردان مکتب ادبی حمید بابا.

میرزا حنان بارکزیایی فرزند محمد حسن در حدود ۱۲۰۰ هـ ق در

مرت قلعه قندهار میزیست زندگی وی تا سال ۱۲۷۱ هـ ق یقینی است،

هنگامی سخنوری میرزا حنان در حدود ۱۲۳۰ هـ ق پخش شد و از ارکان

مجالس ادبی ای بود که سردار مهر دل خان مشرقی در قندهار برپا

میساخت. حنان در چمنستان سبک هند سخن گفت، و دیوان نفیس شعری

را از خود به یادگار گذاشت، قصه شهزاده سلیم جواهری و قصص

دیگر فولکلوری را نظم کرد، از اشعار اوست:

گرداگردیی په خوله خطونه دی حنا نه
مورچگان سره ټول سوی دی شکر خوری

حنیفیا خان هوتک: محمد حنیف مشهور به حنیفیا خان فرزند

سیف الله خان هوتک به سال ۱۲۶۳ هـ ق در بدین سیوری قلات بدنیا آمد، وی
شخص بارسوخ منطقه بود، زندگی روستایی داشت و شعر نیز گفتی
بعضی پارچه های وی در نشرات قندهار ثبت شدی، حنیفیا خان به سال
۱۳۳۸ هـ ق از جهان رفتی، ازوست:

بخت د هسوتکو نسن روښان راځی
چی حاکم ورته مومند محمد نادر خان راځی

حنفی، سید غلام حیدر شاه: سید غلام حیدر شاه حنفی بن سید زمان

شاه از شاعران دوره معاصر پښتو. وی به سال ۱۸۶۹ ع در مستونگ قلات
چشم به جهان کښود، به سال ۱۹۱۵ ع رحلت کړد، بزبانهای پښتو
وپارسی شعر میگفت.

حیات، غلام حیدر: غلام حیدر متخلص به حیات در دوسری

مردان زندگی داشت، در حدود ۱۳۴۵ ش چشم از جهان پوشید. حیات
از اعضای حزب خدایی خدمتگار و جنرال سکرتری مجلس منطقه اش
بود، وی در راه آزادی وطن باری به زندان انگلیس کشانده شد، به
پښتو نظم و نثر مینوشت، مقالات و چکامه های وی در نشرات پښتونستان
طبع شده، ازوست:

داچی نن پورته په سټیج تقریر کوی
په بهانه د مشری تدویر کوی

حیدر جان : از علمای دینی و ناظران پنبتو. در حدود اواخر قرن سیزدهم هجری زندگی کرده، کتابی را بنام درة البیضا در مسایل دینی و قصص مذهبی به نظم درآورده از طبع اوست :

په تصنیف د حیدر جان

چی پری شولو مهربان

حیدر خان : شاعری از عشیره خانخیل، در نواحی پنبتونستان میزیست، زندگی وی حدود قرن سیزده تخمین میگردد، قصه حاتم طایی را به پنبتو تالیف داشت، مطبوع است.

حیرت، عبدالمنان: عبدالمنان حیرت بن میرزا عبدالرحمن از شعرای قابل قدر معاصر پنبتو. حیرت به قوم کاکر منسوب بود، به سال ۱۲۸۰ ش در قندهار تولد و به سال ۱۳۴۴ ش در همانجا بدرود حیات گفت، حیرت در علوم مروجہ مطالعه داشت، در دوایر دولتی برتبه های خورد ماموریت کرد، شعر عشقی اجتماعی و مذهبی سرود، دیوان شعر وی به سر امنی اوینکی مسمی بوده در دست است، از اشعار اوست :

قلف په تجریو کی پیسی دنیا دارانوگری

خاوری پی په سر په قندهار کی دخوارانوگری

خ

خادم حسین: در مضافات کوهات سکونت داشت، شاعر مرثیه نگار بود، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، در مدح حضرت علی و امامین و واقعات کربلا اشعار زیادی سروده، زندگی وی حدود ۱۳۰۰ هـ ق تخمین میگردد، اشعار خادم حسین در امام باره‌های منطقه به وجد و جذب باز خوانی میشود از اشعار اوست:

اکبر په غاړې شال دی زینب ورته سوالی

په زړه ملال ملال دی رخصت غواړی خیالی

خادم کا کا خیل: خادم شاه بن محمد منیت بن میرالدین از عشیره کا کا خیل قوم خټک، سلسله نسب وی به شیخ رحمکازی کا کا صاحب (متوفی ۱۰۶۳ق) میرسد، خادم در عصر زمان شاه درانی (۱۲۰۷-۱۲۱۵ هـ ق) در نصرت زایی تنگی هشنغر میزیست، شاعر صاحب دیوان پښتوست، دیوان وی در دست بوده، ازوست:

دادی زړه دی لکه سنگ اثر پری نه شی

که اثر د خادم نشته په غزل کسی

خادم، محمد اکبر: از شعرای پیش آهنگ ملی پښتو، محمد اکبر متخلص به خادم پسر احمد جی به سال ۱۳۰۵ ق در هشنغر تولد و به کبر سن رحلت کرد. خادم شخصی مبارزی بود، هنرش را در راه آزادی پښتونستان و هند استخدام کرد و تکالیف فراوانی را درین هدف مقدس قبولدار گردید، خادم بزبان پښتو اشعار انقلابی سرود و نثر اجتماعی و ملی نوشت، رسایل و تالیفاتش دارد، که تعدادش به ۱۴ جلد بالغ میگردد از اشعار اوست:

څوك چي په ژر اددی خادم له خوبه وینښ نه شی
زیاته به له دی ژر ا توی منت زاری څه وی

خاطر، مسری خان: مسری خان که در شعر خاطر تخلص میکرد به سال ۱۹۲۶ ع در توابع پشاور بدینا آمد، و شاعر از قوم اپریدی بود، به طرز کلاسیک غزل میسرود، در سالهای بعد از ۱۹۷۰ ع رحلت کرد، ازوست:

اشنامی نن لید و تیری وعدی را یادیدی
داوصل که هجران وچی گیلی رایادیدی

خاکی، عبدالروف (مولوی): از دانشوران زنده قرن بیستم و صحافیون اولی افغانستان شمرده میشود، مولوی عبدالروف خاکی به سال ۱۲۶۷ ق در یک خانواده علم و ادب قندهار بدینا آمد، علوم متداوله را از پدرش مولوی عبدالرحیم شهید کسب کرد، در تفسیر، حدیث فقه و بلاغت و ریاضی و تاریخ و منطق یگانه عصرش بود. مولوی عبدالروف

درسه زبان پښتو، پارسی و عربی نگارندگی میکرد، ادیب و نویسنده این سه زبان بود. مولوی در عصر امیر عبدالرحمن ملای حضور و مدرسه مدرسه شاهي بود و در عصر حبیب الله خان اولین شماره سراج الاخبار افغانستان (۱۳۲۳ق) به مدیریت این مرد دانشمند از طبع برآمد، تألیفات وی بزبانهای پښتو پارسی و عربی به ۱۱ جلد میرسد، که از جمله کثکول در دو جلد (پښتو، پارسی، عربی) و تفسیر سورة فاتحه و جزوه اخیر کلام الله بزبان پښتو است، این مرد نامدار علمی، ادبی و صحافی مابه سال ۱۳۳۳ق از جهان رفت.

خالیز، عبدالاحد: شاعر زبانهای پښتو و پارسی، به سال ۱۳۰۰ ش در سرخرو دنگرها چشم به جهان کشود و به سال ۱۳۵۰ ش بدرد حیات گفت، پدرش محمد ایوب و جدش عبدالقیوم نام داشت، فالیز شعر عشقی و اجتماعی سرود، قسمتی از اشعارش در جراید و مجلات کشور طبع شده ازوست:

درحم اوعاطفی په قیل وقال می سوزوه

دسوی زره په حال وپه احوال می سوزوه

خالوگل: به سال ۱۲۴۰ ش در کتبه خیل خوگیا نی ننگرها ر تولد

و به سال ۱۳۱۰ ش در همانجا رحلت کرد، شاعرامی و بیسوادی بود، به اوزان ملی پښتو شعر گنفت، چکامه های ویرا اهل ذوق منطقه حفظ کرده اند، ازوست:

د شاه لیلی د حسن غز دی هر طرف کتل کوینه

دغه تیکری یی خونای داری دی جنگ راسره تل کوینه

خالد: از شاعران قصبه سرا، در حدود قرن سیزده در توابع پښتونستان زیسته بزبانهای پښتو، اردو و انگلیسی آشنایی داشت قصه سلطان محمود را از انگلیسی به پښتو انتقال داد.

خان: شاعر عوامی پښتو، به آهنگهای ملی شعر میگفت، خان شاعر از قوم علی خیل جا جی پکتیا بود، و در همان دیار میزیست، اشعار وی شکل شفاهی دارد، در حدود ۱۳۴۵ ش به عمر ۶۰ سالگی رحلت کرد، از اشعار اوست:

په مانبام راشه لالیه ماکت تاته په بام اینی دی

خانزاده: شاعر مذهبی پښتو، در حدود قرن سیزدهم هجری زیسته است، مناجات خطی وی دیده شده ازوست:

خانزاده که گناهکاری یورب دده غفار دی
بل په مخ کی بی سرداری چی درب په درسرداری

خانزمان: خانزمان بن حبیب خان بن میرباز خان به قبیله سرکانی تعلق داشت، و در شهر فتمیر تخاص میکرد، خان زمان در قصبه بهبوتی چچ هزاره میزیست، وی خلاصه کیدانی رابه سال ۱۲۷۶ ق منظوم ترجمه داشت، ازوست:

اوس صابر په خیل نصیب شه ای فقیره
ببهو ده خبری پریکړه په مقراض

خان شاه: به اوزان ملی پښتو شعر سرود، اشعار خان شاه شور و جذب خاصی دارد، وی شاعر محبوب عوامی بود قسمتی از چکامه هایش را ثبت کرده اند، ازوست:

وگورہ خان شاہ چی دی زماخواتہ پرسرراخی

دودمی د کوگلہ لہ زرگی نہ سراسر راخی

خان نگل: درنواحی الیشنگک لغمان سکونت میکرد، مفتی عبد الحنان

در دیوانش از وی یادی دارد، خان نگل بہ اوزان ملی پښتو شعر میگفت

شعرش را اهل ذوق عوام حفظ کرده اند زندگی وی حدود ۱۳۰۰ هـ تخمین

میشود، از اشعار اوست:

ولمه مسری بڼه وارونه بر ا بر کوم

عالم په دی خبر دی چی خانگل شعر هم بهیزی

خانگل خلیل: از سخنوران حدود قرن دوازدهم هجری، درنواحی

پشاور میزیست، و از پیروان سبک هند شمرده شده است، خانگل خلیل

از شاگردان مکتب ادبیست، که حمید بابای معروف به ادب پښتو ار مغان

کرده، از اوست:

بلبل هر چاته دا خبر ونسه کا

وخت د بهار شو غوتی گلونه کا

پسرلی دهغو چی بار تر خنک لری

هیواد بیل شوی لا ارمان ونسه کا

خان محمد: از شاعران عوامی پښتو، در ملا خیل و اغر غزنی میزیست

به اوزان ملی پښتو شعر سرود، شعرش زبان زد اهل ذوق منطقه است،

خان محمد در حدود ۱۳۴۳ ش بدرود حیات گفت.

خان محمد : خطاط و ناظم مذهبی ، در اوایل قرن سیزده در توابع
 قندهار زندگی داشت شعر مذهبی پښتو سرودی و نسخ پښتو را خطاطی
 کرده ، جنگنامه امامین رابه سال ۱۲۴۰ ق خطاطی کرده ، ابیات خطاط
 (خان محمد) نیز به آن ضم بوده ، از ابیات اوست :

ملا مت را بماندی مه وایه طالبه
 که څه زیات وکم پیداشی له کاتبه

خان محمد : از عشیره حیدر خیل قوم اسمعیل خیل بود ، درسونی
 سرخ خوست پکتیا سکونت میکرد ، قریحه خوب شعری داشت ، در موضوعات
 اجتماعی عشقی و دینی شعر سرود ، دیوان شعروی دیده شده غزلیات
 پارسی خان محمد نیز به آن ضم بوده ، وی به سال ۱۳۵۰ ش رحلت کرد .

خان محمد (حافظ) : از مولفین و شعراء معاصر . حافظ خان محمد فرزند
 عبدالرحیم پانیزی کاکر به سال ۱۹۱۴ ع در خانوزی پشین بلوچستان بدینا
 آمد ، علوم مروجۀ عصرش را تحصیل کرد زبانهای پښتو ، اردو ، پارسی و عربی
 رامی فهمید ، شاعر و مولف توانای زبان پښتو بود آثار مفیدی بزبانهای پښتو
 و پارسی نوشت : از تالیفات وی : مقدمه مختصر حص الایمان ، حواشی پنج
 کتاب ، حواشی تحفه نصایح ترجمه نور ظلم ، د کسی گلان و مجموعه های
 اشعار دیده شده حافظ به سال ۱۹۵۸ ع بدرود حیات گفت ازوست :

د ریا عبادت زه گنم عذاب
 لوی ثواب گنم خدمت د غریبانو
 د نامه دپاره حج لویه گناه ده
 عبادت دیرلر مدت د غریبانو

خان محمد شنیزی: در دره شنیز وردگک بدنیا آمد، علوم مروجه را کسب کرد، در منطق، تفسیر، حدیث و کیمیا و حکمت مهارت داشت، سفرهای به هندوستان کرد و در آنجا به کسب علوم پرداخت. زبانهای پښتو، پارسی و هندی را می دانست کتب و رساییل و جنگهای اشعار به خط وی در دست است، خان محمد قریحه شعری نیز داشت، اشعار و منظومه های متفرق ملاخان محمد شنیزی دیده شده مولانا به سال ۱۲۸۹ ق رحلت نمود.

خان میر: شاعر از قوم مومند، در محله «غزو» چیلار ننگر هارسکونت داشت، خان میر در تصوف، عرفان و علوم متد اوله اشنایی کامل داشت، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، اشعارش شکل شفاهی دارد، تذکره نویسان پښتو اشعار خان میر را ضبط کرده اند ازوست :

چی بی زړه په معرفت روښانه نه وی

هغه زړه په حقیقت کی توره شمع ده

خان میر: شاعر قصه سرا و مترجم، از زبانهای دیگر تراجم منظوم میکرد، خان میر در نواحی پښتوستان میزیست، زبانهای پښتو، اردو و پنجابی را می فهمید، قصه «خرم» را از پنجابی به پښتو ترجمه کرد، ازوست :

دجانان کزو مژگانوته دی گوری

که نشتر وهلی شی دزړه په سرخوک

چی نثارایی دسیم تنوپه تن نه کا

نور به څه کا په دنیا کی سیم وزر خوک

خدا بخش (منشی): منشی خدا بخش در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در بنواز مضافات پنبتونستان زندگی میکرد، به پیروی مقامهای هندی شعر میگفت غزلیات وی در جشن نوروزی، بهار نورزی و بهار گلشن طبع شده، منشی خدا بخش از نگارندگان و غزلسرایان خوب پنبتو محسوب میشود از وست:

زه خدا بخش مر مهله غم چی می بیارانغی صنم
خُم به افسوس له دغه دار کوم لیلی کوم لیلی

خدا بخش (ملک): ملک خدا بخش در دیره اسمعیل خان بدینا آمد بعد از تعلیمات ابتدائی در پشاور تحصیل عالی را در علیگر هندوستان پایان رساند در فعالیت‌های سیاسی منطقه حصه داشت، در اواخر عمرش را صرف تألیف و نوشته کرد زبانهای پنبتو، پارسی، هندی، انگلیسی و عربی را میدانست و بزبانهای پنبتو وارد و مینوشت، ملک خدا بخش به سال ۱۹۵۱ ع چشم از جهان پوشید.

خدایداد محمد زی: خدایداد بن سردار عبدالجلیل خان بن عبدالقادر خان بن عبدالامین خان بن سردار رحیمداد خان بن حاجی جمال خان معروف از شعرای اوایل همین قرن است، خدایداد در محله انگوریان قندهار میزیست بزبانهای پنبتو و پارسی اشعار مذهبی میسرود، از وست:

زه خدایداد په سر سرتور کوم خواستونه
چی دربان مادر و ضی دپاک سرور کری

خدایدوست: از شاعران عوامی ادب پښتو، در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در گدازه چیلار ننگرهار سکونت میکرد، به اوزان ملی پښتو، شعر میسرود اشعار وی جذاب و حرارت خاصی دارد. تذکره نویسان احوال و نمونه شعر خدای دوست را ضبط کرده اند ازوست:

چی دی په خیال باندی چاپیر شومه
اخر د زلفو په دام گیر شومه
څنگه به خلاص له دغه بنده شمه
ستا د زلفانو له کمنده شمه

خدایرحم: خدایرحم در قصبه ملیزی «سیوری» قلات میزیست، در اوایل سلطنت امیر عبدالرحمن خان «۱۲۹۶-۱۳۱۹ هـ ق» بازندگی و داغ کرد شاعر بیسواد بود، به آهنگهای ملی پښتو شعر نابلی سرود خدایرحم در حلقه های ادبی قندهار به خدایرحم اکا خیل مشهور است، و چکامه های وی هنوز هم در محافل بزم راه دارد ازوست:

خونخواری سترگی نن بیاکوی دزرو ښکارونه
زلفودی و اچول پر غاړه د سپوزمی دامونه

خدایرحم نورزی: از شعرا، خطاطان و علمای دوره معاصر، خدایرحم نورزی در قندهار میزیست نبشته ها و اشعار وی در طلوع افغان طبع شده، کتب و رسائل پښتو را خطاطی کرده، تا سال ۱۳۱۰ ش در قید حیات بود، در شعرش اکثر موضوعات ملی و اجتماعی می آورد، ازوست نن دکابل په لور روان سو قندهار تو له و جنگ ته سوتیار

خدای نظر : از شعرای مرثیه نگار ، به اوزان ملی پښتو شعر سرود ،

در شعر حضرت علی و اولادش رامسح کرد ، و مراشی ایشان رادرین
قوالب نظم نمود ، خدای نظر دربارہ چنار کرم زندگی میکرد اشعارش
در منطقه شهرت خوبی کسب کرده ، ازوست :

ورکی دی ډیر ډیر خطرونه دا کر بلاده

څکه لری غبار گرد ونه ډکله بلاده

خدای نور : از شاعران پښتو ، در حدود ۱۲۰۰ ق در لغمان زندگی

میکرد و از شاگردان شیخ احمد خان معروف بود ، خدای نور به اهنگهای
ملی پښتو شعر سرود اشعاروی در عوام شهرت دارد در شاء ی استادش
را پیروی کرد شیخ در جمله شاگردانش از وی چنین یاد میکند :

شات و نبات اوری نیاز الله خدای نور

میر کی می څه گفتار کا

خلیجه : در اواخر قرن سیزده در مردان سکونت میکرد ، در علوم

دینی طب و حکمت مطالعه داشت ، و بر بعضی کتب دینی و مذهبی و طبی
حواشی پښتو دارد ، کتب و رسایل دیگر را به پښتو منظوم انتقال داد .

خرنبون (شیخ) : غوث زمان و مقبول سبحان شیخ خرنبون سربنی

(رح) «در کسی غر» مسکون بود ، کرامات و کمالات اشکار داشت ، خرنبون
از کسی غربه غوره مرغه آمد و گاهی هم به غونله ان میرفت ، به ستایش
و نیایش خداوند مشغول میگشت ، خرنبون بزبان پښتو شعر سروده
تذکره نویسان پښتو شعرو را ضبط کردی ، خرنبون بابا به سال ۴۱۱ هـ ق

در غوره مرغه وفات نمودی، احفادش در همانجامسکون شده از اشعار اوست :

بیلثانه ناره می وسوه پسه کور بانسدى
نپوههیزم چى به خه وى پینى په وړاندی
له خپلوانو به بیلیزم پسه سرو سترگو
دواړه سترگى می په وینو دى ژړاندی

خروټى، رایبا: از شاعرات ممتاز ادب عوامی پښتو ست رایبا شاعره
از قوم خروټى بود، در نواحى کتواز غزنى میزیست. چکامه‌های
پرسور و جذاب رایبا در دست است. که از قریحه عالی شعروى
نماینده‌گى. میکند زندگى وى او اخر قرن سیزده تخمین شده، وى در نهایت
جوانى چشم از جهان پوشید ازوست :

پیغله چکى راغله پهرمه کى گرځیدله میزى یى پوولى لتى له کښینستله
گوره قسمنو نه مینى چیرى خپژوله غیزى دشپانه ته په مستى کى ولوبدله
مینه لیونى ده سمه لار نه پیژنى

خروټى، عبدالغفور: عبدالغفور بن حاجى عبدالستار ادیب و دانشورى
از قوم خروټى به سال ۱۲۸۴ در قندهار تولد و به سال ۱۳۵۲ ش در همانجا
وفات کرد. عبدالغفور از نویسندگان معاصر پښتو بود، در انجمن ادبى
قندهار عضویت داشت، نگارشات وى در نشرات قندهار به تفاریق
طبع شده است.

خسرو، اپرىدى: خسرو بن اول باز زخه خیل اپرىدى به سال ۱۹۰۶ ع
در نواحى خیبر بدینا آمد، و به سال ۱۹۴۹ ع رحلت کرد، خسرو طبع

عالی شعری داشت ، به اوزان ملی پښتو و طرز کلاسیک غزل سرود ،
اشعار وی در حصص شرقی افغانستان شهرت دارد تذکر نگاران
پښتو از وی یاد دارند ، ازوست :

چی ناستر سه دی ما باندی جانان تل

څکه، اوبښکی می پ مخ راختی باران تلی

خلیل خان، نیازی: از شاعران دربار سلطان بهلول لودی (۸۱۴ -

۸۹۴ ه ق) ، خلیل خان از عشیره نیازی قوم لودی بود ، در هندوستان
زندگی میکرد ، مؤلف پته خزانه رباعی ایراکه خلیل خان به موسم برسات
در مدح سلطان سروده بود ضبط کرده ، از مطالعه رباعی وی مقام شامخ
ادبی و قریحه شعر وی معلوم میشود ، و خلیل را از شعرای طرز اول
پښتو معرفی میدارد ، رباعی خلیل خان در مدح سلطان :

خړی اورېځی ژاری له پاسه کوبله بزغ کابيلتون له لاسه

په هغه لونی گوهر په خول ستا دامر حباکاستا زموز مواسه

خلیل الرحمن (صاحبزاده): صاحبزاده خلیل الرحمن در تنگی نصرت

زایی از مضافات پښتونستان سکونت میکرد ، به خاندان روحانسی پیر
مانیکی نسبت داشت ، وی شخص دارای احساس قومی و صوفی سخنوری
بود . اشعار ملی و وطنی وی در مجله پښتون ثبت شده صاحبزاده درین
اواخر بدروود حیات گفت ، ازوست :

که په سرکی دی د عقل څه مسکن وی

او په سرگو کی دی طاقت د دیدن وی

خواجو ملیزی: مورخ ناموریست که در حدود ۱۰۰۰ هـ ق میزیست تاریخ افغانه را بر زبانهای پښتو- پارسی در حدود (۱۰۳۱ - ۱۰۳۳ هـ ق) تألیف داشت، درین تاریخ راجع به مهاجرت بعضی قبایل پښتون به وادی پشاور و محاربات منازعات همان قبایل بحث رفته است، تاریخ افغانه را پیر- معشم شاه به امر حافظ رحمت خان برایش اختصار کرد، و به تواریخ حافظ رحمت خانی مسمی نمود.

خواجه احرار غزنوی: عبیدالله غلام خواجه احرار غزنوی، فرزند قلندر شاه، ونوه میا فتح محمد اندر بود. به سال ۱۲۹۲ هـ ق در ناحیه برجگی غزنه بدنیا آمد، فقه، تفسیر، احادیث، منطق، ریاضی، عقاید رمل، جفر فنون ادب و بلاغت را از اساتذده منطقه و در خاکریز قندهار فراگرفت، از سیر و سلوک و معرفت نیز بهره داشت، وی نگارنده و شاعر در زبانهای پښتو، پارسی و عربی بود، مؤلف جلد سوم پښتانه شعراء آثار ویرا چنین ضبط کرده: رقعة الحواشی شرح تمة الحواشی، حاشیه بر خیالی، حاشیه بر بیضاوی، ازاله الاوهام تحفة الخیار، شریعت الاظهر شرح فقه الاکبر، مثنوی رنگین، فیض قلندری، انوار فتح محمدی گلشن اسرار، بیان الاسرار، مراد الاسرار، و مجموعه المناجات، خواجه احرار به سال ۱۳۵۷ هـ ق رحلت نمود، از وست:

چی دزلفو سره ور کړه پیچ و تاب
زما زړه دی کړ، مدام په اضطراب

خواجه الف : خواجه الف فرزند قاضی محمدرسول در شیرشاهی

ننگرهار میزیست، شاعر امی ویسوادى بود، به آهنگهای ملی پښتو شعر میگفت، به سال ۱۳۲۲ هـ بدرود حیات گفت، از اشعار اوست:

خواجه الف د عشق منصور

دمحبت په دین مغرور

دیر ارمانونه می کول

زما نصیب کرل تل تر تل

خواجه گل: در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در قرای چاردهی مرکز لغمان

زندگی کردی، در شاعری از شیخ احمدخان پیروی نمودی، قصص خیالی و دینی نظم کردی، اشعاروی شکل شفاهی دارد ازوست:

زه خواجه گل یم لکه بلبل یم جدا له گل یم

شاعر به گیرکمه بند په ځنځیرکمه دیر بی زهیر کمه

تروبی پری نژدم چی خودی راته سلام ونه کی هر صبح وشام ونه کی

خواجه محمد: خواجه محمد بن ابابکر قندهاری از شعرای حدود

قرن یازده هجری، خواجه محمد به گروه روښانیان پیوست بود، و از اندیشه

های فکری و ملی اوشان بهره داشت، شعر عرفانی سرود اشعار خواجه-

محمد در دست بوده، ازوست:

هیڅوک در خبر نه دی دمکین عارف له رای

خواجه محمد دی قناعت کړی لوی غنی به سی گدای

خواجه محمد: پیرو مکتب ادبی اخوند درويزه (۹۴۰ - ۱۰۴۸ ق)

واز معاصران اولاد اخوند درويزه محسوب ميشود، خواجه محمد اشعار مذهبی سروده، منظومات وی در بعضی نسخ خطی مخزن دیده ميشود ازوست:

محمدده ستا ولورته به سفر کرم پر لیمه به در روان شم پنبی بر کرم
که فرمان دعنايت را باندی و کپی زه به خپل اسم پادشاه دبحرو بر کرم
زه خواجه محمد هر گوره گناه کاریم امید به په شفا عت د پیغمبر کرم
خواجه محمد: از شعر ایست که به اوزان ملی پنبتو شعر دارد،
زندگی وی حدود قرن دوازده تخمین شده، نمونه شعر خواجه محمد
در نسخه خطی تذکره الابرار مهین ضبط بوده است.

خواجه محمد: شاعر عوامی پنبتو بود، در مضافات قندهار سکونت
کرده، شاعر از طوایف غلجی است، اشعار خطی وی در دست بوده،
ازوست:

نن می په خوله کی ژبه نه کری گردان

معلوم چی نن راخی د مرگ ما سلان

خواجه محمد، بنگش: از مشاهیر شعرای پنبتوست، خواجه محمد

شاعری از قوم بنگش و پیرو طریقه چشتیه بود در عصر اورنگ زیب مغولی
(جلوس ۱۰۶۸ ق) حیات داشت. در شعرش یادی از بایزید روینان دیده
میشود، گمان میرود که پیرو مکتب تصوفی روینان نیز بوده باشد.
خواجه محمد دیوان شعر دارد، منتخب ویرار اورتی مستشرق در گلشن روه

طبع کرده، دیوان وی اخیراً در پشاور چاپ شده، ازوست:

داورنگ په بادشاهی کی می نیاونه شی

زه خواجه محمد به ووځم وبل لورته

خواجه محمد (ملا): شاعریست که به اوزان ملی پښتو شعرسوده

خواجه محمد در حدود ۱۳۰۰ هـ ق درقندهار میزیست، بعضی از

غزلیات وی در بهار جانان طبع شده، تذکره های پښتو نیز احوال ویرا

ضبط کرده اند، ازوست:

تل په سرو سترگو ژاړم چی جانان دی نا

درب یی وصلت غواړم ویرپه ځان دی نا

خوار، صالح محمد: در شعر خوار و مشتاق تخلص میکرد، از

شاعران معاصر پښتو بود، در قندهار میزیست طبع روان شعری داشت

چکامه های اجتماعی و عشقی خوار در مطبوعات کشور طبع شده، وی به

سال ۱۳۲۸ ش رحلت کرد.

خواص خان: ناظم قصه فتح خان و رایبا (حدود ۹۰۰ هـ ق) منظومات

خواص خان را ضبط میدارد، از سرودهای اوست:

که په دار دی دا زما جیون په دار دی

لاس یی و تړئ مغلو

فتح خان د بادشاهانو گناهکار دی

خواص خان: در محله «پلو» نواحی پښتونستان سکونت میکرد،

دریوسفزی افغان از خواص خان بحیث شاعر دور گذشته یاد کرده است.

خوزدل: از غزلسرایان کلاسیک پښتو. خوزدل در توابع بشیر زندگی داشت، بعد از ۱۱۵۰ ق حیات به سر میرد، وی پابند طریقه نقشبندیه و از مریدان میا عمر چمکنی بود، دیوان شعر وی دیده شده ازوست:

وریدی کړ دسوز قلم خوزدل لره په لاس کی
سر خوشحال، حمید، رحمان په گورولگاوه
خوشحال خان خټک: از رجال علمی، ملی، تاریخی و ادبی افغانستان در قرن یازده هجری. خوشحال خان خټک بن شهاب خان بن یحی خان، بن ملک اکوری به سال ۱۰۲۲ ق در یک فامیل سرداران خټک اکوره چشم به جهان کشود، علوم متداوله را کسب کرده بود، در فنون ادب و بلاغت ید طولی داشت، و فنون حربی را نیز نیک میدانست. خوشحال خان از پیست سالگی به شعر سرایی پرداخت، و از آغاز جوانی در میدان سیاست و ادب دخیل بود، در مبارزات ملی افغانها علیه مغولان هند سهم بارزی داشت، و بحیث یک سردار شجاع و دلاور قوم، افغانها را به اتحاد و مبارزه علیه مغولان هندی رهبری میکرد.

حضرت خوشحال خان بعد از ۵۸ سال مجاهدات ملی و خدمات علمی و ادبی به سال ۱۱۰۰ ق به عمر ۷۸ سالگی چشم از جهان پوشید و شاهکارهای علمی و ادبی ای را بدنیای علم و ادب بحیث ارمغان بس مهمی به یادگار گذاشت، تذکره نگاران و مورخین ادب پښتو تالیفات ویرا چنین ثبت نموده اند:

کلیات شعر (اضافه از چهل هزار بیت، که سند مهم ملی و تاریخی پښتونهاست) باز نامه، طب نامه، هدایه (ترجمه) ائینه (ترجمه) فضل نامه سوات نامه، فرخنامه، فراقنامه، دستار نامه (اثر منشور ابیحات جالب سیاست و اخلاق دارد) بیاض، زنخیری، (طریقه مختر نویسی). اما مستر اورتی مستشرق تألیفات خو شحال خان را دو صد و پنجاه مینویسد، خوشحال مکتب جدید ادبی را ابداع کرد، که در تاریخ ادب پښتو به نام وی شهرت دارد، شعرای فامیلش و دیگر شاعران این زبان از ین سبک پیروی کردند خوشحال خان در شیوه نثر نگاری نیز ابتکاری دارد، و نثر پښتو را از مسجع نویسی به ساده گئی و روانی رهنمایی نمود، از اشعار اوست:

په جهان د ننگیالی دي دا دوه کاره
یا به و خوری ککری یا به کامران شی
آزادی تر پادشاهی یې لا تیری کا
چی دبل تر حکم لاندی شی زندان شی

خوشحال خان شهید: خوشحال خان شهید بن سعادت خان بن

افضل خان بن اشرف خان بن خوشحال خان معروف. ادیب و شاعری از ین خاندان فضل و دانش و شمشیر است. زمانی که پدرش سعادت خان ریاست قوم را به عهده داشت، در ین ایام حاکم تیری بود، در سفر اول خود شهنشاه کبیر اعلی حضرت احمد شاه به پشاور و یرا حاکم آن سرزمین مقرر فرمود، و با شهنشاه افغان در جنگ حسن ابدال حصه گرفت، وی در حدود ۱۱۶۶ ق در یکی از جنگها شهید گشت، خوشحال خان

شهید در شعر پیرو مکتب ادبی جد بزرگش می باشد، غزلیات خوشحال شهید را تذکره نویسان ثبت کرده اند، ازوست:

زه چی مست به لب دیاریم هیخ حاجت دشراب نشسته

اور د عشق می زره کباب کرو هیخ حاجت دکباب نشسته

خوشدل (میرزا): از شعرای معاصر زبان پښتو، درارغنده کابل سکونت

میکرد، وبه قوم لیاسی خیل نسبت داشت، خوشدل اصول میرزایی را درکابل آموخت، دردوایر دولتی بحیث میرزا ایفای خدمت کرد، ودرمنطقه به میرزا خوشدل معروف بود، و در حدود ۱۳۳۰ هـ - ش رحلت کرد، چکامه های پښتو وی در دست است.

خولقندی ولی صاحب: در حدود ۱۲۰۰ هـ - ش در بنیوه ننگرهار

میزیست، شخص صاحب کرامت و خوارق بود، مردم بولایت وی معتقد بودند، خولقندی ولی صاحب گاه گاه بزبان پښتو شعر گفتی، اشعارویرا صوفیه انجابه یاد دارند.

خیال، محمدشاه: محمد شاه خیال کا کا خیل ختیک فرزند حاجی

امیرشاه از دانشوران و سیاسیون معاصر بود خیال به سال ۱۲۹۲ هـ - در هشنغر پشاور تولد، وبه سال ۱۳۴۹ ش رحلت کرد، خیال زبانهای پښتو اردو، پارسی، عربی و انگلیسی را می فهمید از ابتدای جوانی در میدان سیاست داخل شد، و از همکاران و متعلقین نزدیک حزب خدایی خدمتگار و فخر افغان بود، خیال در اخیر عمر بکابل به سر میبرد، شاعر و مؤلف بود، تألیفات ویرا مورخین ادب پښتو و تذکره نویسان چنین ضبط نموده

اند: (۱) تاریخ الامت ۸ جلد (۲) تاریخ جاپان (۳) جغرافیه سیاسی و اقتصادی جهان. اشعار خیال ملی، اجتماعی و وطنیست، غزلیات عشقی و لیریک نیز دارد، ازوست:

پا که می تومنه آریا په توک افغان یادیزم
زوی زه هیڅکله دچانه پلار دجهان یادیزم
خیال، نذیر: از نویسندگان پښتونستان جنوبی، نذیر متخلص به خیال
فرزند عبدل خروتی در شهر کوته زندگی میکرد، شاعر، خطاط، هنرمند
و نگارنده زبان پښتو بود، خیال رهنمای پښتو را بنام پښتو تیچر تألیف کرد،
اشعار و مقالات متفرق وی در نشرات پښتونستان طبع شده است.

خیالی: از شاعران عوامی پښتو، در موسی خیل منگل پکتیا سکونت
داشت، با شاعران عوامی منطقه مقابله‌های شعری میکرد، مقابله وی با
سلیم خان شاعر منطقه شهرت قابل وصفی کسب کرده، خیالی در حدود
۱۳۳۸ ش رحلت نمود، ازوست:

دیر ستری مه‌شی سلیم‌خانه زه دی پلاریم ته می زی‌یی
خیرالدین: از مریدان اخون صاحب‌سوات (تولد ۱۲۱۳ هـ - ق) مینماید
منظومه‌های منقبت اخون موصوف دارد، که با نسخه خطی رشیدالبیان
(اندلیا افس لایبریری) ضم است، خیرالدین از ناظران مذهبی حدود اواخر
قرن سیزده محسوب شده میتواند، ازوست:

هیشه د اخلاص په لار روانه

د بیګی اخون صاحبه مهربانه

دیر عالم دی د دعا په غم ایسار کړ

غرض دا چی شوی هر چاته فیض رسانه

خیرالدین: ملا خیرالدین بن ملا محمد انور خدر خیل در حدود اواخر

قرن سیزده در منطقه بادام میزیست، خطاط و ناظم مذهبی بود، خیرالدین منظومه‌های مذهبی دارد، و نسخ خطی پشتو به خط وی دیده شده است.

خیرالدین: خیرالدین بن محمد یار آتش نفس، شاعر و ادیبی از قوم

کشانی، در غونبدان قلات بدینا آمد، در قندهار سکونت میکرد، در حدود ۱۳۲۵ ش چشم از جهان پوشید، خیرالدین پابند طریقه نقشبندیه بود، تذکره متخصر مشاهیر این طریقه را بنام رساله نقشبندیه نظم کرد، و به طرز کلاسیک و آوازان ملی شعر پشتو سرود، ازست :

تل تر تل چی خیرالدین در پسی ژاری

له ژرا می مردگان دی په ضرور

خیرالدین: نام این شاعر را از یادآوری احمدی صاحبزاده (۱۱۳۸ -

۱۴۳۲ هـ - ق) می‌شناسیم، احمدی ذکر دیوان خیرالدین را چنین می‌نماید:

«همدا رنگ دقلندر د خیرالدین وو» معلومست که خیرالدین شاعری بود که

دیوان شعر داشت، و دیوانش را احمدی صاحبزاده ملاحظه فرموده بود،

زندگی وی در حدود قرن دوازده تخمین شده، و از شاعران نواحی پشتونستان

امروزی محسوب میگردد.

خیری، خیرالله : خیرالله نعمت خیل که در شعر خیری تخلص میکرد، در حدود ۱۸۵۸ ع در سوات بدینا آمد و به سال ۱۹۰۸ ع، از جهان رفت خیری شعر تصوفی دینی و عشقی سرود، تذکره تیر هیر شاعران از وی یاد آوری دارد ازوست :

بر بر راشه زما یاره د باندی
بیلتانه می دزره ورانه کره کودی

خیرالله هوتک : ملا خیرالله هوتک بن ولی محمد بن الہداد هوتک به سال ۱۲۱۲ هـ ق در بنه بولان علاقہ سیوری قلات تولد گردید، زندگی وی تا سال ۱۲۸۶ هـ - ق یقینی مینماید. ملا خیرالله جهت کسب علوم سفرهای کرد و در علوم مروجہ و مذہبی معلومات حاصل داشت. زبانهای پشتو، پارسی، عربی و ازبکی را میدانست و در همه آن قلم فرسایی میکرد دیوان شعر وی در دو جلد تهیه شده از اشعار اوست :

خویش اوسه رحیمه زه نسیم یم ستا د باغ
پر بنه بولان می بخای دی لکه شمع په زره داغ

خیرالله (قاضی) : از لغت نویسان و دانشمندان معاصر. در نواحی پشاور میزیست، زندگی وی اوایل همین قرن تخمین میشود قاضی خیرالله فرهنگ لغات (پشتو، اردو) را برشته تحریر درآورد، و مقدمه جامعی بران نوشت درین مقدمه یادی از چند تن نگارندگان و شعرای گمنام پشتو می نماید آثار منظوم و منشور دیگری نیز دارد.

خیرگل: از عشیره همزا خیل قوم شینواری در مورگی ده بالای شینوار
سکونت میکرد شاعر بدیعه گو بود در موضوعات عشقی اجتماعی شعر سرود
وی در حدود ۱۳۲۳ هـ - ش بدرود حیات گفت از اشعار اوست:
سیلاب په تنگی راغی مری و کره د شینوارو
د چا کله دا اتبارو

۷

دادی: دادی ملیزی در حدود قرن دهم هجری زندگی کردی رجز

ویرا خواجو ملیزی در تاریخش ثبت میدارد، از رجزیات اوست:

که دی نوری نیزې لنډې د دادی نيزه ده لويه

که سواره هر خومره ډیر دی د دادی ورتله خوبويه

دادین: از مریدان میا عمر چمکنی (۱۰۸۴ - ۱۱۹۰ هـ - ق) شخص

عالم و شاعر خوب پښتو بود، کلیاتش و «مناقب میا عمر» از یادگارهای

ادبی اوست دادین تا اوایل قرن سیزده حیات داشت، ازوست:

تادی جوړ کړی شمایل د حضرت هسی رنگه

چی په لوستل یی هر مړه خوا لاجی لونگ پر یوخی

دادمحمد: از شاعران اوایل همین قرن. به پیروی مقامهای هندی

شعر سرود، در نواحی پښتونستان میزیست غزلیات دادمحمد در بهار نوروزی

طبع شده از اوست:

اشعار دادمحمد غریب هستند لعل بی بها

در گوش خوبان جهان چون صبح اویزان لری

دراشاه: از شاعران عوامی پښتو، در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در مضافات

پښتونستان زیسته است به اوزان ملی پښتو و به پیروی مقامهای موسیقی هندی

غزل سرود، غزلیات ویرا جشن نوروزی و بهار گلشن ضبط کرده

ازوست

زه دار شاه کوم ژړا چی می ارام شی قلوب

شاه سکندر رخ قمر لیکه د بابر مثال

دازن: شاعر آمی ویسواد پښتو. دازن اخکزی درنواحی پښتونستان جنوبی زندگی داشت، تا سال ۱۹۳۵ع در قید حیات بود، واقعه زلزله شهر کویتہ را نظم کرده ازوست:

د خالق داسی اراده سوه پر کوته سمه زلزله سوه
ترلاندي څه دخدای جهان سو رايي دکوتی ښار ویرانسو

داؤد شاه: از شاعران عوامی ننگرهار، در حدود ۱۲۹۰هـ در منطقه کان توابع رودات ننگرهار سکونت میکرد، به اوزان ملی پښتو اشعار عشقی واجتماعی و حماسی سرود اهل ذوق اشعار ویرا حفظ کرده اند ازوست:

بسوجی می دخا متاوه ز ما په کی مدعاوه
څه اوړه پکی سره کړی دا کوم غازی پټ کړی

داؤد هوتک: داؤد خان بن قادر خان هوتک به سال ۱۰۲۹هـ ق در کوکران قندهار چشم به جهان کشود، و به سال ۱۱۳۷هـ ق در همانجا با زندگی وداع کرد. وی ارباب قلم و شمشیر بود، تا وقتیکه زعیم ملی و فخرملت حاجی میرویس خان مغفور جهت کسب استقلال با اجانب می جنگید باوی همراهی داشت ذوق ادبی او نیز قابل ستایش است شخص ادیب دوستی بود گاه گاه بزبان پښتو شعر گفت از اشعار اوست:

چی دچاپه زړه کی اوږد مینی بل سی
په اوږ بل یی لمبی حال بی بل سی
اوږد مینی کله مری دزړه له مینی
داوږ بل مینه که تل دزړه په تل سی

دراز: درحوالی قرن سیزده هم درتوابع پښتونستان زندگی کرده

شاعر عوامی پښتو بود به لهجه ملی به پیروی مقامهای موسیقی هندی
شعر سرود اشعار ویرا بهار گلشن ضبط نموده ازوست:

دیر گنا هکار لرم تقصیر درازمید حسین بی پیر

لمن به بی نیسم ورخ دمحشرزره چی عاشقشی نه وی قرار

درازخان موسی زی: درازخان از شعرای کلاسیک زبان ملی پښتو-

ست نمونه شعر دراز خان ربا شرح حال کوتاه وی مؤلف جلد اول
پښتانه شعراء (استاد الاساتید پوهاند حبیبی) ضبط نموده ازوست:

ته پرڅه زما په زیار اوزحمت خوښ بی

بنا یسته تر لمر سپو ز می ز ما حبیبه

درخانی: درخانی بنت پیرجوگی حاجی خیل درحدود (۹۵۰ ه ق)

درنواحی سوات زندگی داشت، داستان عاشقانه وی با آدم خان درهمه
نقاط پښتونخوا شهرت کسب کرده این داستان علاوه از شکل شفاهی
آن توسط شاعران و ادبای پښتو به نظم و نثر نگارش یافته است، درین داستان
قطعات منظوم درخانی دیده میشود، که بر جذابیت و شورا انگیزی داستان
می افزاید از منظومات اوست:

آدم خانه میته خیله دیوسف دمنلن خانه

زره دی دک په درگوهردی په خبرو د رافشا نه

زه په مثل یو صورت ېسم ته زما د صورت لخانه

در محمد: در محمد بن ملا معین اخوند به قوم خاخی نسبت داشت .
در حدود ۱۲۷۰ ق در قصبه احمد خیل خاخی تولد و به سال ۱۳۱۰ هـ ق
در کوزه ننگرهار وفات کرد. در محمد در فقه، اصول و معانی دسترس
داشت و شعر نیز سرود اشعار وی ثبت گردیده ازوست:

کله به راوړی دواړه لب شیرین گفتاریو وار

زلفی دی تار په تار سوزم بی اوره

درویزه ننگرهار ی: از علمای معروف افغانستان در قرن دهم هجری.

اخون درويزه بن گدای بن سعدی بسال ۹۴۰ هـ - ق زادوی از مریدان
سید علی ترمزی بود، به تحریک مرشدش (سید علی) و حکام گورگانی علیه
رجال ملی (چون با یزید رویشان) و سرکوبی نهضت های ملی برخاست
و بر ضد آنها تبلیغ زهر آگینی میکرد. درويزه که در حلقه های ادبی و تحقیقی
افغانستان به آخون درويزه ننگرهار ی و پابینی شهرت دارد، صاحب تألیفات
بزبانهای پښتو و پارسیست. وی مخزن الاسلام را به نشر مسجع پښتو
و تذکره الابرار را به پارسی تحریر کرد. رسایل و کتب دیگری چون: ایمان -
نامه، شمایل نامه، نور نامه، ارشاد الطالبین و ارشاد المرین را باین دوزبان تألیف
داشت. مخزن اخون در مناطق پښتونخوا شهرت زیادی کسب کرد، و بحث کتاب
درسی زن و مرد آنرا میخواندند و در مدارس دینی افغانها نیز تدریس میشد
اخون درويزه احفاد و اولاد و پیروانش با وجود اینکه دراز پا انداختن جنبش های
آزادی ملی سهم داشتند، بانهم خدمات شان در غنای ادب پښتو ارزش داشته
و آثارشان از بیش بهاترین آثار ادب قدیم پښتو محسوب میشود، درويزه

به سال ۱۰۴۸ هـ ق رحلت نمودی، و در هزار خانی پشاور مدفون شدی ازوست :

لارخنه ددین وه پاتی چی پادشاه زموز اکبر وه

دی د نفس په لاره تلی اوله دینه بی خبر وه

درویش؛ امام الدین: میر امام الدین متخلص به درویش بن شیخ

سعد الدین احمد انصاری بن عبدالغفار در اواخر دوره سدوزائیان میزیست

شاعر زبانهای پشتو و پارسی بود، از آثار وی احوال و آثار حاجی صاحب

پای منار و دیوان غزلیات (پشتو و پارسی) دیده شده است:

که یاری را سره نه کیا یار زما

ترقیامته ورخی پوری زار زما

دری خان (ملا): ملا دری خان از عشیره و دیر قوم ساپی بود، در

فصبه سپیدار دیوه گل کنر زندگی میکرد از شاعران عوامی پشتو محسوب

میشود، به او زان ملی شعر میگفت. دری خان در حدود ۱۳۴۰ ش به سن

۸۰ سالگی رحلت کرد ازوست :

پتنه شوه جوړه د ساپی وروره اوس دې هر څوک تری ځای ساتی وروره

ما د ساپی په منځ کی اور ولیده اوس می ایله د پتنی زور ولیده

د لاسا: از ناظران مذهبی پشتو. در حدود قرن سیزدهم هجری زیسته

است، منظومات متفرق مذهبی وی در دست بوده زندگی وی تا سال ۱۲۸۸

ه ق یقینی مینماید ازوست :

داد عادی مستجاب شی

په درگاه دلوی وهاب شی

دلاور : از مناجات سرایان حدود قرن سیزدهم هجری. در مناضافات
پشتونستان زندگی داشت، خطبات منظوم و مناجات وی دیده شده ازوست :

هر ساعت ته دلواره کوه خیال

روغ وجودمی په غمونوشه غربال

دلورخان : شاعر حدود قرن دوازده. در توابع پشاور زندگی میکرد

غزلیات و پارچه‌های متفرق وی در دست بوده از اشعار اوست :

دلواره ویر د خان کړه

شپه و ورځ غم د ایمان کړه

ثنا ډیره د سبCHAN کړه

راشه زړه سور له جهان کړه

دلبرخان : از شاعران داستان پرداز. دلبرجان شاعر از قوم مومند در

سوریزی بالا توابع مومند میزیست، قصه خیالی سبز پری و زرد پری را بنام

«گلدهسته دلبری» به سال ۱۳۴۹ هـ ق تصنیف کرده، غزلیات متفرق دیگر

نیز دارد، ازوست :

د دلبر اشعار به ولی شیرین نه وی

چی خادم دی دمانکی دغوٹ میمون

دلی جان (حافظ) : دلی جان مشهور به حافظ شاعر عوامی و هنرمندی

از مجله احمد زایی تگاب کاپیسا بود، مدتی را در لغمان سپری در کرد حدود

۱۳۴۳ ش در همانجا رحلت نمود، دلی جان به اوزان ملی پشتو شعر گفتی

اشعارش شکل شفاهی دارد ازوست :

ما نن ولیده زیاتی که بس شعر گوی دلی جان کپی هوس
 زرگی به دی کپی پسی وسوس ستا نوم شو لو خور په عال مو
دلیل: به سال ۱۶۴۵ ع بدنیا آمد و به سال ۱۹۴۰ ع رحلت کرد دلیل
 شاعر از قوم محمدزی در کندی میتاخیل نوشهر پشاور زندگی میکرد به
 اوزان ملی پښتو شعر حماسی، ملی و عشقی و مذهبی میسرود ازوست:

دلیل کپی کلام - خیر غواړی د اسلام
 په امان ترې مسلمان شه د سرکار له سخت اندیره

دوران: شاعر از قوم مروت در علاقه بنو زندگی میکرد، به اوزان ملی
 پښتو شعر سرود زندگی دوران حدود قرن دوازدهم تخمین میشود، اشعار
 دوران را ثبت نموده، اند ازوست:

دورانه برخه غواړه له مهر وانه
 د میرو ستاینه څرنگه ده گرانه

دوستم: دوستم در نواحی مابن یوسفزایی های پشاور زندگی میکرد
 اشعارش را دار مستتر مستشرق ضبط نموده از شعرای قرن سیزدهم می شود
 دوستم در طریقت از مریدان حضرت جی کوتاه بود ازوست:

نن جواب را پسی بیاد دلبر راغی
 که می بولی په رښتیا چی اخترا راغی

دوست علی (ملا): ملا دوست علی در ستره گرهی سلطان زی از
 مضافات تیرا سکونت داشت، بعد از ۱۸۰۰ ع رحلت نمود. در شعر حضرت-
 علی را مدح کرد و مرثی امامین را سرود و وقایع کربلا را نظم کرد از اشعار اوست:

بیا عزرائیله په شتاب راشه
 د عرش بییانو په حال آگاه شه
 ارواح دتولو شامیانو واخله
 چی بندکی نارې دقاسم جان درومی

دوست محمد: شاعر حدود قرن سیزده هجری. دوست محمد په پیروی
 محمدگل فقیر (حدود ۱۲۰۰ هـ - ق) منقبتی دارد از سخنوران دینی پښتو
 به حساب می آید.

دوست محمدیو گناه کاردی په غمونو کی حصار دی
 تل گویا په دا کو کار دی زما لاس تا دې لمن وی

دوست محمد: از غزلسرایان قدیم پښتو جامع چمن بی نظیر غزل ویرا
 ضبط کرده، چون اکثر شعرای این مجموعه در حدود قرن یازده و دوازده
 هجری زیسته اند زندگی دوست محمد نیز در این وخت تخمین میشود.

دوست محمد: از مسجع نگاران پښتو. زندگی حدود قرن یازده تخمین
 میشود پارچه های مسجع دینی ویرا را جنگ خطی عبدالغنی کاسی به ما رسانده
 و از مشاهیر صوفیه قدیم افغانستان شمرده میشود.

دوست محمد: در شمتی مرکز لغمان سکونت میکرد؛ وهفده شاعر زبان
 پښتو از نسلش به جهان آمد؛ شاعر توانای بود تولد وی در حدود ۱۱۷۳ هـ - ق
 و وفاتش به سال ۱۲۳۷ هـ - ش اتفاق افتاده؛ قصص دینی را به آهنگهای ملی
 پښتو نظم کرد از اشعار اوست:

دوست محمد و بښې خدایه چی بی دیردی گناهونه

غوز پی ونیسه ای یاره درته کرم حکایتونه

دوست محمد: شاعری بود که به آهنگهای ملی پښتو شعر میگفت در

سترانی از مضافات پښتونستان زندگی میکرد، در شعر از پیروان حافظ عظیم گنډا پوری (متوفی ۱۳۲۱ هـ - ق) حساب شده است .

دوست محمد: از شعرای نواحی قندهار اشعار وی در حواشی بعضی

نسخ خطی پښتو دیده شده؛ از مطالعه نسخ مزبور معلوم میگردد که دوست محمد در حوالی قرن سیزده میزیست؛ ازوست:

له خواری دې خبر نه ومه هجرانه

ما به زړه و خپل ساتلی له نادانه

دوست محمد: از شاعران قدیم پښتو مؤلف ورکه خزانہ در جلد دوم

این کتاب ویرامعاصر مهین (۱۰۸۲-۱۱۲۷ هـ ق) معرفی میکند و اشعارش را ثبت میدارد ازوست:

پیروی هم دخپل دوست کړه دوست محمده

چی پیروپه جهان کی دهر کس شوم

دوست محمد بریخ: دوست محمد بریخ بن قیام الدین بن محمد یوسف

اخونزاده به سال ۱۲۸۲ هـ - ش در شهر قندهار بدنیا آمد و به سال ۱۳۲۸ ش در همانجا رحلت کرد، دوست محمد بزبان پښتو نثر مینوشت کتب خانه مغتنی از نوا در کتب خطی پښتو و پارسی و عربی داشت.

دوست محمد جان: شاعر حماسه‌سرای عوامی . دوست محمد جان در نواحی بلوچستان زندگی میکرد، به اوزان ملی پشتو شعر حماسی سرود اشعار دوست محمد عکاسی مبارزات پشتونها را علیه انگلیسان خوبتر کرده میتواند. دوست محمد جان تا سال ۱۸۴۳ ع در قید حیات بود :

دوست محمد (حاجی): حاجی دوست محمد یوسفزی قندهاری از صوفیا و مشایخ صاحب حال دره حدود قرن سیزدهم هجری زندگی کردی تابستان را در مناطق غونبدان و غوره مرغه قلات و زمستان را در دیره جات سپری نمودی در این دیار مریدانی داشت «مکتوب از شادی پشتو» وی که به یکی از خوانین مریدش تحریر کرده ، در دست است معلوم میگردد که حاجی دوست محمد نگارشاتى بزبان پشتو داشت .

دوست محمد خټک: دوست محمد بن اکرم خان بن زمان خان در حدود ۱۲۳۰ ق در مضافات قندهار بدنیا آمد از علوم متداوله عصر بهره داشت بزبان پشتو نظم و نثر مینوشت تذکره نویسان آثار ویرا چنین قید کرده اند: تفسیر بدر منیر، شرح دلائل خیرات. بحر العلوم و طریقه محمدیه از اشعار اوست :

پکی هرشی ښه معلوم دی	دا کتاب بحر العلوم دی
له هر قسمه حکمتونه	پکی ډیر نصیحتونه

دوست محمد کا کر: از سخنوران مورخین و ادبای افغانستان در قرن دهم هجری دوست محمد بن بابر خان کا کر در زوب میزیست به سال ۹۱۲ هـ - ق سفری به هرات کرد و به سال ۹۲۹ هـ - ق پس از عودت به زوب کی بتا را بنام « غرغبت نامه » منظوم نگاشت ازوست :

له نیکانو روایت دی هسی توگه حکایت دی
نور محمد کا کر راوی دی چی بی فیض تل جاری دی

دوست محمد (میرزا): میرزا دوست محمد بن میرزا دین محمد بن پیر محمد علی خیل در نوشهر پشاور زندگی میکرد، وپیشه عریضه نویسی داشت میرزا دوست محمد بسال ۱۳۲۵ ق بعد از ادای فریضه حج کتابی را بنام سراج الحج به نثر پښتو تألیف کرد از نثر نگاران مذهبی پښتو محسوب میشود.

دوست محمد (مولوی): مولوی دوست محمد از ملا زمین ریاست تونک بود آمدنامه پښتو از تألیفات اوست، و از پښتو نه‌های عالم و مولف‌یست که در هندوستان زندگی میکرد.

دولت جان: دولت جان احمدزی در قصبه نرگسی حصارک غلجایی ننگرهار سکونت میکرد، شخص طالب العلم و شاعر پښتو بود غزلیات مذهبی اخلاقی و عشقی دولت جان در دست بوده، وی در اوایل عصر عبدالرحمن (۱۲۹۶ - ۱۳۱۹ هـ - ق) بمرد ازوست:

جبین دی تخت دی زلفی دی پوجونه
خال دی پاچا دئ دیر کوی حکمونه

دولت لوانی: دولت بن دادا و حسن خیل از شاعران عارف و پیر و مکتب ادبی و تصوفی بایزید رویشان است، مادر دولت از قوم وردگ بود زندگی وی تا سال ۱۰۶۸ هـ - ق یقینی مینماید. دولت در مدح بایزید و اولادش چکامه های دارد، دیوان شعر وی در پنج هزار بیت مشتمل بر غزلیات، رباعیات

قصاید و اشعار مثنویست، که اخیراً با مقدمه جامع استاد دانشمند پوهاند رشاد طبع شده، ازوست :

د عاشق اوښو قیمت کا د گوهر مات

په زیر مخ بی کا ډیر قدر د زیرر مات

دینک : دین محمد مشهور به دینک از شاعران کسر سرا بود، در حدود

قرن دوازدهم هجری میزیست دینک مروت قصص جنگی قبیله اش را با دیگر قبایل نظم کرد و اشعار حماسی سرود ازوست :

مروت خیل زنی می واره جنگ یاران دی

په لاسویی تور توپک زیری لندی دی-

یارانو چی نیازی په ماتی کوز سه

جندنی ویل به په کوم چی تیره سوه

های دا جگری دینک په زمانی دی

دین محمد : از شاعران عوامی ننگرهار. در حدود ۱۳۰۰ هـ - ق در قید

حیات بود، به اوزان ملی پشتو شعر میگفت چکامه های وی هنوز در سینه های اهل دوق منطقه محفوظ است از اشعار اوست :

لارله گلشن له صنم زلفی کرې شانه

گلانو مخ په پانه پت کرو راغله مستانه

دهقان، رشید علی : رشید علی متخلص به دهقان فرزند سید عبدالعزیز از

افسانه نگاران و درام نویسان معاصر. رشید علی به سال ۱۹۱۶ ع در توابع وزیرستان

شمالی چشم به جهان کشود، تعلیمات عالی خود را در اسلامیه کالج پشاور به پایان رساند، مدتی بحیث مدیر خیبر مگزین و باقی عمرش را در ملازمت رادیو پشاور صرف کرد. دهقان بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت نا ولی بنام «دسرو تعویذ» طبع شده مقالات افسانه‌ها و اشعار دهقان به شکل متفرق درج صحایف نشرات پښتونستان شده است، دهقان به سال ۱۹۷۲ رحلت کرد از اوست:

نه دی هغه زړه چی پکی مینه دجانان نه وی
 نه ده هغه مینه چی پکی آه و فغان نه وی

در این کتاب، به آهنگهای ملی پښتو شعر میگفت، وی در سالهای بعد از ۱۳۵۰ ش رحلت کرد ازوست :

داگی: شاعر از عشیره مسعود قوم ساپی بود در قصبه مسعود از مضافات کتر میزیست، به آهنگهای ملی پښتو شعر میگفت، وی در سالهای بعد از ۱۳۵۰ ش رحلت کرد ازوست :

جبین فانوس بدن زیبا دوست د الله

یا رسول الله (ص)

دیرانی: از شاعران عوامی پښتو. دیرانی در خوشگنبد جلال آباد میزیست به سال ۱۲۹۶ هـ - ق با زندگی وداع کرد، دیرانی به اوزان پښتو شعر سرود اشعار وی شکل شفاهی دارد ازوست :

ددیرانی زره دې زخمی کرو بیادې و مرور لو

چی عاشقان رتی خوشحاله غمازان دلیلی

ذکریا : ذکریا بن میردستی خان به سال ۱۲۶۰ هـ - ش در بحرآباد
کنر ننگرهار بدنیا آمد و به سال ۱۳۲۰ هـ - ش در پشاور چشم از جهان
پوشید، و در مقبره لسان الغیب رحمن بابا مدفون گشت. ذکریا شاعر عوامی بود
به اوزان ملی پښتو شعر سرود. عوام ویرا ذکریا استاد خطاب میکردند ازوست:

زه په خپله گناهکار ذکریا جان بسم
د نیکي می لامکان لیدلی دی

ذکریا خټک: از معاصران مطیع الله پیره خیل (حدود ۱۲۰۰ هـ - ق)
ذکریا از سخنوران قوم خټک بود مطیع الله در دیوانش از ذکریا یادی دارد
در باره وی گوید:

اې چی نوم دی ذکریا په قام خټک یې
په رحمن بانندی چی بدوایې لټک یې

ذهین: در دوباه پشاور بدنیا آمد. زندگی وی حدود ۱۳۰۰ هـ - ق تخمین
میشود، شاعر عوامی و هنرمند ورزیده بود اشعارش در توابع پشاور و ننگرهار
مقبول عامه بوده و اهل ذوق شعرش را بیاد دارند ازوست:

مخ لوخ کړه له نقابه امیدوار دې دشین خالیم - پټنگ ستا د جمالیم
نورمه گرځه مغروره

رابعه: از خواتین فاضل و عالم و شاعر افغانستان در قرن نهم هجری .
این زن بزرگوار و شاعره در عهد بابر شاه (۹۱۰ - ۹۳۷ ق) در کند هار
میزیست. مؤلف پتیه خزانه رباعی ویرا ضبط کرده ازوست:

آدم یې مځکې وټه راستون کا
په اور دغم یی سوی لرمون کا
دوزخ یی روغ کا پر مخ دځمکې
نوم یې دهغه دلته پیلتون کا

راییا: راییا (رابعه) معشوقه فتح خان، دخت شخص متنفذی بود. در حدود
۹۰۰ هـ - ق در نواحی بست میزیست. راییا زن شجاع و مردانه ای بود، در
رزمهای فتح خان با مغولان هندی شمشیر میزد. در داستان عاشقانه این دو
دلدادۀ سرود های راییا نیز ثبت بوده از سرود های اوست:

که یو رنگ دی فتح خان سپاهیان یو رنگ دی
دا پردل لالامی ولی خدایه ولی په یوخنګ دی

راحت زاخیلی : سید راحت الله مشهور به راحت زاخیلی از استادان

داستان نویس پښتو، بابای آدم خطاطان، وادبای و شعراء بود. راحت در شعر کلاسیک پښتو روح جدیدی افکند و به موضوع آن رونق تازه تری بخشید. سید راحت الله بن فریح الله به سال ۱۳۰۴ ق در محله زاخیل نوشهر پشاور تولد و به سال ۱۳۴۲ هـ - ش رحلت کرد. تعلیم ابتدایی را نزد پدر بیابان رساند، علوم طبّی، عربی و فن خطاطی را در منطقه آموخت زبانهای پښتو پارسی عربی و اردو را می فهمید و باین چهار زبان نظم و نثر مینوشت ناول نگاری را در پښتو رواج داد، مجله ای را بنام «ستری مشی» به نشر سپرد در اخبارهای شهباز و فرانثیر ایدوکیّت بحیث مدیر و نگران بخش پښتو ایفای خدمت کرد. شغل دیگر وی خطاطی بود در مطابع پشاور کتب پښتو را خطاطی میکرد از تألیفات و تراجم وی «نتیجه عشق، سیف الملوك ستار، زمین، سوانح انور بیك، تاریخ افغانستان، خزان دافغان، گلستان، سعدی، پښتو، افسانی، لغات افغانی، صرف میر، رساله نبض، قواعد خوشخطی، فالنامه، قواعد پښتو، تحریر کافیه تاریخ بغداد، اقوال حضرت علی، و داغونه به ما رسیده از وست :

تاسی ته قران لولی راحت خخه شراب خښی

ای ساده مخلوقه راشی و گوری ملا ته

راغب، محمد رسول : محمد رسول متخلص په راغب از نگارندگان

و شعرای معاصر در حدود ۱۳۲۲ ش در قندهار بدرود حیات گفت، مقالات و اشعار راغب در طلوع افغان طبع شده از وست :

نن می رونی اور وښانی سترگی خپلی

ور جمع کړه رانجه د بانو خلی

رام تاز: از چهره های داستان آدم و درخانی. مسعود بن عبدالله نگارنده داستان مینویسد. که رام تاز از اهل هند بود قطعات منظوم وی درد استان ضبط بوده از قطعات اوست:

درخانی ز مونز میرمنی	کبر مه کبره کبر جنی
ته راووخه و میدان ته	دې هندوانو زر راوړی په لمنی

رجب (میا): از شاعران نواحی پښتونستان در حدود ۱۲۵۰ ق میزیست.

به پیروی مقامهای هندی و آهنگهای ملی پښتو شعر سرودی، اشعار میا رجب را دارمستتر مستشرق ضبط کردی، در مجموعه های بهار گلشن جشن نوروزی و بهار نوروزی نیز چکامه های وی ضبط است، از اشعار اوست:

حسن خال و خط لری	خه عجب زینت لری
خال دې په رخسار سار	خال دې مقدم

رحمان بابا: صوفی بزرگوار و شاعر نامور پښتو رحمان بابا به سال

۱۰۴۲ هـ - ق از صلب عبدالستار در بهادر کلی پشاور بدنیا آمد و از عشیرت درویزی قوم مومند بود. از ملا محمد یوسف یوسفزی در طفولیت استفاضه علمی کردی، و در فقه و در تصوف برگزیده روزگار بار آمدی، رحمان بابا تا اوایل قرن دوازده در قید حیات بودی، به قول مستر هیوز در عنوان شباب با پدر ادب پښتو خوشحال خان خټک دراکوره خټک ملاقاتها نمودی.

رحمان بابا شاعر متین و سنجیده گو بود، وی در تاریخ ادب پښتو آفریدگار سبک جدیدی است، و سبکش در مناطق پښتونخوا مقبولیت تمامی یافت، بعد از وی جم غفیری از شعرای پښتو در سلسلک سخن

آفرینی کردند این استاد برجسته و نامور ادب پښتو در هزارخانی پشاور نزدیک مزار اخون درويزه ننگرهارى دفن است، از اشعار اوست:

هغه زړه به له طوفانه په امان وي چي کښتي غوندې دخلقو بار بردار شي
رحمانی: عبدالرحمن مشهور به رحمانی از شاعران عوامی پښتو بود
رحمانی در چاردهی مرکز حکومت داشت، به اوزان ملی پښتو شعر می سرود
اشعار وی شکل شفاهی دارد، رحمانی از شاگردان شیخ احمد خان (حدود ۱۲۰۰ ق) شمرده میشود از اشعار اوست:

دامیترلام دی اوی پیغمبر دیر عاشقان یی پراته په در
دارسالی دی که دی لشکر دارحانی به کړی خان تری قربان
رحمت (ملا): از ناظران مذهبی پښتو در اوایل همین قرن در مناطق
پښتونستان میزیست جنگنامه زیتون را به مثنوی پښتو نظم کرد از اشعار اوست:

ای رحمته و کړه شکر کتاب تم شه
په یو وار دی زرگی سپک له ډیره غم شه
رحمت جان: به سال ۱۳۱۳ ش در ده بالا شینوار ننگرهار بدنیا آمد
طالب العلم علوم دینی بود طبع شعر نیز داشت شعر عشقی و دینی میسرود
رحمت جان به سال ۱۳۴۱ ش در نهایت جوانی رحلت کرد از اوست:

تنگ شوپه گودر کي جلی مات که صفتی منگی
ورشه رحمت جان و رته راوړه جوماتی منگی
رحمت جان: از شاعران حدود ۱۳۰۰ هـ ق در توابع پښتونستان میزیست
به پیروی مقامهای وسیعی هندی غزلیاتی دارد غزلیات رحمت جان را بهار

گلشن ثبت نموده ازوست :

واجب دی صفت دده په عین رحمت جان

مسلمان یم په دین دپاک سروریم زه فقیر

رحمت داوی : از شاعران طراز اول پښتو، در عهد اعلیحضرت احمدشاه

کبیر در قندهار میزیست بعد به کشمیر رفت و بدر بار سردار عبدالله خان در کشمیر

اقامت گزید. رحمت لیلی و مجنون نظامی گنجوی را به سال ۱۲۱۰ هـ - ق

به مشوی شیرین پښتو انتقال داد و دیوان مغتنمی از خود باقی گذاشت.

استعداد شعری وی عالی و در طرز ادای مفاهیم مقتدر مینماید ازوست :

غمونو ملک را باندی تنگ کړ زړه می خکه دا آهنگ کړ

چی پښتو لیلی مجنون کړم ښایی غم له زړه بیرون کړم

رحمت سدوزی : معاصر زمانشاه سدوزائی (۱۲۰۷ - ۱۲۱۷ هـ - ق)

شاعر صاحب دیوان پښتو است تذکره نویسان پښتو به شک و تردید مینویسنه

که شاعر مورد بحث ما شاید رحمت الله خان کامران خیل سدوزی وزیر

زمانشاه باشد، دیوان رحمت سدوزا پی دیده شده از اشعار اوست :

په طلب کی ستا دلبو د یاقوت

شپه وورخ دی د زړه وینی زما قوت

رحمت الله : رحمت الله بن شاه خان از شاعران مشهور عوامی پښتو به

اوزان ملی پښتو شعر میگفت، به سال ۱۳۰۶ ش در قصبه نوالی سورکمر

بدنیا آمد و به سال ۱۳۵۳ ش وفات کرد اشعار ویرا اهل ذوق منطقه حفظ

کرده اند ازوست :

سیم وزردی یا مرغلری

یا دانشادی خوزی خبری

رحمت الله (حافظ): قاضی: خیر الله پشوری در مقدمه خیر الغات از حافظ

رحمت الله یاد میکند و میافزاید که وی اخوان الصفاء را به پښتو ترجمه داشت
زندگی وی اوایل همین قرن تخمین میشود.

رحمت الله (سید): در قصبه قمبر سوات میزیست، شخص عالم بود

طبع شعری داشت، رحمت الله اشعار تصوفی و عارفانه سرود اشعارش ثبت
شده مدتی هم سمت قضا داشت از اشعار اوست:

قبول می کسره سوال

به حرمت دپاک رسول عربی

رحمت الله (ملا): از شاعران با استعداد و مقتدر ادب پښتو در دوره

معاصر. ملا رحمت الله بن عبد الله مخزون پوپلزی به سال ۱۲۵۳ ش در
«بلده» قندهار بدینا آمد علوم رواجی تصوف، فقه، منطق و فنون ادب و بلاغت
را از پدر و دیگر علمای جید منطقه فرا گرفت، وی شاعر توانای بود. در همه
اصناف شعر قریحه آزمایی کرده، در حلقه های بزم و ادب قندهار تا کنون
به (ملا رحمت الله بابا) شهرت دارد، دیوان شعر وی تدوین و جمع آوری
گردیده، رحمت الله به سال ۱۳۱۰ هـ - ش در ریگستان کویت از جهان رفت
از اوست:

کاش هر دم رحمت پخپله تاته

سترگی دکي کی لمن د مرغلرو

رحمت الله (ملا): رحمت الله مشهور به ملا رحمت بن ملا شفیع از نثر

نگاران مذهبی پښتو. در عصر اعلیحضرت احمد شاه کبیر (۱۱۶۵ -

۱۱۸۶) میزیست رساله‌های نثر مذهبی وی که از آثار اخون درویزه

ترجمه شده ضم یکی از نسخ خطی جنت الفردوس حافظ کبیر دیده شده است.

رحمدل: از سخنوران قدیم پښتو به طرز کلاسیک شعر سروده مخمس

وی با دیوان گنبدیر ضم بوده، اشعار دیگر وی تا هنوز دیده نشده است

از طبع اوست:

چی تار په تارولارې اوربله تاو له زما د صورت و نثله

په دنیا کی وفا نشته یو له بله ته په خوښوری بی یاره رحمدله

چی پیره به چیری راوړی کله کله

رحمدین: رحمدین (اصلاً از تنگاب کاپیسا بود) در ایام طفلی به لغمان

آمد و در راجایی الینگار لغمان اقامت گزید. تولد وی در حدود ۱۲۳۴ هـ ش

و وفاتش به سال ۱۲۹۹ هـ - ش اتفاق افتاد. رحمدین شاعر عوامی بود به

اوزان ملی پښتو اشعار عشقی اجتماعی و حماسی میسرود، و باین قوالب

قصص دینی نظم میکرد، از اشعار اوست:

لکه ملتان په پېښور - هسی ورگډ شو په لښکر

میرانه بی وکره په خپل سر لکه خونی زمري شونیز ی

رحیمداد: رحیمداد بن مصطفی محمد بن نور محمد بن کریمداد بن درویزه

بن گدای بن سعدی از علمای دینی و شاعران مذهبی حدود قرن دوازده. رحیمداد

شعر مذهبی میگفت اشعار متفرق وی در نسخ خطی مخزن الاسلام دیده شده

و رساله ترجمه نماز وی در حاشیه رشیدالبیان طبع شده است رحیمداد

به سال ۱۱۴۶ هـ فی رحلت کرد، و در سال پور سوات مدفون گشت از اشعار اوست:

تر شیرین اسم دی جبار شم محمد

که دی خاوری ددربا شم محمد

رحیم الله (قاضی): از دانشوران و فضلا و اهل قلم دوره معاصر. قاضی

رحیم الله به سال ۱۸۸۷ ع در محله آبدره از مضافات پشاور بدینا آمد با علوم متداوله آشنایی داشت عالم و ادیب خوبی بود. در زمان استعمار انگلیس بحیث انسپکتر پښتو ایفای وظیفه کرد از تالیفات وی: گنجینه افغانی (در گرامر پښتو) و نوی روشنی ترجمه ایست از اردو و رساله «انشاء» به ما معلوم است، رحیم الله خان به سال ۱۹۴۲ در زادگاهش رحلت نمود.

رحیمی، عبدالرحیم: میرزا عبدالرحیم رحیمی به سال ۱۲۵۴ ش در قریه

میرزایان سرخرود ننگرهار تولد و به سال ۱۲۹۹ ش در اسمار کنر چشم از جهان پوشید و در همانجا مدفون گشت.

میرزا عبدالرحیم فرزند میرزا عبدالغفور، علوم ادبی عربی و پارسی

را از ملا احمد جان در چهار باغ صفا کسب کرد، بعد تا اخیر عمر در دوایر

مختلف دولتی ماموریت داشت. بزبانهای پښتو، دری شعر میگفت. مخمس

پښتو وی درج صحایف سراج الاخبار افغانیه است، مولف جلد ۴ پښتانه

شعراء نیز احوال ویرا ضبط نموده است ازوست:

دیرثنا دخپل مولا کرم چی اوطان می خپل دی

که خیر دی که کونړ دی که لغمان می خپل دی

قندهار هرات مزار هم بدخشان می خپل دی

شکر شکر باغ می خپل باغبان می خپل دی

گل می خپل بهار می خپل بوستان می خپل دی

رتن چند: از اهل هند قندهار در اواخر قرن نوزده استیپت کمشنر بلوچستان بود، بزبان پښتو صلاحیت نوشتن داشت از تألیفات وی: ره‌نمای پښتو، لکچر پښتو و جنگ عظیم به مامعلوم است.

رزق الله (خواجه): خواجه رزق‌الله بن نور خان از عشیره خواجه-خیل در قعله شیخ چپرهار زندگی میکرد، تولد وی به سال ۱۱۵۹ ق رخ داده است. در دوره جوانی سفرهای به هرات، قندهار، هند، کشمیر، بخارا و بلخ کرد. در زمان پیری به زادگاه خود عودت نمود، و در همانجا چشم از جهان پوشید. خواجه رزق‌الله شاعر مبتکر و نازک‌خیال زبان ملی پښتو است. در شاعری وی حسیات ملتی غلبه دارد، وی به اوزان ملی پښتو و طرز کلاسیک شعر سرود، اشعار وی در دست بوده از اشعار اوست:

د بلا غیښی می خیرژی له پوښتو زه خواجه رزق‌الله نه پو پرېزدم پښتو
چی خبر شوم د حملی دکم غلیمه د غیرت خولی می څاڅی له وینتو
رسال: ناظم دینی بزبهای پښتو و عربی مینوشت، کتاب منظوم و منشور دینی و مذهبی وی در دست است، رسال در اواسط قرن سیزده میزیست از اشعار اوست:

حمد کل ثنا په خدای بنایسته په بار بار
چی دی رب د عالمیانو تل به وینه برقرار
رستم: رستم ولد خدایداد در حدود ۱۲۷۰ ش در قلعتک کنر میزیست وی شاعر عوامی پښتو و از شاگردان توکل شاعر معروف بود. به پیروی استاد شعر جذاب عشقی و مذهبی سرود از اشعار اوست:

سود اود دنیا زیان یی په هغه ساعت هیروی
 کله چی رستم د یار آئینه کی لیلا گوری
رسول (اخوند): در موضع مینی مناطق پښتونستان زندگی کردی مؤلف
 یوسفزی افغان از رسول اخوند بحیث شاعر دور گذشته یاد میکند.
رسول خان (اخوند): رسول اخوند در موضع «ترلندی» از مضافات
 پښتونستان سکونت داشت، مرحوم الله بخش یوسفی از رسول خان اخوند به
 حیث شاعر دوره گذشته یاد آوری دارد.

رسول داد: از علماء و ناظران مذهبی حدود قرن دوازده هم هجری رسول داد
 خروتی در گومل پکتیا سکونت میکرد، عالم علوم دینی و ناظم پښتو بود، کتابی را بنام
 «درالبیان» در موضوعات اخلاقی و مذهبی منظوم تألیف نمود از اوست:

چی تربیت د یتیم کرینه

دیر ثواب گوره لرینه

رسول، عبدالرسول: عبدالرسول که در شعر رسول تخلص میکرد، فرزند
 سردار عبدالله خان بن سردار سلطان احمد خان محمد زایی به سال ۱۳۰۸ ق
 بدینا آمد مدتی را در ایران و هند سپری کرد، در عصر سراجی، امانی و نادری
 در دوایر مختلف دولتی ایفای خدمت کرد. بزبانهای پښتو و پارسی شعر
 میگفت اشعار پښتو وی در سراج الاخبار افغانی ضبط است، رسول به سال
 ۱۳۵۳ ق در لاهور بدرود حیات گفت، از اشعار اوست:

مینہ راشہ په سر واره گلگون ساغر

چی ژمی تیر شو اورا غلی د جمشید اختر

رشید: اشعار رشید را میاحسب گل (متوفی ۱۳۵۰ ق) در بیاض ضبط میدارد، رشید از غزل گویان قدیم پشوتوست، که در حدود قرن دوازده در نواحی پشتونستان زیسته است.

رشید: از شاعران اوایل قرن سیزده. زبانهای پشتو پارسی و عربی را میدانست
رشید قصه جمجمه را به سال ۱۲۴۷ هـ - ق به مثنوی پشتو ترجمه داشت
از اشعار اوست:

ای رشیده امان غواره
له عذابہ دخدای ژاره
امیدوار شه له رحمتہ
د حضرت له شفاعتہ

رشید، محمد شیرگل: از دانشمندان و گرامر نویسان و شعرای معاصر.
محمد شیرگل متخلص به رشید فرزند عبدالقیوم یوسفزی به سال ۱۳۰۴ ق
بدنیا آمد و به سال ۱۳۴۹ ش بدرود حیات گفت.

شیرگل علوم دینی و ادبی را به شکل خصوصی کسب کرد در گرامر
نویسی پشتو (به شکل عنعنوی) دسترسی داشت وی درین خصوص
تألیفاتی دارد رشید مدتی بحیث معلم و بعد بحیث عضو پشتو تولنه ایفای
خدمت کرد اشعار وی به شکل متفرق در نشرات مملکت طبع شده ازوست:

دسحر باده ته شه ریار ورشه دلبر ته زر په تلوار

رضا خان: شاعر بیسواد عوامی بود، در نواحی نگاب کاپیسا سکونت
داشت. رضا خان سایی به اوزان ملی پشتو شعر سرودی، اشعار رضاخان

شکل شفاهی دارد، وی به سال ۱۳۴۵ ش به سن ۵۰ سالگی رحلت کرد.
رضوان: رضوان بن بادشاه گل ماما خیل درهتی مردان سکونت میکرد
شاعر و نگارنده و طبیب یونانی بود زبانهای پښتو پارسی و عربی واردو
را میدانست، رضوان کتابی را در طب یونانی بنام مجربات ا کسیر (۱۳۰۳ هـ - ق) تألیف داشت، بزبان پښتو نظم و نثر مینگاشت ازوست:

زه رضوان په گوټ کی ناست له ډیره غمه
چی هیچاونه ښکاره نه شم وېلی

رضوانی، میر احمد شاه: قاضی میر احمد شاه رضوانی که در حلقه های
علمی و ادبی افغانستان و پښتونستان به شمس العلماء شهرت دارد. به سال
۱۲۷۹ ق در اکبر پوره پشاور چشم به جهان کشود، پدرش قاضی میر نام
داشت اسلاف وی در عهد درانیان سمت قضا داشتند، رضوانی صلاحیت
کافی در نوشتن نظم و نثر داشت، شیوه نگارش وی ابتکاری است، نثرش ساده
و نظمش مضامین اجتماعی و ملی را احتوا میدارد، قاضی در گرامر و متون
کهن پښتو مطالعه خوبی داشت. گرامر پښتورا بنام «وافیه» بزبان اردو
نگاشت و منتخب متون منظوم و منثور پښتورا بنام شکرستان افغانی و
بهارستان افغانی تدوین کرد، در علوم دینی و عصری و حکمت صلاحیت
و معلومات وی کافی بود، زبانهای پښتو پارسی عربی و اردو را می فهمید و باین همه
زبانها مینوشت. تألیفات وی به سی جلد میرسد، قاضی پښتورا در نصاب
تعلیمی صوبه سرحد شامل کرد و خدمات بی شایه در ساحه تألیف و تدریس
ادب پښتو نمود، رضوانی بسال ۱۳۵۳ ش بدر و حیات گفت از اشعار اوست:

هسی بنه مهمان نواز خلک نشته
لکه خدای چی پیدا کړی دی افغان

رضوگل مروت: رضاخان مشهور به رضوگل از علمای دینی اوایل همین قرن. رضوگل در «گورکی» بنو زندگی میکرد، پابند طریقه نقشبندیه بود در حلقه‌های ادبی پښتونخوا به «سعدی مروت» شهرت دارد، رضوگل در زبانهای پښتو و پارسی صاحب تألیفات است، از آثار و تراجم منظوم و منثور وی کریمای جدید، اخلاق نبی، دریتیم، تیغ خیالی، شواهد التفاقیه، بوستان رضاخانی (به جواب بوستان سعدی) نام حق پښتو، گنجینه عملیات، ذخیره طلسمات، جهدنامه، و آداب المریدین، به ما معلوم است. رضوگل از ادبای کثیر الکلام اوایل همین قرن بوده از اشعار اوست:

ما رضوگل گورکی عاجز مسکین
دا کتاب می پیر دپاره دی سوغات

رضی لودی (شیخ): امیر الفحصاء شیخ رضی لودی برادرزاده شیخ حمید لودی شاه ملتان است، زندگی شیخ رضی لودی حدود ۳۵۰ ق تخمین میگردد، وی از شعرای دوره اول پښتو است، نمونه شعر رضی لودی را مؤلف دانشمند پتبه خزانه با شرح حالش ضبط کرده ازوست:

دالحاد په اور دې تر پل
گروه دی زموږ وکوره

رفیق (مفتی): مفتی محمد رفیق بن مفتی محمد اسماعیل در اوایل همین قرن در قید حیات بود، رفیق در علوم رواجی مطالعه داشت شخص ذوقمندی

بود کتب خانۀ منظمی از نوا در آثار پښتو پارسی و عربی داشت بر بعضی کتب میراث شروحی نوشته، رسالۀ ای در علم تجوید بزبان پښتو از وی در دست است. رفیق طبع شعر نیز داشتی، شعر پښتو گفتی، در وصف سخنوری پدرش (مفتی اسماعیل) گوید :

وگوری،! مفتی صاحب ته څه رنگه گفتار که

ورک دزرگی څار که

رکن الدین : رکن الدین بن حافظ منیر در هزار خانۀ پشاور سکونت

داشت از مشاهیر صوفیه و رجال ادبی عصر احمد شاه کبیر (۱۱۶۰ - ۱۱۸۶ ق) است. در شعر امپراتور بزرگ افغان (احمد شاه) را مدح کرد، و کتاب ضخیمی را بنام مناقب غوثیه منظوم تألیف داشت، در آغاز این کتاب فصلی را به مناقب و وصف پادشاه اختصاص فرمود از اشعار اوست :

چی احمد بادشاه ددین وي

خود تازه به رکن الدین وي

رمضان : از شاعران عوامی و قصه پرداز در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در

توابع پشاور سکونت میکرد شاعر عوامی پښتو بود به اوزان ملی پښتو اشعار زیادی سروده از تألیفات مستقل وی «قصه شهزاده دلخورم» به ما معلوم است.

رؤف جان (ماما) : رؤف جان که در منطقه به (ماما) مشهور بود

و در شعر نیز ماما تخلص کرده است در اواخر قرن سیزدهم هجری در نوشهر پشاور زندگی داشت شاعر مذهبی بود به اوزان ملی پښتو

شعر دینی و اخلاقی میسرود مولود خیر البشر و گلزار مدینه اشعار «ماما» را ضبط میکنند از وست :

دیر کره مرگی گوره بندی په گورستان دغسی
ورك شه عالمه دهغو نام ونبیان دغسی

روکی - احمد جان : مولوی احمد جان مشهور به روکی صاحب پسر محمد جان (مشهور به کاکا صاحب) ونوه فیض محمد آخونزاده مؤلف روضه المجاهدین است. روکی علاوه از شخصیت روحانی ادیب زبان پښتو بود اشعار مذهبی وی در دست است روکی به سال ۱۳۳۸ ش رحلت کرد.

رویدار (ملا) : ملارویدار ناصر در حدود قرن سیزدهم هجری میزیست ناظم مذهبی و خطاط پښتو بود، منظومات وی دیده شده است . ریاضی، امیر علی خان ختک : امیر علی متخلص به ریاضی از ادبا و شعرای معاصر . به سال ۱۸۳۴ در حسن خیل جهانگیره پشاور بدینا آمد امیر علی خان شاعر و دانشمندی از قوم ختک بود به چهار زبان مینوشت از تألیفات پښتو وی : زره خوزی مسلمان، کچکول، اخوان-الصفاء، سحرنی ستوری، مقامات امیر، بنی خبری، سرحدی گل، خوزه وروولی، ریاضی به سال ۱۹۱۸ ع چشم از جهان بست.

ریحان : از شعرای مرثیه نگار در حدود ۱۳۰۰ هق در مضافات کوهاب سکونت میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر سرود مرثیاتی امامین و واقعات کربلا را نظم نمود، اشعار ریحان شکل شفاهی دارد از وست :

ریحان دخیالی اکبر دغم نه زخمی یم

خکه دغم بیتونه یایم ناست پری گیریم

ریدی خان مومند: افصح دوران ریدی خان بن غیاث خان بن

مسعود خان مومند از رجال علمی ادبی و ملی افغانستان در قرن دوازدهم هجری. پدرش از همراهان ناجی بزرگ افغان و قاید ملی حضرت میرویس خان هوتکی بود، و خودش به دربار شاه حسین هوتک مقام و عزت و منزلتی داشت. ریدی خان در فقه، تفسیر، صرف و نحو صاحب معلومات کافی بود، به طالبان علوم تدریس می نمود. ریدی خان به سال ۱۱۳۶ هـ سفری به اصفهان نمود و در آنجا باشاه محمود صحبت کرد و کتابی را در شرح جنگهای حاجی میرخان و شاه محمود نظم فرمود. و نامش را محمود نامه نهاد. و دیوان شعر مشتمل بر غزلیات و رباعیات و انواع دیگر شعری نیز تدوین داشت ازوست:

اوس به نو تاته حکایت کرم د بنو

خوز حکایت دگر گین خان دوژلو

ز

زاهد خان : درنواحی پشاور پښتونستان میزیست از شاعران عوامی بود، به اوزان ملی این زبان شعر سرود اشعار زاهد خان شکل شفاهی دارد. زبردست کا کر : حاجی زبردست کا کر بن کرم خان بن جلال خان از علما و شعرا ی اواخر قرن دوازده. حاجی زبردست در علوم مروجہ مطالعہ داشت و در علم قرائت صاحب مطالعہ بود، کتابی را بنام روضۃ النعیم بہ سبک شیر محمد هوتک نظم کرد و ذخیرۃ القرا بہ سال ۱۲۱۵ ق منظوم تالیف داشت از اشعار اوست :

مطلب مومی طلبگاره کہ پہ مٰخندوی کہ لہ وارہ
پہ اخلاص چی ٰخوک طلب کا رب حاصل ورته مطلب کا

زبیر گل : ناظم مذہبی و خطاط اواخر قرن سیزدہ ہجری. در مجالس حافظ کبیر را بہ سال ۱۲۸۴ ق خطاطی کرد در اخیر نسخہ مثنوی خطاط (زبیر گل) نیز ضبط ہودہ است ، ازوست :

زبیر گل پہ نوم مرقوم شو
دیاسین پہ نام او نوم شو

زربخته : از خواتین سخنور قرن دهم هجری. سرودهای زربخته را مسعود بن عبدالله در استان آرم خان و در خانی ثبت میدارد، از سرودهای اوست :

خانه آدم خانه دغه زما با داران دادی نه پوهیزی

ستادزره لینده درخوده درخانی می چی کزه شی نه سمیزی

زرجان : از شعرای معروف عوامی ننگرهار. زرجان بن خیرجان

به سال ۱۲۷۷ در گولایی ننگرهار بدنیا آمد، در اخیر عمر در پلخمری

به سرمیبرد. شاعر عوامی پښتو بود، به اوزان ملی پښتو شعر سرود، زرجان

در حدود ۱۳۳۲ ش رحلت کرد از اشعار اوست :

په تور او ربل دې کتار کړی زیر گلونه دی

سترگی دی لالونه دی ستی شوم په نیران

زرغون خان نورزی : از شعرای قدیم پښتو. زرغون خان شاعر از

قوم نورزی در نوزاد سکونت میکرد. به سال ۸۹۱ ق به هرات رفت و از

آنجا سفری به عراق و خراسان نمود زرغون خان شاعر شیرین بیان پښتو

بود، ساقی نامه را بار اول وی نظم کرد، مؤلف پته خزانه مینویسد که

زرغون خان دیوان ضخیم شعر داشت. وی به سال ۹۲۱ ق در دهر اوت

وفات کرد ازوست :

ساقی پاخه پیاله را که مرور یار می پخلا که

اوبه تسویي په لمبوکه اور می مړ په دې ابوکه

زرغونه : شاعره برگزیده، زرغونه بن ملا دین محمد کاکړ در اواخر

قرن نهم هجری در پنجوایی قندهار زندگی داشت، وی در حباله نکاح

سعدالله خان نورزی بود و فرزندان غیرتمندی داشت که همه آن ارباب
دانش و هنر و شمشیر بودند. زرغونه بوستان سعدی را به سال ۹۶۳ هـ
به پشتو ترجمه کرد و غزلیاتی نیز سرود، وی علاوه از سخنوری خطاط
خوبی نیز بود، کاتبان اقسام خط را از وی می آموختند ازوست:

اوریدلی می قصه ده چی له شاتو هم خـوـزـه ده

زرین: زرین فرزند نظیر به سال ۱۱۸۶ ق در منطقه کخ عزیز خان
لغمان تولد و به سال ۱۲۵۶ ق رحلت کرد، و در همانجا مدفون گشت
زرین شاعر عوامی پشتو بود، به اوزان ملی شعر جذاب و دل انگیز
میسرود استعداد عالی شاعری داشت، اشعار وی شکل شفاهی دارد
ازوست:

په سپین جبین دې اوربل جوړ که ولونه ولونه

دواړه زاسفانسی دې پسر مخ وهی تالونه

زعفران (تره کی): مدار المہام و صدر الافاضل ملا زعفران تره کی

از رجال مهم علمی و ادبی دوره هوتکیان. زعفران به دربار شاه حسین
هوتک پادشاه دانشمند و ادب پرور افغان مقام و منزلت رفیعی داشتی و استاد
«محمد» پسر پادشاه بود.

ملا زعفران در حکمت، طب و ریاضی از اساتید زمان شمرده میشد
کتابی را در طب قدیم بنام گلنسته زعفرانی تألیف داشت، وی علاوه از
کردار علمی و ادبی مرد شمشیر نیز بود، مترده فتح شال و زروب رافی-
البدیهه مظلوم داشت، در سفرهای جنگی به ایران سهیم بود. زعفران طبع

شعری نیز داشت مؤلف پته خزانه نمونه ویرا ضبط کرده، ازوست:

دحسین پادشاه دبخت ننداره گورئ
چی بی فتح په لښکر وزوب وشال کا
چی دازیروی بی راوری دی حضورته
نوزعفران انعام په سرزعفرانی شال کا

زیبو: در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در توابع پشاور زندگی داشت. زیبو زن شاعر و هنرمندی بود، به پیروی مقامهای موسیقی هندی غزل میسرود. غزل ویرا مدون بهار گلشن ضبط کرده، مؤلف ادبی ستوری در جلد دوم این کتاب از شاعری وی سخن می راند و نمونه غزل ویرا می آورد ازوست:

بس کره ای زیبو له یارانی نه لاس په سرکره
نشته ده و فسا په چا کی ډیر خلق که وینی ته

زیر گل: زیر گل بن سید گل بن بیگ محمد در بولان قرغه بی لغمان ستون میگرد، شاعر عوامی پښتو بودی به اوزان ملی پښتو شعر گفتی، اشعارش شکل شفاهی داشتی، وی قصص دینی و خیالی را نیز درین قوالب نظم کردی، زیر گل به سال ۱۳۸۷ هـ ق رحلت نمودی.

زین خان: از شاعران عوامی مناطق ننگرهار. در سالهای بعد از هـ ش زیسته است، به اوزان ملی پښتو شعر گفتی، اشعار وی در سینه های غوام محفوظ بودی، ازوست:

خورمه قسم وروستی دیدن دی ای زما نگاره
له مائه پاتی دا وطن دی ای زما نگاره

زین الدین: در حدود ۱۳۰۰ ه‍.ق در نواحی پښتونستان زندگی کردی
به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر سرودی غزلیات زین الدین را بهار نوروزی
ضبط داشتی از اشعار اوست:

زه زین الدین یم په تابین بڼه رنگین بڼه غلاف
زه امید وار یم بسیار ددیار دسبحان

زین الله: زین الله پسر علی ملا از شاعران بیسواد است که در حدود
۱۳۰۰ ه‍.ق در شیرشاهی رودات ننگرهار زیسته است، زین الله به اوزان
ملی پښتو شعر می‌گفت اشعار ویرا اهل ذوق عوام حفظ کرده اند زین الله
در اخیر عمر در کوټ مسکون بود، و در همانجا از جهان رفت از اشعار اوست:

زین الله اشعار دې ټول په کنده درست دي
ناچاري دي په دیدن کی میلمنه ده

زهیر، پاینده محمد: از نگارندگان و ادبای معاصر. عمرش را
صرف تدریس تألیف و تحصیل و کسب دانش کرد پاینده محمد زهیر
فرزند مولوی احمد جان کاکر به سال ۱۲۸۲ ش در کابل بدنیا آمد و به
سال ۱۳۳۶ ش بدرود حیات گفت. زهیر تحصیلش را در مکاتب
حبیبه حکام و دارالمعلمین کابل پایان رساند، ابتداء در لیسه استقلال بحیث
معلم داخل خدمت گردید بعد تا رتبه ریاست در دوائر مختلف دولتی
ایفای وظیفه نمود. زمانی هم در پوهنتون لیننگراد بحیث استاد زبان پښتو
ملازمت داشت والقبای صنف اول پښتو را نگاشت زهیر بزبانهای پښتو و
پارسی نظم و نثر مینوشت مقالات و اشعار وی در نشرات کشور طبع گردیده

تعداد آثار تألیفات و تراجم وی به ۳۱ جلد بالغ میگردد از اشعار اوست:

مبارک دی شه پښتو نه جوړ دی نوبهار د آزادي
دپسرلی راز راز گلونه ښه گلزار دی آزادي

زینب: بی بی زینب دخت زعیم ملی فخر قوم و ملت حضرت
میرویس خان نیکه (رح). در ایام طفولیت قرآن کریم و کتب احکام
اسلامی و فقه را آموخت و کتب مشهور ادب پارسی را ضبط فرمود
استادش ملانور محمد غلجی بود.

زینب زن مدبر و هوشیار با مهمات مملکتی آشنایی داشت و بسا
برادرش شاه حسین در امور مهمه پادشاهی مشورت و تدبیر میداد. زینب
زن دانش دوست و ادب پرور بود شاعران و مؤذنان را قدر میکرد
خودش نیز طبع شعر داشت مرثیه برادرش شهنشا محمود هوتک را
با چنان قوت و متانتی سروده که خواندندش هم اکنون همان خاطرات غم
انگیز را بیاد می آورد و دلها را حزین و سوگووار میسازد، ناره های تاریخی
نیز از وی به یادگار مانده ازوست:

زخ سوچی و رور تیر له دنیا سونا قندهار واره په ژړا سونا
زړه می په ویر کی مبتلا سونا چی شاه محمود له ما جلا سونا

زینت جهان بیگم: از خوانین اهل قلم اوایل همین قرن زینت
جهان بیگم در حباله نکاح میانعم الدین احمد کا کاخیل بود. در سره
دیری از مضافات پشاور سکونت میکرد، رفیق عروس را بنام زینت-
النساء جهت استفاده خوانین افغان ترجمه کرد، زینت النساء به سال
۱۳۲۳ هـ ق چاپ گردیده است.

مسی

سای، عبد الرزاق: از شعرای معاصر به سال ۱۲۶۷ ش در شکر-آباد مرکز لغمان تولد و به سال ۱۳۴۷ ش رحلت کرد. مدت پنجاه سال در دواير مختلف دولتی مامور بود، طبع شعری نیز داشت و اشعار اجتماعی و عشقی میسرود، چکامه های وی در مطبوعات کشور طبع شده ازوست:

چی عمل نه وي اوزده زند گانی نه غوارم

چی په وطن نه وي مین هغه خوانی نه غوارم

سالو: ناظم و خطاطیست از نواحی پښتونستان جنوبی. زندگی وی

تا سال ۱۳۳۸ هـ ق یقینی ننماید، مناجات خطی وی دیده شده، ازوست:

یو دیدار می کړې نصیب بل محبت ستا د حبیب

همیشه تاته په زاری یم ستا و عشق و ته خواهی یم

سپین گل: سپین گل بن میروگی مقبل در غوغاگری مقبل پکتیا

میزیست، به اوزان ملی پښتو شعرگفت، در حدود ۱۳۲۵ ش به سن ۴۰

سالگی از جهان رفت اشعار ویرا اهل ذوق منطقه به یاد دارند ازوست:

راغلی صاحبه په موز ډیر کیزی ظلمونه

رعیت دتایو اوس مووغواره غورونه

سپینه: از سخنگویان پرده نشین قرن سیزده. سپینه بنت نور محمد -

خان الکوزی در حدود ۱۲۰۰ هـ ق در هرات چشم به جهان کشود تا

سال ۱۲۵۵ ق حیات داشت، سپینه زن عالم وفاضلی بود در علوم مروجه

مطالعه داشت، قصه محاصره هرات (۱۲۵۵ ق) را به مثنوی پښتو نظم

نموده، قسمت های ازین مثنوی در دست بوده، از اشعار اوست:

له سپینی خواري څخه به نه وي آثار

دا به وي خاورې پاتی سی به یادگار

ستی، عبدالحکیم: عبدالحکیم متخلص به ستی از شعرای معاصر

پښتو در نواحی پشاور سکونت میکرد، با نهضت های سیاسی ملی منطقه

علاقه می گرفت، اشعار اجتماعی ملی و وطنی میسرود اشعار متفرق ستی

در نشرات پښتونستان طبع شده، وی در سالهای بعد از ۱۳۵۵ ق رحلت

کرد ازوست:

چی مجنون نه بی صفت ماته دلیلی مه کوه

چی عالم نه بی دعالمانو مسلې مه کوه

سخندان، سیدال: از شاعران جوان پښتو. در حدود ۱۳۲۲ ش در

مناطق لوگر بدنیا آمد، و به سال ۱۳۵۱ ش کشته شد سیدال طبع شعر داشت

در شعرش مضامین ملی و اجتماعی را جا میداد، اشعار پښتو سیدال در

مطبوعات آزاد افغانستان درج گردیده است.

سدو آخوند: از شاعران قدیم پښتو. مؤلف یوسفزی افغان در جمله شاعران دور گذشته از سدو آخوند یاد میکند، و میا فزاید که وی در موضع تنگد کوهی از مضافات پښتونستان میزیست.

سدو خان هوتک: سدو خان بن میر عالم خان هوتک در ناحیه سیوری قلات میزیست طبع شعر داشت اشعار سدو خان در دست است. واز شعرای عصر سراجی (۱۳۱۹ - ۱۳۳۷ هـ) شمرده میشود ازوست: خلاق در ومی و گندک ته شفا وممی
زما زره نن په گندک باندی گندک سو

سدوز: از شاعران عوامی پښتو، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت سدوز در قره باغ غزنه میزیست و به سال ۱۳۴۸ ش به عمر ۳۵ سالگی رحلت کرد وی شاعر بیسواد بود اشعارش شکل تحریری نداشته اهل ذوق منطقه بعضی غزلیات ویرا به یاد دارند.

سراج: یا «سوراج» شاعر حماسه سر، در مضافات بنو میزیست. حماسه ملی ویرا (مربوط رزمهای افغانیان و سکهها ۱۸۲۰ ع) دار مستتر مستشرق ضبط نموده، درین حماسه وطنخواهی و مجاهدات دلاسه خان مبارز ملی توصیف شده از اشعار اوست:

غزایی له کافر و سره و کر له غازی و
لښکر دبنو څیو ورسره ښکلی چاندی و
سراج وایی بیتونه په هند و انوعا دتی و
سکهان یی کره په مخه ځی په چیره ته بی مذهبه

سراج الدین: شاعرو ناظم مذهبی، غزلیات و قطعات متفرق دینی
وی دیده شده، زندگی سراج الدین حدود قرن سیزده تخمین میگردد
ازوست:

راشه زما طالبه سبا کوچ و ته نظر و که

هجران و گوره جاهلا نوتسه خبر و که

سر بلند: شاعر عوامی پښتو در تنگی شلگر اندر غزنه میزیست
شخص سیاح بود سفرهای به هندوستان کرد اشعار ویرا اهل ذوق عوام
حفظ نموده اند، سر بلند به سال ۱۳۲۵ ش بمرد.

سر پریگری، محمد امین: از بهادران و اهل قلم کوچیهای افغان.
محمد امین که سر پریگری تخلص میکرد به سال ۱۰۹۹ ق بد نیا آمد وی
زندگی کوچی داشت، تابستان را در غونبدان و غوره مرغه قلات و زمستان را
در وانه و دیره جات سپری میکرد. محمد امین به سال ۱۱۳۵ ق در لشکر
کشی های شهنشاه محمود هوتک به اصفهان رفت بعد از عزیمت کتابی
را بنام «جگره دمحمود افغان اونیول د اصفهان» تألیف کرد سر پریگری
به سال ۱۱۷۴ ق از جهان رفت وی شعر نیز سروده غزلیات متفرق وی
در دست است.

سردار خان: از شاعران ادب عوامی پښتو، سردار خان بن اکرم خان
در حدود ۱۳۵۰ در گذشته است، سردار خان شخص با نفوذ و با رسوخی
بود طبع شعر داشت به اوزان ملی پښتو شعر میگفت مؤلف جلد سوم
پښتانه شعراء احوال ویرا ضبط کرده ازوست:

مخ دی ستا صنم شمس و قمر

زره می چون دغم کوم فریاد

سردار (مولوی): مولوی سردار بن عبد الرحمن در تنگی ورد گت

سکونت داشت. عالم علوم دینی مدرس و شاعر عوامی بود، اشعار پر شوروی در الحان ملی میسرود، مولوی سردار به سن چهل سالگی درین اواخر رحلت کرد. ازوست:

غاره غجی راشه چی ارمان دې وباسم نجلی

نه دی پیژنم نجلی

سردار علی: شاعر مرثیه نگار به اوزان ملی پښتو مراثنی امامین را

سرود و واقعات کربلا را نظم کرد. سردار علی در حدود ۱۳۰۰ ق در توابع کوهاب زندگی داشت، اشعار سردار علی در امام باره های منطقه راه دارد ازوست:

شوم مستانه په یو نظر زما گوهر پریوتو

خیموکی شور شو چی خیالی علی اکبر پریوتو

سرفراز (ملا): ملا سرفراز از علمای دینی ناظم و خطاط حدود

قرن سیزده، کتب خطی به خط وی دیده شده، منظومه های سرفراز نیز به آن ضم میباشد، یکی از نسخ عربی را به سال ۱۲۸۱ ق خطاطی کرده در اخیر آن منظومه وی نیز ضبط است این بیت از طبع اوست:

هر څوک چی سرفراز په دعا یاد کا

په دیدار دی خدای خپل بنا د کا

سرور: سرور بن محمد اعظم در چهاردهی مرکز لغمان زندگی میکرد، و پیشه نجاری داشت. سرور شعر نیز گفتی اشعارش شکل تحریری نداشتی بعضی از غزلیات ویرا اهل ذوق منطقه حفظ کرده اند. تولد سرور در حدود ۱۲۳۷ ش و وفاتش به سال ۱۳۰۴ ش اتفاق افتاده از اشعار اوست:

چی مدام دې شام کشمیر گانېه سروره در نه پاتې به اخر شیخ محمدی شی
سرور، محمد سرور: محمد سرور خان که در شعر سرور تخلص میکرد، فرزند محمد صدیق مومند به سال ۱۸۹۸ ع در پرو ننگرهار بدنیا آمد و در سالهای بعد از ۱۹۶۵ ع از جهان رخت بست.

فامیل محمد سرور خان از ننگرهار به پشاور رفت و در آنجا اقامت گزید، سرور در اسلامیه کالج پشاور درس خواند بعد از فراغت در دوایر آنجا ملازمت اختیار کرد، شعر نیز سرود، غزلیات وی در نشرات پښتونستان طبع شده از اوست:

د پښتو علم و ادب روح روان دی

په گلزار کی درومی ابر نیسان دی

سرور کوهاتپی: ملا سرور کوهاتپی از شعرای بلند مقام ادب

معاصر پښتو. وی در قصبه ځنگل خیل کوهات چشم به جهان کشود با مسایل ملی و مجاهدات سیاسی علاقمند بود، در نهضت های آزادی بخش ملی منطقه سهم میگرفت. شعر ملی و وطنی میسرود بعضی پارچه های وی در نشرات پشاور طبع شده، ملا سرور در سالهای بعد از ۱۹۵۰

با زندگی وداع کرد از اوست :

نه می طبع ددولت ده نه په کار زما خانی ده

زما عشق زما دولت دی زما فقر بادشاهی ده

سرور (ملا): ملا سرور ولد توره باز از قوم ملاخیل بود و در قصبه

نورلام مرکز لغمان میزیست، در حدود ۱۲۴۸ ش بدینا آمد و به سال

۱۳۰۰ هـ ق از جهان رفت. علوم دینی را از علمای منطقه کسب کرد پیشه

امامت داشته در منطقه به ملا سرور مشهور بود. وی به اوزان ملی پښتو

شعر مذهبی و عشقی سرود، اشعار ویرا ثبت کرده اند از اوست :

خوب خندا دیار وصال سره مزه کسا

چی بی وصله خوب خندا که گاو خردی

بختور سری دیار په وصال مور شـ

بس که بس که چی جدا ملا سرور دی

سرور (ملا): از سخنوران و نویسندگان مذهبی پښتو. ملا سرور کاکړ

درهمین قرن در قلعه سیف الله از مضافات کوتبه (بلوچستان) سکونت

میکرد، بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت، شخص عالم نگارنده و روحانی

بانفوذی بود، از تألیفات منظوم و منثور وی: دینی خزانه، دیوان سرور

ضابط میراث، تفسیر منتخب اشعار رحمان بابا معلوم بوده، وی سالهای

اخیر رحلت نمود از وست :

په ظاهر خو پښتون یی په تقریر کی

بیانو ولی خان انگریز کی په تحریر کی

سعادت: در موضع مینی توابع پښتونستان میزبست شاعر عوامی پښتو بود
به آهنگهای ملی پښتو شعر حماسی سرود تا سالهای (۱۸۹۵ - ۱۸۹۷ ع)
حیات داشت از اشعار اوست:

ارمان ارمان ددنیسا واره اسلام شو کم کفار بسیار ه
دبې ملاکنډ ته انگریزان ځي ډیرې په مخکی مخبران ځي

سعادت: از شاعران عوامی منطقه لغمان است در حدود ۱۳۰۰ ه ق
حیات داشت سعادت به اوزان ملی پښتو شعر سرود از شعرای خلف
منطقه مفتی عبدالحنان (متوفی ۱۳۲۲ ش) و محمد نور (متوفی ۱۳۳۹)
از وی یاد میکنند و به شاعری وی مقرر اند.

سعادت: از شعرای اواخر قرن سیزده، سعادت در محله بالوتتبار
میزبست شاعر صاحب دیوانست دیوان کوچک شعر وی به سال ۱۳۱۶
طبع شده ازوست:

صفتونه دی ستا ډیسر د حساب دشمیره تیسر
سعادت فقیر یکی څرگنددی بالوتتبار یسی وطن دی

سعادت: در حدود ۱۳۰۰ ه ق در توابع قندهار میزبست سعادت
به اوزان ملی پښتو و به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر سرود، غزلیات
وی را بدون بهار جانان ضبط کرده ازوست:

دایان ددې دنیا و دادی تیسر سسو
دا غزل دسعادت په شاعری څه ویل

سعادت خان: سعادت خان بن عبدالرحمن از حکماً ناظران پښتو

و علمای دین در قرن دوازدهم هجری . سعادت خان در رهناس صوبه بهار هند میزیست، در کابل و ننگرهار نیز مدتی را سپری کرد. وی کمیای سعادت را به سال ۱۱۵۰ هـ ق در کابل نظم کرد از مطالعه کتاب وی بر می آید که زبانهای پښتو، عربی و پارسی و هندی را می فهمید، کمیای سعادت باین ابیات آغاز میگردد:

ر به ستا ثنا به وایسم خوروندى په دى دنيا یم
کل ثناده ستا لایقه ای دکل جهان خالقـــــــــه

سعادت خټک: سعادت خان بن افضل خان جمالیگری از شاعران

خوب پښتو در قرن سیزدهم هجری به شمار می آید. چکامه های سعادت شعریت عالی دارد، تذکره نگاران احوال و اشعار ویرا ضبط کرده اند ازوست:

شعر نه دی داکبر اشرف ماتسم دی
دسعادت له خولی نه جوړی دا مسرې شوې

سعدالدین: از شاعران عوامی کامه ننگرهار. به سال ۱۲۳۰ هـ ق

تولد به سال ۱۳۳۰ هـ ق رحلت کرد. شاعر صاحب دیوان بود نسخه دیوانش فعلاً ناپیدا است به اوزان ملی پښتو شعر میگفت اشعار وی در عوام شهرت دارد ازوست:

دخوابشی دزوم حال زه وایمه فی الحال
نورمه کوه جنجال

سعدالدین (میا): از شعرای غزل گو. در حدود قرن سیزده در مضافات پبنتونستان میزیست، میا سعدالدین به اوزان ملی پبنتو و به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر گفت. غزلیات و سیرا گلزار پبنتو، جشن نوروزی و بهار نوروزی ثبت می دارد ازوست

سعدالدین یی په زړه هسی رنگ رنځور کړم
په فریاد لیل و نهار یسم ستا له درده
سعدالله: درتندکوهی توابع پبنتونستان زندگی میکرد، تا سال ۱۲۸۰ ق.
در قید حیات بود، به اوزان ملی پبنتو شعر حماسی و عشقی سرود، اشعار حماسی سعدالله را محققین ادب پبنتو ضبط کرده اند ازوست:

پخپله توبه گار اوسه له بدو سعدالله
کړه سوالونه دمولا تری مه گرځه په څنگه
کلمه وایه په مینه د نبی رسول الله

سعید: از غزلسرایان قدیم پبنتو. سعید در نواحی وردگ میزیست
به تضمین حافظ غزلیاتی دارد، نمونه های غزلیات خطی وی در دست
است.

سعید (بابا): از شعرای قدیم ادب پبنتو زندگی بابا سعید تا سال
۱۱۲۴ هـ ق یقینی است بابا بزبانهای پبنتو و دری شعر می گفت و نشنید
مینوشت، دیوان نفیس شعر را از خود به یادگار گذاشت ازوست:

ما پخپله غم په ځان باندي انبوه کړ
شکایت چی له جهان غم پر واز کړم

سعید خلیل: سعید از عشیره خلیل قوم مومند در حدود قرن دوازده هجری زیسته است، سعید در علوم متداوله مطالعه داشت و سخنور گزیده پښتو بود، اشعار سعید خلیل را تذکره نویسان ضبط نموده اند ازوست:

بی دیار له فکوره گوره فکرمه کړه ای سعیده
چی پوری نور فکرونه کیزی په کار نه دی ضمیر هسی

سعید، سراج الدین: سراج الدین سعید بن ملا منهاج الدین شینواری به سال ۱۳۱۱ ق در ده افغانان کابل تولد وبه سال ۱۳۴۲ ش در همانجا رحلت کرد و در کابل مدفون گشت. سعید تحصیلش را به شکل خصوصی به سر رساند، زبانهای پښتو، پارسی، عربی، اردو و انگلیسی را می فهمید و بزبانهای پښتو و پارسی نثر مینوشت، نبشته های وی در نشرات مملکت طبع شده است.

سفیدشاه: از طالب العلمان دینی و شعرای پښتو. سفیدشاه بسه سال ۱۲۷۷ هـ ق در اکوره ختک به دنیا آمد وبه سال ۱۳۲۷ هـ ق رحلت کرد سفیدشاه عالم علوم دینی و شاعر ظریفی بود، غزلیات متفرق وی در بهار نوروزی طبع شده و کتابی را بنام هدایت الاعمی به سال ۱۳۱۶ هـ ق نظم کرد از وست:

قدرت وگوره دحق لایموت
چی دپانی سره سم ایی شهنوت

سکندر ختک: سکندر خان بن خوشحال خان ختک به سال ۱۰۶۸ ق
در سرای آکوره ختک بدنیا آمد و تا سال ۱۱۱۶ ق حیات داشت. سکندر خان
از شاعران بلند مقام پښتو است، دیوان زیبایی شعر و مثنویات لیلی و مجنون
و مهر و مشتری را از خود به یادگار گذاشت ازوست:

مغنی گوتسې په زیر زدی په بهم هم
هم ساقی شته هم بهار و هم صنم هم
دخوښی پیاله په لاس کی نن ځماده
درد زحمت را څخه و تښتیده غم هم

سکندر (ملا): ملا سکندر از علمای دین و شعرای عوامی پښتو بود .
در اوایل همین قرن در سترانی از مضافات پښتونستان میزیست . در شعر
پیرو حافظ عظیم (متوفی ۱۳۲۱ ق) معرفی شده است.

سکندر شاه: به آهنگهای پښتو اشعاری دارد و از شاعران امی و بیسواد
ادب عوامی پښتو محسوب میگردد. اشعار سکندر شاه به شکل شفاهی در
توده عوام موجود است.

سلطان: شاعر عوامی پښتو در حدود قرن دوازدهم در توابع بنو
میزیست. سلطان شاعر از قوم مروت بود، به اوزان ملی پښتو شعر سرود
قسمتی از اشعار ویرا ثبت کرده اند ازوست:

زه سلطان که زارم دخان پگری غوارم
لاندی سه تر خاور و زغ کاتسه په لاهورده

سلطان: سلطان ولد گل محمد ولد بیگ محمد ولد دوست محمد

از شاعران عوامی در سال ۱۲۴۰ هـ ق در شمتی مرکز لغمان بد نیا آمد
علوم دینی را می فهمید به اوزان ملی پنبتو شعر مذهبی ، عشقی و تاریخی
می سرود و قصص دینی نظم میکرد سلطان به سال ۱۳۲۰ ق از جهان رفت
از اشعار اوست :

وریشه ملاته موري ووايه حالونه

نیسی می پیریان را سره کاندۀ جنجا لونه

سلطان (استاد): شاعر مبارز و ملی بود در تحریک آزادی نیمه قاره

هند حصه داشت، وی در حلقه های ادبی وقت پشاور به سلطان استاد
مشهور بود، سلطان اوایل همین قرن در ساربانان پشاور زندگی میکرد از وست :

ننگیا له پاخه مقام د ننگ دی

یورپ له لاسه دیر عالم تنگ دی

سلطان پشوری: از شعراست که به پیروی مقامهای موسیقی هندی

شعر سرود، سلطان در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در پشاور می زیسته در حلقه های
ادب و بزم منطقه به سلطان پشوری شهرت دارد، اشعار ویرا مدون بهار-
گلشن ضبط کرده است از وست :

نه به سلطان کری انتخاب تازه مضمون له جوشه

نه به پیدا شی معشوقه درویش جان هسې نسن

سلیم: از شعراست که به اوزان ملی پنبتو شعر سوزناکی سرود

و در شعرای ملی در ردیف اول جا دارد. سلیم شاعر از قوم علیزی در

زمینداور سکونت میگرد، تا سال ۱۲۰۰ هـ ق در قید حیات بود ازوست :

پسر تا مین زه خوار و زار یمـــــه
داد هجران په غمبار یمـــــه
په سر سر تور در پی خوار یمـــــه
جانا نه زه پسر تا مین یمـــــه

سلیم : از شعرای کلاسیک پشّو، در حدود قرن دوازده در نواحی پشّتونستان موجوده زندگی داشت از شاعران معاصرش «نجیب» از وی یادی دارد، دیوان بیاض (شاعر حدود ۱۲۰۰ هـ ق) قطعات و غزلیات سلیم را به ما می‌رساند از اشعار اوست :

مخامخ به کله ناست وم د دلداره
که خبروی چی به ما په بصر نیسی

سلیم خان : سلیم خان بن جانخان از شعرای عوامی ادب پشّتوبه اوزان ملی پشّتو شعر سرود، اشعارش در عوام شهرت دارد. سلیم خان در قصبه «خپری» توابع منگل پکتیا سکونت داشت، در حدود ۱۳۲۴ ش بمرد ازوست :

نور و ته غوری کی سلیم خان ته تروې پی
تسه رنگه شی غونځی

سلیم خان : در موضع مینی از مضافات پشّتونستان زندگی داشت مرحوم الله بخش یوسفی در یوسفزی افغان از سلیم خان به صفت شاعر دور گذشته یاد میکند.

سليما ن شاه : سليمان شاه در نواحی یوسفزایی های توابع پشا ور زندگی
میکرد قصه مرغی و مروس از آثار ادبی وی به مار سیده است از اشعار اوست :
سليما ن شاه د مرغی وار په دنیا تیر شو
تا به وې نخښې ښکاره شوې د قیامت

سليمان شاه (ملك) : ملك سليمان شاه بن ملك تاج الدين بن ملك رخر
از سرداران قوم خښی. ملك سليمان شاه در حدود (۱۰۰۰ ق) میسر یست
سليمان شاه به امر مرزا الغ بیگک در موضع کابل به قتل رسید، خواجو ملیزی
در تواریخ افغانه قطعات منظوم سلیما ن شاه را نقل میکند از قطعات اوست :
که جنگ وی په یرغونه ته به را نغلی په مزونه
که یی لاس تیرلی درکړو اوس مو وژنه لکه مزونه

سليمان ماکو : سليمان بن بارک خان صابزی ماکو در حدود قرن
ششم هجری در ارغسان قندهار میزیست. ماکو از مشایخ ، علما
و مورخین مشهور افغانستان شمرده میشود. کتاب پسر ارزش و مغنم
تذکره الاولیا را به سال ۶۱۲ هـ ق تألیف کرد، شیوه نگارشی نثرش
شیوا، روان و به محاوره عوام نزدیک است.

سمیع الدین (میا) : در سرخ دهیری نواحی پښتونستان زندگی داشت
مرحوم الله بخش یوسفی در یوسفزی افغان در جمله شعرای دور گذشته
از میا سمیع الدین یادی دارد.

سمیع الله (منشی) : منشی سمیع الله از شاعران داستان سراسر است. در
تنگی نواحی پشاور سکونت داشت. قصه « ماه منیر و ملکه بی نظیر » از

تألیفات وی به ما معلوم بوده، منشی در حدود اوایل همین قرن زندگی میکرد، از اشعار اوست :

سمیع الله ته هم سوال کره له رب غفاره
چی دخدای کاندی یوځای له خپله یاره

سنجری، محمود: قاضی غلام محی الدین المشهور به محمود سنجری، فرزند قاضی گل احمد سنخیر خیل کاکړ به سال ۱۸۹۲ع در پشاور به دنیا آمد. علوم رواجی و هنر خطاطی را از پدر آموخت. در اوایل همین قرن با مهاجرین هندی به افغانستان آمد و در عصری امانی در دوایر مختلف مملکتی در افغانستان ایفای خدمت کرد. زمانی که جواهر لعل نهرو رئیس گورنمنت نیمه قاره هند برتانوی گردید، دوباره به پشاور عودت نمود، و بعد از چهار سال از جهان رفت، سنجری بزبان پښتو شعر سرودی. اشعارش به شکل متفرق در نشرات افغانستان و پښتونستان طبع شدی، و اثر مستفلس بنام جنگنامه «امام قاسم» نیز طبع شده است، سنجری درین اثر حزین تخلص کرده، ازوست :

دژوندون په خم وچم کی دژوندون رازونه پټ دی
دهستی په دام او تم کی زرتاریخه څنگک اوڅت دی

سوبه: از سخنوران اهل هند. در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در نواحی پښتونستان میزیست. سوبه طبع شعر داشت، به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر پښتو سرود. غزلیات سوبه را در بهار گلشن ضبط کرده اند. ازوست :

چسی دزره آینه ئی پاکه هغه تسمیر کاندی ایمان
 سوبه مټ به عبادت کړه معاشونه شته بسیار
سورسانده: از شاعران پښتو، سورسانده زن کوچی بود، در مقر
 وکتواز به سر میبرد، وی به اوزان ملی پښتو شعر سرود. اشعار ویرا اهل
 ذوق و محققین ادب ثبت کرده اند.

سورگل: از طالب العمان دینی و شعرای پښتو، سورگل به سال
 ۱۳۱۷ هـ ق در قصبه شهبازخان خیل دره عربان وردگ بدنیا آمد. علوم
 دینی را از علمای منطقه کسب کرد. درس بیست سالگی به سخنوری
 آغاز کرد. شاعر نقاد اجتماعی بود، غزلیات وی از دردها ورنج های
 اجتماع رنگ میگرد. ملاسورگل به سال ۱۳۶۹ هـ ق رحلت کرد ازوست:

ظالمان می دزره غوښونه کباب جوړه وی
 رښی اوبښکی می په مخ بانندی دریاب جوړوی

سوکارام: از اهل هندو منطقه جندول توابع پښتونستان. زندگی
 وی تا سال ۱۲۸۵ ش یقینی است، سوکارام باگوجر شاعر پښتو مقابله
 های کرد، اشعار سوکارام در عوام شهرت دارد، ازوست:

په آسمان کی چسی غر مبار دبارانه شی
 دسیلاب د مخی تښتی چغچغ—و

سوگیه: از اهل هندو منطقه سوات، در حدود قرن سیزدهم میزیست
 به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، دارمستتر مستشرق چکا مه های سوگیه
 را ضبط کرده، ازوست:

دامینه دنبی شوله پسه قسال

په سکیا هند وراخسی دغم کالونه

سهار گل: از شاعران امی ویسواد، به آهنگهای ملی پښتو شعر گفت. وقصص مذهبی را درین اوزان نظم داشت، سهارگل به سال ۱۳۱۱ ق در قصبه تریلی چپلیار ننگرها ر بدنیا آمد و به سال ۱۳۶۰ ق رحلت کرد، ازوست:

سهار گله له خوبانو امید مه کړه

غولول کا پوه دښکلیو پسه هنویم

سهار گل: شاعر عوامی پښتو در اوایل همین قرن در توابع کنر ننگرهار میزیست. به اوزان ملی پښتو شعر سرود، شعرای سلف منطقه به قریحه عالی شاعری سهارگل مقررند. اشعار سهارگل جذاب و پر شور است. بعضی ها نمونه شعر ویرا ضبط کرده اند.

سید: از ناظران و مترجمین مذهبی، ارشادالعبا دالی سیل الرشاد

محمد بن اسماعیل را به مثنوی پښتو ترجمه کرد، ازوست:

هم رحمت و کړه بی حده پرسید زموز محمده

هم پړال پر اصحا بسو پر پیرو پر احبا بسو

سید: سخنور صوفی حدود (۱۱۰۰) ه.ق. غزلیات متفروق صوفیانه

سید دیده شده، معلومات بیشتری درباره وی بدست نیست. در تذکره نگاران معاصر مؤلف ورکه خزانه در جلد دوم این کتاب از سید یاد میکند و عزلش را ثبت میدارد، ازوست:

هسی ملک و ته چسی لاری زما دلــــه

راته ووایه چسی را به شی بیا کله

سید احمد: از شعرای حدود قرن سیزده . درنواحی پشتونستان
میزبست. غزلیات وی در بهار نوروزی و مجموعه دار مستتر ضبط بوده
سید احمد به اوزان ملی پښتو و به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر
سرود، ازوست:

یار مـی لـز خـه مهر بان کـری ربـنا

ورک له مایی دا هجران کـری ربـنا

سید احمد: در ده زیارت مرکز لغمان سکونت میکرد . سید احمد از
شعرای عصر احمد شاهیت (۱۱۶۰ - ۱۱۸۶) ق اشعار قلمی وی در
دست بوده ، شیخ احمد خان شاعر حدود ۱۲۰۰ ق از شاگردان وی بود
ازوست:

سید احمد بنده دخیلای دی

که نظـمـر پـه ده غـفـار که

سید احمد: از شعرای عوامی پښتو . تا عصر امیر عبدالرحمن (۱۲۹۶-
۱۳۱۹ هـ ق) حیات داشت. سید احمد به اوزان ملی پښتو شعر میسرود.
اشعار ویرا اهل ذول عوام به حافظه دارند، ازوست:

سید احمد ز یاتی بس کره حقیقت په یاری کی راته شوی سلامت
په هر خای کی دی بنوده راته قوت زه گنسی یم تا زینبلی بند په بند

سید احمد (کاکا): سید احمد لودین که در حلقه های ملی و ادبی کشور به کاکا سید احمد شهرت داشت. اجداد وی در قندهار میزیستند. کاکا خودش در کابل به سر میبرد. وی از کساران گروه مشروطه خواهان بود، و سالها به جرم مشروطه خواهی در محابس به سر برد. کاکا شخصی وطن خواه و ترقی پسند بود. کتابی را بنام «اصول کاکا» برای نفع سواد آموزان تألیف کرد. این اثر وی بخش پنبتو نیز دارد، کاکا به سال (۱۳۰۶) ش در کابل از جهان رفت.

سید احمد (مولوی): در حدود قرن نوزده عیسوی در کوتاه علاقہ یوسفزایی پشاور میزیست. مجموع ضروب الامثال پنبتو راتهیہ داشته است. سید افضل (اخون): از شعرای عوامی پنبتو، در سوابی پشاور سکونت میکرد، شاعر از قوم یوسفزی بود، در حدود ۱۳۵۲ ش از جهان رفت. اشعارش را اهل ذوق منطقه ثبت کرده اند.

سیدال خان: سیدال خان فرزند ملا عبدالوهاب خین زی در توکمرک نرخ میدان سکونت داشت، شاعر پنبتو بود، مجموعه اشعار وی در دست است. سیدال خان در اواخر امارت امیر عبدالرحمن (۱۲۹۶ - ۱۳۱۹ هـ ق) رجلت کرد، ازوست:

په غنچه ناسته رنگارنگ کړی آوازونه بلبله د سهار څه کوی
په مایی را وړل ستا له لوری کاغذونه په ځنگ کي شیرین یار څه کوی

سیدال خان ناصر: رستم دوران، سپه سالار عالی تبار، زبده الزمان سیدال خان ناصر از ژنرالان نامور افغانستان در قرن دوازده هجری .

سیدال خان فرزند ابدال خان از بارسوخان عشیره باریزی ناصر سرخ بود.

سیدال خان در تمام جنگها ئیکه از عصر ریاست ملی قاید بزرگ و فخر قوم حضرت میرویس نیکه تاسال ۱۱۵۰ ق در داخل و خارج از مملکت رخ داد. بحیث سالار شجیع ودلاور و موفق شرکت داشت تا وقتیکه چشمش را از دست نداده بود، برای افتخار ملت و قومش می رزمید. زمانیکه سیدال خان در راه وطن خواهی توسط نادر افشار «کور» گردید به شکر دره کابل آمد. و در همین جا از جهان رفت و در سیاه سنگ شکر دره مدفون گشت.

وی علاوه از شجاعت و قابلیت و استعداد عالی حربی در علوم مروجه چون: فقه، تفسیر، فصاحت، صرف و نحو، کتب ادب پارسی معلومات و مطالعه داشت. سیدال بزبان پښتو شعر نیز گفتی، مولف دانشمند پته خزانه شعر ویراثت فومودی، ازوست:

یار مال هسی گران سو را تیر تیر ټول جهان سو

نور نه وینم په سترگو جهان ټول را ته جانان سو

سیدال (فقیر): از نگارندگان و ناظران مذهبی، سیدال که در شعر

بانامش یکجا فقیر ذکر کرده فرزند پاینده خان بن سر بلندخان در حدود

۱۲۶۷ هـ ق وفات نمود. و در تیمری از مضافات پښتونستان دفن گردید.

سیدال سیرت حضرت محمد (ص) را بزبان پښتو تألیف نمود. خطاط

نیز بود نسخ پښتو به خط وی در دست است، از اشعار اوست:

زه سیدال فقیمر چی دیمر دیمر ژارم
له خدایه دیدار او شفاعت درسول غوارم

سیدامیر: عالم علوم دینی و سخنور متصوف پښتو. در کشک نخود
قندهار زندگي داشتی بزبانهای پښتو و عربی مینوشت کتابی را بنام
«ارشاد السالکین فی مدارج العارفین» بزبان عربی تألیف کردی، شعر
پښتو وی نیز به آن ضم بودی، ازوست:

اوس دلی گر خم ملنگ غوارم غمخور
راکه لاس دسنجری نورانی خوانسه

سیدامین: از نظامان دینی قرن سیزده. منقبت غوث الاعظم را به
پیروی محمد خان نظم کرده، منظومه های خطی سید امین در دست
بوده، ازوست:

سید امین دې خدمتگزار دی
پښتانه دشت ولاړ حیوان دی
لاس پښه نال دی لاسو پښه خوانسه
دبغداد شاه میوانسه

سیدانشا اپریدی: از عشیره قمبر خیل قوم اپریدی به سال ۱۸۹۹ در
تیرا چشم به جهان گشود، مدتی را در فوج بحیث خاصه دار سپری کرد
طبع شعری داشت، غزلیات سیدانشا به شکل متفرق طبع شده، وی به
سال ۱۹۵۸ ع از جهان رفت، ازوست:

سل درخنی و مَره خوچی یو دی مرگی زیر نه کری

مَره یوه نیزه به په روغ صورت خوک سیر نه کری

سید انوار الحق کاکاخیل: مولانا سیدانوار الحق کاکاخیل در زیارت

کاکا صاحب بدنیا آمد. تعلیم ابتدائی را در منطقه فرا گرفت، بعد به دارالعلوم دیوبند شامل گردید، و در آنجا به کسب علوم پرداخت. در اسلامیه کالج پشاور سمت معلمی داشت. زبانهای پښتو، اردو، و عربی را میدانست و باین همه زبانها مینوشت، از آثار پښتو وی انوارالقرآن به ما معلوم است، نبشته های دیگر وی نیز دیده شده، سیدانوار الحق به ۱۹۶۸ ع بدرود حیات گفت.

سیدانورشاه: سید انورشاه به سال ۱۱۴۷ هـ ق در قصبه «لک بگ»

از مضافات پښتونستان به جهان آمد. شخص عالم و پرهیزگاری بود. از شعرای قدیم پښتو قمبر علی خان از ارادتمندان وی بود. سیدانورشاه ۱۲۰۷ هـ ق حیات داشت وی بزبان پښتو شعر سرودی دیوان شعرو وی موجود بودی، ازوست:

انور ستا دغسم په تیغ شهید دی که باور کری

خوښ خسر م دی کسه ښخ شوی بی کفنه

سید بابو جان: سید بابو جان بن سید اشرف بن سعدالدین در قلعه

مرکز لغمان میزیست زبانهای پښتو، پارسی و عربی را می فهمید. بزبان پښتو شعر عشقی و مذهبی و فکاهی سرود. سید بابو جان مبادی علوم دینی را میدانست، در دوایر مختلف دولتی ماموریت کرد. و به سال

۱۳۲۲ ش در کندز از جهان رفت. و در همانجا مدفون گشت، ازوست:

یا الهی ورنه کبری دبل په لاس کابل وطن

نشته دی په گرده دنیا داسی رنگه گل وطن

سید بخش: از شاعران منقبت سرا. رساله منظومی را در منقبت

حضرت محمد (ص) به مربع پښتو نظم کړد، زندگی وی حدود قمرن
سیزده تخمین میشود از اوست:

سید بخش غم یب حیران دی

تل د خپل ځان په گریان دی

ستا کرم ته په ارمان دی

را کړه لاس د خدای د پاره

سید پاچا (میا): از مریدان گنابیر و صاحب (متوفی ۱۳۲۸ ق) در

قصبه ابو هی موسی خیل سوات میزیست. میاسید پاچا شاعر صوفی مشربی
بود، به طرز کلاسیک و اوزان ملی پښتو شعر صوفیانه ای سرود ازوست:

چی هغه ساعت را یاد کسرم زړه می ژاړی

ددې پیر زور می لیدلسی په هر شان دی

سید جان: سید جان بن عبدالرشید در دهمزنگ قرغه یی لغمان

سکونت میکرد. تولد وی به سال ۱۲۵۶ ق و وفاتش به سال ۱۳۳۴ ق
اتفاق افتاد، به اوزان ملی پښتو شعر سرود اشعار متفروق وی در دست
است، ازوست:

ددنيا عمر دباد په شان تيريزی څوك پيسړی نه پوهيزی
 نه به سيد جان نه به يسی واره شاگردان وی اخـــم
 نه به دا دوران وی اخـــم

سيد حسن: سيدحسن بن سيد حسين بن سيد غلام احمد به سال ۱۲۵۷ در چار باغ قرغه يی لغمان بدنیا آمد و به سال ۱۳۱۹ ش در کابل وفات کرد. و در مقبره جابر انصار مدفون گشت. سيدحسن در علوم متداوله معلومات داشت. تعليمات عسکری را در کابل فرا گرفت. و در ارتش تارتبه ژنرالی رسيد. سيدحسن خان بزبان پښتو شعر سرود، اشعار وی مضامين اجتماعی، ملی و اخلاقی را در بر دارد، وی در شعر حسن تخلص کرده اشعار متفرق وی در نشرات کشور نشر شده است. وی در زمان اعتشاش سقوی در خوگيانی ننگرهار اخباری را بنام دکورغم به نشر سپرد، ازوست:

راحت پريزده زحمت واخله سيد حسنه
 دوطن په درداو غم ژړيدل زده کړه

سيد حسن: از شاعران مړثيه نگارونوچه سرا. مراثی امامين را به اوزان ملی پښتو نظم کرد. و در باره واقعات کربلا شعر سرود در شعر حضرت علی و خاندانش را مدح نمود. سيدحسن در حدود قرن هژده عيسوی در مناطق کوهات میزیست، ازوست:

شام ته روان دقاسم سردی دلسم شپي صبح وسجړ دی

سید حسن : از علمای دینی و ناظران اوایل قرن دوازده هجری.
 سيرة النبی (ص) را از پارسی به پشتو منظوم ترجمه کرد، از اشعار اوست :
 په پارسی و انشا شوی سید حسن تیری پشتو ووی
 سینه هجر په شما ره شوه په خلور حرفه پوره شوه
سید حسین : از شعرای مذهبی و دینی. جنگنامه امامین را از آثار
 آخون درويزه ننگر هاری ترجمه داشت ، در قصه بعضاً تخلصش را
 «سید» میآورد، ازوست :

حمد ثناخدای کرم چی خالق دهر کرم و لقد کسرمنا بنی آدم و
 تر هر چایی په خپل دوست باندی کرم و چی تر کل جهان په وار و مقدم و
سید حسین (سید) : از خطاطان و شعرای معروف قندهار. سید حسین
 بن سید مبین به سال ۱۳۱۵ هـ ق در قندهار دنیا آمد. مدتی در اداره طلوع
 افغان سمت خطاطی داشت. شاعر شیوا بیان پشتو بود. اشعارش مضامین
 اجتماعی و انتقادی را در بر دارد ازوست :

پخوا تر دی لاینه وم گرځیدم به په خپل سر
 کوزده ننه وه بلا وه تر پخوا شومه بتر
 یاره نه لرم ولور

سید خیر محمد : از سخنوران صوفی ادب پشتو. در اوایل همین
 قرن در نواحی قندهار زیسته است به اوزان ملی پشتو شعر مذهبی و عرفانی
 سرود. مؤلف ادبی ستوری در جلد اول این کتاب احوال و اشعار ویرا
 ضبط میکند، ازوست :

نور دمحمد له پا که نوره دسبحان دی
چاچی شک په راوور هغه کله مسلمان دی

سید دوران: از نورین، ادبا و فضلاء همین قرن. در نریاب ضلع کوهاب زندگی میکرد، در نهضت های سیاسی منطقه حصه میگرفت در راه آزادی وطن میکوشید. مدتی هم سکرتر افغان جرگه «نریاب ضلع کوهاب» بود. نبشته های سیاسی و اجتماعی وی در نشرات سرحد طبع شده، وی در حدود ۱۳۶۷ هـ ق رحلت کرد.

سیدالرحمن: از شاعران قصه سرا. سیدالرحمن بن عبدالهادی ساپی به سال ۱۳۰۰ هـ ش در قوال خیل مرکز لغمان بدنیا آمد، به سال ۱۳۵۳ ش رحلت کرد، وی مبادی علوم دینی را میدانست، قصص مذهبی را در اوزان ملی پښتو نظم میکرد، ازوست:

په خلویښتو ډک شوه دوز خوښونه

نوربس کړه سیدالرحمانه شاعران پرې خپه کیزی

سید شاه: در قصبه خدران پکتیا زندگی میکرد. شاعر عوامی پښتو بود به اوزان ملی پښتو شعر سرود. به سال ۱۳۲۵ ش به سن ۸۰ سالگی چشم از جهان پوشید، از اشعار اوست:

شنبی دنیا شروع شوه په هفتی یی کړه تمامه

خالی حکم ته گوره څه قدرت و دسبحان

سید شاه گلون: از نوحه سرایان حدود قرن هیجده عیسوی. سید-

شاه گلون در نواحی کوهاب سکونت داشت. به آهنگهای ملی پښتو

شعر میگفت. وی در شعر حضرت علی و امامین را مدح کرد، و واقعات کربلا را نظم نمود. اشعار ویرا صاحب‌دلان منطقه به حافظه دارند ازوست:

جان مادر حسینه، حسینه جمر حسینه

چاکری بی سر حسینه

سید شاه نسیم: شاعر مرثیه نگار در حدود قرن هیجده. در نواحی پشتونستان سکونت داشت. در باره واقعات کربلا به اوزان ملی پشنتو شعر سرود، اشعار ویرا صوفیای منطقه به یاد دارند ازوست:

آب فرات نه میرنی عباس راغلی دی

متی یی پری دی مشک یی غابنو کی نیولی دی

سید شرف اخونزاده: شاعر از عشیره گوربز قوم ساپی بود، در

قصبه گوربز خو کی کنر زنده گی میکر د. به اوزان ملی شعر میگفت اشعارش را اهل ذوق حفظ کرده اند، ازوست:

زړه می اور اخلی خی تی دو دونه

چی جانان می مخ ته نیسی لاسونه

سید شریف: از شاعران عوامی ادب پشنتو. به آهنگهای ملی این

زبان شعر دارد. اشعار وی به شکل متفرق ثبت شده است.

سید شمس الدین: از شاعران مذهبی پشنتو سید. شمس الدین بن

سید احمد مشکین بن سید محمد نسیم در کاهه ننگرهار میزیست.

زندگی وی اواخر قرن سیزدهم هجری تخمین می‌گردد ، منظومات
مذهبی سید شمس الدین در دست بوده ، ازوست :

شمس الدین ستاپه درگاه کی یسم ولاړ گاه و بیگاه کی
ای نبسی په حشرگاه کی په منگل کی می ونیسه

سید شهاب الدین : سید شهاب الدین بن سید سعدالدین از پیشوایان
روحانی و مشاهیر صوفیه عصر امیر دوست محمدخان بود. سید شهاب -
الدین در قلعه چه مرکز لغمان سکونت داشت. بزبان پښتو شعر تصوفی سرود
وی در دوره دوم اعلیحضرت امیر شیر علی خان (۱۲۸۵-۱۲۹۶ ه ش)
از جهان رفت ، مرقدش در قلعه زیارتگاه خاص و عام است از
اشعار اوست :

سید شهاب الدین یمه پاک او یک دین یمه
په زړه غمگین یمه بیرمه می کیزی له شیطان لعینه
غمخوار می شی امینه

سید شیر محمد : سید شیر محمد بن سید شکرالدین بن سید لعل -
شاه در بازار احمد خان بنو زندگی میکرد. عالم علوم دینی و شاعر -
متصرف بود ، وی معاصر حافظ مرغزی (۱۱۷۶ق) شمرده شده ، از
اشعار اوست :

دتوبنی زیرمه دی و کپره شیر محمد
یوه ورځ به دی روان کا په سفر

سید عالم جان : سیدعالم جان ولد میر عبدالاسلام در حدود ۱۳۰۰

ه ق در شهر جلال آباد میزیست. سید عالم جان زبانهای پښتو، پارسی عربی وارد ورامی فهمید. و شعر پښتو و پارسی میسرود. اشعار وی درج صحایف اخبار اتحاد مشرقی شده، از اشعار اوست :

چی ښه جلوه که په نظر کی شین چمن د بهار

په غمور غوده خپسره شوی شنه لمن د بهار

سید عباس : از شاعران عوامی ادب پښتو. به آهنگهای ملی پښتو

شعر گفت اشعار وی مضامین مذهبی اخلاق و عشقی را در بر میگیرد

سید عبدالجبار شاه : درستخانه توابع پښتونستان سکونت میگرد.

سید در جهاد آزادی نیمه قناره هند حصه داشت ، به سال

(۱۹۱۱ع) پادشاه سوات مقرر گردید. سید بزبان پښتو مینوشت . استاد

اجل پوهاند عبدالحی حبیبی گوید : که سید تاریخ خاندانی خود را به

پښتو تحریر کرده بود. مسوداتش را استاد ملاحظه فرموده اند. عبدالجبار شاه

به سال ۱۹۵۶ ع از جهان رفت.

سید عبدالحمید : از شعرای عوامی قندهار. سید عبدالحمید در

دامان قندهار سکونت میگرد، به آهنگهای ملی پښتو و به پیروی مقامهای

موسیقی هندی شعر سرود، وی در حدود ۱۳۵۲ ش از جهان رفت، از

اشعار اوست :

حسن داره حکم داره نازنین یی د عالم

تر مشرقه تر مغربه لاندی دی ستا تر قدم

سید عبدالغفار : سید عبدالغفار فرزند سیدعظیم به سال ۱۲۶۰ هـ ش در شال کنر تولد و به سال ۱۳۲۵ هـ ش در همانجا رحلت کرد .
 سیدعبدالغفار به طرز کلاسیک و اوزان ملی پښتو شعر سرود، تذکره نگاران پښتو اشعار ویرا ثبت میدانند، ازوست :

نوردی صبروی زما دده په سختسو زه خاکسې عبدالغفار بی تابعداریم
سید عبدالغنی : سید عبدالغنی بن سید شمس الدین بن سیدمحمد -
 اسلم بن سید محمد نعیم در کامه ننگرهار زاد. بعد رهسپار پشاور گردید
 و در آن دیار مقیم گشت. از اخلاق و علوم دینی بهره داشت. کتابی را
 بنام «تذکره» در مسایل اخلاقی، دینی و شرعی به سال ۱۳۲۸ هـ ق تألیف
 کرد، ازوست :

یم په اصل دکامی دنگرهار تقدیر راوړم پښور ته په یو وار
 زه سیدعبدالغنی ډیر گناهکاریم ربه ستاله فیضه ډیر ډیر امیدواریم
سیدعمر : سیدعمر بن محمد عمر به سال ۱۲۴۴ هـ ق در سیوری
 ده بالا شینوار بدنیا آمد. و به سال ۱۳۰۴ هـ ش از جهان رفت. و شاعر
 هجو گو بود. هجویات وی در سینه های عوام محفوظ است، از اشعار وست
 ستاله ډکه کوره وژی تبری مسافرسوخی
 وچ سوکرک دی ورنه کر بشیری که په نهرمخی

سید غلام احمد : سید غلام احمد بن سید فقیر، بن سید نظیف، از
 شعرای حدود قرن دوازده. تولد وی در حدود ۱۱۱۶ هـ ش اتفاق افتاد
 سید غلام به طرز کلاسیک و آهنگهای ملی پښتو شعر سرود. دیوان

مردفی از خود به یاد گار گذاشت ، شعر سید غلام زیبا واز زیبایی
لفظی ومعنوی بهره دارد، سید غلام در نواحی ننگرهار میزیست
ازوست :

خزان مه شه دوصال گلشن دچا

مه غر ندشه د امید سمن دچا

سید کرم شاه : در نواحی سپین بولدک قندهار سکونت داشتی
شاعرعوامی پښتو بودی ، به آهنگهای ملی پښتو و به پیروی مقامهای موسیقی
هندی شعر سرودی ، اشعار ویرامدون گلزار محبوبان ضبط کردی
ازوست :

داغ می پردل دی جدا له جانانه وسوم هجرانه

سید کریم : شاعر از قوم سالارزی. در باجوړ میزیست. شعر عشقی
وعارفانه میسرود. اشعاروی به شکل متفرق طبع شده. از اشعار اوست :

راغی بیلتون په دا مضمون زما له یاره سره

چی دگذران بندونه وړان علی الکمال وینمه

سید کمال : از شعرای مشهور ننگرهار. سید کمال در حدود

۱۲۵۰ ق در ناحیه شکه ننگرهار میزیست و در ادب عوامی پښتو از
شعرای محبوب به شمار می آید. وی به آهنگهای ملی پښتو و به پیروی
مقامهای موسیقی هندی شعر دل انگیز سرود، وقصه جذاب عاشقانه
وی با دختر روستایی «ببو جان» هنوز هم زبان زد عوام است. سید کمال
دیوان شعر از خود به یاد گار گذاشت . و منتخب غزلیاتش را بهار

نوروزی و بهار گلشن ضبط کرده، ازوست:

لکه طوطی به گم‌خیدم په هر چمن باندی

خان می مور نه که د گلونو په دیدن باندی

سید گل : از شاعران قصه سرا. سید گل بن بیسنگ محمد بن

دوست محمد به سال ۱۲۶۰ق در شمتی مرکز لغمان بدنیا آمد، و به سال

۱۳۲۶ق از جهان رفت. سید گل به اوزان ملی پښتو شعر سرود و قصص

دینی و خیالی نظم نمود، قصص ویرا اهل ذوق ضبط کرده اند، ازوست:

دسرو تیک دی په اوربل بل به پوزه دی چار گل

په رښتیا وایی سید گل تری قربان به کرم خپل خان

سید گل (بابا) : بابا سید گل در حدود ۱۲۰۰ هـ ق در قصبه

پکلی از مضافات پښتونستان میزیست. شاعر عوامی بود به اوزان ملی

پښتو شعر سرود مولف جلد دوم پښتانه شعراء احوال و اشعار ویرا ضبط

کرده، ازوست:

په گیدر پور کی جمعدار چی تازه تل اوسی

لکه امیر دوست محمد خان چی په کابل اوسی

سید لالاجی : سید لالاجی که در شعر سید تخلص می‌کرد. فرزند

سید پاچا به سال ۱۲۵۳ ش بدنیا آمد. و به سال ۱۳۲۰ هـ ش رحلت کرد

سید زبانهای پښتو، پارسی، عربی، اردو و ازبکی رامی فهمید. علوم

متداوله را از علمای منطقه فرا گرفت. سفرهای به مناطق بخارا و

هندوستان کرد. و در آنجا به کسب علوم پرداخت. سید لالاجی دیوان

مردف شعر از خود باقی گذاشت. تذکره نویسان احوال و سیرا ضبط کرده اند. سید در خواجه مشهد کندز مسکن گزین بود. ازوست:

ستا په عشق کی سید بنددی نه خلاصیزی
یا نصیب چی ژوندی لار شی چار دروته

سید مجدد ننگر هاری : از علمای دینی و ناظران مذهبی . به سال

۱۲۸۷ق در رودات ننگرهار بدنیا آمد. در منطق، فقه، صرف نحو ریاضی و اخلاق مطالعه داشت. سید مجدد اشعار مذهبی سرود و مسایل دینی را به پښتو منظوم ترجمه، داشت شرح ابیات ملا جامی و «رساله کحل» از تألیفات اوست. چکامه های متفرق دیگرم وی نیز در دست است سید به سال ۱۳۴۷ق از جهان رفت. ازوست:

اشعار می کره تیار په ډیر تلوار شی به اظهار
گفتار می په مقتدار تله قرار شی په خروار

سید محسن : از ادبای مشهور قندهار در دوره معاصر. سید محسن

بن سید عبدالرحیم بن سید عبدالحمید بن سیدال در قندهار سکونت میکرد. در عصر امیر حبیب الله و دوره اعلیحضرت غازی امان الله در مدارس دینی مملکت ملازمت رسمی داشت. بزربان پښتو شعر گفت اشعارش در سراج الاخبار و طلوع افغان به شکل متفرق طبع شده. از آثار منظوم وی مزار رات قندهار و قواعد نظام به ما معلوم است. سید - محسن کتابی را بنام «گلدسته معانی» در تاریخ و گرامر پښتو تالیف داشته است. سید محسن به سال ۱۳۴۱ ه ق در قندهار چشم از جهان پوشید

و در همانجا مدفون گشت. ازوست:

چی د کل سید صوفی دی

هغه شخص سید طوطی دی

سید محمد آخوند: از شاعران عوامی پښتو در اکوآره خټک

زندگی میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر گفت. اشعار وی شکل شفاهی دارد. سید محمد خټک به سال ۱۹۱۰ ع از جهان رفت.

سید محمد (منشی): الحاج سید محمد منشی از لغت نویسان پښتو

در اوایل همین قرن در توابع پښتونستان میزیست با زبانهای پښتو، پارسی عربی، اردو و انگلیسی آشنائی کامل داشت. فرهنگ لغات انگلیسی پښتو را نوشت این قاموس وی به سال ۱۹۰۵ ع نشر شد.

سید محمد (مولوی): مولوی سید محمد به سال ۱۲۵۶ هـ ش در

شش قلعه وردگک بدینا آمد در علوم دینی و فقهی تبحر داشت به بعضی کتب مذهبی و فقه حنفی حواشی پښتو دارد. وی به سال ۱۳۲۴ هـ ش از جهان رفت وی نگارنده از عشیر میرخیل وردگک بود.

سید محمود: از شاعران عوامی اوایل همین قرن. به اوزان ملی

پښتو و به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر گفت. غزلیات ویرا گلزار محبوبان ضبط نموده. سید محمود شاعر از نواحی قندهار می نماید ازوست:

ای ماه تابانه مرمه بی تا

مرمه بی تا مرمه بی تا

ای ماه تابانه مرمه بی تا

سید محمد عمر: شاعر و نثر نگار اوایل همین قرن. سید محمد -
عمر در نواحی کویت پشاور سکونت داشت. مجموعه ای را بنام «اشعار
گلشن افغانی» تهیه داشت. درین مجموعه اشعار و احوال مختصر شعرای
متفرق جمع آوری گردیده است.

سید ملال: شاعر از قوم سالارزی. در نواحی پشتونستان سکونت
داشتی علوم متداوله را آموخته بودی به آهنگهای ملی پښتو شعر جذاب
عشقی و تصوفی سرودی. درین اواخر از جهان رفتی اشعار سید ملال
را عوام درسینه های شان محفوظ داشتی.

سید مهربان: از شاعران معروف کنر. در حدود ۱۳۲۰ هـ تولد و به
سال ۱۳۶۴ هـ از جهان رفت. سید مقهربان از علوم متدوله وقت بهره
داشت. به اوزان ملی پښتو شعر جذاب سرود. چکامه های ناب ویرا تذکر
نگاران ضبط کرده، اشعار دل انگیز سید مهربان در منطقه شهرت دارد.
ازوست:

سپینه ده جلی سپین یسی په غاره هیکلونه دی

سپین یسی اننگی سپینه یسی خوله سپین یسی غابونه دی

سید میر: در شمنگل مرکز لغمان مسکون بود و از شعرای عوامی همان
منطقه محسوب میشود سید میر به اوزان ملی پښتو شعر سرود و قصص
مذهبی نظم کرد از شعرای خلف مفتی عبدالحنان از شاعری وی بسیار
میکند.

سید میر: از شعرای حدود ۱۳۰۰ ق سید میر درنواحی پنبتونستان میزیست به پیروی مقامهای موسیقی هندی غزلیاتی دارد. غزلیات ویرا در بهار گلشن و بهار نوروزی منتخب کرده اند.

سید میر امین: در ناحیه باز خیل مناطق پنبتونستان سکونت میکرد. شاعر و ناظم دینی بود، ابیات عربی ملاجانی را به نظم پنبتو ترجمه و شرح داشت. زندگی وی اوایل همین قرن تخمین میگردد. ازوست:

زخمونه د نیز و لره صحت شته زماجانه

مولی چی و که فضل پر هر روغ که بی نقصانه

سید میران: از شاعران مرثیه نگار در حوا عیسوی در توابع پنبتونستان میزیست. سید میران مراثنی اماسین را به اوزان ملی پنبتو نظم کرد. و در شعر حضرت علی ر امده نمود اشعاروی شکل شفاهی دارد. ازوست:

نوی واده دی مبارک شه بی بابانه

یتیمه قاسم جانه

سید نظیف: از مؤلفین و علمای قرن دوازده. سید نظیف در توابع پنبتونستان میزیست، مخزن الاسلام اخون درویره ننگر هاری را شرح کرد و شعر مذهبی و دینی سرود از اشعار اوست:

سید نظیفه پوچ ویل آواز د دول وی

له معنی نه دك ویل دشیر بویه

سید ولی الله: از شعرای معاصر پښتو . سید ولسی الله در نواحی پښتونستان سکونت داشت، شاعر پښتو بود. اشعار متفرق وی نشرات پشاور طبع شده وی در سالهای بعد از ۱۹۶۰ ع چشم از جهان پوشید ازوست:

تمامی عالم ولاړدی ستا په درکی
منتظر دی د دیدن دي خاص عام ستا

سیده ا دینه : از زنان دانشمند و سخنور اوایل همین قرن. سیده ا دینه در نواحی پشاور سکونت داشت اشعار و نبشته های وی در نشرات پشاور طبع شده است .

سیده سما : از سخنوران و نشر نگاران پښتو در اوایل همین قرن. در مناطق پشاور میزیست، بزبان پښتو نظم و نشر مینوشت . اشعار اجتماعی و نبشته های ملی وی در مجلات آزاد پښتون و پښتون طبع شده. سیدسمار در حدود سالهای (۱۳۵۰-۱۳۵۵ ق) از جهان رفت .

سیدی: سید محمد مشهور به سیدی از قوم علی خیل در نواحی خاخی پکتیا سکونت میکرد، سیدی شاعر عوامی بود، به اهنگهای ملی پښتو شعر میسرود، وی به سال ۱۳۳۸ ش رحلت کرد. ازوست:

زری مستی خماری نن بیا
گوتی می تنها کی شوې خپرې لگوم

سیف الرحمن صاحبزاده: صاحبزاده سیف الرحمن مومند ، از شعرا و دانشمندان همین قرن در بازید خیل مومند سکونت میکرد. در حدود ۱۹۶۹ ع به کبر سن رحلت کرد ، بزبان پښتو شعر میگفت و نشر مینوشت .

نشته ها و چکامه های متفرق در دست است.

سیف الدین (اخوند) : شاعر عوامی پښتو. اخوند سیف الدین

ختک در قصبه «ایسرو» از مضافات اکوړه ختک سکونت میکرد. به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، اشعار وی شکل شفاهی دارد. اخوند سیف الدین در سالهای بعد از ۱۹۶۰ ع رحلت نمود.

سیف الله : از غزلسرایان حدود قرن سیزده، سیف الله شاعر از مناطق قندهار

است غزلیات خطی سیف الله دیده شده از اشعار اوست :

ا بلهان به ولی خود خماره گرځی

سیف الله چی لاس په سر ځینی بیزار سو

ش

شاپاڼو: از زنان سخنور افغانستان است، که در نواحی بسکوا فیراه سکونت داشت، داستان شاپاڼو با پسر عیش علی بیگک به شکل شفاهی در مناطق پښتونخوا مشهورست. شاپاڼو درین داستان سرود های دارد از سرود های اوست :

بته دی چپی راغلی مسافره له دکنه

ماپر خپلی پتری وهلی درپسی تلمه

شاترینه: دخت یکی از متفندین وبارسوخان قوم تهرین، در حدود ۹۵۰ ق زیسته و داستان وی با خشکیار شهرت دارد. درین داستان سرود های شاترینه موجود بوده از سرود های اوست :

خشکیاره ته چی زما یز کی ریزدی کسه لبیکرم دکرم راغی

خشکیاره ته به تر پلی ما به پر یزدی ارمان دی ارمان دی

شاکر، عبدالغنی: عبدالغنی متخلص به شاکر، نثر نگار و شاعر از قوم درانی بود. در شهر کویته زندگی داشت اشعار و داستان های کوتاه وی در نشرات ان دیار طبع شده وی درین اواخر رحلت کرد.

شاکر الله: از شعرا و نگارندگان معاصر پښتو. مولوی شاکر الله درنو شهر

پشاور میزیست. عالم علوم دینی شاعر و نثر نگار از زبان پښتو بود. مولوی با حزب خدائی خدمتگار همراهی داشت، مقالات سیاسی و اشعار ملی و وطنی وی در مجلات پښتون و آزاد پښتون طبع شده، وی به سال ۱۳۵۱ ش چشم از جهان پوشید.

شامک: از شعرای عوامی پښتو. مستشرق معروف دارمستتر فرانسوی

از وی یاد دارد، شامک در حدود ۱۲۵۰ هـ ق در نواحی پشاور زیسته است.

شاه افضل: در چوکی دریو پشاور زندگی میکرد، خطاط و شاعر پښتو بود،

زندگی وی تا حدود ۱۳۵۰ ق یقینی است، کتب زیاد منظوم و منثور پښتو

ا کتابت نموده، خودش نیز غزل میسرود، غزلیات متفرق عشقی، مذهبی

و اخلاقی وی در کتب و مجموعه های اشعار طبع شده ازوست:

زه افضل چپی ښکلومه دیسار شونسلای

ږومبی خوله کی راپر یوزی پیزوان خه کرم

شاه بزرگ: شاعر عوامی پښتو. در شعر مجاهد ملی غازی محمد جان

خان وردگ ر امدح کرده است، شاه بزرگ به اوزان ملی پښتو حماسیاتی

دارد، وی در اواخر قرن سیزده در توابع وردگ میزیست ازوست:

شاعر شاه بزرگ در ښتیا شعرونه وایی

ډیر پری خوشحالیزی بوالعجب بیتونه وایی

شاه پسند: شاه پسند محمد زی به سال ۱۸۲۸ ع در کندی میتا خیل

توابع پښتونستان دنیا آمد. و به سال ۱۹۰۸ ع در همانجا از جهان رفت.

شاه پسند از غزلسرایان متوسط پښتو محسوب میشود، مؤلف «تیر هیو شاعران»
احوال و اشعار ویرا ضبط میکند ازوست:

داشنا ز رگی به نرم لکه موم کړې
شاه پسند ته چی داسوی مسری کړې

شاه پسند (ملا): ملا شاه پسند اخوند از علمای صوفیا و شاعران مذهبی
پښتوبه سال ۱۲۷۰ هـ ق در قصبه کاریز «خوردیزی» نیش بدنیا آمد، و به
سال ۱۳۲۹ هـ ق از جهان رفت، ملا شاه پسند کتابی را بنام «زاد الراحلین»
در پند و عطا و نصایح نظم کرد. ازوست:

پندونه ورته وایی شاه پسند
ولی بند دی داشنا ورڅخه پاته

شاه جهان (ملا): شاعر مرثیه نگار و نوحه سرا. در حدود قرن هیجده
عیسوی در مضافات پښتونستان میزیست. وقایع کربلا را به اوزان
ملی پښتو نظم کرد. اشعارش را صوفیای منطقه حفظ کرده اند.
شاه حسین هوتک: از تاجداران ادب پرور و شاهان سخنور افغانستان.

شاه حسین بن فخر ملت حضرت میرویس از عشیره ښالم خیل قوم هوتک
به سال ۱۱۱۴ ق در سیوری قلات بدنیا آمد، علوم متداوله و فنون ادب
و بلاغت را از ملایار محمد هوتک آموخت، تربیه ملی و حربی و سیاسی
را از پدر نامورش حاجی میرویس خان مغفور و برادر تاجدارش
شهنشاه محمود هوتک فرا گرفت، شاه حسین بعد از عزم شاه محمود
جانب کرمان (۱۱۳۵ ق) در قندهار جانشین وی شد. شاه حسین مدت

پانزده سال از شین دند تا غزنی و دره گومل و شال و دیره جات حکم راند و حکومت مستقلی داشت. این حکومت وی با حمله نادر افشار خاتمه پذیرفت. بعد از سقوط قندهار، نادر، پادشاه (شاه حسین هوتک) و خاندان نجیب ویرا به مازندران نفی کرد و به سال ۱۱۵۲ ه‍.ق شاه حسین توسط ما مورین نادر مسموم گردیده وی علاوه ازینکه در سیاست، اداره تدبیر شجاعت فتوحات و دلاوری از شاهان محبوب و موفق افغانستان شمرده میشود، دانش پروری شاه حسین نیز در تاریخ وطن مابیه خطوط طایلی ثبت است، شاه حسین در قصر نارنج مجلس ادبی ای داشت که هفته یکبار دایر میگردد، شاه خودش در آن اشترک میورزید در اثر تشویق وی کتب زیاد تاریخی، ادبی و علمی درین دوره بزبان پښتو تالیف گردید، سند بس ارزشمند و مهم تاریخی ما پته خزانه را مورخ وطنپرست و دانشمند محمد هوتک به تشویق این شاه فاضل و دانشمند نگاشت. شاه حسین خود نیز شاعر زبان ملی بود اشعار ویرا مؤلف پته خزانه و استاد دانشمند پوهاند حبیبی در جلد اول پښتانه شعراء ثبت فرموده اند ازوست:

بیلټانه دې د غمو په چپا وچو کرم

په تیاروکی دهجران یی له تادرو کرم

شاه عالم: شاه عالم گندهاپور در حدود ۱۳۰۰ ق در نواحی پشاور

میزیست به اوزان ملی پښتو و به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر سرود اشعار ویرا جامع گلشن نروزی ضبط کرده ازوست:

په خوله مهر د سکونت کره شاه عالمه

پاته نه شه خوګ د شعر قدر دان

شاه غریب: از غزلسرایان قدیم پښتو. غزلیات و سیمیا حسیب گل
کا کا خیل (متوفی ۱۳۰۵ ق) دریا ضش انتخاب کرده، مؤلف ورکه خزانه
نیز در جلد دوم این کتاب از وی یادی دارد از اوست

وی به موجودات کی حشر نشر شاه غریبه
وابه خلی طلب که دی خومره پر حاله وی

شاه فاضل: از شاعران قصه سرا «قصه شهزاده شام و گنبت» از آثار اوست
شاه فاضل در حوالی قرن سیزده و زندگی کرده از اشعار اوست:

شاه فاضله دهغو چپی زره صفاوی
په تحقیق چپی دی جداله ناروا وی

شاه گل: شاعر حدود قرن سیزدهم هجری. در نواحی پشاور
میزیت، شعر عارفانه و عشقی میسرود، چکامه های ویرادر «دپښتونخوا»
د شعر هار و بهار «گلشن نوری و جشن نوری ضبط کرده اند از اوست:

نفس کره غرقاب په سربالا نفس و شیطان زه موز همراه

شاه محمد: شاعر از عشیره ناتوزی قوم کاکر، در حوالی ۱۳۰۰ ه ق
در بوری کاکرستان میزیست، سخنور مذهبی پښتو بود. خوابنامه و فالنامه
پښتو از آثار اوست. منظومات مذهبی خطی دیگر وی نیز دیده شده از اوست
بزرگی اولویی تاله خدای بی درکی زمالاله

شاه محمد: از نگارندگان پښتو است، مرحوم الله بخش یوسفی در
یوسفزی افغان مینو یسد که شاه محمد که مالزی کیلله و دمنه را به پښتو ترجمه داشت.

شاه نظر خان: در موضع «یار حسین» توابع پښتونستان میزیست، مرحوم
الله بخش یوسفی غزنوی در یوسفزی افغان از شاه نظر خان به صفت شاعر
دور گذشته زبان پښتو یاد میکند.

شاه ولی: از شاعران عوامی پښتو، در ناحیه بابر از مضافات پښتونستان
سکونت داشت، شاه ولی از پیروان حافظ عظیم گنجا پوری (متوفی ۱۳۲۱ ه. ق.)
معرفی شده است.

شاه ولی خان: در محله دولت زی چپلیار ننگر هارسکونت داشت.
شاه ولی شاعر عوامی پښتو بود. به اوزان ملی پښتو شعر میگفت. اشعار
ویرا اهل ذوق عوام حفظ کرده اند. شاه ولی در حدود ۱۳۵۰ ه. ش بدرود
حیات گفت ازوست:

لږ نظر دې په شاه ولی خان کوه

رهڼما سپین بشر که دلداره زما.

شاه ولی علی خیل: شاه ولی بن بوستان بن گلستان از علماهای دینی
وسخنوران پښتو در حدود قمرن سیزده، در توابع غزنوی سکونت داشت
مجموعه اشعار وی در دست است.

شجاع الملک: هفتمین فرزند اعلیحضرت تیموشاه بن اعلیحضرت
احمد شاه در دران بود. شاه شجاع به سال ۱۱۹۸ ق بدنیامد و به سال
۱۲۵۸ ه. ق توسط مجاهدین ملی به قتل رسید. در جوار مرقد تیمورشاه -
درانی در کابل مدفون گشت.

شاه شجاع در عصر زمان شاه درانی حکمران پشاور بود، دوبار به سلطنت افغانستان رسید، صرف نظر از چهاره سیاسی وی ذوق ادبی داشت شاعر زبانهای پښتو و پارسی بود. دیوان اشعار پارسی وی طبع گردیده غزلیات متفرق پښتو وی نیز در دست است، نمونه غزلیات ویرا عبدالقیوم - عسکر از ادبای چاردره کسند ضبط کرده، علاوه تا شجاع اثری را بنام روز - نامچه تألیف داشته است.

شرر، علی خان : علی خان متخلص به شرر فرزند جعفر علی از رجال ادبی

عصر امیر دوست محمد خان (وفات ۱۲۷۸ هـ ق) شرر بزبانهای پښتو و پارسی شعر سرودی، دیوان شعر از وی باقیست. که چکامه های پښتو نیز دارد. شرر در قندهار از جهان رفت. از وست.

ولی غمگین بی زما یاره غمگساره
غم مه خوره سره گوره زما یاره

شرر، محمد اسلم : از طنز نگاران معروف و سیاسیون همین قرن.

ارباب محمد اسلم که در شعر شرر تخلص میکرد، فرزند ارباب محمد - یوسف خان به سال ۱۹۰۵ ع در انبار دیری پشاور بدنیا آمد. و به سال ۱۹۵۶ ع از جهان رفت، شرر زبانهای پښتو، پارسی و اردو را می فهمید و باین سه زبان مینوشت. وی از ارکان سرگرم حزب خدایی خدمتگار و از رفقای فخر افغان خان عبدالغفار بود، نبشته ها و اشعار شرر به شکل متفرق در نشریات پښتونستان طبع شده، از وست :

ما نند رونه و و منلی گوندی یارمی تانه دارشی
خه خبروم له نصیبه چی به ما و ته بنامار شی

شرف (میا): عروض دان و شاعر عصر احمد شاهي (۱۱۶۰-۱۱۸۶ هـ ق).

مواد میاشرف گردی کخ ننگر هارست، مدتی را در بلا د هندوستان سپری کرده، شرف شاعر شیرین سخن پښتوست. و باین زبان صلاحیت نوشتن نظم و نثر داشت. شرف رساله عروض نوشت و قصیده برده را منظوم ترجمه کرد و دیوان شعر از خود باقی گذاشت. از اشعار اوست:

بیلتون نصیب زمادی قدرت د کرد گاردی

بندی په بند د هند یم مؤلد می ننگر هاردی

شرف هشنغری: از ادبای معاصر. شرف در هشنغر از مضافات پشاور

سکونت داشت. شاعر پښتو بود، غزلیات اجتماعی ملی، و وطنی سرود. اشعار متفرق وی در نشرات پشاور طبع شده، وی در سالهای بعد از ۱۳۱۰ هـ ق از جهان رفت ازوست:

عجب حال می ددی سر په سترگو ولید

چی هندوته مسلمان کری لاس په سراوس

شرف الدین: از شاعران امی و بیسوادی بود در اکاخیل غر تحگری مقبل

پکتیا میزیست، به آهنگهای ملی پښتو شعر میگفت، شرف الدین به سال ۱۳۲۵ س به عمر ۶۰ سالگی از جهان رفت ازوست:

خان به برده بار کری پولیتیکل صاحبه

موز سره چلیزی د پښتون په ژبه

شریف: از شاعران توانای ادب پښتو، در لال پوره از مناطق ننگر هار

سکونت میکرد. به اوزان ملی پښتو شعر عشقی، حماسی و مذهبی سرود.

اشعاروی هنوز هم در تمام نواحی شرق افغانستان شهرت دارد. شریف
به سال ۱۳۰۷ ش بدرود حیات گفت، از وست:

په لال پوره کی شریف ته مقررده

نو کړي د استاد مینې مقررده

ششتی گل: شاعر عوامی پښتو. در قصبه چمکنی از توابع پښتونستان

سکونت داشت، ششتی گل به او زان ملی پښتو شعر سرود. اشعار ویرا
ضبط نموده اند، در مدح آخون پنجو (متوفی ۱۰۴۰ق) گوید:

آخون پنجو سخی سرکاروینم

په ده گلزار وینم ټول پښور

شفیع: از فقها و دانشمندان حدود قرن سیزدهم هجری. بزربان

پښتو شعر میگفت. وبزربان پارسی نشر می نگاشت. زبانهای پښتو
پارسی و عربی را آشنایی داشت. ابیات مستخلص الحقایق را به قطعات
ورباعیات پښتو شرح داشته است، از رباعیات اوست.

عبادت که په اخلاص کړی دباری

پسه عقبی کی تاته شوی تیاری

چی حاجیان په عرفان راشی زاری کا

قبلوی الله ددوی خواری زاری

شکر: در موضع «ترکی» از مضافات پښتونستان سکونت میکرد

شاعر زبان پښتو بود، مرحوم الله بخش یوسفی در یوسفزی افغان بحیث
شاعر دور گذشته پښتو از وی یاد میکند.

شمس الدین: از غزلسرایان قدیم پښتو. غزلیات اخلاقی و مذهبی

وی در دست بوده مؤلف ورکه خزانہ در جلد دوم این کتاب احوال و غزلیات شمس الدین را ضبط می‌کند، ازوست:

ځان تسلیم کړه شمس الدینه غنی رب ته

د تدفین جامه دی جوړه کړه خیاط

شمس الدین: از علمای دینی و نشر نگاران مذهبی پښتو. در حدود

قرن سیزدهم رسالات و کتبی را در مسائل شرعی، تصوف و طریقت و حکمت به نشر پښتو تألیف داشت. شمس الدین در مضامین قندهار سکونت می‌کرد. از آثار وی، خلاصه المریدین، تحفة العابدین سراج الموتی و مرحوم الموتی معلوم بوده است.

شمس الدین دلازاک: از علماء و فقها و ناظران مذهبی. در حدود

قرن یازدهم هجری زیسته است. شمس الدین دلازاک در علوم فقهی- و میراث حیطة و صلاحیت داشت. بزبانهای پښتو و عربی می‌نوشت. کتابی را بنام شمس الباصرین به مثنوی پښتو به سال ۱۰۹۶ هـ ق نظم کرد، ازوست:

اوس یاری غواړم له خدایه چی دی خیر الناصرین دی

که می دا کتاب تمام که نوم یی شمس الباصرین دی

شمس السدین (طالب): از معاصران ملا میریحیی (حدود ۱۳۰۰ هـ)

در کوچه حوا قندهار مسکن داشت. شمس الدین طالب العلم علوم دینی و شاعر بدیبه گو بود. مقابله های شعری وی با ملا میریحیی هنوز زبان

زد مردم قندهار است. ازوست:

بنه ابتدا وه په بسم الله وه - وایمه حمد و ثنا

که سی رښتیا جواب زماچی غوښتی ؤ میریحیی

شمس الدین قلعتکی: شمس الدین بن محمد اکرم بن محمد شفیع

به سال ۱۲۶۶ ش در قلعتک کنړ تولد شد. علوم رواجی را در منطقه آموخت و از علوم عصری نیز بهره داشت. شمس الدین زبانهای پښتو، پارسی، اردو و عربی را میدانست. وی در عصر امیر حبیب الله در داخل ملازمت گردید تا سال ۱۳۲۸ ش به وقفه ها در دواير مختلف مملکتی کار کرد. شمس الدین مدتی مدیر اخبار اتحاد مشرقی بود. نگارشات پښتو وی درین اخبار شایع شده قلعتکی به سال ۱۳۳۰ ش چشم از جهان پوشید.

شمس الدین کاکړ: از پیروان مکتب ادبی پیر محمد کاکړ.

شمس الدین در قلیچ آباد قندهار مسکون بود. سفرهای به دیار پښتونستان موجوده، و هندوستان کرد. شمس الدین در ریاضی حکمت، منطق فلسفه و فنون بلاغت دست داشت. بازبانهای پښتو، پارسی، عربی آشنا بود. و درین سه زبان سخنوری میکرد. تولد شمس الدین را مؤرخین ادب پښتو قبل از ۱۱۸۰ هـ تخمین کرده اند. وی تا سال ۱۲۳۸ ق در قید حیات بود، شمس الدین دیوان مردف شعر از خود یادگار گذاشت در شعر اکثر شعرای سلف پښتو را پیروی کرده، ازوست:

وخت دسحر دی مرغان چغیسزی جرس آواز کازره می ویلیزی

شمس الدین (ملا): ملا شمس الدین بن ملا لعل محمد آخونزاده

وریاخلیل، در بیگ توت پغمان میزیست. شاعر، و خطاط و طالب العلم علوم دینی بود. زندگی وی حدود قرن سیزده تخمین میشود، اشعار پنبتو وی دیده شده، ازوست:

کوم وای وای دیلتانه له لاسه

په زړه زخمی یم له شیطان خناسه

شمس علی: از شاعران عوامی پنبتو. در نواحی کنر ننگرهار

سکونت داشت. به آهنگهای ملی پنبتو شعر ناب سرود. اشعار ویرا اهل ذوق منطقه حفظ کرده اند، شمس علی در حدود ۱۳۳۰ ش از جهان رفت، ازوست:

چمرگ باندگ دی پاخیزه لالیه خوب به بیا و کی مینه

چمرگ باندگ دی

شمسو: شمسو بنت گرنندی تره کی. در کمکی ناوه مقر سکونت

داشت. از شاعرات پنبتو بود، فی البدیهه شعر میگفت. در شعرش فکاهیات و هجویات دیده میشود. با اکثر شعرای همعصرش مقابله کرده، در نهایت جوانی به عمر ۳۰ سالگی بازندگی وداع کرد.

شمشال خان: از ارکان قصه آدم خان ودرخانی. زندگی وی حدود

قرن دهم هجری تخمین میگردد. مسعود بن عبدالله قطعات منظوم شمشال خان را درین قصه ضبط کرده ازوست:

چسی گلشن یی دابـــــــــــــرودی ناصاحب وهلی په څه تیرو دی
چسی د گلو په باغ گدشی نور می څه زده چی کوم گل دندارودی
شمشیر: از شاعران قدیم پښتو. زندگي وی حدود ۱۱۸۰ هـ ق

تخمین شده. شاعر غزل سرا بود، غزلیات واحوال ویرا مؤلف ورکه
خزانه در جلد دوم این کتاب ضبط کرده ازوست:

دشمشیر درنځ درمان مه کړه طبیبه

په ژړا ژړایی زړه له ستر گوتوی شه

شمشی خان: از چهره های داستان آدم خان ودرخانی. صدرخان

خټک درین داستان حدود (۱۱۲۸ هـ ق) قطعات منظوم شمشی خان را

ضبط میدارد، چون زندگي آدم عصر اکبری (۱۵۵۶ - ۱۶۰۵ ع)

تخمین شده، زندگي وی نیز درین وقت تخمین میشود، ازوست:

درخانی دتوئی میړې چیری نه وي وارخطا کړې

پلوتینگت نیسه په مخ کسی او که نه ځان به رسوا کړې

شمو جان: از زنان هنرمند وشاعره حدود ۱۳۰۰ ق. شمو جان در

نواحی پشاور سکونت میکرد، زن شاعره وهنرمندی بود. غزلیات ویرا

بهار گلشن ضبط کرده، مؤلف ادبی ستوری در جلد دوم این کتاب ازوی

یاد میکند، ازوست:

نن می په تور اوربل گلونه دریحان ایښی دي

د یر می جلیل په اور دحسن پتنگان ایښی دي

شوده میر: در مناطق منگل پکتیا سکونت داشت، شاعر امی و بیسوادی بود. به آهنگهای ملی پښتو شعر سرود. اشعار وی شکل شفاهی دارد، شوده میر در سالهای بعد از ۱۳۲۰ هـ ش رحلت کرد ازوست: منگلو بندی کړې تمبې زړه مو په بدیزې دادانگريز کاږوه سپی به په مریزي شوماما (پوپلزی): از فکاهی سرایان ادب عوامی پښتو. در دامان قندهار زندگی میکرد، شاعر از قوم پوپلزی بود. به اوزان ملی پښتو شعر فکاهی و انتقادی سرود. وی به سال ۱۳۰۸ هـ ش بدرود حیات گفت ازوست:

چور دې کی د امان میرزا آدمه

شریک دې وه شیطان میرزا آدمه

شهزاده: شاعر عوامی پښتو. در اکن آباد الینگار لغمان میزیست تولد وی در حدود ۱۲۷۸ هـ ق و وفاتش به سال ۱۳۴۶ هـ ق اتفاق افتاده است. شهزاده به اوزان ملی پښتو شعر سرود، و قصص دینی نظم کرد ازوست:

که می لوتی تیزې شی په تندي ماتی

ته په کل وارو اعلی یی پری ذاتی

شهسوار: در نواحی کوهات پښتونستان سکونت میکرد. شاعر مرثیه نگار بود. به اوزان ملی پښتو مرثی امامین را سرود. و واقعات کربلا را درین قالب نظم کرد. زندگی وی حدود ۱۳۰۰ ق تخمین میشود، ازوست:

راغی د جفا په وینو وللی ذوالجناس

تول زخمی زخمی په گرد لښلی ذوالجناس

شهسوار (میرزا): میرزا شهسوار ولد شاه پورخان ساپی به سال ۱۳۵۳ ش درادو خیل عمرزی مرکز لغمان بدنیا آمد. سواد و کتابت را از میرزا ایان محلی فرا گرفت، دردوایر مملکتی شامل ماموریت گردید. دردوایر مختلف مملکتی به رتب پائین انجام وظیفه کرد. شهسوار طبع شعر داشت. به طرز کلاسیک و اوزان ملی پښتو شعر عشقی، اخلاقی و اجتماعی سرود، منتخب اشعارش در دست است، وی به سال ۱۳۳۸ ش بازندگی وداع نموده ازوست:

جار دې شم رسوله نوم دی جوړ په کلمه باندې
تل مهر بانی کړې په غلام وکمنه باندې

شهنواز: در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در نواحی پښتونستان سکونت داشت شاعر صاحب دیوان است در شعر از رحمان بابا (رح) پیروی کرد. دیوان شعر وی دیده شده منتخب غزلیات وی در بهار گلشن، جشن نورزی و بهار نورزی طبع شده ازوست:

خوب خندادې بی دردان کا شهنوازه
هرچی تاغوندي افگار دی څه به خوب کا

شهو: شهو بن حیات خان ملیزی در حدود ۱۰۰۰ هـ ق زیسته است. صدر خان خټک نام ویرا گلرو مینوسید که پدر «شهو» بوی خطاب میگرد پدر شهو سردار قوم ملیزی بنیر بود، شهو داستان شورانگیزی باجوانی بنام تور دلی دارد. که در مناطق پښتونها کسب شهرت کرده درین قصه سرود های از شهو دیده میشود از سرود های اوست:

زړه می‌دوپیږی اوررالگیزی
بنا دی جان ورک شونه راستو نیږی

شیدا، شیر احمد: شیر احمد متخلص به شیدا از شعرای مذهبی و منقبت
سرا، در حوالی ۱۳۰۰ هـ ق در قید حیات بود. شیدا کتابی را در مناقب
«هدی صاحب سوات صاحب و مانکی صاحب» منظوم تألیف داشت از وست
نجم الدین اخون صاحب نوم یی مشهور دی
درست کابل زمین له فیضه یی معمر دی

شیدا، کاظم خان: کاظم خان شیدا ولد افضل خان خټک ولد اشرف
خان هجری ولد خوشحال خان در بین سالهای ۱۱۳۵ - ۱۱۴۰ هـ ق در
بزرگترین خاندان علم و ادب و سیاست پښتونستانهای خټک بدنیا آمد
شیدا مانند دیگر دانشمندان خاندان خود از وطن دور زیسته و مدتی را
در اثر این سر نوشت شوم در سرهند و رامپور سپری کرد. شیدا در
گلستان سبک هند سخن گفت. و در گلزار سبک حمید مومند به ادب پښتو
به ارمغان آورد، نغمه سرود، و از پیروان مؤفق این سبک شمرده میشود
و دیوان پر بهای به ادب پښتو به یادگار گذاشت. شیدا به سال ۱۱۹۴
هـ ق در رامپور هند چشم از جهان پوشید، از وست:

په هندي ادایي وکړی په ماچاري
زه شیداپه زړه ساده دروه افغان یم

شیر احمد: شیر احمد که در منطقه اش به جرنیل مشهور بود. شاعر
بدیهه گو در عصر امیر عبدالرحمن (۱۲۹۶-۱۳۱۹ق) در قریه چهارریکی

میدان سکونت داشت. شیر احمد فرزند سید محمد به آهنگهای ملی پښتو شعر سرود اشعار ویرا ضبط کرده اند از اوست:

د . . . مینه چپی کړی قبول پیغور کړه

ځان کړه ملنگ سردې سرتور کړه

شیر احمد: شیر احمد بن شریف زاخیل، به سال ۱۲۸۵ ش در قصبه

شیخان شکه ننگرهار چشم به جهان کشود، به سال ۱۳۳۵ ش بدرود حیات گفت. به اوزان ملی پښتو شعر سرود اشعار وی بعضاً ثبت گردیده از اوست

څه خوشبويي د لبره ستا توروز لسانونه ځی

داسی خوشبوي چپی په چمن کی د گلانو نه ځنی

شیر افضل: از شاعران حماسه سرا. در منطقه کلمانی خوکی کنر

میزیت، شیر افضل ساپی در اوایل همین قرن در قید حیات بود. مؤلف جلد چهارم پښتانه شعراء اشعار و احوال ویرا ضبط میدارد، ازوست:

غزا جوړيزي وار په وار پیرنگی بسيا وکړ اختیار

دسلام پور پاچاه قاردی خدای ته په طمع د دیداردی

شیر افضل: عوامی و بدیهه سرا. در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در نواحی پشاور

سکونت داشت. شیر افضل با شعرای عوامی ننگرهار مقابله های کرد. اشعار وی را عوام ننگرهار و پشاور حفظ کرده اند، ازوست:

د شیر افضل دخولی بیان دی

په پېښور کې یی گد ران دی

شیر بهادر : در همین قرن در اکسوره ختیک پشاور میزیست. در شعر

ساقی تخلص میکرد، غزل نیز میسرود، و قصهٔ سیمبرغ و شهزاده فخرالزمان
را به سال ۱۳۵۸ هـ ق نظم کرد از وست :

شیر بهادره چی په چادرب نظر شی

په رښتیا د رب نظر لویه کیمیا ده

شیرجان : از شعرای عوامی باجور، در حدود ۱۳۲۵ ش رحلت کرد

به آهنگهای ملی پښتو شعر سرود، شعرش جذاب و مقبول عام است، اشعار
ویرا اهل ذوق ثبت کرده اند از وست :

زه شیرجان چی نیغ گرځم په نیغوباندی گیریمه

نیغولیونی کرم څکه داسی رنگ په ویریمه

نیغی مسری وایم د شاعر په سینه تیریمه

واړه شاعرانو کی زما اشعار گلونه دي

شیرجان : در کلاشیخ چلیار ننگرهار مسکون بود، از شاعران عوامی

پښتو محسوب میشود، به اوزان ملی پښتو شعر سرود در شاعری از خواجه -
رزق الله (تولد ۱۱۵۹ هـ ق) پیروی کرد. و از شاگردان خواجه به شمار
می آید اشعار شیرجان را عوام حفظ کرده اند .

شیرداد (ملا) : از علمای دینی و ناظران پښتو در حدود قرن سیزدهم

هجری. ملا شیرداد کاکر در توابع قندهار سکونت میکرد، عالم علوم دینی
و ناظم پښتو بود، کتاب عین العلم را بنام زین الحلم منظوم ترجمه داشت از وست .

په پښتومی دین منظوم کړ

چی اسان پرهرا افغان دی

شیرزمان: شیرزمان شاعریست که به اوزان ملی پښتو شعر گفته ، شیخ آزاد خان (حدود ۱۳۰۰ هـ ش) از وی یاد دارد ، از یاد آوری شیخ از شیرزمان بحیث سخنور عوامی پښتو یاد کردیم .

شیرعلی: اعلیحضرت شیرعلی خان بن دوست محمد خان از پادشاهان منورافغانستان است. دوبار به سلطنت افغانستان رسید. اولین نشریه افغانستان بنام شمس النهار در عصر وی شروع به نشرات کرد. و اولین کتاب پښتو در عصر همین پادشاه ترقی خواه در افغانستان طبع شد، قومانده های عسکری درین وقت پښتو گر دید، کمیته پښتونمودن قومانده- هاتحت نظارت وی کار میکنند. شیرعلی خان به سال ۱۲۹۶ هـ ق به عمر ۵۸ سالگی در مزار شریف از جهان رفت و در همانجا مدفون شد. لنبدی های پښتو به وی منسوب است، از لنبدی های نسبتی اوست :

دغم لښکری راپسی دی د پادشاهی تاج می پسر له ملکه ځمه
شیرعلی: ملک شیرعلی بن سعدالله خان محمد زی به سال ۱۸۹۴ ع در تحصیل خیشکی پایان نوښار پشاور بدونیا آمد. در سالهای بعد از ۱۹۶۰ چشم از جهان پوشید . شاعر پښتو بود. به اوزان ملی و طرز کلاسیک شعر میگفت، در مجالس ادبی و مشاعره های منطقه حصه میگرفت ازوست :

شیرعلی یسی په صفت کله مریزی
د پښتون د وطن ډول سینگار دادی

شیرعلی: کرنیل شیرعلی از افسران فوجی و سخنوران پښتو عصر امیر حبیب الله خان (۱۳۱۹- ۱۳۳۷ هـ ق). شیرعلی خان از قوم بارکزائی

در تیموریان قندهار میزیست از اشعار اوست :

بنادی د عاشقا نو شیر علی عشق ته هوس کړه
په دې اورمی کباب که غیر له تاخه می بس کړه

شیرگل : ملا شیرگل بن بابہ جی در کتل مرکز لغمان سکونت میگرد
شیرگل علوم عربی و کتب نظم پښتو و پارسی را از علمای منطقه خواند
در محله اش امامت میگرد، طبع شعری نیز داشت به اوزان ملی پښتو شعر عشقی
و مذهبی سرود. شیرگل به سال ۱۳۴۱ ش به عمر ۶۳ سالگی رحلت کرد از اوست :

نن دی قطار کړی دی روپی په ارخچینه
و کړه لږ نظر محبوبی زړه می شو غمگینه

شیرگل : از شاعران داستان پرداز. در عصر تیمور شاه درانی

(۱۱۸۶-۱۲۰۷ هـ) میزیست قصه سیف الملوك و بسیدیع الجمال رابه
مثنوی پښتو منظوم ترجمه کرد از اوست :

ای شیرگله فهم دارشه دی کتاب و ته بیدار شه
چی په نظم یی مجمل کړه دغه قال پکی معطل کړه

شیر محمد : شاعر قدیم پښتو در حدود ۱۱۴۰ هـ در نواحی پشاور

سکونت داشته رباعیات شیر محمد را مؤلف ورکه خزانہ در جلد دوم
این کتاب ضبط کرده از اوست :

چی دلبر داز میسلو پسه نمط شی
په رخسار بانندی یی زیب دخال و خط شی
شیر محمد رښتیا ویلی دی چی شین دی
خدای دې نه که چی به دی چیرې غلط شی

شیر محمد : از شعرای قدیم پښتو. شیر محمد در پشت رود قندهار میزیست، وی به طرز کلاسیک شعر سرود. دیوان مرد فی از وی باقیست اشعارش موضوعات عشقی و اخلاقی را در بر دارد، ازوست:

چی ته نه وې هغه زمان د لېره
راته اورسی پشت رود او کند هارگل

شیر محمد : در يك فامیل شاعر آفرین شمتی مرکز لغمان به سال ۱۲۱۲ ش بدنیآ آمد، پدرش دوست محمد و برادرانش همه شاعر بودند، شیر محمد قصص دینی و مذهبی نظم کرد.، و به سال ۱۲۶۹ ش از جهان رفت، ازوست:

غافل مه شه شیر محمد د دنیا بازار دی وران
پنځه وخته دعا کړه چی حاصل دې شی ایمان

شیر محمد بلوچ : به حافظ شیر محمد و شیر محمد بلوچ مشهور بود، در اوایل همین قرن در توابع گندهاپور پښتونستان میزیست. شیر محمد به اوزان ملی پښتو شعر سرود در شاعری از پیروان حافظ عظیم گندهاپوری دوفات ۱۳۲۱ ه ق، محسوب گردیده است.

شیر محمد (ملا) : ملا شیر محمد در حدود ۱۳۰۰ ه ق در مناطق اخگرایی های قندهار سکونت داشت، به اوزان ملی پښتو اشعار عاشقانه سرود، ازوست:

تل دغم تر غبار. لاندې شیر محمد یم
د رحمت ابر پر سر ز ما سایه را

شیر محمد ننگر هاری : در حدود ۱۱۰۰ ه ق در نواحی ننگر هار سکونت داشت. شیر محمد شخص طالب العالی بود. طبع شعر نیز داشت

اشعار اخلاقی و مذهبی میسرود اشعار شیر محمد در ملحقات مخزن دیده شده تذکره نویسان پښتونیزاحوال و اشعار ویرا ضبط نموده اند. ازوست :

یا گوښه وای له سر یو په آسمان باندې سحاب وای
یا عاشق وای پر مهر و یو یا معشوق لکه آفتاب وای
چی دانه شوی هغه نه شوی شیر محمد کشکی تراب وای

شیر محمد هوتک : از علمای جیدو شعرای نامدار افغانستان در قرن

دوازدهم هجری. شیر محمد هوتک به سال ۱۰۹۲ هـ ق در توابع سیوری قلات بدنیا آمد. سفری به ایران کرد و در آنجا به کسب علوم پرداخت در علوم دینی و شرقی معلومات کافی داشت. کتب و رسایی بزبان پښتو منظوم تألیف و ترجمه کرده از آثار وی اسرار العارفین، تجوید افغانی، رساله میت، شرح ابیات مستخلص ترجمه قصیده برده، و معجزات به ما معلومست. شیر محمد به سال ۱۱۷۵ ق به عمر ۸۳ سالگی بدرود حیات گفت، در شهر قندهار مدفون گشت، ازوست :

راشه خوږ ترانگین شه کبر مه کوه کمین شه
چی به دا هنر والاوي دهغو رتبه بالاوي

شیرینو : دخت شخص بانفوذی از اهالی گوگامنده (از مضافات کابل)

بود. در حدود قرن دهم هجری میزیست شیرینو نامزد پسر عمش مومن خان بود. این قرابت شان اخیراً به ناکامی می انجامد داستان ناکامی عشق این دودلداده در همه نواحی پښتونها شهرت دارد. درین داستان سرودهای شیرینو ضبط بوده ازوست :

چی خان مومن له ماجلا شو بدن می ریزد زره می صبر نه کوینه

ش

بناد محمد خان: شاعر قادر الکلام پښتو. در حدود قرن سیزده در مردان میزیست از بار سوخان و متنفذین وقت محسوب میگردد. طبع شعر داشت اشعار وی در دست است.

بنادی: در حدود ۱۳۰ هـ ق در توابع پښتونستان مسکون بود. به اوزان ملی پښتو و به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر میگفت اشعار بنادی در بعضی نسخ چاپی بهار گلشن ضبط شده، ازوست:

خوانده لوی پادشاه یی راته پښش شولو کشال
نشته دی رښتیا بنادی امان غواری له سرزوره

بنادی: بنادی بن ولی محمد در حدود ۹۰۰ هـ ق در تلخک بکوا میزیست داستان شورا انگیز عشقی وی با دختر عمش بیو هنوز هم زبان زد مردم پښتو نخواست. بنادی درین داستان سرودهای دارد از سرودهای اوست:

بیوستاد بی نیازی یی - ستاد بی نیازی

د اژری بنا دی بندی دا صفهان دی

بنايسته خان: از ارکان قصه ملی پښتونها (فتح خان و رايياست) ناظم
این قصه سرود های بنايسته را در قصه اش ضبط کرده از سرود های
اوست:

هستی که توری دفتح خان جنبدی دی توری

دوی خوواره دی د هند په لو رن سکوری

بنکارندوی: از قصیده سازان اولی و عالی مقام ادب پښتو. بنکارندوی

فرزند احمد ازاهالی غور و از شعرا ی دربار سلطان شهاب الدین غوری
(۵۶۹-۶۰۲) بود، وی بد بارشاه مقام و منزلت خوبی داشت و در لشکر
کشی های سلطان به هندوستان با وی همراه بود. بنکارندوی در مدح شاه
قصایدی سرود و شاه نیز ویرا گرامی پنداشت، دیوان ضحیم قصاید پښتو
وی را مؤرخین سلف تاریخ ادب پښتو ملا حظہ فرموده بودند، مؤلف
نامور پته خزانه قصیده بنکارندوی را ضبط نموده، که از شاهکارهای ادبیات
ماوشر، زمین محسوب میگردد ازوست:

دپسر لی بنکلونکی بیا کرل سینگارونه

بیایی ولو نل په غرونو کی لا لونه

ص

صابر، میر اکبر: میر اکبر متخلص به صابر فرزند برهان الدین سلیمان خیل به سال ۱۳۰۶ هـ ق در ارغنده کابل بدنیا آمد. و به سال ۱۳۸۳ هـ ق در آقچه چشم از جهان پوشید و در همانجا مدفون گردید. صابر علوم رواجی را در کابل آموخت. در دوران اغتشاش سقوی به آقچه رفت. صابر طبع شیوای شعری داشت آثار زیاد منظوم و منثوری از وی در دست است، دیوان شعر پنبتو وی اضافه از ده هزار بیت دارد ازوست:

زه په صلح یم روان اوته په جنگ نن

زه شیشه یم ته می ولی په دی سنگ نن

صاحب الدین: صاحب الدین ولد اعظم الدین به سال ۱۲۳۸ هـ ش در پیارو خیل میدان بدنیا آمد و به سال ۱۳۱۸ هـ ش بدرود حیات گفت. صاحب الدین شاعر از قوم محمد خیل بود، به اوزان ملی پنبتو شعر سرود از شاعران محبوب منطقه میدان محسوب میشود، وی شاگردانی نیز داشت ازوست:

محبوبی سترگی دی مشعل دی، نته دی خوندکا له پیزوانه سره
 داتور اوربل دی الوال دی جنگو نه کری له عاشقانه سره
صاحب شاه: شاعر قصه سرا، در حدود قرن سیزدهم هجری در باره
 از مضامین پشتونستان سکونت میگرد، قصه شهزاده رت و پدم از آثار منظم
 اوست از اشعار اوست:

که می گورې په بار وکی می ډیره ده
 په هر لور باندي زما نسامه خوره ده

صاحبو عاجز د: از شاعرات پشنتو. صاحبو بن گل محمد خان بارکزایی
 در قصبه گورگان قندهار میزیست، صاحبو در علوم دینی دست داشت
 زن سخنور و دانشمندی بود. زندگی وی تا سال ۱۲۹۷ هـ ق یقینی می نماید
 از اشعار اوست:

پرخپل خدای به فریاد کرم عوض غوارم له باری
 ننگوم به گردی

صاحبه: بی بی صاحبه از خواتین مؤلف و عالم زبان پشنتو، در حوالی
 قرن سیزده در مردان زندگی داشت. صاحبه به پرده نشینان منطقه تدریس
 میکرد و کتب عدیده دینی را بر زبان پشنتو ترجمه داشت.

صالح محمد: شاعر از نواحی ننگرهار است. در حدود ۱۳۰۰ هـ ق
 در کامه زندگی داشت. صالح محمد شاعر عوامی بود، به اوزان ملی
 پشنتو شعر سرود، تذکره نویسان پشنتو اشعار ویرا ضبط کرده از اوست:

لیلی بانہ دے دنترو پسه شان دول دے زیات دی لہ رنگینہ سرہ
 سپینہ سینہ لری د زرو پہ شان مزہ کوی دلونگینہ سرہ
صالح محمد: شاعر حدود ۱۳۰۰ ه‍.ق در نواحی بلوچستان میزیست
 نامہ منظوم وی دیدہ شدہ ازوست:

اول حمد درب کبیر بیا صلوٰۃ دی پرنظیر
 بیا صالح محمد بیتونہ خان تہ وایی پہ مضمونہ
صالح محمد: از شاعران مذهب صلیح محمد بن محمد موسی در
 حدود قرن سیزدهم هجری در هشنغر میزیست از آثار منظوم وی حکایت
 رسول طبع شدہ ازوست:

یوہ شپہ حضرت ویدہ وپہ سحر
 پری عتاب ملکو وکر دا کبیر
صالح محمد: از شاعران عوامی قندهار. زندگی وی حدود ۱۳۰۰
 ه‍.ق تخمین میشود، بہ پیروی مقامهای موسیقی ہندی و اوزان ملی پشتو شعر
 سرود، چکامہ های درسلسلہ «ترانہ های قدیم» درج صفحات طلوع افغان
 شدہ ازوست:

نن بیا دیار دغمہ سترگی سرې څیرې گریوان
 هیہات ر بښه نجات من کلمات الہجران
صالح محمد: از علمای دینی شعراء و نثر نگاران دورہ معاصر پشتو.
 ملا صالح محمد کشانی در غونڈ ان قلات میزیست، در فقہہ معلومات

کافی داشت بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت ، کتابی را بنام مرآة النحو
تألیف داشت ازوست :

وایم ثنا د پاک احد چی دی کار ساز دهر جا

هم دی خالق هم دی رازق هم د دنیا مافیها

صالح ، صالح محمد : صالح محمد متخلص به صالح فرزند حاجی
خیر محمد ساپی در شهر قندهار سکونت میکرد ، نظم و نثر مینوشت در نهایت
جوانی از جهان رفت ، نگارشات و اشعار وی در طلوع افغان و مجله کابل
طبع شده است .

صالح محمد بارکزی : صالح محمد بارکزی در اوایل همین قرن
در کوته بلوچستان سکونت میکرد ، ناظم و خطاط بود قصیده سرایانی بابو جان
را به سال ۱۳۱۷ هـ ق خطاطی کرده در اخیر قصیده مناجات
صالح محمد نیز آمده است .

صالح محمد تاجک : صالح محمد تاجک بن حاجی عبدالکریم در اوایل
قرن دوازده در نواحی بلوچستان سکونت میکرد ، تا سال ۱۲۰۸ هـ ق در قید
حیات بود . کتابی را بنام خیر الدوام به مثنوی پښتو تألیف داشت و جزوه
اول و آخر قرآن عظیم را منظوم تفسیر کرد .

صالح محمد داوی : از شعرای عصر احمد شاه ، ملا صالح داوی
در اوایل قرن دوازده در اخوند کلی قندهار سکونت داشت ، شاعر صاحب
دیوانست در شعر از ملا حسن تلو کانی پیروی نمود از اشعار اوست :

کشکی زه نن د دلبر تروضه جارسوای

دغه پسه یی بیا خاوری د دربار سوای

صالح محمد (ملا): ملا صالح محمد بریڅ در نواحی بلوچستان

سکونت داشت، به سال ۱۳۴۴ هـ ق چشم از جهان پوشید، شاعر زبان پښتو بود، به طرز کلاسیک شعر سرود. منزلت ادبی علامه عبدالعلی را چنان ستوده:

آخره زمانه سوه هر سړی کسري شاعری

کامل پکسی یونه ونیم مگم یو عبدالعلی

صالح محمد (مولوی): از علماء و دانشمندان معاصر. صالح محمد

بن فیض محمد هوتک بسال ۱۳۰۷ هـ ق در قندهار بدنیا آمد. و به سال ۱۳۳۹ هـ ش در کابل از جهان رفت. مولوی در علوم رواجی عصر حیظه کامل داشت و از معلمان اولی زبان ملی در کابل شمرده میشود. تا رتبه ریاست در دوایر دولتی ایفای خدمت کرد. مولوی صالح محمد خان شاعر حساس و نثر نگار برگزیده پښتو بود، مقالات و اشعار متفرق ملی اجتماعی و وطنی وی از سراج الاخبار گرفته تا وقت رحلتش در نشرات مختلف کشور به نشر رسیده است. واز تألیفات مشهور وی «مثنوی پښتو» ترجمه تفسیر عزیزی. لومړی. دوهم او دریم کتاب د پښتو (سه جلد) پښتو ژبه (دو جلد) مجموعه اشعار و اطاعت اولی الامر به ما معلوم است، از اشعار وطنی و ملی مولوی:

یو سحر زما تر غوړ سوه له بلبله
 په قفس کی یی ژړل دایې وبله
 چی بندی سوم دصیادلہ سخته دله
 ولی نه پوښتی څو ک حال زما یوله بله
 ولی نسته بی فغانه کارو بار زما
 ولی حبس ابدی راغی په وار زما

صحبت : از شاعران عوامی پښتو در حدود ۱۳۰۰ هـ در آخوند کلی
 کامه میزیست، به اوزان ملی شعر میسگفت، قصص دینی منظم میگرد
 از وست:

زنگبار کی مقاتل نومی کافرؤ
 په کافرو کی بی شانه ښه زړورؤ

صحبت خان: از شاگردان شاعر صوفی پښتو احمدین طالب
 صحبت خان در مرغز از مصافات پښتونستان میزیست، بزبان پښتو نظم
 ونثر مینوشت، دیوان شعر استادش را با مقدمه خود یکجا طبع کرده
 است. اشعار متفرق صحبت نیز دیده شده، وی درین اواخر بازندگی
 وداع کرد، استادش در باره وی فرماید:

زه طالب احمدین ستا غم کی شریک یم
 د ریغه ته زما په غم کی صحبتی شوې

صدر خان خټک : از ناموران ادب پښتو در حدود اوایل قرن دوازده
 هجری. صدرخان فرزند خوشحال خټک در حدود (۱۰۶۴-۱۰۶۵-۱۰۶۵ هـ ق)

بدنیا آمد . زندگی وی تا اوایل قرن دوازده یقینی مینماید. صدرخان فنون حرب و بلاغت و ادب را از پدر شهیرش آموخت ، در بعضی رزمها باوی همراه بود . به سال ۱۱۲۰ هـ ق فوجدار علاقه تیسری شد. صدرخان شاعر قصه سراسر است. از قصص ملی پښتونها آدم خان درخانی ودلی شهو را به مثنوی پښتون نظم کرد. و معجزات حضرت محمد (ص) و جنگنامه حضرت علی (رض) را به پښتو منظوم تالیف داشت. غزلیات آبدار و نابی سرود . دیوان مغتنمی از خود به یادگار گذاشت. که منتخب ویرا مدون چمن بی نظیر در مجموعه اش و پادری هیوز انگلیس در کلید افغانی نموده ، نسخ دیوان وی فعلاً نایاب است ، از اشعار اوست :

ستاخوا ب عبدالقادره په دارنگه صدر خوشحال کړ

خوبی خانه زه ویل کړم بل به نه کا پښتون هسی

صدرالدین : از شاعران قدیم پښتوست. احمدی صاحبزاده (۱۱۳۸

- ۱۲۳۲ هـ ق) از دیوان وی چنین یاد میکند:

همدارنگه دقلندر د خیرالدین و

د حاجی محسن اوبل د صدرالدین و

صدیق : از شاعران صاحب دیوان . صدیق در اواخر عهد مغولان

هند در هشنغر میزیست. وی شاعر از قوم ما متزی بود به طرز کلاسیک

اشعار جذاب و شیرین ملی و عشقی سرود ، ازوست:

دریغه که وطن په تورو غرونو د صدیق وای

مه وای په نوشهر ملک یی مه وای هشنغر

صدیق : صدیق بن عبدالله از حکمای یونانی و ناظم‌ان پښتو. صدیق در طب قدیم مهارت کامل داشت، و کتابی را بنام «طب صدیق» به پښتو منظوم تألیف داشت. این اثر وی فرهنگ لغات ضمیمه باخود - دارد، ازوست :

څلور رگ دى په لېان کي

په تحقيق په فر اسان کي

صدیق : از پیروان مکتب ادبی رحمان بابا. دیوان وی فعلاً نایاب بوده، غزلیات صدیق را مستر هیوز از چمن بی نظیر در کلید افغانی انتخاب کرده. زندگی صدیق اواخر قرن دوازده تخمین شده است. مؤلف دانشمند جلد اول پښتانه شعراء ازوی یاد میکند ازوست :

نن می ولیده په سترگو هغه یار مست

سم په لارې نه کاتله هغه میخوار مست

صدیق آخونزاده : از نهالان چمنستان بزم و ادب سردار مهردل

خان مشرقی. صدیق آخونزاده هوتک در حدود ۱۲۵۰ هـ ق در بازار شکارپور قندهار مسکون بود. وفاتش بعد از ۱۳۰۰ هـ ق رخ داده است وی به طرز کلاسیک و اوزان ملی پښتو شعر فکاهی سرود. و دیوان اشعار فکاهی وی به «مهملات صدیقی» موسوم بوده، ازوست :

ستا په دوو سترگو مین صدیق دی نه مری

چی په زړه یی دآشنای دلاس دا غونه دي

صفت خان: صفت خان دولت زی در حدود ۱۲۵۰ هـ ق در قصبه

دولت زایی های چپلیار زندگی داشت. وی شخص متشرع و اخلاقی بود. به اوزان ملی پښتو، شعر اخلاقی، عشقی و مذهبی سرود. ازوست:

لکه زانه چی دسیل نه کناره شی په نارو گرځی او تړه په هر لوری
په نارو به کله بیل شی له خپلوا نو خپل پر دو ته لگوه دسترگوتوری

صفی الله خټک: از علمای متصوف. شعرای موزون و مسورخین

افغانستان در اواخر قرن سیزده هجری. صفی الله پابند طریقه نقشبندیه بود بزبانهای پښتو، پارسی و عربی مینوشت از تألیفات وی: نظم الدر صوفی سلك سیر (پارسی) بدر منیر (مثنوی پښتو) مناقب حضرت جسی (منظوم پښتو) مخزن الاسرار (نثر مسجع پښتو) معلوم است. وی در اواخر قرن قرن سیزده در مسری بانده نواحی پشاور میزیست، ازوست:

چی یی نوم صفی الله دی

امید واردی له درگاه دی

صفی الله (قاضی): قاضی صفی الله بن قاضی مطهر بن قاضی سعید

از علماء و مشایخ قرن اخیر. در بدنی پشاور سکونت داشت. علوم متداوله را از علمای جید منطقه فرا گرفت. وقتش را صرف تألیف و تدریس کرد. ضابطه علم منطق را بنام «سیف المبتدی» به نثر پښتو تألیف کرد و بر بعضی از کتب دینی حواشی نگاشت. تولد قاضی به سال ۱۲۷۰ هـ ق و وفاتش به سال ۱۳۴۰ هـ ق اتفاق افتاده است.

صمد: از پیروان مکتب ادبی حمید ماشو گگری. در اواخر قرن دوازده زندگی کردی، غزل و سیرا مستر هیوز انگلیس از چمن بی نظیر در کلید افغانی انتخاب نمودی، تذکره های پښتونیز احوال و پیرا بانمونه شعر ثبت داشتی، ازوست:

د صمد ویل به ولی شیرین نه وي
چی د شاه فرید د عشق رنځ یی طاعون شو

صنوبر حسین (کا کاجی): صنوبر حسین مشهور به کا کاجی از دانشمندان فکور و مبارز دوره معاصر ما بود، کا کاجی به سال ۱۸۹۷ ع در کزه وله از توابع پشاور بدنيا آمد. پدرش گل پر از نام داشت. وی بعد از فراغ از اسلامیه های سکول پشاور بحیث معلم مقرر گردید. در آغاز زندگی سیاسی خود (۱۹۲۰) از ماموریت رسمی استعفی داد انجمن زمیندار، جمعیت نوجوانان سرحد را تأسیس کرد. اخبار سیلاب و مجلات شعله و اسلم را به نشر سپرد. در اخیر عمر فعالیت ادبی داشت انجمنی «رابنام اولسی ادبی جرگه» بنیاد گذاشت. در اوان مبارزات سیاسی بارها به محابس کشانده شد و مدتی را در زندانهای سیاه استعمار به سربرد. کا کاجی شاعر و نویسنده ملی بود، نگارشات وی در نشرات پښتونستان به شکل متفرق شایع شده این دانشمند بزرگوار و چهره ملی و سیاسی به سال ۱۹۶۰ ع باز دگی وداع فرمود ازوست:

داخو آخر وخت دم لږ کړم وکړه
دوه سلنگی می تاو ته ایسارې دي
تاخو صنوبره هیڅ غزل نه وي
داخود کامل او حمزه چارې دي

صوفی صاحب، محمد رسول : سرهان المحققین و قطب المرشدين

محمد رسول المشهور به صوفی صاحب از صوفیا و مشایخ صاحب حال بود
محمد رسول ساکزی به سال ۱۲۳۰ هـ ق در قندهار بدنیا آمد. و به سال
۱۲۷۸ هـ ق از جهان رفت وی. پیر و طریقه نقشبندیه و شخص کشف الاسرار
بود. گاه گاه بزبان پښتو شعر پرسوز عارفانه سرود، نمونه اشعار صوفیانه
وی در آغاز نسخه خطی معانی الصلوة ملا قطب آخوند قندهاری ضبط
بوده ازوست :

دیار مراد په مراد ونیسه رسوله

داغمگین خاطر به خلاص سی له ملاله

صوفی، عبدالحمید : عبدالحمید مشهور به صوفی فرزند عبدالعزیز

بارکزائی از مینا توران نقاشان و خطاطان نامدار کشور ما بود. صوفی
به سال ۱۳۰۵ هـ ق در قندهار بدنیا آمد و به سال ۱۳۴۱ هـ ش در کابل
رحلت کرد، صوفی گاه گاه بزبان پښتو شعر سرودی مؤلف اوسنی لیکوال
در جلد سوم این کتاب نمونه شعر ویرا ضبط فرموده ازوست :

کله به راسی زماپه پوښتنه مریض تل پروت په انتظار ستا

راسه قدم کښیزده زماپه سترگوچی ځان قربان کړم حیات نثار ستا

صوفی، عبدالغنی : صوفی عبدالغنی بن عبدالوهاب به سال ۱۲۵۲ هـ ش

در شهر کابل بدنیا آمد علوم رواجی را به شکل خصوصی و مدارس آن
وقت کابل فرا گرفت، در عصر سراجی در مطابع کابل شامل کار گردید
چهل سال در مطبعه دولتی ایفای خدمت نمود و به سال ۱۳۴۲ هـ ش از جهان

رفت. صوفی بزبان پښتو شعر سرود، چکامه های وی در مجله کابل
نشر شده است. از اشعار اوست:

شکر شکر په پښتو هم گړیدای شم
که هرخو په شاعرانو کی شمار نه یم

صیام الدین: صیام الدین مشهور په کجوری ملا. فرزند محمد لطیف
به سال ۱۲۵۶ هـ ق در کجوره لغمان بدنیا آمد. وی شخص روحانی بود
مردم آنجا صیام الدین رابه حیث مرشد و پیشوای روحانی قبول کرده
بودند. وی شعر عرفانی نیز سرود، مؤلف جلد سوم پښتانه شعراء احوال
ویرا ضبط کرده ازوست:

ژریبی لیری لکه دروند داوزده بارکړي
په خوله لمونځ په زړه شل فکر و نه نورځی

طالب: در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در نواحی قندهار سکونت داشت شخص طالب العلم و شاعر عوامی پښتو بود. به اوزان ملی پښتو شعر گفت از اوست: پورته کړه له خوابه چشمان ژاري عاشقان په ارمان

طالب جان: از شاعران عوامی پښتو در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در سنگینه چپلیار سکونت میکرد، قریحه عالی شعری داشت به لهجه ملی اشعار بس سوزناکی سرود از اوست:

جگره شوه په مخ باندی د تیک اود پیزوان

تیک وویل پیزوان ته ستاښایست له مانه کم دی

طالب جان: از هزل سرایان ادب عوامی پښتو. در میدانک کهی شینوار سکونت میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر فکاهی میگفت زلیات و فکاهیات وی در دست بوده طالب جان در حدود ۱۳۴۰ هـ ش بدور و دحیات گفت از اوست:

په بار بار به ثنا وایم د رحمان خپل

چی په توتویی ماره کرل طالبان خپل

که رالویزی موز خبره کړه طالب جان

چی چخوړیت نه کړې برگی برگی توتان خپل

طالب رشید: طالب رشید بن ملا لعل بیگ در عصر تیمور شاه درانی (۱۱۸۶-۱۲۰۷ هـ ق) دراریوب پکتیا سکونت داشت. شاعر و عالم علوم دینی بود. قصه «گل و صنوبر» را به سال ۱۱۹۴ هـ ق از پارسی به پښتو منظوم انتقال داد. ازوست:

ما رشید هم نشانه کسره به کتاب می یاده نامه کسره
دملا لعل بیگ فرزندیسم دآخوند صاحب دل بندیم
طالب، محمد رسول: محمد رسول مشهور به طالب محمد رسول
فرزند محمد قیس ساپی در بودیالی کتر زندگی داشت. شاعر عوامی
پښتو بود به اوزان ملی شعر میگفت. تولد وی به سال ۱۳۰۱ هـ ش
و وفاتش به سال ۱۳۴۲ هـ ش اتفاق افتاده، از اشعار اوست:

صلوة وایم تل - پری کوم تسلی
له مخ نه دی خیزی ندی تجلی

طالب گل: در حوالی قرن هیجده عیسوی در توابع پښتونستان
مسنکون بود. شعر حماسی سرود، دار مستتر مستشرق اشعار حماسی ویرا
ضبط نموده است. در شعر شیخ رحمسکار کا کا صاحب را مدح نمود
و حماسیات در باره رزمهای افغان و انگلیس نیز نظم کرد. مؤلف جلد
چهارم پښتانه شعراء نمونه شعر و احوال طالب گل را ثبت میدارد،
ازوست:

زه طالب گل یم د کا کا صاحب غلام
ما دشعر په کسار و پیل هارونه

طرزی، غلام محمد: از مشاهیر و رجال علمی و ادبی افغانستان در سیزده هجری غلام محمد متخلص به طرزی فرزند سردار پاینده محمدخان محمدزایی به سال ۱۲۴۵ هـ ق در قندهار چشم به جهان گشود و به سال ۱۳۱۸ هـ ق چشم از جهان پوشید. طرزی بزبانهای پښتو، پارسی شعر گفت مجموعه اشعار پښتو وی در فرانسه موجود است.

طرزی، محمد زمان: از ارکان خاندان علمی و ادبی محمد زائیان طرزی. محمد زمان طرزی بن غلام محمد خان. از رجال علمی و ادبی عصر امیر حبیب الله و اعلیحضرت غازی امان الله محسوب میشود. در عصر حبیب الله خان امر کتابخانه سلطنتی و در دوره اعلیحضرت غازی حاکم لغمان و معاون انجمن پښتوبود در تدوین و تالیف کتب و کارهای علمی آن مؤسسه حصه داشت زمان طرزی به سال ۱۳۱۱ ش به عمر ۸۰ سالگی از جهان رفت.

طلامحمد (قاضی): قاضی طلالمحمد بن قاضی حسن پشاوروی از علمای اواخر قرن سیزده. قاضی در علوم رواجی عصر معلومات کافی داشت بزبانهای پښتو، پارسی و عربی مینوشت و شعر میسرود.

طلب شاه: شاعر غرلسراست، مولف ورکه خزانه نموده ویرا در جلد دوم این کتاب ضبط کرده، بیاض میاحسب گل (متوفی ۱۳۰۵ هـ ق) نیز منتخب غزلیات طلب شاه دیده شده وی از شاعران قدیم پښتو محسوب میگردد ازوست:

بل ارمان دطلب شاه په زړه کی نشته
که ارمان دی خو ارمان دی د اخلاص

طوطی: شاعر و هنرمند معروف لغمان. طوطی بن خدای نور به سال ۱۲۷۲ هـ در تینگور الینگار لغمان بدنیا آمد و به سال ۱۳۴۸ هـ ش از جهان رفت. طوطی آواز خوان و شاعر عوامی بود، به اوزان ملی پښتو شعر سروده ازوست:

راشه یوځل صنم زما
زړه شو قلم قلم زما

طوطی: از شعرای عوامی قوم منگل. در نواحی منگل نشین پکتیا سکونت داشت. طوطی به اوزان ملی پښتو شعر گفت. و به سال ۱۳۰۵ هـ ش رحلت کرد اشعار طوطی شکل شفاهی دارد.

طوطی: در نواحی جندول پښتونستان مسکن داشت، شاعر عوامی بود. به آهنگهای ملی پښتو شعر سرود اشعار طوطی را اهل ذوق بحافظه دارند.

ظ

ظاهر الدین: از خطاطان و ناظران و آخر قرن سیزده . ظاهر الدین از پښتونهای هندوستان بود ، دیوان رحمان بابا را به سال ۱۲۸۰ هـ ق خطاطی کرد، در اخیر نسخه ابیات خطاط نیز موجود بوده، از ابیات اوست :

ته په هند کی گمر ځنډه شوې
په امید دخپل نصیب پکی بنده شوې

ظریف: از شاعران عصر شاه محمود درانی (۱۲۱۶ هـ ق) در توبه بلوچستان میزیست، ظریف سخنوری از قوم اخکزی به اوزان ملی پښتو شعر انتقادی و هجوی میسرود، در شعر اعمال شاه محمود را هجو کرد . اشعار وی در دست است .

ظریف خان: اشعار پرسوز ظریف خان هنوز هم در عوام لغمان شهرت کافی دارد، ظریف خان به سال ۱۲۷۴ هـ ش در شگی کلا الینگار لغمان دنیا آمد و به سال ۱۳۲۴ هـ ش از جهان رفت. ظریف خان به اوزان ملی پښتو شعر حماسی و عشقی سرود. و در منطقه شاگردانی داشت ازوست :

کابل کی ناست دی داسلام پاچا غازي دی
توره یی وکړه پیرنگی ترې گریزي دی

ظریف خان: ظریف خان بن یونس خان اخکزی قبل از ۱۰۰۰ هـ ق در منطقه «چرا» از مضافات همراه زندگی میکرد، پدرش شخص بارسوخ و سردار قوم خود بود. ظریف خان در چنین شرایط چشم به جهان گشود و به دختری بنام «مابی» دل داد. داستان عاشقانه این دودلداده شهره افاق گشت، در قصه سرودها و قطعاتی از ظریف خان دیده میشود از سرودهای اوست:

یوکه کوتبه سوې د ظریف خان بخته کوتبه سوې

قول به یوژدپاچهانو پر ظریف چی راغلی نودولفظه سوې

ظریف خان: از شعراست که در حدود قرن سیزده در نواحی پنبتونستان زیسته، به اوزان ملی پنبتو شعر میگفت دارمستمر فرانسوی اشعار ویرا ضبط میدارد، ازوست:

یاره ستاپه جیب کی زما پیزوان دی

گومان می نغبتی پرون مابنام دی

ظریف (ملا): در حدود قرن سیزدهم هجری زیسته است. شاعر

مناجات سرا بود اشعار خطی وی دیده شده ازوست:

ظریف ستا صفت بیان کر

دزره حال یی راعیان کر

ظفرالله خان: از صحافیون و نگارندگان معاصر پنبتو. ظفرالله بن

حبیب الله یوسفزی به سال ۱۹۴۰ ع در شهر کوتبه چشم به جهان گشود

در آیام جوانی مشغول خدمات صحافی گردید، مجله ایرا بنام ظفر الاسلام
نشر کرد، بزبان پښتو مینوشت نگارشات وی در نشرات پښتونستان
جنوبی طبع شده، ظفر الله خان به سال ۱۹۷۶ع رحلت نمود.

ظهورالدین : از شاگردان و پیروان فیاض مندر شاعر حدود قرن
دوازده هجری. منظومه های ظهورالدین در قصه فیاض (شهرزاده بهرام
و گلندام. طبع دهلی) موجود است، در مدح و مقام استادش گوید:

ظهورالدین چی له فیاضه هنر زده کر

نوریسی تحکه عقرب لاندې په هوده کر

ظهورالدین (قاضی) : از پښتونهای فکور لاهور بود، قاضی ظهورالدین
در حدود ۱۳۴۸ هق به اخبار انقلاب لاهور مقالاتی می نوشت علاوه
خطاط نیز بود بعضی کتب پښتو را کتاب نموده است.

ع

عاشق محمد رسول: مولوی محمد رسول عاشق بن سید محمد به سال ۱۲۵۵ ش در توابع ننگرهار بدنیا آمد، به سال ۱۳۳۵ ش در چهار دره کندز بدرود حیات گفت و در همانجا دفن شد. مولوی علوم دینی، فقه، تفسیر و احادیث را در منطقه کسب کرد، و سفرهای به هندوستان و بخارا نمود. و در آنجا به تحصیل علوم پرداخت. و قتش را صرف تدریس و تألیف و مطالعه میکرد. بزبانهای پښتو و پارسی شعر سرود. مجموعه اشعار وی در دست بوده ازوست:

محبت کارونه و کړه په هر چا کی

څکه گرځي د مجنون غوندي صحرا کی

عاصی: از شاعران قدیم پښتو. به طرز کلاسیک شعر گفت. غزلیات

وی در دست بوده ازوست:

نن دی پرمه غریب غم دهجران لری

سپین تندی مخ نورانی عقیق چشمه ان لری

عاصی، سیف‌الدین: سیف‌الدین که در شعر عاصی تخلص میکرد

از شعرای قدیم پښتوست غزلیات آب داروی دیده شده است.

عالمو: محمد عالم مشهور به عالمو به سال ۱۲۶۸ هـ ش در قصبه

پشه‌یی مرکز لغمان بدنیا آمد به سال ۱۳۲۰ هـ ش رحلت کرد. عالمو به اوزان ملی پښتو قصص خیالی و روایتی نظم کرد. چنین قصص ویرا هنرمندان منطقه به یاد دارند.

عبداللّه: از شعرای مذهبی پښتو. در حدود قرن سیزدهم هجری

زندگی کرده است. غزلیات مذهبی و عرفانی وی در بعضی مجموعه‌های خطی دیده شده، ازوست :

ښه بیان دې و کرواې عاجز عبداللّه

نېسه داروژه کوه بندگۍ دپاک الله

عباس خان: در پکلی توابع پښتونستان سکونت میکرد. نویسنده

حساس بود، در تاریخ و انساب پښتونها مطالعه و معلومات داشت. نسب

نامه پښتونها را به نثر پښتو به سال ۱۲۷۸ هـ ش تألیف کرد.

عباس (میرزا): میرزا عباس به سال ۱۸۲۹ ع در مردان بدنیا آمد

به سال ۱۹۱۴ ع چشم از جهان پوشید، وی پیشه عریضه نویسی داشت بزبانهای پښتو، پارسی و اردو شعر می‌گفت. و کتابی را در علم عروض و قوافی تألیف داشت.

عبدالاحد قندهاری: از پښتونهای قندهاری مقیم لاهور، تا سال

(۱۳۲۰ - ۱۳۲۵ هـ ش) در قید حیات بود. بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت

نَبشته ها و اشعاروی در مجله کابل و نشرات قندهار طبع شده، ازوست:

په عالم کی سربالا زموږ پښتو ده

تر هر قوم خوشنما زموږ پښتو ده

عبدالاحمد: از شاعران عوامی پښتو. عبدالاحمد بن ملا محمد بن

ملا در محمد به سال ۱۲۴۳ هـ ش در قصبه شهباز مرکز لغمان بدنیا آمد

به اوزان ملی پښتو شعر فکاهی و انتقادی و مذهبی سرود. هجویاتی نیز

دارد. عبدالاحمد به سال ۱۳۴۳ ش از جهان رفت، ازوست:

میاشت درمضان راځی خومره چسپان راځی

وگورئ عالمه په رضا د پاك سبجان راځی

میاشت درمضان راځی

عبدالاحمد (خلیفه): عبدالاحمد شینواری که در منطقه به خلیفه

عبدالاحمد شهرت داشت شاعر عوامی پښتو و طبیب یونانی بود. در

پشد کنر میزیست. وی به آهنگهای ملی شعر فکاهی، عشقی و اخلاقی

سرود. اشعاروی شکل شفاهی دارد. خلیفه عبدالاحمد در حدود ۱۳۱۵ ش

بمرد، ازوست:

یا سابه دتورایی دي یا چرگك دی دو پیازه

که پیتی دې وه پخ کړې نه درځم په دروازه

عبدالاکبر: عبدالاکبر بن محمد اکبر از شعراى عوامی زبان پښتو

در خیرآباد مزینه ننگرهار سکونت داشت، به سال ۱۳۳۰ ش به

سن ۳۴ سالگی رحلت کرد، ازوست:

ای عاصی عبدالاکبره مه کوه خوف و خطر

چی شفیع دی محمدخیر البشره

عبدالاکبر (مولوی): مولوی عبدالاکبر هلی از علمای دین و فقهای

صاحب شهرت. وی کافیه را در دو جلد به نثر پنبنتو تحریر داشت. این ترجمه در حلقه تدریسی دهات و مدارس دینی به «تحریر هلی» شهرت دارد.

عبدالباقی: از شاعران قصه سرا، در اواخر قرن سیزدهم هجری

داستان ملی پنبنتونها «دلی و شهو» را به سال ۱۳۰۰ ه ق نظم کرد. غزلیات متفرق دیگری نیز دارد، ازوست:

باقی خپل دستخط پری و کره قصه بس کره

اوریدوته یی محتاج دی گنته وال

عبدالباقی (ملا): ملا عبدالباقی ولد دوست محمد به سال ۱۲۲۰

ه ش در قصبه رویان میدان بدنیا آمد. علوم دینی را در منطقه آموخت مدتی را در لغمان سپری کرد به سال ۱۳۱۱ ه ش از جهان رفت. ملا عبدالباقی به اوزان ملی پنبنتو شعر گفت. و قصص محلی و مذهبی را درین قوالب نظم کرد، ازوست:

اوبنکی می پر مخ باندی رایی دیوانه به شی

واوا خور کی بیگانه به شی

عبدالجبار: از شعرای مذهبی حدود ۱۳۰۰ ه ق در مناطق پنبنتونستان

زندگی داشت خطبات منظوم وی در بعضی نسخه های چاپی چنین مجموعه ها طبع شده، ازوست:

ای عاصی عبدالجبار توبه واخله حُان د پاره

مخکی لارده ډیره گرانه دنیا به پاتی شی له تانه

عبدالجبار : بزبان پښتونظم و نثر مذهبی مینوشت. در اوایل همین قرن در نواحی پشاور زندگی داشت. کتابی را بنام «گلشن و ظایف» منظوم و منشور تألیف کرد. ازوست :

زه عبدالجبار مرید د پیر پنداد یم

همیشه زه په رضا دخپل استاد یم

عبدالجمیل (ملا) : ملا عبدالجمیل بن غلام جان بن عبدالشاه به سال ۱۲۸۷ هـ ش در قصبه بسرام الینگار لغمان بدنیا آمد. از علمای منطقه کسب فیض نمود. وی عالم علوم دینی و شاعر زبان پښتو بود. به اوزان ملی پښتو اشعار اجتماعی، مذهبی، اخلاقی و فکاهی سرود. مجموعه اشعارش به خط شاعر در دست است، ملا جمیل به سال ۱۳۵۲ رحلت کرد، ازوست :

زه دی قربان شم دامت دستر گو توره نبی

عرش و کرسی به لرزیده دستا له زوره نبی

عبدالحبیب : ملا عبدالحبیب از شعرای معاصر پښتو. در گوندیگان (میرویس مینه امروزی) قندهار میزیست. علوم دینی را آموخته بود، گاه گاه بزبان پښتو شعر گفتی. اشعار وی درج صحایف طلوع افغان شدی. وی در سالهای بعد از ۱۳۴۰ هـ ش وفات نمودی، ازوست :

ژاری عبدالحبیب دی ډیر دی غم نصیب

امید کوي وتاته لوړ عنوان علی اکبر

عبدالحسین: از علمای معاصر ، در گوندیگان قندهار سکونت میکرد. شخص عالم و بارسوخی بود . بزبان پښتو نثر نوشته است. نبشته های وی در مجله (کندهار) طبع شده، وی در سالهای بعد از ۱۳۲۰ ش رحلت کرد .

عبدالحق: از نویسندگان ونسب شناسان قدیم. نسب نامه پښتونها وتاریخ مهاجرت پښتونهای را که از ارغسان به مناطق باجوړ مهاجرت کرده اند، به سال ۸۵۴ ه ق تألیف کرد .

عبدالحق: ملا عبدالحق ولد عبدالباقی ولد عبدالستار به سال ۱۲۸۳ ه ق در قصبه میران مزینه ننگرهار بدنیا آمد و به سال ۱۳۴۳ ه ق رحلت کرد. شاعر پښتو بود به اوزان ملی پښتو شعر اجتماعی، مذهبی و اخلاقی سرود ازوست :

عبدالحق کوي دعا په درگاه د پاك مولا
چی دا خاوره دآریا تل ساتی له خزانه

عبدالحق: شاعر غزلسرا در اوایل همین قرن در نواحی پشاور سکونت میکرد. غزلیات وی در دست بوده، ازوست :

عبدالحقه تل په یاد د خدای مشغول شه
دښمنانو نه هیڅ مه کوه خطر ته

عبدالحق (ملا): ملا عبدالحق ولد عبدالغفور خروتهی از علمای جیدو مؤلفین قرن سیزدهم هجری. ملا عبدالحق در قندهار زندگسی میکرد، یاقوت السیر را به سال ۱۲۵۰ ه ش منظوم داشت ، از تألیفات

دیگر وی شرح اربعین است. نمونه نظم از یاقوت السیر :

پاك الله له ثنا وایم په هزار ژبه یی ستایم

چسـی خالق دکل جهان دی هم د جن هم دانسان دی

عبدالحق (ملا): از شعرای فکاهی سرا و علمای دینی. ملاعبدالحق

اخگری در ریگ قندهار سکونت میکرد. به اوزان ملی پښتو، شعر فکاهی، مذهبی و اخلاقی و عشقی میسرود در مجالس بزم و ادب قندهار شرکت میکرد، شخص مجلس آراء بود، ازوست :

ستا دسترگو په بغل کی خاڅکی سره دي

دغه واړه دې داغونه زما په زړه دي

عبدالحکیم : ملاعبدالحکیم ولد ملاعبدالرشید اخونزاده در فیروزآباد

از توابع قندهار سکونت میکرد. تا سال ۱۲۹۲ هـ ق در قید حیات بود. وی خطاط و ناظم پښتو بود. نسخ پښتو به خط وی دیده شده منظومه های وی در دست است :

عبد الحکیم : از مریدان مانکی ثانی. در وصف اخون سوات و مانکی

ثانی (متوفی ۱۹۲۸ ع) شعر سرود. عبدالحکیم در همین قرن در توابع پښتونستان سکونت کرده است. اشعار وی در عقاید المومنین طبع شده ازوست :

صحبت کی شه صادق عبدالحیکمه د صاحبانو نظر غواړه له کریمه

چی نظر ددوی د پاك خاوند احسان دی په موجود صاحب فضل درحمان دی

عبدالحکیم : طالب العلم علوم دینی و شاعر پښتو. در تنگی هشنغر

زندگی میکرد. زبانهای پښتو، عربی و هندی را آشنایی داشت. گلبن نعت

ویرا از هندی به سال ۱۳۱۸ هـ - ق ترجمه نمود و جنگنامه زیتون را به سال ۱۳۲۶ هـ - ق منظوم تألیف کرد، ازوست :

چی طلب عبدالحکیم نه یی دغوښتو کړ
د هندکو گلبن نعت یی په پښتو کړ

عبدالحکیم : از مدرسین و علمای اوایل همین قرن. مولوی عبدالحکیم در قصبه حیدر شریف از متعلقات اتک سکونت میکرد. از علم منطق و دیگر علوم شرقی بهره کافی داشت. ضابطه ایساغومی علم منطق بزبان پښتو از امالی اوست.

عبدالحکیم لاغری : عبدالحکیم از شاعران هجوسرا. به سال ۱۲۷۰ هـ - ق در قصبه لاغر منطقه واغز غزنی بدنیا آمد، اساسات امتدایی علوم دینی و کتب منظوم پښتو و دری را در مسجد خواند. شاعر روستایی بود. هجویات وی هنوز هم زبان زد مردم بوده عبدالحکیم به سال ۱۳۲۰ هـ - ق رحلت کرد ازوست :

په کوردې خړې خاورې واوړه له جانانه سره
چی قول کړی بیایی په خای کړه له ایمانه سره

عبدالحلیم : عبدالحلیم بن عبدالله بن اخوند درویزه ننگرهارى از علما و شعرای حدود قرن یازدهم هجری. عبدالحلیم از شاگردان مکتب ادبی اخوند درویزه ننگرهارى است. اشعار مذهبی و عارفانه وی در ملحقات مخزن الاسلام موجود است، مؤلف دانشمند جلد اول پښتانه شعراء احوال و آثار ویرا ضبط کرده، از اوست :

دا حلیم هم امیدوار دی ستا و فضل حقانی ته
چی حلیم د عالمانو نیکمردانو خاکپای دی

عبدالحلیم (مولانا): از مترجمین و علمای اوایل قرن دوا زدهم هجری

اختیارات بدیعی پارسی را به سال ۱۱۳۰ هـ - ش به نثر پښتو ترجمه داشت
اشعار مترجم نیز درین اثر دیده میشود. از اوست:

چی عقل کل لري علم کامل لري
دولت له بخته سره شامل لري
خان د خانانو میر د میرانو
محمد افضل دی خدای دی تل لري

عبدالحلیم گل: از ناظران دینی و ناظران نپښتو. عبدالحلیم گل کاکاخیل

خټک در اوایل همین قرن در موضع «زیارت مسجد گور گوره» زندگی میکرد به
علوم دینی احتوای کامل داشت چهل حدیث را به سال ۱۳۰۸ هـ - ق و منیة المصلی
را بنام رخت محکم به سال ۱۳۱۶ هـ - ق منظوم ترجمه داشت. از اوست:

دا تازه باغچه چی سازه شوه دگلو
مناسب دي خبرول اوس دبلبلو

عبد الحمید: از شاعران حماسه سرا در نواحی قبایل آزاد میزیست. به

اوزان ملی پښتو شعر حماسی سرود، زندگی وی تا سال (۱۹۰۹ ع) یقینی
مینماید. از اوست:

حیران وه پرنگیان راغلی و ملتان
فوجونه شوره روان فوری پسی روانی هم شوی رسالی
بیابه شوک کوي داري

عبدالحمید الکوزی: عبدالحمید فرزند محمد اسماعیل الکوزی،

در حوالی قرن سیزدهم هجری در قندهار سکونت میکرد. در علوم دینی دسترس و احاطه کامل داشت. ناظم پښتو بود طریقه محمدیه (حاوی چندین رساله دینی) ترجمه خلاصه کیدانی از تألیفات منظوم وی به ما معلوم بوده، ازوست:

ولایت می قندهار دی	دپلارنوم که دې په کار دی
اسماعیل الکوزی دی	الکوزوکی یعقوبزی دی

عبدالحمید (دوکتور): دوکتور عبدالحمید بن لعل محمد سنخریل

کا که به سال ۱۹۱۲ ع در چشمه اچوزی بلوچستان چشم به جهان کشود، بعد از تعلیم ابتدایی تحصیل عالیش را در رشته طب بپایان رساند. وبعیث دوکتور مؤفقی در شفاخانه های منطقه ایفای خدمت میکرد. وی ذوق ادبی وقریحه، شعری داشت. بزبانهای پښتو وارد و شعر ملی، حماسی و وطنی میسرود. دوکتور به سال ۱۹۶۷ ع چشم از جهان پوشید، ازوست:

دادمینی مرحلی دي چی تیريزي
دعاشق دخولی گیلی دي چی تیريزي

عبدالحمید محمدزی: عبدالحمید محمدزی بن سردار نظراحمد خان

بن سردار تاج گل خان بن سردار خوشدل خان بن سردار مهر دل خان مشرقی، از شاعران معاصر پښتو بود. در کوهک قندهار میزیست، در حلقه های ادبی قندهار به شاعر زارع شهرت داشت، وی بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت، اشعار وی در طالع افغان، مجلات «پښتو» و «کابل» طبع شده، شجره النسب

و تاریخ کوتاه محمد زائیان قندهار را نیز تألیف کرد. وی در سالهای بعد از

۱۳۳۰ هـ - ش به سن ۶۵ سالگی رحلت نمود، از اشعار اوست:

راسه تینگګ که ښه خصلت دی اتفاق [] چی دافع د هر آفت دی اتفاق

خای د مهر او محبت دی اتفاق [] وسیله د سعادت دی اتفاق

عبدالحنان : عبدالحنان فرزند عبدالرحمن لوانی به سال ۱۲۶۰ ش

در قصبه ده زیارت مرکز لغمان بدینا آمد و به سال ۱۳۲۳ هـ ش رحلت نمود.

در مقبره میترا لام مدفون گشت وی علوم رواجی عصر را آموخته بود

در دوا یر قضائی دولتی مملکت بحیث مفتی و بعد قاضی ایفای خدمت

کرده در منطقه به مفتی حنان شهرت داشت مفتی حنان به اوزان ملی پښتو

و طرز کلاسیک شعر سرود و قصص خیالی و مذهبی نظم کرد دیوان شعری

در دست بوده ازوست :

زانګی بی شماله پشمینه زلفی دیار په مخ

فال می دی نیولی نن له وخته دریبار په مخ

عبدالحنان (طالب) : طالب عبدالحنان در حدود ۱۲۹۵ هـ ق در حصارک

شیر شاهی ننگرهار سکونت میکرد. شخص طالب العلم بود، به اوزان

ملی پښتو شعر سرود جلد سوم پښتانه شعرا احوال و نمونه شعرو یرا ضبط

کرده، ازوست :

زه طالب عبدالحنان څکه ژړا کړم

چی زمامین نصیب داهسی خوارو

عبدالحی (مولوی): مولوی عبدالحی فرزند مولانا محمد اسمعیل به سال ۱۲۷۹ ش در توابع بنیر تولد و به سال ۱۳۵۳ هـ ش در کابل وفات کرد و در لوگر مدفون گشت عبدالحی از صحافیون، نگارندگان و شعرای معاصر پښتو بود در مجاهدات ملی پښتون‌ها «بابری ملا» همراهی داشت اخبار اتفاق را در چارمنگک باجوړ نشر کرد بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت نبشته‌های مثنوی و اشعار وی در دست بوده، ازوست:

باز می‌گنلی نا گاه لښته دبابر ینگ وختی خوشی عبث ډینگ وختی
عبدالخالق: عبدالخالق بن اخوند درويزة ننگرهارى (۹۴۰ - ۱۰۴۸ هـ - ق) از علماء و سخنوران قرن یازدهم هجری. کتابی بنام «شرایط و احکام ایمان» به پښتو نظم کرد.

عبدالخالق: ملا عبدالخالق بن ملا محمد افضل بن شیر محمد علیزی به سال ۱۲۷۷ هـ - ش در قصبه علیزی شلگر غزنی بدنیا آمد. علوم رواجی را از علمای منطقه آموخت، عمرش را صرف تدریس کرد. بزبان پښتو شعر می‌گفت. ملا عبدالخالق علیزی به سال ۱۳۲۵ ش رحلت کرد تذکره نگاران پښتو احوال ویرا ضبط نموده اند، ازوست:

د عبدالخالق له خوبه برخه نشته
 ټوله شپه یی له غموسره تیر یزي

عبدالرب (قاضی): از دانشمندان و علمای معاصر. در پشاور سکونت میکرد. وی علوم رواجی را در منطقه آموخت، سفری به سنده کرد و از اساتذۀ آنجا کسب دانش نمود. زبانهای پښتو، پارسی، اردو، سندھی را می‌فهمید

بزبانهای پښتو وارد و تألیفاتی دارد، از تألیفات پښتو وی قصص القرآن و سیره النبوی به ما معلوم بوده، قاضی به سال ۱۹۷۲ ع رحلت کرد.

عبدالرحمن: از حماسه سرایان قرن هجدهم عیسوی. عبدالرحمن شاعر عوامی پښتو به اوزان ملی پښتو حماسیاتی دارد. وی در نواحی بلوچستان زندگی داشت ازوست:

یو جنگګ یی یو سر تیر

بیا لومړی راغی چو پیر

عبدالرحمن: از علما و نویسندگان حدود قرن سیزدهم هجری. عبدالرحمن در تنگی هشنغر سکونت میکرد. عالم علوم دینی و نگارنده پښتو بود. کنزالمصلی را به پښتو ترجمه داشت.

عبدالرحمن: از علمای دین و ناظران پښتو در اواخر قرن سیزدهم هجری زندگی میکرد. رساله ای در قواعد ابتدائی علم میراث را به پښتو نظم کرد، ازوست:

د میراث مال یی پښتو کړ

عبدالرحمن په دا بیتو کړ

عبدالرحمن (حکیم): حکیم عبدالرحمن کا کړ در ضلع پشین بلوچستان سکونت میکرد. از حکمت و طب قدیم بهره داشت حکیم نگارنده پښتو بود کتابی را بنام «د پښتانه خوږیونه» تألیف کرد، وی در سالهای بعد ۱۹۵۸ ع از جهان رفت.

عبدالرحمن زمینداوری: در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در زمینداور قندهار سکونت میکرد. شاعر عوامی و بدیعہ سرا بود ، به اوزان ملی پښتو و به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر سرود ، از اشعار اوست :

پروت دې لونگین پرځیگر
بوی یی ځی دمشک و عنبر

عبدالرحمن (سردار) : سردار عبدالرحمن بن سردار عبدالوهاب محمدزی به سال ۱۲۸۹ ق در فراه بدنیا آمد ، مدتی را در ایران و هند سپری کرد. زبانهای پښتو ، پارسی ، هندی و انگلیسی را میدانست. بزبانهای پښتو و پارسی شعر سرود. سردار عبدالرحمن در عصر امانی وظایف رسمی داشت به سال ۱۳۵۳ هـ ق در فراه وفات کرد اشعار پښتو وی درج صحایف طلوع افغان عصر امانی شده است .

عبدالرحمن (قاضی): قاضی عبدالرحمن در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در تورو از مضافات پښتونستان زندگی میکرد . قاضی شاعر و عالمی از قوم بابوزی سوات بود. افسانه دلپذیر را به پښتو منظوم تألیف کرد ، مجموعه اشعاریکه بطرز مقامهای هندی است از خود گذاشت و در ترجمه سیرالسا لکین حصه داشت ، ازوست :

دفرق آتش می کپه سینه مجمر
هریوه آه می دی دخولی جورې اخگر

عبدالرحمن (مولوی): مولوی عبدالرحمن در اواخر قرن سیزدهم هجری در محله ابازی مناطق پښتونستان سکونت میکرد . شاعر و نثر نگار

پښتو بود. چارچمن نوبهار منسوب به امير خسرو دهلوی را به نثر پښتو ترجمه داشت، اشعار مترجم نیز دران وجود دارد.

عبدالرحمن هزاروی: در اوایل همین قرن در هری پور ضلع هزاره پښتونستان سکونت میکرد. در حلقه های ادبی به عبدالرحمن هزاروی مشهور بود. بزبان پښتو شعر و نثر مینوشت. نگارشات و اشعار وی در جراید پشاور و نشرات قندهار طبع شده، ازوست:

نوی وار په چمن راغی نوي سپري باغ گلونه

نوی جوش دی په بلبل کی نوي دي خپاره سرونه

عبدالرحیم: از پیروان اخوند در ویزه ننگرهاری در حدود قرن دوازدهم هجری زیسته است عبدالرحیم شاگرد مکتب ادبی اخوند در ویزه می نماید. اشعار مذهبی وی در ملححات اکثر نسخ خطی مخزن الاسلام دیده شده، ازوست:

دغه هسی ښایسته بشرې شوې تورې خاورې

چی په ښایست یی مخی نه وودپسر لی گلونه

عبدالرحیم: از ادبا و شعرای اواخر قرن سیزدهم. در قصبه امان کوت علاقه رخر مردان سکونت میکرد. عالم علوم دینی و ناظم پښتو بود. آثار وی را مقدمه جزری، پنج گوهر، هفت هیکل، تذکره نویسان نوشته اند، ازوست:

کړی له اوړه بچ سلیم

خدایه را کړې ته امان

خدایه ما عبدالرحیم

له زواله دایمان

عبدالرحیم: شاعر منقبت سرا، در حدود قرن دوازدهم هجری

زیسته است. مناقب خطی وی در دست بوده، ازوست :

که، بی هر خو علم دیرو خو وستاد در غلام
موزه واره ستاد حکم را زی من یوکر و اعلام

عبدالرحیم: شاعر صوفی نواحی ننگرهار، وفاتنامه ملا نجم الدین

اخوند (متوفی ۱۳۱۹ هـ ق) را نظم نموده ازوست:

په زره زخمی عبدالرحیم شو په صورت کوز لکه د جیم شو
خکه گویا په دی ابیات شو چی دهلی صاحب وفات شو

عبدالرحیم: عبدالرحیم بن ملا قسیم گل خلیل مومند، در منطقه شاهی

پشاور بدنیا آمد. علوم رواجی را در منطقه کسب کرد عمرش را صرف تألیف و تدریس و مطالعه کرد. عبدالرحیم مدتی را در کاکرستان سپری کرد. و سرور المحزون شاه ولی الله دهلوی را بنام در المکنون به سال ۱۳۰۳ هـ - ق به نشر پښتو ترجمه داشت.

عبدالرحیم اخونزاده: ملا عبدالرحیم اخونزاده بن علی اصغر اخونزاده

بن ملا محمد صفا اخونزاده به سال ۱۲۳۸ هـ ش در کتیل مرکز لغمان بدنیا آمد. و به سال ۱۳۲۱ هـ - ش در همانجا رحلت کرد.

عبدالرحیم اخونزاده علوم رواجی عصر را آموخته بود بزبان پښتو شعر فکاهی میسرود فکاهیات وی هنوز هم در منطقه زبازند اهل ذوق است، از اشعار اوست:

ته چی دا عزت کوی عبدالرحیمه

نه به شی په تا میلمه بنی آدم

عبدالرحیم پوپلزی: مولانا عبدالرحیم بن عبدالحکیم پوپلزی به سال ۱۲۶۹ هـ - ش دریک فامیل علمی پشاور زاد. علوم متداوله را از اساتذۀ سرحد و هندوستان کسب کرد. بعد از عودت به وطن به افاضۀ علمی و سیاسی و بیداری مردم پرداخت. اخبار سرفروش را به نشر سپرد و بنیاد تحریک «بهارت سبها» را گذاشت. در ایام فعالیت‌های ملی و سیاسی به وقفه‌ها در محابس سیاه انگلیس سپری کرد. وی بانی شاعری شعوری در پشاور محسوب شده، بزبانهای پښتو و اردو اشعار و طنزستانه‌ای سرود. مولانا عبدالرحیم پوپلزی به سال ۱۳۲۳ هـ - ش وفات کرد.

عبدالرحیم (مولانا): مولانا عبدالرحیم به سال ۱۸۸۰ ع در ناحیه کلاچی دیرۀ اسمعیل خان بدنیا آمد، علوم رواجی را در منطقه آموخت. در یونیورسیتی پنجاب و اسلامیۀ کالج پشاور بحیث پروفیسور عربی ایفای خدمت کرد. در همین وقت کتابدار کتب خانۀ اسلامیۀ کالج و نگران خیبر مگزین بود. زبانهای پښتو، پارسی، عربی، اردو و انگلیسی را می‌فهمید بزبان پښتو پارسی، عربی و اردو صلاحیت نگارندگی داشت. از تألیفات وی: لباب المعارف العلمیه، عربی دکشنری. میزان اللسان، زبان دانی عربی روح الاجتماع، مکتوبات امام ربانی، اسلام و اشتراکیت نثر الاولسی و سید جمال الدین افغانی. مولانا به سال ۱۹۵۰ ع بدرود حیات گفت.

عبدالرحیم هوتک: از مشاهیر شعرای قدیم پښتو عبدالرحیم بن اتوملیزی بن سلطان از عشیرۀ ملکیار هوتک در حدود قرن دوازدهم هجری زندگی کرده است. عبدالرحیم در شبه بولان قلات بدنیا آمد.

مدتی را در عصر هوتکیان در شهر کهنه قندهار سپری کرد. بعد نظر به بعضی عوامل رهسپار بلادنی‌شاپور، تهران ورامین سمرقند گردید. مدتی را درین شهر ها بسر برد و در انجا اقامت گزید. در مفارقت وطن عزیز شعر سوزناکی سرود. دیوان نفیس و زیبای از خود به یادگار گذاشت. وی شاگرد مکتب ادبی رحمان بابا است از مطالعه دیوانش اقتدار و صلاحیت سخنوری وی خوبتر آشکار میگردد. ازوست:

راسه راسه ستا تر دواړو سترگو جار سم

هم تر مخ دی پروانه غوندي نثار شم

عبدالرزاق (شیخ): از ادبای خدایی خدمتگار در هزار خانی

پشاور سکونت میکرد بزبان پشتو شعر ملی و سیاسی میسرود و نثر اجتماعی مینوشت. شیخ در حدود ۱۳۴۰ هـ ش رحلت کرد، اشعار و نبشته های شیخ به شکل متفرق در نشرات سرحدی طبع شده ازوست:

پوخ مسلم شه ته عمل په قرآن وکړه

اغیار لوټ کړې غم ددین و ایمان وکړه

عبدالرسول: از معاصران احمد شاه بابا کبیر (۱۱۶۰-۱۱۸۶ هـ ق)

عبدالرسول در ماشور قندهار سکونت میکرد در عصر تیمور شاه نیز حیات داشت وی زبانهای پشتو، پارسی، عربی، اردو و کشمیری رامیدانست مدتی را در کشمیر سپری کرده تالیفات وی را «دیوان شعر، آزاد نامه و سفرنامه» تذکره نگاران یاد کرده اند. عبدالرسول شاگرد مکتب ادبی رحمان بابا است از اشعار اوست:

درسول په زړه یی نوی آتش بل کړ اوس نوزده له روغو خلقوو وتلم
عبدالرسول: شاعر مناجات سرا. در حدود قرن سیزد هم هجری
 زندگی داشته است مناجات خطی وی دیده شده ازوست:

په نسامه عبدالرسول یم چی زوکړی پی مشهوریم
 په صفت کی مشهوریم لا اله الا الله

عبدالرشید (ملا): ملا عبدالرشید بن سلطان حسین بن عبدالرحیم
 درلنگر ت چشم به جهان کښود، علوم و راجی را آموخت شخص عالم و فاضلی
 بارآمد کتابی رابه مثنوی پښتونام «رشیدالدین» به سال ۱۱۲۹ هـ ق نظم
 کړد. این اثر درنصاب تعلیمی دینی دهات وروستا تا اکنون شامل بوده،
 ازوست:

چی محکم په لمانځه اوسی له دنیا به ایمان یوسی
عبدالرشید (مولوی): از قاعده نویسان زبان پښتو، مولوی عبدالرشید
 درهمین قرن درتوابع پښتونستان سکونت میگرد زیانهای پښتو، پارسی
 عربی وارد رامیدانست شخص عالم ومؤلفی بود قاعده زبان پښتو را
 برای اردو زبانان تحریر کړد.

عبدالرؤف (طالب): در اوایل همین قرن در محله ډیری خیل از مضافات
 پښتونستان سکونت میگرد فالنامه قرآن عظیم رابه نظم پښتو تالیف کړد خود
 را طالب عبدالرؤف معرفی کړده، از اوست:

ما طالب عبدالرؤف ډیری خیلو کی معروف
 چی می وکړ ورته فکر ځکه ومی کړو دا ذکر

عبدالرؤف (میا گل): عبدالرؤف در شعر میا گل تخلص کرده فرزند

عبدالغزیز میاخیل به سال ۱۲۹۵ هـ ش در قصبه گلی گرام کنر خاص
بدنیا آمد علوم رواجی و دینی رادر منطقه کسب نمود ، طبع شعر داشت
به اوزان ملی پنبتو شعر گفت وی به سال ۱۳۳۵ ش رحلت کرد ازوست :

ستا ددیدار په نسیم زړه به زماشی تسلیم

بوی په میا گل که راشی ستاله گلزاره

عبدالزاهد: ملا عبدالزاهد از شاعران مشهور عوامی مناطق غزنی.

در شعر زاهد تخلص میکرد عبدالزاهد اندر در قصبه خواجه خیل «زرمه»
پکتیا بدنیا آمد در حوالی ۱۳۲۰ هـ ق در مربوطات غزنی رحلت کرد.
دیوان خطی اشعار وی دیده شده، عبدالزاهد به اوزان ملی پنبتو و طوز
کلاسیک شعر سرود، ازوست :

کله به راوړی دواړه لب شکرترین شیرین

زنه گبین دسین په شان خلیزی

عبدالستار: از مریدان نجم الدین اخونزاده (متوفی ۱۳۱۹ هـ ق)

عبدالستار در مزینه شینوار زندگی میکرد شاعر صوفی بود . اشعار دینی
میسرود خطبات منظوم وی ثبت گردیده، ازوست :

دچاره به شی ډیر بد دچابه ښه شی

یوه ورځ به عنقریب داسی غروشی

چی نن قبرته عاصی عبدالستار ځی

دیارانو کدی گورته وار په وار ځی

عبدالسلام: عبدالسلام بن پاینده محمد از پیروان و شاگردان مکتب

ادبی اخون درويزة ننگرهارى (۹۴۰-۱۰۴۸ هـ ق)، عبدالسلام به پیروی
سبک این مکتب منظومه های پنبتو دارد در ملحقات بعضی نسخ خطی مخزن
اشعاروی دیده شده، ازوست :

یوه ویی به درته وایم دصدیق دبزرگيې در رسول لسه جماعته
چی صدیق ووسر حلقه د اولیا و دغه لوی برخه موندلی له رحمته
عبدالسلام: از شعراى شیرین بیان پنبتو عبدالسلام در شهر قندهار
زندگی میکرد ایداغ را به شعر روان و سلیسن پنبتو ترجمه کرد. وی به
سال ۱۲۹۶ هـ ش رحلت نموده، ازوست :

ای چی ستاله غمه می پرزړه باندى لاله
آهوچشما نو ستا کړه شرمنده تېول غزاله

عبدالسلام: در حلقه های ادبی قندهار به عبدالسلام کرزی مشهور
است به سال ۱۳۰۰ هـ ق در کرز قندهار چشم به جهان کشود و به سال
۱۳۶۰ هـ ق رحلت کرد عبدالسلام به اوزان ملی پنبتو و به پیروی مقامهای
موسیقی هندی شعر سرود مجموعه اشعاروی «گنج الایات» نام دارد که تا
هنوز طبع نگردیده، اشعار متفرق وی در بهارجانان، گلزار محبوبان و گلزار
سیداحمد ضبط بوده رساله دیگر منظوم دینی وی «نشرح» نامیده میشود که
چاپ شده است، ازوست :

رنګین بشر دلبر دجلال تاج یی پر سر
عبدالسلام سراسر قربان تریا ری

عبد السلام آشیزی: ملا عبد السلام ولد ملا حبش ولد ملا برات به سال ۱۳۰۰ هـ در قصبه بباخه بلوچستان بد نیا آمده و به سال ۱۳۹۴ هـ ق از جهان رفت عبد السلام شاعر کثیر الکلام پنبتو ست. اشعارش ملی، وطنی، مذهبی و قسماً عشیقت اثر منظوم دینی وی بنام طلب مذهب و مجموعه اشعار ملی وی بنام سوسن چمن طبع شده در شعر اعلی حضرت غازی امان الله خان را مدح کرده است، از اشعار اوست:

پنبتانه می کره راوینس و پرنگی ته خورې وینی د کابل دانقلاب ما
عبد السلام کاموی: از شاعران فهیم و دراک پنبتو در اوایل همین قرن، زندگی وی تا سال ۱۳۳۵ هـ ق یقینی مینماید عبد السلام در مستالی کامه سکونت داشت شعر ملی و وطنی میسرود بعضی از چکامه های وی درج صحایف سراج الاخبار شده است، ازوست:

چی فقیر عبد السلام کامه وطن یم
اوسیدونکی مستعلی کی بنه مسکن یم

عبد الشکور: عبد الشکور بن حاجی محمد اسلم کاکر در توابع قلعه سیف الله از مضافات (پنبتونستان جنوبی) زندگی داشت. عالم علوم دینی و نثر نگار مذهبی پنبتو بود کتابی رابنام قانع البدع والشرو فی زیارت القبور» از عربی به پنبتو به سال ۱۳۵۶ هـ ق انتقال داد.

عبد الصمد (قاضی): از علما، خطیبان و شعرای قندهار، قاضی عبد الصمد به سال ۱۳۶۶ هـ ش در قندهار بد نیا آمد و به سال ۱۳۳۸ هـ ش رحلت کرد در نهضت ملی ویش زلمیان حصه داشت و درین نهضت به حبس کشانده

شد. وی بزبان پښتو وپارسی نظم و نثر مینوشت تذکره های پښتو احوال ویرا بیاوردند، ازوست :

چی محیطیې ټوله کوزوي څوک به یی ناکاپه فریاد سم
که معمار هرڅو قابل وي کوز اساس نه سی په باد سم

عبداللطیف (حافظ): شاعر ظریف عبداللطیف اخکزی دراو اخر قرن دوازدهم هجری در نواحی گلستان بدنیا آمد بعد به ماشور قندهار اقامت گزید. وی حافظ قرآن مجید و سرآمد فضلا و ظرفای عصر خود بود. وی بزبان پښتو شعر شیرین میسرود طبعش به ظرافت میلان داشت، مؤلف پته خزانه «قصه کوتاه» فولکلوری ویرا نقل میکند عبداللطیف در حدود (۱۱۴۱-۱۱۴۲ هـ ق) چهل سال داشت ازوست :

غوز ونیسی یارانو داداوش اوسوی قصه سوه

خورا ډیره خوژه سوه

عبداللطیف (قاضی): از مفسرین اوایل همین قرن عبداللطیف در گالوج سوات میزیست، تفسیری از قرآن عظیم را به سال ۱۳۳۹ هـ ق موسوم به تفسیر تیسیر نمود.

عبداللطیف (مولانا): از علمای متبحر دینی همین قرن. وی در نواحی مردان سکونت میکرد مدرسه ای را در هوتی بنانهاد وی مشغول تدریس و تألیف بود. رساله را بنام الدرالمکون شرح الفلک المشحون بزبان پښتو ترجمه و شرح کرد.

عبد اللطیف (هوتك): عبد اللطیف بن حاجی محمد اكبر هوتك در شهر قندهار سکونت میکرد علوم متداوله را آموخته بود. در گرامر پښتو مطالعه داشت. وی گرامر این زبان را نگاشت به سال ۱۳۲۹ هـ ش رحلت کرد.

عبد الظاهر: عبد الظاهر بن عبد الواحد اخونزاده نورزی در نواحی قندهار سکونت میکرد هفتاد و دو ملل را به پښتو منظوم ترجمه نمود. وی به سال ۱۳۴۵ ش از جهان رفت.

عبد العزیز فراهی: ملا عبد العزیز بن غلام محمود نورزی در توابع فراه دنیا آمد از بینایی محروم بود ولی طبع سرشار شعری داشت. به اوزان ملی پښتو اشعار زیادی سرود در منطقه به حافظ عبد العزیز مشهور بود. وی به سال ۱۳۴۰ هـ ش از جهان رفت، ازوست:

یار را خخه تللی پسی کازم ارما نونه
ربه هیخوک مه کی لکه ماداسی تاخونه

عبد العزیز (ملا): ملا عبد العزیز در قرقدان علاقه پاشمول سکونت داشت. شخص مجذوب و شاعر مذهبی بود زندگی وی اوایل همین قرن تخمین میگردد دیوان شعری در دست است، از اشعار اوست:

قوت کم سوبیا په خوله کی نسته داره
لاس می وانه خیست ددی دنیا له کاره

عبد العزیز (ملا): ملا عبد العزیز بن محمد شاه خان بن عبد الرحیم خان از مشاهیر علمی و ادبی عصر امانی بود در قریه حسن خیل سید آباد

وردك ميزيست. مدتي بحيث معلم ايفاي خدمت كرد بزبان پښتو و پارسي شعر سرود اشعارش قسماً ثبت گرديده وي به سال ۱۳۱۹ هـ ش بازندگي وداع كرد.

عبدالعزيز (مولانا): از نو سيندگان معاصر پښتونستان جنوبی (بلوچستان).

وی بزبان پښتو نثر مينوشت و مجله ای را بنام سبيل الرشاد نشر کرد در حدود ۱۹۷۲ ع رحلت نمود.

عبدالعظيم (حافظ): حافظ عبدالعظيم بن محمد روزی گنده اپور از شاعران مشهور وقادر الکلام عوامی پښتو بود. به سال ۱۲۴۹ هـ ق در کلاچی دیره اسماعیل خان بدنیا آمد و به سال ۱۳۲۱ هـ ق رحلت کرد شاعر عوامی پښتو بود به اوزان ملی پښتو شعر میگفت شاگردانی داشت و سبکش را اکثر شعرای منطقه پیروی کرده حافظ عظیم دیوان معتنمی از خود به یادگار گذاشت ازوست:

له خیاله مخ ته یی سور شال نیولی
جوړو جفا کړي له خپل یاره سره
پسه مادی کله دغه پال نیولی
رنځور دې کړمه له یو واره سره

عبدالعظیم رانی زی: عبدالعظیم رانی زی که در حلقه های ادبی

معاصر پشاور به عظیم بابا شهرت دارد به سال ۱۱۶۷ هـ ق در نواحی سوات بدنیا آمد. علوم رواجی را در تهکال پشاور کسب کرد. بعد از کسب دانش متداول مشغول تدریس بسود. عبدالعظیم طبع بی تکلف

شعری داشت و عالم متصوف و سالک بود . دیوان معروف شعروی در دست
است ، زندگی وی تا سال ۱۳۵۳ هـ ق می نماید . از وست :

به جهان چی ستادحسن کاروان پریووت
د هیبته پسه گسونو خزان پریووت
چی داستا بنکیلی گلشن یی په نظر شو
عندلیسب له محبته حیران پریووت

عبدالعلی اخونزاده : عبدالعلی اخونزاده بن عبد الخالق اخونزاده بن
عبدالرحمن اخونزاده از عشیرت پانیزی قوم کاکر به سال ۱۲۸۹ هـ ق
درخانوزی از مناطق کاکرستان چشم به بجهان کشود. علوم رواجی
وفنون ادب و بلاغت را در منطقه آموخت از علمای جید قندهار کسب
فیض نمود در فنون بلاغت و ادب شهره آفاق گشت و عالم نامداری بارآمد
عبدالعلی بزبانهای پښتو، پارسی شعر شیوا و سلیس سرود . شعرای بعدی
ویرا خوشحال خان «کاکر ها» نامیده اند عبدالعلی اخونزاده در حلقه های علمی
و ادبی به علامه عبدالعلی شهرت داشت درزند گیش کارهای مهم علمی
و دابی را انجام داد علامه کتابخانه بس مغتنم در منزل داشت که نوادر
از مخطوطات پښتو ، پارسی و عربی دران یافت میشد این عالم شهیر و شاعر
توانای پښتو به سال ۱۳۶۴ هـ ق قرین رحمت ایزدی گشت مجموعه کسوجک
اشعار علامه بنا م «شاخ گل» طبع شده از وست :

ژړه بڼه گرم په در بار کی د خوبانو
نه یی کړم گلگونه په شراب دسرولبانو

عبدالغفار: از نگارندگان مذهبی و شرعی دینی پښتو عبدالغفار در

حدود ۱۲۶۰ ق در توابع قندهار زیسته است. مبادی علوم دینی را می‌داند

بزبان پښتو نثر و نظم مینگاشت بیتی از هجویات او:

ای اخونده نیک خصلته نیک رفتار

زه له تاسره اخلاص کرم بی اختیار

عبدالغفار: شاعر از انواری باجور در حدود قرن سیزدهم هجری

زیسته است. دارمستر مستشرق درهار و بهار و مدون بهار نروزی درین

مجموعه غزلیات ویراضبط میکند، ازوست:

هلهکه چیری ونه کری زما دخینی خیال

دادامی غواری مال

عبدالغفار (قاضی): از مؤلفین و نگارندگان قرن سیزدهم هجری

قاضی عبدالغفار در محله کلاچی دیره اسماعیل خان میزیست «انشاء کلاچی»

از تألیفات اوست. این انشا بخشی پهارة پښتو نیز دارد.

عبدالغفار هوتک: از پیروان مکتب ادبی رحمان بابا. عبدالغفار هوتک

از احفاد خاندان حاجی میرویس هوتکی است. در عهد زمانشاه (۱۲۰۷)

۱۲۱۶ هـ ق) در سیوری قلات زندگی داشت، دیوان شعر و رساله مزارات

غزنه و تاریخ هوتکیان از تألیفات منظوم وی در دست است، از اشعار اوست:

په افغان کی شاعران تر حساب تیر دي

عبدالغفار دی در رحمان شاعر نایب

عبدالغفور (اخون سوات): عبدالغفور صافی که به اخون سوات

شهرت دارد. از مشاهیر صوفیه و مشایخ سخنور و مبارز افغانستان در قرن سیزدهم هجری. اخوند سوات در مجاهدات علیه انگلیس هاحصه داشته وی علاوه از ما اثر حربی و ملی سخنور پښتو بود مثنوی وی ضم یکی از نسخ کتر السالکین (محموظ کتبخانه خطی کابل) در دست است اخوند به سال ۱۸۷۷ع رحلت کرد در حلقهٔ مردیدان وی ادباء و شعرای پښتو موجود بود. که همهٔ آن درین زبان نگارشاتنی دارند.

عبدالغفور (ملا): ملا عبدالغفور بن نعمت الله به سال ۱۲۸۶هـ ش در قصبهٔ

کتبل مرکز لغمان بدنیا آمد و به سال ۱۳۵۱ش رحلت کرد وی عالم علوم دینی در علم میراث مطالعهٔ خاص داشت، رسالهٔ «بیع» به نشر پښتواز تالیفات اوست.

عبدالغنی: شاعر حماسه سرا. در اوایل همین قرن در توابع پښتونستان

سکونت میکرد به اوزان ملی پښتو شعر حماسی سرود و اقعات جنگهای افغان و انگلیس را نظم نمود حماسیات وی ضبط شده، ازوست:

زه عبدالغنی یی تل صفت کومه

د عابه تل په هر ساعت کومه

صفت یی کوم چی خومی ژوند

کارونه گوره د خاوند

عبدالغنی کاسی: عبدالغنی ولد ملا شیرخان کاسی در دارالامان ملتان

زندگی میکرد. ناظم، خطاط و طالب العلم دینی بود. تا سال ۱۱۴۲هـ ق

حیات داشت بیانات افغانی را در دو جلد فراهم آورده و نسخ مخزن به خط وی دیده شده منظومه های ملا عبدالغنی نیز در دست بوده از اوست:

فقیر عبدالغنی مختصر بیان ویلی

پسر گناه او پسر تقصیر دی

عبدالغنی (سلیمان خیل): از شاعران عوامی ادب پښتو، در حدود ۱۱۸۶

ه ق در قید حیات بود به آهنگهای ملی پښتو شعر گفت عبدالغنی در توابع کتو از غزنه مسکون بود، از اوست:

ناصره د تا تللی ډیره لوی نوم دي

ناصره هغه بیده اسماعیل دې کوم دی

عبدالقادر خان: خان بهادر عبدالقا در خان به سال ۱۸۴۸ ع در موضع

جنده منطقه سوا بی مردان بد نیا آمد و به سال ۱۹۳۷ ع رحلت کرد، در زمان استعمار انگلیس مناصب رسمی داشت، طبع شعری وی موزون، به آهنگهای ملی پښتو چکامه هایی دارد، از اوست:

ولاردی اسرافیل د عرش په خوا کی ثناخوان

شپیلی یی ده په خوله کی منتظر دی د فرمان

عبدالقادر خان خټک: از نغز سرایان بزرگ، مؤلفین و مترجمین زبیر

دست و شعرای طر از اول پښتو. عبدالقادر خان به سال ۱۰۲۶ ه ق دراکوړه خټک از صلب پدر ادب پښتو خوشحال خان خټک بد نیا آمد زندگی وی تا سال ۱۱۲۵ ه ق یقینی می نماید، عبدالقادر خان از پیروان مکتب ادبی

خوشحال خان است. شعروى مضامین عشقی، اجتماعى و اخلاقى را دربر مىگیرد و در طریقهٔ نقشبندیه طى طریق مىکرد وى بزبان پښتو نظم و نثر نوشت دیوان نفیس شعر، ترجمه یوسف زلیخا، چهل حدیث، ترجمه قصیده برده، ترجمه گلستان سعدى، نصیحت نامه وى در دست بوده مستر را ورتبى انگلیس آثار ویرا (۶۰) جلد قلمداد میکند، ازوست :

باران اورېزي خټخواکى څاڅى
نسیم را والوت سنبل پرې ناڅى
اسباب د عیش واره موجود دى
ساقى ته گورو چى دى راپاڅى

عبدالقادر (قاضى): قاضى عبدالقادر مشهور به «قاضى قادرو» فرزند فضل قادر بن قاضى حسن. از ارکان کشورى و لشکرى دربار امیر شیرعلی خان بود. بدربار امیر و طیفهٔ سکر تربیت لشکرى داشت زبانهای پښتو، پارسی اردو و انگلیسى را میدانست در نهضت ادبى عصر شیرعلی خان حصه داشت در ترجمه اصطلاحات عسکرى بزبان پښتو سهم فعال گرفت اما با آنهم وى از جواسیس بس خطرناک انگلیس بدربار کابل بود.

عبدالقادر ملا: ملا عبدالقادر بن حکیم اخونزاده درگوشته ننگرهار سکونت میکرد، طالب العلم علوم دینى و شاعر عوامى پښتو بوده سال ۱۳۵۰ ش از جهان رفت اشعار وى شکل شفاهى دارد، ازوست :

تور لونگین دې له سینی سره په جنگ و
دانه لاچى لونک و گونگر و دې کاوه شور

عبدالقادر (مولانا) : از نثر نگاران برجسته و خدمتگاران صادق زبان

پنتو مولانا عبدالقادر بن سید ابو ذر به سال ۱۹۰۵ ع در تحصیل سوایی بدینا آمد تحصیلاتش را در اسلامیه کالج پشاور و پوهنتون علیگڑ بیابان رساند. زبانهای پنتو، اردو و انگلیسی را می فهمید بزبانهای پنتو و اردو قلم فرسایی میکرد، وی در ابتدا بحیث معلم داخل ملازمت رسمی گردید بعد هادر زمان سلطه استعمار انگلیس و حکومت استعماری بعدی وظایف مختلفی داشت و مدتی هم مجله «نن پرون» را در دهلی نشر میکرد مولانا در اخیر عمر رئیس اکادمی پنتو پشاور بود، درین پست خدمات بس ارزنده باین زبان کرد و احساس وی درباره ترقی و پیشرفت این زبان قابل قدر است مولانا بزبان پنتو نثر مینوشت. شیوه نگارش وی گوارا و مقبول بوده مجموعه مقالات وی بنام «دفکریون» طبع شده، وی به سال ۱۹۶۹ رحلت کرد.

عبدالقاسم : از معاصرین عبدالقادر خان خټک (۱۰۶۲-۱۱۲۵ ه ق)

عبدالقاسم شاعر غزلسراست مؤلف ورکه خزانہ احوال و اشعار ویرا در جلد دوم این کتاب ضبط کرده ازوست :

خوبن ببی په آوازیم چی فریاد عبدالقاسم کا

خټکه ببی داهسی شان افگار ساتم همیش

عبد القدوس : از شعرای دور مغلی هند عبدالقدوس در پشاور میزیست

رباعیات شیوای ویرا مولف ورکه خزانہ در جلد دوم این کتاب ضبط نموده ازوست :

هز گوره به بنه ووکه پیدانه وی

خه غم همدی عبدالقدوس دی

عبدالقدیر: عبدالقدیر بن عبدالمجید اخونزاده به سال ۱۲۸۰ هـ ق

در قصبه ملکانه کامه بدنیا آمد و تا سال ۱۳۲۰ هـ ق در قید حیات بود. وی شخص طالب العلم و از علوم رواجی عصر بهره داشت صرف نحو منطق و معانی را به شاگردان تدریس میکرد عبدالقدیر در طب قدیم نیز دست داشت و بزبان پښتو به اوزان ملی شعر سرود، مؤلف جلد سوم پښتانه شعرا احوال ویرا ضبط میکند ازوست:

بی سببه خوف اخیستی یی عبدالقدیره ته

غشی په شان وړك شه په هغه نبی سرور پی

عبدالقیوم: از پیروان سبک محمد گل فقیر (حدود قرن دوازدهم

هجری). عبدالقیوم باین سبک مناجاتهای دارد. بعضی نسخ خطی اشعار ویرا ضبط کرده، ازوست:

عبدالقیوم دستا مرید دی هم غلام زر خرید دی

راکره لاس د خدای دپاره

عبدالقیوم: طالب علمی از ناحیه شلگر غزنی. در علوم رواجی

عصر مطالعه داشت. در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در قید حیات بود. از حکمت و طب یونانی نیز بهره داشت. بزبان پښتو شعر مذهبی سرود. و بزبان پارسی نیز طبع آزمایی کرد، ازوست:

جرس په لوی آواز زغیزی کاروان سهار دي روانیزي
غافله پاڅه بیداري کوه ذکر ثنا دلوی باري کوه

عبدالقیوم: عبدالقیوم بن محمد صاحبزاده بن مراد علی صاحبزاده در اواخر قرن سیزده در يك خاندان فضل و دانش کامه ننگرهار پابعرصه وجود گذاشت. واز اندیشه های علمی وروحانی وادبی اسلافش فیض برد. رثای پدرش را (۱۳۵۱ ه ق) سروده است. مؤلف جلد چهارم پښتانه شعراء همین مرثیه را با احوال وی ثبت نموده، ازوست:

دقیوم په خوله دچا کله باور شیی
خریدار دجواهرو چی عدم شو

عبدالکریم: از شعرای عوامی پښتو. در حدود ۱۳۰۰ ه ق زیسته است. در یکی از قطعات منظوم خود را از محله «شکرو» معرفی می دارد چکامه های خطی وی در دست بوده ازوست:

په ډیرو شاعرانو به جاری کړم خپل کلنگ که نهوی راله ننگ
«شکرو» می دی وطن په ماشه تنگ مړي دگور یم
عبدالکریم: در باندۀ چپلیار میزیست شاعر عوامی پښتو بود. به اوزان ملی پښتو شعر میگفت و قصص مذهبی وخیالی نظم میکرد. اشعار ویرا عوام به یاد دارند عبدالکریم بین سالهای ۱۲۹۶ - ۱۳۰۰ ه ق رحلت نموده است.

عبدالکریم: از شعرای طراز اول ادب عوامی پښتو. عبدالکریم سادسی در توابع مرکز لغمان سکونت میکرد. به اوزان ملی پښتو اشعاری

از وی باقیست. عبدالکریم در زبان پارسی نیز طبع آزمایی کرد،
مجموعه اشعار وی در هر دو زبان در دست است. سال رحلتش را
۱۳۱۰ ش گفته اند.

عبدالکریم: شاعر مذهبی و قصه پرداز حدود قرن دوازدهم هجری.
قصه تمیم انصاری را به سال ۱۱۵۸ ه ق به مثنوی پنبتو نظم کرد، ازوست:

په نامه عبدالکریم یم خاکپای دهر فقیر یم
زر سل اته پنخوس شوی وو دهجر اوس

عبدالکریم: از شاعران قصه پرداز. در حوالی قرن نوزدهم عیسوی
زندگی داشت. قصه محبوبا و جلالت از یادگارهای ادبی اوست:

په عزت سره داخل په خپل وطن شوم
خای په خای مبارکی شوه په روان کی

عبدالکریم: مولانا عبدالکریم از شاعران عوامی پنبتو. در محله
«سترانی» زندگی داشت در شعر از پیروان حافظ عظیم گندهاپوری
(متوفی ۱۳۲۱ ه ق) معرفی شده است.

عبدالکریم: از شعرای عوامی پنبتو در ناحیه «کندهو» از مضافات
پنبتونستان سکونت میکرد. به اوزان ملی پنبتو شعر میگفت. در شعر از
پیروان حافظ عظیم گندهاپوری (متوفی ۱۳۲۱ ه ق) بود.

عبدالکریم دولشاهی: از اعضای انجمن پنبتو عصر امانی.
عبدالکریم دولشاهی در تهیه کتب و مواد به این مؤسسه دست داشته است.

عبدالکریم غزنوی : عبدالکریم ولد ملا امام گل اخونزاده مرانی در عصر امانی (۱۹۱۹ - ۱۹۲۹ ع) در توابع غزنی میزیست. شاعر قصه سرا بود. قصه ورقه گلشاه از تألیفات اوست:

زه عبدالکریم دتولو دامنگیریم

چی دوستان دمحمد دی دلپذیر

عبدالکریم صاحبزاده : عبدالکریم صاحبزاده فرزند مهتر موسی

صاحبزاده به سال ۱۲۵۵ ق در نواحی قندهار بدنیا آمد. از علمای عصر علوم رواجی را آموخت. شهرت علمی و روحانی کسب کرد. از دربار امیر حبیب الله معاش مستمری می گرفت. در تدوین سراج التواریخ با فیض محمد هزاره معاونت نمود، وی بزبانهای پشتو و پارسی شعر میگفت. اشعار وی ثبت شده صاحبزاده در سالهای ۱۳۲۷ - ۱۳۲۸ ه ق رحلت کرد، ازوست:

چی دی بدرد ناخن حلال په سرکړ لمرله شرمه مخ په خای دمازیگر کړ
شمشاد قدچی دی په باغ کی سررالورکی سرو سر د سلامی په زانوورکړ

عبدالکریم کاکړ : از علمای مشهور قندهار. عبدالکریم کاکړ به

سال ۱۱۵۱ ه ق در نواحی قندهار بدنیا آمد، در علوم شرقی، فقه و اخلاق مطالعه و مرور کافی داشت وی کتاب عین العلم عربی را به پشتو منظوم ترجمه کرد. غزلیات دیگری نیز از وی دیده شده. عبدالکریم به سال ۱۲۳۵ ه ق رحلت نمود، ازوست:

دښه خوی گټه ده ډیره له گټلو تراند تیره

هغه څوک چی اخلاقی وی دهغه نوم به باقی وی

عبدالکریم (ماستر): افسانه نگار مشهور و مستعد عبدالکریم مشهور

به « ماستر کریم » فرزند منتظر خان به سال ۱۹۰۸ ع در محله اتمانزي بدنيا آمد. تحصيل ابتدائی را در منطقه بپايان رساند. وجهت کسب دانش بيشتر به جامعه اسلاميه دهلی شامل شد، پس از فراغ بحیث معلم داخل خدمت گرديد. در مبارزات ملی و سياسی سهم گرفت و بارها بزندان رفت و از همکاران نزديک فخر افغان جناب خان عبدالغفار خان بود. ماستر بعد از فعاليت های ممتد سياسی و ادبی به سال ۱۹۶۱ ع رحلت کرد. وی نشر نگار برجسته زبان پښتو بود. مقالات سياسی و اجتماعی وی در نشرات پشاور طبع شد. مجموعه افسانه های وی بنام «خولی گلونه» نیز مطبوع است.

عبدالکریم (میا): میا عبدالکریم ولد میا الله بخش، از مشاهیر

صرفیه و روحانیون سخنور افغانستان در اواخر قرن دوازدهم هجری. وی در منطقه الیشنگ لغان سکونت میکرد. شخص عالم و روحانی بود. حلقه مریدان و شاگردانی داشت. شهرت روحانی وی هنوز هم در منطقه باقیست. میا به سال ۱۲۰۷ ه ق رحلت کرد. و در اقامتگاه هش «دیره میا صاحب» دفن گشت. زیارتگاه وی مطاف عامست. وی شاعر سالکی بود. چکامه های متفرق مذهبی وی در دست بوده، ازوست :

خه عجب باغ و دسرو گلو پرې خزان ولگید
بلبلی لارې په ژړا گډ پرې سوزان ولگید

عبدالله: در عصر اکبر (۹۶۳ - ۱۰۱۴ هـ ق) در حواشی سواحل
اباسین و کوهسار پښتونخوا سکونت میکرد. اخوند درويزه ننگرهارى
مینگار: عبدالله بن رکن الدین شاعر زبان پښتو بود. ابحات تصوف
منظوم کرد و تابعین زیادی در آن صفحات داشت.

عبدالله: از ناظران و خطاطان اوایل همین قرن. عبدالله در مضافات
قندهار سکونت میکرد زندگی وی تا سال ۱۳۳۰ هـ ق یقینی است. منظومه
های دینی و نسخ خطی پښتو به خط وی دیده شده، ازوست:

هر حاجت زما پوره کی
زه عاصی یم هر گناه می مغفوره کی

عبدالله: از شاعران حماسه سرا. در حدود قرن نهم عیسوی در نواحی
پښتونستان سکونت میکرد دار مستتر مستشرق حماسیات ویرا ضبط کرده ازوست:
نامه می عبدالله ده دمنان خان یمه نوکر
کمنري یی دی افسر

عبدالله: از شعرای حدود ۱۳۰۰ هـ ق. عبدالله شاعر از نواحی
پښتونستان به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر سرود. اشعار ویرا
جشن نوروزی ضبط کرده ازوست:

وکره زاري چی خلاص شی له عذابه
پورته کره سترگی له خوابه

عبدالله: عبدالله ولد از وجان در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در نواحی گوریك كنر

زندگی داشت به اوزان ملی پښتو شعر گفت. اشعار وی شکل شفاهی دارد، از وست:

عبدالله جانہ داشنا غیزي ته تلل غواره

دمحبوبی په غم کی جلات خان و نا

عبدالله: از رجال علمی و ادبی در بار احمد شاهی (۱۱۶۰ - ۱۱۸۶

هـ ق) بزبان پښتو نظم و نثر مینگاشت. فتاوی احمد شاهی (نثر پښتو)

از تألیفات اوست، در مقدمه منظوم کتاب از «احمد شاه در دران» مدح

نیز نموده است. در وصف شاه گوید:

مسمی په عبدالله یم دعا گوی دخپل پادشاه یم

الهی عمر یی ډیر کړې دشمنان یی واره زیر کړې

له مشرقه تر مغربه له شماله تر جنوبه

بادشاهت یی په نصیب کړې دشمنان یی بی نصیب کړې

عبدالله دوتایی: از شاعران معاصر پښتو. عبدالله دوتایی به سال

۱۲۶۸ هـ ق در شلگر غزنی بدنیا آمد. به سال ۱۳۴۷ ش چشم از جهان پوشید

اشعار عشقی دینی و اجتماعی سرود مجموعه اشعار وی در دست بوده از وست:

شروع کړې می په اسم دمولا ده

په کتاب می تحریر کړې بسم الله ده

عبدالله شاه: در مازاره از توابع پښتونستان سکونت میکرد. از نثر

نگاران پښتو بود. نبشته های اجتماعی، سیاسی و ملی وی در نشرات

پشاور طبع شده در حدود ۱۳۸۷ هـ ق بدرود حیات گفت.

عبدالله غزنوی: از مفسرین و علمای دین. خیرالله پشاورى در مقدمه

خیر اللغات مینویسد که عبدالله غزنوی تفسیر حسینی را بزبان پښتو ترجمه داشت.

عبدالله قصوری: عبدالله بن عبدالحق خیشکی به سال ۱۰۴۳ هـ ق

در ناحیه قصور پنجاب بدنیا آمد. در حلقه های صوفیه به عبدالله قصوری

خیشکی شهرت دارد. وی ۲۳ سال مصروف کسب دانش بود. بعد از

تحصیل و قتش را صرف تدریس و تألیف کرد. تألیفات وی به ۵۲ جلد

میرسد. از تألیفات مهم وی که در حلقه تصوفی مملکت شهرت کسب

کرده، شرح الف نامه پښتو کریمداد مسمی به «شرح کلمات وافیات»

است. عبدالله تا سال ۱۱۰۶ هـ ق در قید حیات بود.

عبدالله (مولانا): مولانا عبدالله، از شعرای صاحب دیوان پښتو،

در نوشهر پشاور زندگی کردی و از مطالعه دیوان وی بر می آید. که

شاعر متألم و متأثرست. مردم و اجتماع خود را هیچگاه فراموش نه نموده

ازوست:

جوړوي سترگی په زړه کی دالفت برج نړوي غماز موزي دمحبت برج

عبدالله (نورزی): از شعرای عوامی قندهار. عبدالله نورزی در

حدود ۱۳۰۰ هـ ق در نواحی ارغنداب زندگی میکرد. واز شاعران طراز

اول عوامی پښتو محسوب شده، ازوست:

زه په تا مین یسم تا خون می دی صنمه

خوژ می دی زرگی درپسی مرمه

عبدالله نورزی: عبدالله شاعر از قوم نورزی به سال ۱۲۶۴ ش در مضافات سپین بولدك قندهار بدنیا آمد. و به سال ۱۳۳۹ ش در همانجا رحلت کرد. وی شاعر عوامی پښتو بود. به اوزان ملی شعر میگفت. اشعار وی مضامین عشقی، حماسی و مذهبی را حاوی بوده، دیوان کوچك شعری از وی باقیست، از طبع اوست:

دوطن څخو ز می تر بل گنستان خوښ دی
تر پر دی مانی می غردافغان خوښ دی

عبدالمجید کاکر: مولوی عبدالمجید کاکر، به سال ۱۲۲۶ هـ - ق در قندهار بدنیا آمد، و از ارکان خانواده علمی علامه حبیب الله کاکر بود. مولوی از علامه موصوف استفاده علمی کرد، فقه منطق و سیرا مطالعه نمود، سیرت نبوی صلعم را به سال ۱۲۹۶ هـ - ق به مثنوی پښتو نظم داشت، ازوست:

پر خپل خدای ښه اعتماد
توکل یی و، بنیاد

عبدالمجید (مولوی): مولوی عبدالمجید پشاورى، از عالمان دینی مفسرین و محدثین است، قاضی خیرا لله در مقدمه خیرالبلغات از مولوی عبدالمجید پشاورى بحیث مؤلف و شاعر پښتو نام می برد.

عبدالمستعان (قاری): مجاهد ملی، نویسنده و شاعر پښتو، قاری عبدالمستعان در اوایل همین قرن در اکبر پور پشاور میزیست، خامه و شمشیر را در راه آزادی وطن علیه انگلیسها استعمال کرد، وی عالم علوم

دین بود ، در تجوید و علم قرائت معلومات کافی داشت بزبانهای پښتو و پارسی شعر گفت ، به سال ۱۳۵۳ - ق در غازی آباد «سورکمر» رحلت نمود ، و در همانجا مدفون گشت ، مؤلف جلد چهارم پښتانه شعراء احوال و اشعار ویرا ضبط مینماید ، ازوست :

شهیدان مونزه له ظلمه د فرنگ یو
په سرو وینودخیل دین ټول لاله رنگ یو

عبد المنان : ملا عبدالمنان یوسفزی مشهور به «غویی» از شاعران عوامی بذله سرای پښتوست ، در تحصیل سوایی پشاور سکونت میکرد ، به اوزان ملی پښتو شعر گفت ، در سالهای بعد از ۱۹۶۰ به کبر سن وفات کرد .
عبد المنان : از شعرای عوامی پښتو ، در موضع اسمعیله از مضافات پښتونستان سکونت میکرد ، مرحوم الله بخش یوسفی غزنوی در یوسفزی افغان از عبدالمنان بحیث شاعر دور گذشته یاد میکند .

عبد المنان (مولانا) : از ارکان حزب خدایی خدمتگار و شاعر پښتو ، مولانا عبدالمنان یوسفزی در «نظر کلی» توابع پشاور سکونت میکرد ، اشعار ملی و وطنی سرود ، در سالهای بعد از ۱۹۶۰ رحلت کرد ، چکامه های وطنی و ملی وی درج صحایف مجله پښتون شده است ، ازوست :

لاس به له هغو ورکړو چی کړی خدمت د وطن
بیا چی په چا کی دی بی شانه محبت د وطن

عبد النبی بیتنی : ملا عبدالنبی ولد محمد اسمعیل بیتنی در حدود قرن سیزدهم هجری ، در ذاکر قندهار سکونت میکرد ، شاعر صوفی منش

بود، در شاعری از رحمن بابا پیروی نمود، و از شاگردان این مکتب ادبی محسوب میشود، دیوان مردفی از خود باقی گذاشت، مؤلف جلد دوم پښتانه شعراء احوال ویرا ضبط کرده اند، از اوست :

نیک و بد سره څرگند دی فهم و کړه
ای نښې حبش څرگند دی له پټانه

عبدالواحد لکنه خیل : از همکاران و اعضای مرکز پښتوی عصر امانی بود، در جمع آوری و تهیه مواد موسسه معاونت مینمود، و در تألیف و تدوین کتب حصه گرفت.

عبدالواسع : از علمای فکور، و دانشمندان مبارز افغانستان در اوایل همین قرن، مولوی عبدالواسع بن مولوی عبدالرؤف کا کر قندهاری، در عصر امانی رئیس انجمن پښتو بود، و در تدوین کتب آن انجمن حصه داشت وی بزبانهای پښتو و پارسی نظم و نثر مینوشت و پښتوی ناب را به سلاست مینگاشت اشعار متفرق وی در دست است آثار مستقل وی از تفسیر پښتو و حکمت اسلامی (بزبان پارسی) نام برده اند. مولوی به سال ۱۳۰۸ هـ - ق به امر بچۀ سقو شهید گشت.

عبدالودود : قاضی عبدالودود متخلص به اسیر در همین قرن در اکوړه خټک میزیست، طبع شعر داشت، به طرز کلاسیک غزل میگفت، از اوست :

مچنون د بیابان دی، نښې سرو بی سامان دی
ا سیرد پښاور دی په هند چی مسافر دی

عبدالودود : ناظم و خطاط حدود و اوایل همین قرن، نسخ پښتو به خط وی

دیده، شده منظومات عبدالودود نیز ضم نسخ بوده است، از منظومات اوست :

زد کاتب عبدالودود یسم دا می شان

مغفرت غواړم له رب قادر سبحان

عبدالودود : عبدالودود ستريانی، از شاعران عوامی پښتوست، در توابع

قندهار سکونت میکرد، به اوزان ملی پښتو و طرز کلاسیک شعر سرود،

به سال ۱۳۴۰ هـ - ق رحلت کرد، ازوست :

زلفی دسته، خوله دی پسته لبدی شورونه کوی

چشمان تورکان بیر غ بسته، ظلم جبرونه کوی

عبدالودود (میرزا) : از نثر نگاران مناصر پښتو، میرزا عبدالودود هوتک

در نواحی قندهار سکونت میکرد، در علوم رواجی عصر مطالعه داشت،

بزبان پښتو نثر مینوشت، مقالاتش در طلوع افغان نشر گردیده است وی

به سال ۱۳۲۸ هـ - ش از جهان رفت.

عبدالوهاب : از شاعران سنجیده گوی ادب عوامی پښتو. در نواحی

مقر غزنه زیسته است، به آهنگهای ملی پښتو شعر سروده، غزلیات نابی

درین اوزان دارد، نمونه غزل وی در دست بوده، ازوست :

بیه یی حضرت کو، زیری گل و په دنیا باندی

ده ویل پیغمبر یم قیمت مه اخلی په ما باندی

عبدالوهاب : از شعرای صاحب دیوان پښتو، عبدالوهاب اخکزی در

حدود ۱۲۸۰ ق در مضافات قندهار میزیست. دیوان مردف شعر را از خود

بجا گذاشت، در اخیر دیوانش غزلیات پارسی نیز دارد، ازوست :

اوس صفت دخیل آبا کرم
عرض بیگی و دبادشاه

عبدالوهاب : از شاعران قدیم پښتو، در نواحی پښتونستان زیسته است
میا حبیب گل کا کاخیل (متوفی ۱۳۰۵ هـ - ق) اشعار عبدالوهاب را درج
بیاضش کرده است.

عبدالوهاب : عبدالوهاب فرزند ولی محمد در اواخر قرن سیزدهم
هجری، زندگی داشت، ناظم مذهبی و طالب العلم علوم دینی بود، کتاب
نا معلوم الاسمی از وی باقیست، که در تألیف آن از بحر العلم بیشتر استفاده
برده است غزلیات عارفانه و اخلاقی عبدالوهاب نیز ضم این اثر است،
کتاب باین بیت آغاز میگردد :

کل ثنا په الله بنایی
چی ثنایی هر خیزوایی

عبدالوهاب : از ناظران حدود قرن سیزدهم هجری، مناجاتها و مناقب
منظوم عبدالوهاب را بعضی از نسخ خطی پښتو به ما رسانیده، ازوست :

عبدالوهاب بنده فقیر دی په دنیا کی ډیر حقیر دی
دی خادم دلوی پیر دی زما پیر غوث الاعظم دی

عبدالوهاب : از اعضای مرکه پښتو عصر امانی عبدالوهاب در کاهه
ننگرهار زاد، علوم رواجی عصر را در هندوستان کسب کرد، در عصر
غازی امان الله خان دوباره به وطن عودت نمود مدتی عضو انجمن پښتو

بود، بعد مدیر معارف ننگرهار بود، به سال ۱۳۰۳ هـ ش وفات نمود وی در تدوین و تألیف کتب مرکه پښتو حصه داشت مقدمه گرامر را ورته‌یی مستشرق را ترجمه کرد. عبدالوهاب (مولانا): از نثر نگاران معاصر پښتو. مولانا عبدالوهاب در قصبه بایزی خرکی مردان سکونت میکرد علوم متداوله را در هندوستان کسب نمود با مسایل سیاسی منطقه علاقه میگرفت نبشته‌های وی در نشرات پشاور طبع شده، مولانا در حدود ۱۳۷۷ هـ ق بازندگی وداع کرد.

عبید: از معاصران عبدالقادر خټک (۱۰۶۲-۱۱۲۵ هـ ق) عبید از غزلسرایان ادب کلاسیک پښتو ست کلامش متانت و سلاست خاصی دارد، غزلیات متفرق وی در دست بوده مولف ادبی ستوری، در جلد اول این کتاب احوال عبید را با نمونه شعر ثبت نموده از وست:
 خو قبول نه کری په زړه دهجران اور دوصلت په جام به کله شی میخور
عبیدالله: از شعرای حدود قرن سیزدهم هجری، عبیدالله مرید عالم گل شینواری بود از سلوک و تصوف بهره داشت غزلیات عارفانه و عشقی سرود جامع بهار گاشن غزلیات عبیدالله را ضبط کرده از وست:

د عبیدالله طوطی د خاطر گوره

تل غزبیزی ستاد و صف په خبرو

عبیدالله: از ناظران مذهبی پښتو در حدود قرن سیزدهم هجری زندگی داشت ناظم و خطاط بود نسخ خطی پښتو به خط وی دیده شده منظومه‌های مذهبی وی نیز در دست است، وی تا سال ۱۲۲۸ هـ ق در قید حیات بود از وست:

مناجات اوس کاتب کاندی که قبول یی رب و کاندی
 د کاتب نوم عبیدالله دی طمع دار دیر له الله دی
عبیدالله اخونزاده: ملا عبیدالله ولد ملا انسکو اخوند ترغری کا کر از
 علمای دین و ناظران و خطاطان حدود قرن سیزدهم هجری ، عبیدالله اخونزاده
 در قندهار سکونت میکرد، زندگی وی تا سال ۱۳۳۷ هـ - ق یقینی مینماید ،
 نسخ خطی پشتو به خط وی دیده شده ، منظومه های وی نیز در دست است .
عبیدالله الکوزی: عبیدالله بن عبدالجلال بن محصریان بیانزی الکوزی
 در حوالی قرن سیزدهم هجری در مضافات قندهار سکونت میکرد، شاعر
 پشتو و عالم علوم مذهبی بود، بر علوم دینی احاطه کامل داشت ، کتابی را
 بنام محبوب الصالحین به سال ۱۲۹۰ در بیان احکام و مسایل دینی منظوم
 تألیف داشت ، ازوست :

زما نوم عبیدالله دی په بندگی د پاک الله دی
 د پلار نوم عبدالجلال دی اونیکه زما مهربان دی
 په نسب الکوزی یم الکوکي بیانزی یم
عثمان: از معاصران عبدالقادر خان خټک (۱۰۶۲-۱۱۲۵ هـ ق) غزلیات
 ویرا چمن بی نظیر و از آنجا مستر هیوز در کلید افغانی منتخب کرده ، غزلیات
 روانی و شیوایی خاصی دارد ، ازوست :

چی قلم می په سیاهی شو ، په کاغذ باندی راهی شو
 په عثمان دی آفرین وی چی پیدا شو پښتون هسی

عثمان (حاجی): حاجی عثمان درنا کودك قندهار سکونت میکرد ، به طرز کلاسیک شعر گفت ، اشعار وی در طالع افغان ثبت گردیده ، وی در حدود ۱۳۴۰ هـ - ق بدرود حیات گفت ، ازوست :

زه حاجی عثمان داعی دخپل پاچایم
ناکودك کی استوگنه ده زما

عثمان (شیخ): زبده الکاشفین وعمدة الاولیاء شیخ عثمان بن موتی ملیزی در حدود ۱۰۰۰ هـ - ق زندگی داشت ، شیخ توسط جلادان میرزا الغ بیگ در کابل قتل گردید ، خواجو منیزی خوارق و مراتب روحانی شیخ عثمان را می نگارد و قطعات منظوم وی را ثبت میکند ، ازوست :

چ دادود مروید ، بل غارگه یی ارویده دخدای په کره یی لاس نه رسیده
عجب: از پیروان مکتب ادبی رحمان باباست تا سال ۱۱۴۵ هـ - ق در قید حیات بود ، مؤلف ورکه خزانه غزل واحوال عجب را ثبت نموده ، ازوست :

کوم امید دی په دا عمر کړی عجبه
شیرین عمر لکه ښکته د جفاته کسا

عجب خان پجگی: عجب خان بن زعفران بن یوسف خان از شعرای کثیر الکلام اواخر قرن سیزدهم هجری شاعر قصه پرداز بود قصص دینی و روایتی نظم میکرد در طب قدیم نیز معلومات و مطالعه داشت و کتبی را درین رشته نیز تدوین کرده است عجب خان در موضع پجگی از مضافات پشاور سکونت میکرد تالیفات و تراجم وی عبارت انداز

جنگنامه حضرت علی، گلدسته کرامات، فالنامه، سوانح عمری رحمان بابا،
قصه یوسف (ع)، کثر الحسین، طب بوعلی سینا و طب حیدری

عجم: از شاعران عوامی پبنتو در حدود قرن سیزدهم هجری در نواحی
بنیر زندگی میکرد اشعار ویرا دارمستمر مستشرق ضبط کرده، ازوست:

نن زما دپاره ته امیل په غاره راجه

له هوسه غورخوه لستونی دواره راجه

عزیز: شاعر حماسه سرا. عزیز یوسفزی در قصبه باجه از متعلقات
پبنتونستان سکونت میکرد به اوزان ملی پبنتو شعر حماسی سرود اشعار
وی ثبت گردیده زندگی وی تا سال ۱۸۷۰ یقینی می نماید ازوست:

عزیز وایی ظالم دی افسری مهم دی

هله ونه ماتوی په خلقو هیش نه لری کار دیر تنگ شوزمیندار

عزیز: از معاصرین مسری خان گیگانی (۱۱۲۷ هـ ق) باوی مراده
داشت مسری خان در دیوانش بارها وصف شاعری عزیز را نموده، درباره
وی گوید:

اثر دمسرله عزیز وشو

خبری کاندی خکه نادری

عزیزخان رباخیل: از شاعران حماسه سرا، در حدود قرن سیزدهم
زیسته است، عزیزخان رباخیل تاریخ جنگ های ملی هرات را نظم کرد،
در شاعران حماسه گو در ردیف اول جامیگیرد، ازوست:

خُندی دی بیا آسمانه سړی دی

پامس په هرات دویر ناری دی

عزیز، عبدالعزیز: عبدالعزیز خان که در شعر عزیز تخلص میکرد به سال ۱۸۳۸ع در نواحی نو شهر پشاور بدینا آمد و به سال ۱۹۱۶ رحلت نمود وی در مکاتب منطقه بحیث معلم ایفای وظیفه میکرد در حلقه های ادبی به معلم عبدالعزیز شهرت داشت، بزبانهای پښتو، پارسی وارد و شعر سرود و از شاعران توانای این سه زبان محسوب شده است مجموعه شعر وی مطبوع بوده بهار گلشن نیز غزلیات ویرا ضبط نموده ازوست:

یوکس نشته هنر مند په خاندان کی

خود عزیز دی سخن دان اوسخن سنج

عزیز الله: از شاعران داستان سرا، در حدود قرن سیزدهم هجری زندگی داشت قصه زقوم از یاد نگار های ادبی اوست:

عشرت، کرم الدین: مولوی کرم الدین متخلص به عشرت به سال ۱۸۲۰ع در چارسده ضلع پشاور چشم به جهان گشود و به سال ۱۸۹۸ رحلت کرد، بزبانهای پښتو، پارسی وارد و شعر میگفت از علوم دینی نیز بهره کامل داشت.

عصام: از شاعران و مؤلفین دانشمند پښتو در حدود قرن دوازدهم هجری میزیست غزلیات ویرا چمن بسی نظیر وازانجا مستر هیوز درکاید افغانی انتخاب کرده دیوان شعری فعلاً نایاب است، ولی قصه لیلی و مجنون عصام طبع شده، از اوست:

په طبع به څه کوم دشفا عرض
ودلبرته کرم دمرگ دمدعا عرض

عصام الدین احمد: از مفسرین قرن دوازدهم هجری عصام الدین احمد بن عزیز الله بن عصمت الله چغتای در توابع قندهار سکونت میکرد تفسیری از قرآن عظیم را قبل از ۱۱۴۸ هـ ق نموده است.

عصمت الله (قاضی): از روحانیون و نگارندگان پشتو در اوایل همین قرن. قاضی عصمت الله در زیارت کا کا صاحب سکونت میکرد بزبان پشتو نظم و نثر مینوشت، از تألیفات وی مجموعه الخطب، و ترجمه خوا بنامه کلان بما معلوم است.

عطاء الله خان (قاضی): مؤلف و دانشمند مجاهد، قاضی عطاء الله بن قاضی نصر الله در تهکال پشاور چشم به جهان کشود، تحصیل ابتدایی را در منطقه به پایان رساند، به سال ۱۹۱۸ ع از پوهنتون علیگر دپلوم حقوق بدست آورد، مدتی قلیلی را در ملازمت رسمی سپری کرد، بعد داخل میدان سیاست شد، و تادم مرگ درین ساحه فعالیت صادقانه نمود در دوران مجاهدات سیاسی بارها به محابس سیاه و ارتجاعی انگلیس (و عمال بعدی شان در منطقه) کشانده شد، بار اخیر وقتی از حبس رهایی یافت، که زندگیش به اتمام رسیده بود، قاضی به سال ۱۹۵۳ ع در لاهور داعی اجل را لبیک گفت، قاضی در تاریخ افغانها مطالعه عمیق داشت، و کتابی را بنام «دپشتنو تاریخ» در چهار جلد تألیف کرد.

عظامحمد (حاجی): از ادباء و دانشمندان قندهار، حاجی عظامحمد در انجمن ادبی قندهار عضویت داشت بزبان پشتو نثر مینوشت، نبشته های وی در نشرات انجمن طبع شده، و در سالهای بعد از ۱۳۴۶ هـ ش رحلت نمود.

عطایی: عطایی مروت از شعرای عوامی پشتوست، که در حدود قرن دوازدهم هجری در نواحی بنو زندگی نموده، به اوزان ملی پشتو شعر سرود، و قصص جنگی قوم خود را با دیگر قبایل نظم کرد ازوست: عطایی شاعره بس که ودریژه نسا بودی په ساعت هم مه خوشیژه

عطوف: شاعر از نواحی پشتونستان است، اشعار مذهبی و اخلاقی عطوف در بعضی مجموعه ها طبع شده، زندگی وی تا سال ۱۲۹۵ ق یقینی مینماید، ازوست:

زه عطوف ډیر گنهگاریم، ستا دوصل طلبگاریم
یا شفیع البمانینه مه می بساسه لهه نظره

عظیم: از شاعران حدود قرن سیزدهم هجری، در نواحی هشنغر زندگی میکرد، عبدالعظم رانیزی (۱۱۶۷ - ۱۲۳۵) چنین یاد میکند:

بل عظیم دی په وطن دهشنغر کی
په نامه کی دی شریک لهه ما گدا

عقل محمد مقبل: عقل محمد بن عبدالحمید مقبل در نواحی پکتیا سکونت میکرد، به اوزان ملی پشتو شعر سرود، اشعار وی شکل شفاهی دارد، وی به سال ۱۳۵۴ ش بدرود حیات گفت، ازوست:

کوی ظلم چی هر څو ځل عقل محمده
دا بدل به تری نه گوره قدرت اخلی

علاء الدین : از شاعران عوامی پښتو ، علاؤالدین بن عظیم الدین
در کجوره کچ عزیز خان لغمان سکونت می‌کرد ، به اوزان ماسی پښتو
شعر گفت ، اشعاروی شکل شفاهی داشته ، علاؤالدین به سال ۱۳۰۰ هـ ق
رحلت نمود ، ازوست :

وویلی مورکی دالور کی می دقاضی شوله
وایی علاؤالدین چی ما منلی په خوښی جلی

علم اپریدی : ملا علم اپریدی ، از سخنوران عصر احمد شاهیت
در هندوستان میزیست ، تولدش به سال ۱۱۳۰ هـ ق اتفاق افتاده ، کریمای
پارسی را به سال ۱۱۶۲ هـ ق منظوم ترجمه کرد ، و دیوان شعورش را به
سال ۱۱۶۴ هـ ق تکمیل نمود ، تذکره نویسان پښتو احوال ویرا ضبط
نموده اند ، ازوست :

چی پخپله بخږه خوښ نه وی له خدایه زه علم ناری وهم چی هغه گرم دی
علم گل : از شاعران عوامی ننگرهار ، در توابع چلباز سکونت
می‌کرد ، به اوزان ملی پښتو شعر میسرود ، اشعاروی شکل شفاهی دارد
علم گل درین اواخر رحلت کرد .

علی احمد (میرزا) : میرزا علی احمد بن میرزا حضرت شاه وریاخیل
به سال ۱۲۸۴ ش در ده زیارت مرکز لغمان تولد و به سال ۱۳۴۸ ش
رحلت کرد . علوم رواجی را از علمای منطقه کسب نموده بود ، در

دوایر دولتی به رتبه های کوچک ما موریت رسمی نموده بود و در اخیر عمر عریضه نویسی میکرد وی طبع شعر داشت ، به اوزان ملی پښتو اشعار اجتماعی و ملی سرود، اشعار فکاهی و عشقی نیز دارد، ازوست :

توری سترگی سره لا سونه سپین مخ سپیده گرځي
غم دی دلالی پسه سر مسته دی تازه گرځي

علی اصغر آخونزاده : علی اصغر آخونزاده بن ملا محمد صفا آخونزاده ، به سال ۱۲۱۲ هـ ش در قصبه کتل مرکز لغمان دنیا آمد و به سال ۱۲۹۷ هـ ش رحلت کرد ، وی عاظم علوم دینی و شاعر پښتو بود ، علی اصغر آخونزاده شخص ظریف و مجلس آراء بود ، مردم از محضرش شاد کام میگشتند ، اشعار فکاهی وی هنوز هم زبان زد اهل ذوق منطقه است ، از تألیفات و تراجم مستقل علی اصغر دقایق الاخبار و ند کره الابرار و الاشرار آخوند در ویزه ننگر هاری معلومست .

علی اکبر اورکزی : علی اکبر بن قاسم خان اورکزی ، در اواخر قرن دوازدهم هجری در نواحی تیرا و خیبر میزیست ، وی مرد شمشیر و قلم بود ، بزبانهای پښتو و پارسی شعر میگفت ، دیوان مغنم وی موسوم به «گلشن افغان» در اتحاد شوروی موجود است ، علی اکبر علاوه از هنر شاعری ، رسام و خطاط ماهری نیز بود ، در لشکر کشی های اولاد احمد شاه کبیر حصه داشت ، ازوست :

سنه زرسل نوی وایه شی چی لسه کوره شوم روان
خیل شامت ژاره اکبره ملامت نه دی حاجیان

علی جان : شاعر حماسه سرا ، در حدود قرن سیزدهم هجری در نواحی پشتونستان سکونت داشت ، دارمستتر مستشرق اشعار حماسی ویرا ضبط نموده ، ازوست :

له چار میسی نهڅه ښایسته ښایسته گلان لاره
تسوتسی پسه تسوروشهیدان لاره

علی جان (ملا) : ملا علی جان فرزند محمد فقیر ، در گوندیگان قندهار سکونت میکرد ، بزبان پښتو شعر میگفت نمونه شعر ویرا ضبط نموده اند ، علی جان به سال ۱۳۰۶ هـ شهید گردید ، ازوست :

ربه ستا رضا ده نوی غم پر مومنان سو
دوی دباغ گلونه مولا څرنگه خزان سو

علی جنگ : از شاعران کلاسیک پښتو ، اشعارش دربیاض میاحسب گل کا کا خیل (متوفی ۱۳۰۵ هـ ش) ضبط گردیده ، شاعر از نواحی پشتونستان است .

علی خان : از شاعران نازکخیال پښتو ، در حدود قرن دوازدهم هجری در هشنغر زندگی میکرد ، تا سال ۱۱۸۰ هـ ق در قید حیات بود ، دیوان زیبایی از خود باقی گذاشته ، ازوست :

گر گوتی زلفی بی واکری علی خانه
تل اخته یی په شبگیر کړ و زما زړه

علی خان : در حدود ۱۲۵۰ هـ ق در نواحی پشتونستان زیسته است غزل زیبای ویرا دارمستتر فرانسوی ضبط کرده ، ازوست :

خوب وینم عالمه که بی خوګ را کی مانه
سرمی دی په غیز کی دجانان په زنگسکه

علی خان : از شعرای عوامی پښتو، در منطقه لړۍ منګل پکتیا سکونت
میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر گفت، اشعار وی در سینه های عوام
محفوظ است، علی خان به سال ۱۳۱۵ ش بدرود حیات گفت، زاوست:
پسه منی خوست پلسو تـه ځی گلخونه
دوی اسګری پښوروی گلخونـــــــــــــــه

علی خان سرغلانی : از مشاهیر صوفیه و نویسندگان افغانستان در
قرن یازدهم هجری مولانا علی خان سرغلانی از مسجع نگاران پښتو
است، در علوم دینی نیز دستی داشته، و بزبانهای پښتو، پارسی و عربی
آشنا بود، قصه حضرت عیسی و حکایت معاذ بن جبل را از پارسی و عربی
به نشر مسجع پښتو در آورده است.

علی ذات : شاعر عوامی پښتو، به سال ۱۲۲۰ هـ ق در قصبه کاند
رودات ننگرهار بد نیا آمد و به سال ۱۲۹۰ هـ ق چشم از جهان پوشید
به اوزان ملی پښتو شعر سرود، مؤلف جلد سوم پښتانه شعراء احوال و
اشعار ویرا ضبط میکند، ازوست:

غنم و کسه اوربشی بوجی کړی خلکو تشی
مخلوق شو ناګرار علی ذات کړی دا گفتار دی
بنده نن دی اختیار دی

علی رضا : در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در نواحی پشاور سکونت میکرد

به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر گفت، وی بزبانهای پښتو، پارسی و هندی شعر میسرود، ملمعات ویرا بهار گلشن ضبط نموده، ازوست :

قسم هی جانان خدا کی رقیب سگک را همین دوتر فی

اگر بگوینی به لطف و احسان که یار میرا علی رضادی

علی سرور لودی: مقبول ربانی علی سرور لودی از غزل گوینان

قدیم پښتو، وی در نواحی ملتان سکونت میکرد دارای کرامات و خوارقی بود که مردم از وی میدیدند در شعرش متانت و سوز خاصی محسوسست، احوال ویرا مؤلف پتیه خزانه بانمونه شعرش ضبط نموده، ازوست :

محبت پیاله می نوش کره په مجاز کی

د حق نور وینم په سترگو دایاز کی

علی گل: از شاعران امی و بیسواد علی گل درانی در قصبه بانده

شیرشاهی ننگرهار سکونت داشت به اوزان ملی پښتو شعر گفت اهل ذوق اشعار ویرا به یاد دارند، ازوست :

علی گل کاندی زاری دخدايه غواړی دیدار

اخږمه پساتی شاعری په گلشوراغی بهار

علیم: از غزلسریان حدود قرن دوازدهم هجری، غزلیات علیم رامستر

هیوز از چمن بی نظیر در کلید افغانی منتخب نموده مؤلف جامد اول پښتانه شعرا نیز احوال و نمونه شعر ویرا می آورد، ازوست :

دوفاطمع کوی له اعدا پوچه

په بتا نوپسی کمری اقتدا پوچه

علی محمد: شاعر گروه روښانیان علی، محمد فیروزند برهان خان خیشکی در حدود قرن دهم هجری در قصور پنجاب زندگی میکرد نظریه صراحت اخون درويزة ننگر هاری در تحریک ملی روښانیان سهم داشت شخص عالم و سخنور پښتو بود.

علی محمد: از سخنوران صوفی حدود قرن یازدهم هجری، میا علی محمد شاعر سالیکی بود غزلیات صوفیانه وی به شکل متفرق دیده شده است، مولف ادبی ستوری در جلد اول این کتاب احوال و شعر عارفانه ویرا ثبت نموده، ازوست:

خودی سر تر تور و خاور و لاندی نه وی میا علی محمد

داخراب دل چی دی سنگین دی څه روز گار کاندی

علی محمد: از شاعران عوامی ننگرهار، علی محمد در نواحی مزینه ننگرهار سکونت میکرد در عوام از فرط محبوبیت و مقبولیت به علی محمد استاد شهرت داشت وی به اوزان ملی پښتو شعر سرود اشعارش شکل شفاهی دارد، علی محمد در حدود ۱۳۳۴ هـ ش رحلت نمود.

علی محمدخان (نواب): از شاعران قرن دوازدهم هجری. نواب.

علی محمد خان از همکاران علمی و ادبی حافظ رحمت خان شهید و سخنور پښتو بود، علی محمد خان به سال ۱۱۶۲ هـ ق وفات کرد، غزلیات متفرق وی دیده شده است.

علی ملنگک: در قصبه تاسنگ منطقه دهک غزنی سکونت میکرد
شاعر عوامی پښتو بود، به اوزان ملی شعر میگفت اشعار ویرا اهل ذوق
به حافظه دارند علی ملنگک در حدود ۱۳۰۰ هـ رحلت نمود، ازوست:

زما نوم علی ملنگک دی
هم می کور په بر تاسنگ دی

عمر: از شاعران مذهبی پښتو، زندگی وی در حدود اواخر قرن
دوازدهم هجری تخمین میگردد، اشعار خطی عمر در بعضی نسخه-
های خطی دیده شده، شعرش به لهجه غربی پښتو نگارش یافته، احتمال
دارد شاعر از نواحی قندهار باشد ازوست:

عمر مخ په مخ سوو خپل یار ته
مگر شه یاردی چی یار دیا کسا گاه گاه

عمر (ملا): از اعیان گروه روښانی در اوایل قرن یازدهم هجری
زندگی میکرد، اخون درويزه در تذکرة الابرار والاشرار در برادران شاعر معروف
ارزانی بن برهان خان قصوری خیشکی از عمر نام برد، عمر در نهضت ملی
تصوفی روښانیان دست داشت، سخنور مذهبی پښتو بود، مؤلف جلد چهارم
پښتانه شعراء احوال ویرا بانمونه شعر ثبت نموده ازوست:

ای فقیر ه عمر ولی ډیره زیرمه نه کری
دسحر پر شیلونه

عمر جان: عمر جان ولد محمد نور از شاعران عوامی پښتو، به سال ۱۲۹۸
هـ در غازی آباد الیشنگ لغمان چشم به جهان کشود و به سال ۱۳۲۴ هـ ش

در نهایت جوانی بازندگی وداع کرد، عمر جان شاعر عوامی پښتو بود
به آهنگهای ملی شعر گفت و قصص خیالی نظم کرد، ازوست:

بیالاهوسیف الملوک په هغه ځای شو

داقصه ده جوړه کری عمر جان

عمر خان: از شاگردان اخوند درویزه ننگر هاری (۱۰۴۸-۹۴۰ ه ق)،

وی در تذکره الابرار والاشرار عمر خان شلمانی را از شاگردان خود می
شمارد پارچه های منظوم عمر جان در ملحقات مخزن الاسلام دیده شده
ازوست:

دایان اخون ویلی په پښتوؤ ومعنی یی په هر چا ویلی نه شو

بیچاره عمر خان چی ور خبر شه تار په تار معنی یی ووی

عمر، عمر دین خان: عمر دین که در شعر عمر تخلص کرده است
فرزند نور العابدین اتمانخیل به سال ۱۸۷۶ ع در نواحی مردان بدینا آمد
و به سال ۱۹۲۲ قتل گردید، تا صنف دهم در مکاتب منطقه درس خواند
بعد در دوایر رسمی ملازمت داشت، عمر دین بزبان پښتو نظم و نثر
مینوشت، دیوان مردفی از خود باقی گذاشت، از اشعار اوست:

مخ زلفی دتا له صبح یشامه دی سوا

حال و لب دستا له می و جامه دی سوا

عمر، محمد عمر: محمد عمر متخلص به عمر، فرزند سردار محمد

کلان خان، از رجال عثمی و ادبی عصر شجاع الملک و امیر دوست محمد خان.

محمد عمر پوپلزی به سال ۱۲۱۱ ه - ق در گذر دیوان بیگی کابل بدینا

آمد ، و به سال ۱۲۹۳ هـ - ق در بلخ وفات کرد، وی در عصر شاه شجاع و امیر دوست محمد مناصب رسمی داشت ، علاوه بر شاعر پښتو و پارسی و خوشنویس خوبی بود اشعار پښتوی وی در دست است .

عنوان الدین : عنوان الدین کا کاخیل خټک، از شاعران قرن سیزدهم .
دارمستر فرانسوی درباره وی مینگارد : عنوان الدین در ایست آباد ملازم پولیس بود، طبع روان شعری داشت ، و از شعرای برگزیده محسوب میگردد،
وی به سال ۱۸۸۳ ع حالات جغرافیایی سوات را نظم کرد از اشعار اوست :

راشه واوره دا بیسان

چی تول سوات شی در عیان

عیدوخیل : از شاعران عوامی پښتو ، به آهنگهای ملی شعر سرود، بعضی از چکامه های عیدوخیل ثبت شده ، از اوست :

آخر به عیدوخیل له ملکه وړک کری ماه جینی

داوښکو په خای خکه له چشمانومی خی وینی

عیسی اخونزاده : در حدود ۱۰۵۰ هـ - ق در توابع قندهار میزیست ،

ادیب نامور و دانشمند شهیر بود ، اشعار آبدار عاشقانه دارد ، مؤلف دانشمند جلد اول پښتانه شعراء احوال و نمونه شعر عیسی اخونزاده را ضبط کرده از اوست :

په تمام جهان به نه وی بل رسوا خوک

نه به بل وی کیوتلی په بلا خوک

عیسی (شیخ) : از معاصران شیرشاه سوری، شیخ عیسی مشوانی در محله دامنه هند زندگی میکرد، صوفی و عارف بزرگواری بود، بزبانهای پشتو، پارسی و هندوویی سخنوری میکرد، ازوست :

پخپله کارکړی پخپله انکارکړی
کله با داریم کله می خوارکړی

عیسی گل : در حدود ۱۲۵۰ هـ - ق در قصبه دو دیال هزاره از مضافات پښتونستان سکونت میکرد به اوزان ملی پشتو شعر میگفت، دارمستتر اشعار ویرا ضبط میکنند، ازوست :

ای دشال مېرمنی مه کړه رتل
درب دپاره صنم وکړه نظر

عیشی، عبدالله : ازادهای همین قرن، عبدالله که در شعر عیشی تخلص کرده است، فرزند محمد شفیع به سال ۱۳۰۰ هـ - ق در قندهار بدنیا آمد، و به سال ۱۳۷۳ هـ - ق رحلت کرد. عیشی در دوایر مملکتی وظایفی را انجام داد، شاعر و نگارنده زبانهای پشتو و پارسی بود، از تألیفات پشتو وی «خوژباندار» (شیرین مجلس) به ما معلوم است، که اشعار پشتو مولف نیز در آن ضبط بوده، ازوست :

دا ویل دخواخوړزی وه که منصف یی
د عیشی قلم به پاتسه تر تسانسه شی

عین الله : عین الله ولد عبدالله لغمانی در اواخر قرن سیزدهم هجری در پشاور میزیست، بزبان پشتو نظم و نثر مینوشت، نگارشات وی دیده شده است.

غ

غیا الدین: از شاعران غزل‌گو و قصه پرداز حدود ۱۳۰۰ هـ. ق، غزالدین در مضافات پشاور سکونت داشت، به پیروی مقامهای موسیقی هندی و اوزان ملی پښتو شعر گفت، و قصص خیالی نظم نمود، وی در شعر اخون سوات را مدح کرد، اشعار و غزلیات متفرق وی در جشن نوروزی، بهار نوروزی و مجموعه دارمستتر مستشرق ضبط شده، قصه «شهزادی گل خوبان» نیز از تألیفات وی بوده، مطبوع می‌باشد، ازوست:

زه غزالدین ستا مدح خوان شوم خودنو مشهور په کل جهان شوم
چی له دنیا هروقت روان شوم هلته می غواړه له رب قدیره
د سوات صاحبه کامله پیره

غافل (مولا): مولانا غافل از شعراء و نویسندگان دوره معاصر پښتو، در اوایل همین قرن در نواحی پښتونستان سکونت میکرد، گفتار سنجیده و متین داشت، قسمتی از نگارشات و اشعار وی در مجله خیبر طبع شده، غافل مجموعه شعر نیز داشته است.

غر، ابوسعید: ابوسعید فضل احمد غر، که کوهی و افغان نیز تخلص کرده، فرزند محمد عبدالله به سال ۱۸۹۹ ع در سره ډیری مردان بدنیا آمد تحصیل ابتدایی را در مدارس لاهور به پایان رساند، بعد سفرهای به بلاد هندوستان کرد، غراز شعرای نامی و قصیده سرایان بزرگ دوره معاصر شمرده میشود، شاعر فکور و فہیمی بود، هنرش از فرهنگ توده‌ها مایه میگرفت، اشعار بلند بالای غر ما را جرئت میبخشد که وی را اقبال افغانی بنامیم، غر زندگی نهایت سرگردان و آواره داشت، درین آوارگی و سرگردانی در حدود سالهای بعد از ۱۹۶۰ چشم جهان پوشید و در کراچی مد فون گشت، اشعار متفرق غر، در جزایر و مجلات هند و پښتونستان طبع گردیده و مجموعه کوچک شعر وی بار اول بنام «گل کوهی» و بار دوم به نام «دغره گلونه» نشر شده، از اشعار اوست:

لکه گل چی و دور یزی په گلشن کی داسی دل شوم د حالاتو په میچن کی
غریب: در منطقه به غریبی شهرت داشت، غریب به سال ۱۲۶۵

هـ۔ ق در غازی آباد تولد گردید و به سال ۱۳۴۷ هـ۔ ق در بٹی کوٹ چشم از جهان پوشید، غریب شاعر امی و بیسواد بود و به آهنگهای ملی پښتو شعر گفت، چکامه‌هایش هنوز هم مقبول عامه است، و اهل ذوق عوام اشعار غریب را به یاد دارند، ازوست:

توری سترگی تور اور بل خال دی اینی په جبین کی
 په عاشق دی کړ اور بل یاردی و نیو په اوز بښن کی

غریب: از غزلسرایان حدود قرن سیزده قندهار، غریب به طرز کلاسیک غزل سرود، نمونه غزلیات وی ضم محبوب الصالحین (کتابت ۱۲۹۷ هـ۔ ق)

عبدالله الکوزی قندهاری بوده، غریب شاعر اخلاقیست، از اشعار اوست:

همی رب چی ته هیر نه کبری غریبه
که دی هیر کی، تابه هیر کی ستا نقصان دی

غریب، محمد: محمد که در شعر غریب تخلص میکرد، فرزند کلیم الله

اخونزاده به سال ۱۲۹۲ ش در ثنا خیل ده بالا شینوار بدنیا آمد، و به سال ۱۳۵۵ ش در همانجا رحلت کرد، غریب علوم رواجی و علوم مذهبی را از علمای منطقه کسب کرد، در منطق، فقه، صرف و نحو، حکمت، تفسیر و حدیث زبده وقتش شد، غریب در شهرهای پښتونستان نیز به کسب علوم پرداخت، طب قدیم را در آن دیار فرا گرفت با زبانهای پښتو، پارسی، عربی و اردو آشنایی کامل داشت، غریب بزبان پښتو و گاه گاه بزبان پارسی شعر گفت، و طبع وی در سخنوری موزون، و غزلیاتش موضوعات اجتماعی، ملی و وطنی و عشقی را در بر دارد، از اوست:

بی له تا نه می بل خوځ په خاطر نشته
ستا په عشق کی بی له مانه ماهر نشته

غریب، محمد علی: محمد علی بن سید علی در سپینه وری توابع پشاور

سکونت داشت، در شعر غریب تخلص میکرد، در طریقت پیرو طریقه نقشبندیه بود، بزبانهای پښتو، پارسی و عربی شعر میسرود و نثر مینوشت برده کتاب و رسایل علوم عربی حواشی نگاشت، اشعارش در مدح الابرار ضبط است، مؤلف تیر هیر شاعران احوال و نمونه شعرش را ضبط کرده، زندگی وی اواخر قرن سیزده و اوایل قرن چهاردهم هجری تخمین میگردد، از اوست:

حضرت ته د کوتی لری محمد علی یو عرض
ما کلسک نیسه له لاسه پر نری پل می گذر دی

غریبک، عبدالاحد: عبدالاحد متخلص به غریبک که گاهی آریایی
وزابلی نیز تخلص کرده، فرزند عبدالخالق اخونزاده در کوچه بامیزیایی های
قندهار سکونت میکرد، غریبک شخص با ذوق بود، با مطالعه و جمع آوری
کتب خطی و نوادر آثار پښتو و پارسی علاقه میگرفت، و کتب خانه مغتنمی داشت
غریبک خطاط و شاعر زبان پښتو نیز بود، اشعار متفرق وی در دست است
غریبک به سال ۱۳۳۹ ش قرین رحمت ایزدی گشت.

غرنی، نور رحمن: نور رحمن بن جلات خان بن سید عمر خان به
سال ۱۳۲۶ ش در ثنا خیل ده بالا شینوار بدنیا آمد، و به سال ۱۳۵۰ ش
در نهایت جوانی با زندگی وداع کرد، غرنی نثر و نظم پښتو مینوشت مجموعه
شعرش بنام اوربل تهیه شده، ازوست:

شا عری می شوه له مینی نه پیدا
چی عاشق شو مه په سترگو آشنا

غزنوی، منصور: منصور بن محمود خان مومند، در غزنه میزیست،
و غزنوی تخلص میکرد، منصور شاعر و نویسنده زبانهای پښتو و پارسی بود،
تولد وی به سال ۱۲۲۰ ق وفاتش به سال ۱۲۸۵ اتفاق افتاده، منصور نسخه
مفتاح الدین قایق را به سال ۱۳۴۲ هـ ق خطاطی کرده، ابیات پښتو وی نیز
در آن نسخه دیده میشود، ازوست:

د خطاط نوم یی منصور دی
تر هر چا پوری مظلوم دی

غفران الدین: میا غفران الدین کا کاخیل ختیک در اوایل همین قرن در نواحی پشاور سکونت می‌کرد ، از نثر نگاران و مترجمین ، دورهٔ معاصر ادب پشتو شمرده می‌شود ، غفران الدین اخلاق محسنی را بنام عنوان النصایح ترجمه کرد ، به سال ۱۳۲۶ هـ - ق طبع گردید .

غفور: از معاصران عبدالقادر ختیک (۱۰۶۲ - ۱۲۲۵ هـ - ق) محسوب شده ، غفور در مشاعرهٔ تاریخی پشتو حصه داشت ، در شاعری از پیروان مکتب ادبی رحمن بابا متأثر مینماید ، مستر هیوز انگلیس غزلیات وی را از چمن بی نظیر در کلید افغانی منتخب کرده و در تذکره های پشتو نیز یادی از غفور دیده می‌شود ، از وست :

وکره تا گوره ختیکه ، دا خبره ډیره سپکه
چی په بل پشتون ونه کا دا ځواب په قانون هسی
که منصف عبدالتمادشری ، د غفور په قال ناظرشری
امیددی چی پری شا کرشی ، هر یو حرف دی موزون هسی

غلام: از شاعران عوامی پشتو. در اوایل همین قرن در نواحی سترانی از مضافات پشاور میزیست غلام از پیروان حافظ عظیم گندها پوری (متوفی ۱۳۲۱ هـ - ق) محسوب شده است .

غلام احمد: از سخنوران اوایل همین قرن ، غلام احمد دروشهر پشاور سکونت داشت ، مناقب شیخ رحیمکار کا صاحب را به پشتو منظوم تألیف داشت ، از وست :

الهی په وسیله د محمد کبری
خلاص له اوره داعاصی غلام احمد کبری

غلام احمد: از ناظران و خطاطان حدود قرن سیزده، در نواحی قندهار

میزبست، منظومه های وی دیده شده، و نسخ خطی به خط وی در دست است غلام احمد نیرنگ عشق حمید را به سال ۱۲۸۹ هـ - ق خطاطی کرده، مثنوی وی نیز به آن ضم است، از منظومه اوست:

ورخ وه مبارك سايه وه ميخ
چی سو خلاص دقلم له تيره تیغ

غلام جان: از شاعران حدود ۱۳۰۰ هـ - ق به پیروی مقامهای موسیقی

هندی و اوزان ملی پښتو شعر گفت، غلام جان در توابع پښتونستان میزبست چکامه هایش را بهار نوروزی ضبط نموده، ازوست:

غلام جانه کم دی غم دی چی پیشوا دتا محکم دی
باری نام یی محمد رسول الله چی نیک نظر لری

غلام جان: از شاعران عوامی لغمان، در حوالی ۱۳۰۰ هـ - ق میزبست

به اوزان ملی پښتو شعر عشقی و مذهبی سرود، و قصص دینی درین قوالب نظم کرد، از شاعران خلف منطقه مفتی عبدالحنان (متوفی ۱۳۲۳ هـ - ش) و محمد نور (متوفی ۱۳۳۹ ش) به کفایت شعری وی معترف اند.

غلام جان (حاجی): حاجی غلام جان ترین بن حاجی غازی به سال

۱۸۹۰ ع در قصبه ملکیار پشین بدنیا آمد، در سالهای بعد از ۱۹۷۰ ع رحلت کرد، طبع شعر داشت به طرز کلاسیک و اوزان ملی پښتو شعر میگفت، ازوست:

استادانو له هر فنه خه را زده کو
ربه ته می کی دعشق په فن کامل

(دکسی لمنی پښتانه لیکوال ج ۲)

غلام جان (ملا): از علماء و نگارندگان مذهبی پښتو، در ناحیه سهاک

میزیست، ضابطه علم میراث را به نشر پښتو تالیف کرد، زندگی وی حدود
قرن سیزدهم تخمین میگردد.

غلام جان (میرزا): غلام جان بن صالح محمد که در حلقه های ادبی

کابل به ملا غلام جان لغمانی و در منطقه به میرزا غلام جان شهرت داشت
منشی پښتو دربار امیر عبدالرحمن خان (۱۲۹۶ - ۱۳۱۹ هـ - ش) بود
رسایل و دستورات دولتی را از پارسی به پښتو ترجمه داشته، چهار رساله از
چنین تراجم وی در دست بوده است.

غلام جیلانی آخونزاده: در حدود ۱۳۰۰ هـ - ق در قصبه لنده بوج کاهه

ننگرهار میزیست، غلام جیلانی ولد حمدالله ولد رحمت الله آخونزاده از عرفان
وسلوک بهره داشت، به اوزان ملی پښتو شعر عرفانی سرود، ازوست:

جیلانی درب دربار ته امیدوار یم

ته یی صبر کړې نصیب په خپل کرم

غلام جیلانی پشاور: حدود قرن سیزدهم در پشاور میزیست، خطاط

گزیده و نشر نگار پښتو بود، نسخ زیاد وی را به انگلیسها خطاطی نمود،
وانجیل مقدس را به نشر پښتو ترجمه داشت.

غلام حبیب (آخوند): در عصر امیر حبیب الله خان در نواحی کوهات

زندگی میکرد، وزمانی در مدرسه اسلامیة کوهات سمت معلمی داشت، اثری
را در علم حساب بنام بهاره افغانی به سال ۱۳۲۹ هـ - ق تألیف داشته است.

غلام حسین: ملا غلام حسین فرزند عمر دین از عشیره مورچه خیل قوم مومند، در لال پورہ ننگرہار مسکون بود، مبادی علوم دینی را میدنست به اوزان ملی پشتو شعر سرود، ملا غلام حسین به سال ۱۳۳۰ هـ - ش به عمر ۶۵ سالگی از جهان رفته از اشعار اوست:

دا دوران د زمانی چی غیزی
د دنیا عمر د باد په شان تیریزی

غلام حسین: در توابع قرغہیی لغمان سکونت داشت غلام حسین شاعر از قوم جبار خیل بود به طرز کلاسیک و اوزان ملی پشتو شعر سرود، اشعار وی ضبط شده، غلام حسین در این اواخر از جهان رفت، ازوست:

بنی آدم لره عقل جوهر دی
چی نادان وی بهتر ترینه خردی

غلام حیدر: از علمای دینی، در اوایل ۴۰هین قرن زیسته است، در منطق صاحب مطالعه و معلومات کافی بود، ضابطه ایسا غو جی علم منطق (پشتو) از امالی اوست.

غلام الدین: شاعر آمی و بیسوادی بود، در مضافات لغمان سکونت داشت در شاعری از سید جان (۱۲۵۶ - ۱۳۳۴ هـ - ش) پیروی کرد، به اوزان ملی پشتو شعر عشقی و مذهبی سرود، اشعار وی شکل شفاهی دارد.

غلام صدیق مومند: غلام صدیق بن محمد جان مومند به سال ۱۲۵۷ هـ - ش در منطقه گوشته ننگرہار بدنیا آمد، و به سال ۱۳۳۰ هـ - ش از جهان رفت، غلام صدیق شخص طالب علمی بود، تا اخیر عمر به شکل

خصوصی به کسب علوم پرداخت، وی بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت، قسمتی از نگارشات و اشعار وی در نشرات کشور طبع شده، ازوست:

دسرحدی رنځور مرض ته خونریزی ده دوا زه داتمان په آینه دا تدبیر ونه کوم

غلام عثمان: غلام عثمان بن مراد علی بن عبدالرحمن از علمای

دینی و شعرای پښتو، غلام عثمان در کامه ننگرهار میزیست تولد وی حدود ۱۲۵۰ هـ - ق اتفاق افتاده است، وی عمرش را صرف تألیف و تدریس

کرد، اشعار و احوال ویرا تذکره نویسان پښتو ضبط کرده، ازوست:

بنده ستا د اعمالو دفتر دا دی گوره پام کره چی ځای دخطر دادی

غلام رسول (مولوی): مولوی غلام رسول در قصبه دونهوکی سیدآباد

وردگک زندگی میکرد، در علوم متداوله مرور و مطالعه کامل داشت، به بسی از کتب عربی و پارسی دینی حواشی پښتو نوشت، مولوی به سال ۱۳۴۷ هـ - ش به عمر ۷۵ سالگی رحلت کرد.

غلام سرور صاحبزاده: در حدود قرن سیزدهم هجری زیسته است،

ناظم و خطاط پښتو بود، منظومات وی دیده شده، از طبع اوست:

که د خدای نظر هم وشي دا خواب زړه به می ښه شي

سرور غلام د محمد دی الله رحمن رحیم احد دی

غلام شاه: از شاعران امی و بیسواد، در قصبه دولت زی چیلپار ننگرهار

سکونت میکرد، به اوزان ملی پښتو، شعر عشقی و مذهبی سرود، در حوالی

۱۳۲۶ هـ - ق رحلت نمود، اشعارش در سینه های مردم محفوظ است.

غلام شاه: از شاعران صاحب دیوان حدود قرن دوازدهم هجری. چند برگه دیوان وی در دست است غزلیات وی، مضامین دینی و مذهبی را دربردارد، ازوست:

غلام شاه دی طمع دار دی
ستا له فضله امیدوار دی

غلام فاروق: از شاعران مذهبی، در حدود ۱۳۰۰ هـ - ق در مضافات قندهار زیسته است، غلام فاروق شعر جذاب مذهبی و دینی سروده، نعت‌ها و مناجاتهای وی در بعضی مجموعه‌ها طبع شده، ازوست:

غلام فاروق بولی خپل خان له محبانو
که یی حساب کړی خدای دده په مريدانو

غلام قادر: غلام قادر محمدزی از اعضای مرکز پښتو در عصر امانی بود، در تدوین و تألیف کتب موسسه سهیم بود، در جمع آوری و تهیه مواد معاونت میکرد.

غلام قادر صاحبزاده: غلام قادر بن میر بادشاه به سال ۱۸۴۸ ع در محله آدینه مردان بدنیا آمد، و به سال ۱۹۱۸ ع در همانجا وفات کرد. غلام قادر علوم دینی را در منطقه آموخت، سفری به بنگال کرد، و در آنجا به کسب دانش پرداخت، بعد از عودت مصروف تدریس و تألیف بود، وی بزبانهای پښتو، پارسی، اردو و بنگالی آشنایی داشت، بزبان پښتو شعر اخلاقی و مذهبی سرود، بوستان سعدی و بهار دانش را به پښتو انتقال داد، از اشعار اوست:

ستا په سینه کی چی رب خپل اسم اعظم ایښی دی

څکه ستا نوم یی محمد نبی اکرم ایښی دی

غلام گل: از شاعران عوامی ننگرهار ، غلام گل در مضافات

خوگیاڼی ننگرهار میزیست ، به اوزان ملی پښتو شعر میسرود ، وی
شاعر عوامی و رباب نواز ماهری بود ، به سال ۱۳۳۰ هـ ش رحلت کرد ،
اشعار وی شکل شفاهی دارد .

غلام الله خان : غلام الله بن حضرت علی خان ترکانی در اسمار کنر

زندگی میگرد ، اشعاری به اوزان ملی پښتو سرود ، زندگی وی حدود
۱۳۰۰ هـ تخمین میشود .

غلام محمد: از شاعران امی بیسواد ادب عوامی پښتو ، به سال ۱۲۸۰ هـ

در دواوه پشاور بدنیا آمد به سال ۱۳۴۰ هـ به عمر ۶۰ سالگی بازندگی
وداع کرد ، اشعار وی سوز خاصی دارد ، ازوست :

امان غواره لهه مولا غلام محمد ه

زړه دی وړی مهر ویاڼوپه منگول دی

غلام محمد: غلام محمد ولد محمود شاه ، ولد محبت شاه از

عشیره خوگا خیل قوم مومند ، به سال ۱۳۲۰ ش در قصبه حکیم آباد
کنر خاص بدنیا آمد ، و به سال ۱۳۴۱ ش در جوانی از جهان رفت
غلام محمد به اوزان ملی پښتو شعر گفت ، اشعار وی ثبت شده ، ازوست :

که داثنامی ځکندن وی ددی دنیا نه په رفتن وی

غلام محمد وایسی چی سم ورسره مرمه

غلام محمد آخونزاده: غلام محمد بن محمد حسن بن مسلا پیر محمد

آخونزاده در عصر امانی در جوی لارهور ارغنداب قندهار میزیست
بزبانهای پشتو، پارسی و عربی شعر میگفت، ازوست:

له کاف ونونه یی پیدا لوع و قلم کئ

له موتی خاوری یی پیدا بابا آدم کئ

غلام محمد خان: از گرامو نویسان حدود قرن سیزدهم هجری.

در چارنده از مضافات پشاور سکونت میکرد، گرامر زبان اورمیری
را به اردو نگاشت، ولغات مشککش را به پشتو مروج و اردو ترجمه
داشت، گرامر غلام محمد خان طبع نشده است.

غلام محمد پوپلزی: از ادبا و شعرای اوایل همین قرن، غلام محمد

پوپلزی در چارنده از توابع پشاور سکونت داشت، شخص عالم و مطلع
بود، مد و جزر اسلام و کتاب تربیت مولانا حالی را به پشتو ترجمه کرد
وقاعده محمدیه را نوشت، ازوست:

دغه حال به پر دنیا د هغه قوم وی

چی به سینه رنا و روح ویده په نوم وی

غلام محمد ختیک: غلام محمد ختیک فرزند خان بهادر فتح محمد

ختیک در جهانگیره پشاور مسکون بود و در مردم به «رئیس جهانگیره»
شهرت داشت، غلام محمد بزبانهای پشتو، پارسی و اردو شعر میگفت،
مجموعه اشعارش بنام «رموزختیک» طبع شده، اشعارش اکثراً موضوعات
اخلاقی و پند و نصایح را در بر دارد، اما با آنهم روس کیپل انگلیس را

مدح نموده است، وی به سال ۱۳۳۷ هـ ق از جهان رفت، ازوست:

ششگفته به وی مدام دوران دعلم

بی خزان دی په جهان بهار دعلم

غلام محمد (قاضی): قاضی غلام محمد در منطقه سدوم از توابع

پښتونستان سکونت میکرد، علوم متداوله عصر را فرا گرفته بود، در

تحریک سر خپوشان حصه داشت، اشعار سیاسی، ملی، وطنی واجتماعی

وی در نشرات پشاور طبع شده، قاضی در حدود ۱۳۸۲ هـ ق رحلت

کرد، ازوست:

عالمه راشی تماشى له سر خپوشان راځي

په څه عنوان راځي

غلام محمد گگیا نی: غلام محمد ولد شیر خان گگیا نی در حوالی

قرن ۱۷ عیسوی در مضافات پشاور سکونت میکرد، شاعر قصه پرد ازو

مذهبی بود، آثاری را درین خصوص منظوم داشت، از تألیفات وی

جنگامه، معراجنامه، تفسیر والضحی و قصه سیف الملوك و قصه عزازیل

به ما معلوم بوده، ازوست:

هسی وایی دصدیق په خلاف کی یوسری ژد وب تمام په معصیت کی

غلام محمد میجر: غلام محمد سخنوری از قوم لیاسی خیل، در

ارغنده کابل میزیست، مدتی را در فوج بحیث میجر سپری کرد، غلام

محمد طبع شعر داشت، به طرز کلاسیک غزل سرود، غزلیات وی در

دست است، میجر در حدود ۱۳۲۵ ش از جهان رفت.

غلام محی الدین: در قصبه تیری منطقه سوات میزیست ، زندگی وی حدود ۱۱۹۵ هـ ق تخمین شده، از شاعران غزل سراسر است ، غزلیات غلام محی الدین را تذکره نویسان پنبتو ثبت کرده ازوست :

پروت یم ستا په در کی یو قدم په بل لور تلی نه شم
زه محی الدین پی دست و پای بانندی خنخیر کر مه

غلام نبی: در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در مضافات پنبتو نستان سکونت میکرد، به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر سرود، غلام نبی در حلقه های بزم و ادب پشاور به نبی جان شهرت داشت، در شعر نیز نامش را نبی جان می آورد، جشن نوروزی غزلیات ویرا ضبط کرده، ازوست :

غوخ یم په دل زه نبی جان
کنبیره ملهم دوصال ناز نینې

غلام نبی: شاعر نوحه سرا، در نواحی کوهات سکونت داشت ، زندگی وی حدود ۱۳۰۰ هـ ق تخمین میشود، در شعر واقعات کربلا را نظم کرد، و مرثیاتی امامین را سرود، ازوست :

عباسه وامووره عرضونه

تسالادی نن خیمی دی

غلام نبی هوتک: غلام نبی بن عبدالسلام هوتک به سال ۱۳۸۰ هـ ش در ناحیه سوم شهر قندهار بدنیا آمد، علوم رواجی را از علمای منطقه فرا گرفت، طبع شعر داشت اشعار عشقی، اجتماعی و مذهبی و ملی میسرود غلام نبی در حوت ۱۳۵۵ ش بدر و د حیات گفت، این بیت از طبع اوست :

وہ شمسی سنہ زر دودہ سوه اتیا

چی پیدا سومه له موره پر دنیا

غلام نبی میجر، کتابچه نویس : از رجال حربی و مشاهیر صاحب

قلم عصر امیر عبدالرحمن (۱۲۹۲ - ۱۳۱۹ هـ ق) رساله ای را بنام
« میزك جنگی پلتن » را بزبان پښتو تألیف و ترجمه داشت .

غلام نوی : از علماء و شاعران حدود قرن سیزدهم هجری ، عالم
علوم دینی و ناظم پښتو بود ، نورنامه حضرت محمد (ص) را منظوم
تألیف کرد ، از طبع اوست :

نور نامه وه په فارسی له عربی سره آمیزه

ما غلام نوی تری ووايه بیان خپل

غلام یحیی : غلام یحیی معروف به استاد کل در ناحیه فرملی کابل
سکونت میکرد ، ضابطه ایسا غوجی منطق (امالی غلام حیدر) را تحریر
داشته است .

غلام یحیی : در اواخر قرن سیزده در ښوۀ کنړ میزیست ، عالم
دینی بود ، در فقه و دیگر علوم عربی حیطه کامل داشت ، مقدمه کافیه
به (پښتو) از امالی اوست .

ف

فاروق : شاعر کلاسیک پښتو، غزل و رباعی اخلاقی سرود، مؤلف
ورکه خزانه درجلد دوم این کتاب غزلیات و رباعیات فاروق را ضبط
میدارد فاروق سخنوری از انواحی پښتونستان بوده، ازوست :
قدم بوس اوسه فاروقه د نیکانو
که حساب شی په تپه دصالحان کی

فاضل : قاسم علی افریدی (۱۱۸۳-۱۲۳۱ هـ ق) در جمله شعرای سلف
ازوی نام می برد، راوربی مستشرق از تذکار قاسم علی مذکور ازوی یاد ی
دارد، مستر هیوز از چمن بی نظیر اشعارش را در کلید افغانی منتخب کرده
تذکره نویسان پښتونیز احوال و غزلیات فاضل را ضبط میدارند، ازوست :
سازدی ښه مجلس دی، ښه یاران را سره جمع
واپه ای فاضله هر سخن تازه تازه

فاضل محمد : فاضل محمد بن سید احمد بن محمد اسلم دراوا یل
قرن سیزده د رکوت شینوار مسکون بود انشاء یوسفی را به سال ۱۲۳۴ ق

خطاطی کرد و لغات مشکل پارسی آنرا به پښتو ترجمه داشت، فاضل شعر نیز سرود اشعار متفرق وی دیده شده، مؤلف جلد چهارم پښتانه شعراء از وی یاد میکند ازوست :

نه لری ثانی او دیر ما هر دی په لغا توکی

خوبه ته فاضل محمد صفت کری دخپل استاذ

فتح خان: از سخنوران قدیم پښتو غزلیات متفرق وی در دست است.

زندگی وی در اواخر قرن دوازده تخمین میشود، ازوست :

عاشقی نیمه پادشاهی ده که خو کتوان ولری

زه فتح خان لکه مین پسر خان دا نه شوم خلقه

فتح خان: فتح خان بن اسلم خان بریخ در حدود ۱۴۰۰ ه ق در «کلا بست»

زندگی میکرد، پدرش حکمران محلی بود، داستان شور انگیزی

بادوشیره بنام «رایبا» هنوز هم در مناطق پښتونخوا سرزبا نه‌ای اهل ذوق

عوامست، وی با شخصت نفر از همراهان خود به هندوستان رفت و با

مغولان هندی جنگ کرد و در همان رزمها و همراهانش تلف گردیدند

درین داستان سرودهای از فتح خان دیده میشود از سرودهای اوست :

که پوخی پوخی د رایبا خولگی پوخی

فتح‌خی دهندولورته دغه گل رایبامی‌خی که دلی اوسی

فتح شاه: فتح شاه از سخنوران قدیم پښتوست. دو جلد کلیات

رساله مذهبی دیگری بنام بحر المسایل از وی باقی است، از اشعار اوست :

خدای قادر پخپل قدرت دی

تر حد زیات دده صفت دی

فتح علی: از سخنوران غزل گو، مستر هیوز انگلیس غزل ویرا از چمن بی

نظیر در کلید افغانی انتخاب کرده تذکره نویسان پښتو نیز احوال و اشعار ویرا ضبط کرده اند و از شعرای متوسط شمرده میشود، ازوست:

فتح علی هوس به څه شکله کیدای شی

جام د بخت دی سر نگون شوالیث

فتح محمد خټک: فتح محمد بن سعادت خان بن افضل خان جمبالگری

خټک، در مضافات پشاور سکونت میکرد، نگارنده و شاعر خوب پښتو بود نگارشات و اشعار وی در بعضی مجلات و جراید افغانستان و پښتونستان طبع شده فتح محمد در سالهای بعد از ۱۹۶۰ ع از جهان رفت، ازوست:

زما حسن ته چی گوری دی اورشوی په ماپوری

فخرالدین صاحبزاده: مستر راورتی مستشرق در مقدمه گرامر پښتو

خود ذکر وی از فخرالدین صاحبزاده دارد، و مینویسد:

که فخرالدین صاحبزاده به سال ۱۷۷۵ ع قصه آدم خان و درخانی را به نثر پښتو نگاشت وی نمونه های نثرش را نیز می آورد.

فدا محمد: از شعرای مذهبی حدود قرن دوازدهم هجری فدا محمد

در کترغی از مضافات ننگرهار بدنیا آمد، مدتی را در «توتو» سپری کرد وی عالم علوم دینی و شاعر مذهبی بود، وفاتنامه آنحضرت (ص) را منظوم تألیف داشت، در شعر از احمد شاه کبیر (۱۱۶۰-۱۱۸۶ ه ق) و تیمورشاه

(۱۱۸۶-۱۲۰۷ ه.ق) یاد میکند تا اوایل عصر تیمور شاه درانی درقید

حیات بود، ازوست:

حای وطن ننگرهار دی

سکونت می توتو غاردی

فدا، عبدالصمد: عبدالصمد متخلص به فدا از شعرا و نگارندگان

معاصر پښتو. اشعار عشقی، وطنی، اجتماعی و مذهبی سرودا شعرا و نگارشات وی در مجلات و جراید کشور به شکل متفرق طبع شده، وی در شهر قندهار میزیست و به سال ۱۳۴۸ ش در نهایت جوانی رحلت کرد.

فدا، عبدالملک: استاد عبدالملک فدا، از شاعران ملی و مبارز دوره

معاصر. عبدالملک فرزند عبدالجبار به سال ۱۸۹۷ ع در پراگانگ چارسده بدنیا آمد و به سال ۱۹۵۷ چشم از جهان پوشید، در زمان تأسیس انجمن اصلاح الافاغه به آن پیوست و تا اخیر عمر دهمه اشکال این انجمن با آن همراهی داشت. فدا در شاعری ملی پښتو حیثیت استادی را داراست و طبع سرشار شعری وی چنان چکامه های ملی و وطنی را بار آورد، که در راه آزادی وطن و بیداری مردم سهم قابل وصفی را ایفا نمود، استاد فدا به اوزان ملی پښتو و به طرز کلاسیک شعر سرود هنرش از فرهنگ عامه و احساس ملی مایه می گرفت، مطالعه چکامه های آبدار، جذاب و پر شور فدا دوستداران ادب پښتو را اجازه میدهند که به حق ویر استاد ادب ملی خطاب کنند، وی در جریان مبارزات ملی بارها به محابس انگلیس کشانیده شد، و رنجهای فراوانی را قبولدار گردید، ازوست:

سومی داوکردی دخنوژ وطن اوقام دپاره
دخدای نوکریم قمر بانیزم داسلام دپاره

فدا، مطهر : فدامطهر فرزند عبدالغفور اخونزاده به سال ۱۹۱۱ع

در مضافات پشاور چشم به جهان کشود، علوم دینی و کتب فقهه و حدیث را در مدارس سراج الاسلام و بهادر کلی آموخت، بعد به رادیو پشاور ملازمت کرد تا اخیر عمر در همانجا بود، به سال ۱۹۷۲ع از جهان رفت طبع شعری داشت اشعار وی اکثراً به اوزان ملی پشتو ست مضامین مذهبی، اخلاقی و عشقی را در شعر جامیدهد ازوست :

سړی هغه دی څوک چی آزارنه شی
هغه یارته دی چی غم کی دی یارنه شی

فراهی عبدالرزاق : عبدالرزاق که در شعر فراهی تخلص میکرد

فرزند عبدالقادر نورزی به سال ۱۲۹۲ در گلستان فراه زاده، تعلیم ابتدایی را در فامیل آموخت جهت کسب دانش به کابل آمد در دارالعلوم عربی شامل شد، بعد از فراغ سمت معلمی داشت، پس از آن به دوایر مختلف مملکتی ایفای خدمت کرد، فراهی بزبان پشتو نظم و نثر مینگاشت بزبان پارسی نیز قلم فرسای می نمود وی به سال ۱۳۳۹ ش از جهان رفت، اشعارش به شکل متفرق درج صحایف نشرات مملکت شده، ازوست :

فراهی دی په تهمت لکه منصور شو
خوار دغم په تال زنگیزی ستا په خیال

فراهی، محمد یعقوب : شاعر و نثر نگار دوره معاصر پشتو. محمد

یعقوب فراهی فرزند ملا محمد خان نورزی از شعرا و نگارندگان فکور

و دانشمند ادب پښتو بود، فراهی به سال ۱۲۸۴ هـ ق در فراه بدنیا آمد، شخص عالم و مؤلف بود، بزبانهای پښتو قلم فرسایی میکرد بزبان پښتو نظم و نشر مینوشت وی قاموس لغات سوچه پښتو رازیر ترتیب داشت ، که اجل مهلتش نداد و این اثر وی تکمیل نشد و به سال ۱۳۵۴ هـ ق بمرد، ازوست:

زه عاجز بنده دخدای یم

تل په حمد و پسه شنایم

فرح الدین (ملا): از علما و مشایخ و سخنوران قندهار ملا فرح الدین

به سال ۱۱۵۹ هـ ق بدنیا آمد و به سال ۱۲۴۱ هـ ق رحلت کرد در زهد، تقوی و ارشاد یگانه عصر خود بود شاگردان و مریدان زیادی داشت و علامه محقق قندهاری (حبواخونزاده) نیز در حلقه مریدان وی شامل بود ملا فرح الدین در اخلاق و تصوف تالیفاتی دارد تعداد الکبایر را به مثنوی پښتو نظم کرد، ازوست:

شفقت پر مسلمان کړه له هر چا سره احسان کړه

فرید (شیخ): از صوفیان و سخنوران عارف افغانستان در قرن یازدهم

هجری شیخ فرید بن میا قاسم مصطفی در اواخر قرن یازدهم هجری زندگی داشتی شخصی عاید و صالح بودی و مردم به وی اعتقاد داشتندای بزبان پښتو غزل عرفانی و اخلاقی سرودی مولف تیر هیر شاعران احوال و نمونه شعر ویرا ضبط کردی ، ازوست :

نور عالم دی حوری جستونه غواری

دا شیخ فریدی طمعدار ستاله دیدار گرخی

فضل احمد: درلنډه پوچ کامه چشم به جهان کشود ، علوم مروجه
عصر را در زاد گاهش تحصیل کرد و عالمی زبده بار آمد به سال ۱۲۹۵ ق
بر شرح تتمه شرح نوشت ، فضل احمد گاه گاه بزبان پښتو شعرا اخلاقی
نیز سرودی از اشعار اوست :

بنده دخدای یم زه فضل احمد یمه پسه دین د محمد
یم گناهکار نه لرم حد که می روزی کی خپل دیدار

فضل باقی: فضل باقی بن ابوعلیشاه بن سید امیرالدین از شعراى اوایل
همین قرن. در نواحی شب قدر پښتونستان سکونت داشت ، فضل باقی در سرودن
غزل طبع از مایمی میکرد غزلیات وی ضمیمه دیوان پدرش (ابوعلیشاه)
طبع شده ، ازوست :

په تیاره کی دغم ناست فضل باقی دی
چی پټ کړی تری جانان رخسار دلمردی

فضل حق: فضل حق بن محمد یحیی از حکما ، علما و شعراى پښتو در اوایل
همین قرن. فضل حق خټک به سال ۱۲۸۹ هـ ق بدینیا آمد و به سال ۱۳۲۷ هـ ق
بدرود حیات گفت وی در «نړۍ اوبه» از مصنفات پشاور سکونت میکرد.
فضل الحق: ملا فضل الحق از ناظران و خوشنویسان قرن اخیر بود
در تنگی هشنغر میزیست. خاتمه انطباع خلاصه کیدانی میاعمر چکنی
را به سال ۱۲۹۸ هـ ق نظم کرد ، از طبع اوست :

مبارک شى پښتوته دا کتاب میا صاحب د خوکنو عالی جناب
په پښتو ژبه یی ساز کړ ټول پخپله مسایل یی زیات واضح کړه یو تر بله

فضل الحق : از ناظران و خطاطان قندهار، ملا فضل الحق خوجندی،
در حوالی همین قرن در مصافات کندهار سکونت میکرد، تا سال ۱۳۵۰ ق
در قید حیات بود، وی کتب پنبتورا خطاطی کرد، و منظومه‌های اخلاقی
سرود، ازوست :

د عبدالسلام تقریر دی او د فضل الحق تحریر دی
مات قلم سخت ضمیر دی تو رحم کن رحیم

فضل الحق : شاعر قدیم پنبتو، از ساختمان و طرز اندیشه شعرش برمی آید
که در اوایل قرن دوازده هم میزیست غزلیات متفرق فضل الحق دیده شده،
مؤلف ادبی ستوری در جلد اول این کتاب یادی از احوال و اشعار
فضل الحق دارد، ازوست :

عاشقه ته چی مین شوی هسی دلیر چیری و
دا هدایت واره له ده زما باور چیری و

فضل ربی : شاعر قصه سرا، فضل ربی فرزند اسرار گل در حوالی
۱۳۰۰ هـ - ق در نواحی چارسده میزیست، قصه شهزاده استبول و شهزاده پاریس
را به پنبتو منظوم تالیف کرد، به اوزان ملی پنبتو شعر سرود، اشعار متفرق
وی نیز در دست بوده، از اشعار اوست :

سرداره د خوبانو زه اخته یم ستا په غم
له سترگو می ځینم

فضل ربی (مولانا): مولانا فضل ربی بن سید محمود بن سید احمد

به سال ۱۲۵۰ ش در پکلی از مضافات پشتونستان چشم به جهان گشود در سلسله مهاجرتها به کابل آمد، و درین جا اقامت گزید. به سال ۱۳۳۵ ش در کابل بدرو حیات گفت و در لوگر دفن گردید. مولانا زبانهای پښتو، پارسی واردورا میدانست، بزبانهای پښتو و پارسی شعر و نشر مینوشت، تألیفات وی به ۷ جلد بالغ میگردد، مولانا در افغانستان بحیث معلم، عضو جمعیت العلماء و سناتور ایفای خدمت کرد، وی در ایام جوانی در تحریک آزادی خواهی افغانیان و نیمه قاره حصه داشت، ازوست:

ای د پښتو خواونده غوڅ ځیگر دی زما

زه دی کرم زیح ولی وایی دا اختردی زما

فضل الرحمن (ترکان): از شاعران عوامی پشاور. در حلقه های بزم و ادب

منطقه به ترکان فضل الرحمن مشهور به بود، به اوزان ملی پښتو شعر عشقی و حماسی و مذهبی سرود، شعرو وی در تمام حصص افغانستان هنوز هم شهرت دارد وی در سالهای بعد از ۱۳۱۰ ش از جهان رفت، ازوست:

له خوبه پاڅی چمنی خانه دانور ملگری دی دمرگ ترون کوبینه

فضل شاه: از شاگردان متاخر مکتب ادبی استاد سخن حضرت

رحمن بابا ست، فضل ربی در اوایل همین قرن در قاضی خیل جدید چارسده میزیست، شعر سلیس و روان سرود، دیوان شعر وی مشتمل بر انواع شعری مطبوع بوده ازوست:

زه فضل شاه په غم کی غمجن پروت نم

خپل وصال که مارا کړی خپل گل فام بییـا

فضل مولی: فضل مولی بن نور صلا بن حمز الله بن ارسلا از شاعران عوامی علاقه خواجه خیل سوات فضل مولی به اوزان ملی پښتو شعر میگفت اشعارش شکل شفاهی دارد.

فضل نور: از ناظران مذهبی پښتو. ملا فضل نور در همین قرن در قصبه چوره مردان سکونت داشت، شخص طالب العلم و ناظم پښتو بود قصه را بنام هارون الرشید منظوم ساخت، ازوست:

په حال زه فضل نور ملاکه هرڅو گناهکاریم
جنت به راکی ربه ستا په برکت رسول الله

فضل واحد: ملا فضل واحد در اوایل همین قرن در مدرسه رفیع الاسلام بالا مانی عضویت و ملازمت داشت بزبان پښتو شعر میگفت اشعار وی در جراید افغانستان و پښتونستان طبع شده ازوست:

زه چی ملا فضل واحد فکر کومه څومره
په داسی حال کی می ایمان تیروول گران ولیدل

فضیل: از شعرای قدیم پښتو، اشعارش را مستر هیوز از چمن بی- نظیر در کاید افغانی انتخاب کرده دیوان وی نایاب است، شعرش روان و موضوعات عشقی را دربر میگیرد، ازوست:

دناړو فریاد فضیله حاجت نشته
ورد کړه نوم دیار په شام وسحر ورو ورو

فقیر: عالم علوم دینی و ناظم پښتو کتابی را بنام تنزیل در خواص آیان قرآن کریم به سال ۱۲۵۶ ه ق تألیف کرد، ازوست:

فقیمر کل پښتو انشا کړه له تتريله

سن دهجر نو نو غر وه په تفصيل

فقير: از شاعران عوامي ننگرهار، در حدود ۱۲۹۰ هـ ق ميزيست،

فقير به اوزان ملي پښتو شعر خوبي سرود، اشعارش سليس، ساده و روان، و مقبول عام است، از اشعار اوست:

د فقيمر په سينه پروت ديبلتون غـر دی

دهجران ظالم دوران دی نه تيريزی

فقير: در فهرست مخطوطات پښتو کتب خانه های انگلستان اثر

مذهبي بنام «وفاتنامه» تـأليف فقير، معرفي گرديده است، در چندین نسخه خطی مخزن الاسلام و بعضی جنگهای خطی نیز این وفاتنامه بنام فقير درج است، و نسخ خطی مستقل آن وافر ديده شده، درین جاشکی می افتد که آیا این منظومه مذهبي واقعاً از شاعر بنام فقير است و یا از شاعر ديگری که فقير تخلص کرده، زیرا اکثر شعرای مذهبي پښتو عوض نام شان فقير میاورند.

فقير: از شاعران غزلسرا، غالباً در حدود قرن دوازده میزيسته

است، غزل شیوای وی از حاشیه یکی از نسخ خطی فواید شریعت بدست آمده، ازوست:

زه فقير به ستاخو صفت ادا کرم صفتونه ستاسو ډير دی تر شونوپايو

فقير خان کا کا: شاعر شرین سخن، و شخص موقری بود، در باز دره

سوات میزيست، در شعر گنډيرو صاحب را تعريف کرد، فقير خان

کا کا به سال ۱۳۶۶ هـ ق از جهان رفت، ازوست :

فقر غلام دی دیر خفه ستا په دربار کی ژاری

ستاخیر ددیدن، خوری خبری په خلوت کی غواری

فقیر شاه: در اواخر قرن سیزده در «پیرپیاوی» پشاور سکونت داشت، رساله

کوچک مذهبی و عارفانه را به سال ۱۲۹۵ هـ ق منظوم تالیف کرد، ازوست

فقیر شاه ربه داخل ددیو په خیل کری

دی مغفور دا ولیا وو په طفیل کری

پیشور کی یی شکاره لکه دنور کری

خاص تپه دخالصی کی پیری آبا ده

عین قریه دپیرپیاوی کری پری دلشاده

فقیرالله جلال آبادی: از مشاهیر صوفیه و رجال علمی و ادبی افغانستان

در قرن دوازدهم هجری. فقیرالله فرزند عبدالرحمن در حصارک خاص از توابع

جلال آباد دنیا آمد، احمدشاه کبیر از عقید تمندان وی بود، بزبانهای پښتو

پارسی و عربی مینوشت، کتابی را بنام فواید فقیرالله بزبان پښتونظم کرد، وی به

سال ۱۱۹۵ هـ - ش در شکاپور هند بدرود حیات گفت، و در همانجا مدفون گشت.

فقیرالله: از ناظران حدود قرن سیزدهم هجری، فقیرالله رساله ای را در

حکمت و طب قدیم منظوم تالیف داشت، ازوست :

فقیرالله در ته ای یاره په پښتو کره برخورداره

فقیر محمد: در شهزادگان از توابع واغر غزنی سکونت میکرد، شاعرامی

و بیسواد بود، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، اشعار ویرا عوام به سینه های

شان محفوظ کرده اند، فقیر محمد به سال ۱۳۴۳ هـ - ش رحلت کرد.

فقیر محمد: از شاعران حدود ۱۳۰۰ هـ، فقیر محمد در نواحی

پشتونستان سکونت میکرد، به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر میسرود
غزلیات ویرا بهار گلشن ضبط کرده ازوست:

فقیر محمد شه دلگیر لاس نیولی د خیل پیر

خبر خو پری عالم دی چی یاری ورکوی

فیاض: از شاعران قصه سرا کلاسیک، مؤلف تیر هیر شاعران ویرا

از قوم مندر معرفی مینماید، فیاض در عهد مغولان هند زندگی میکرد، قصه
«شهرزاده بهرام و گلندام» را به مثنوی پشتو منظوم داشت شیوه نظم آن قوی
و در تصویر واقعات مقتدر مینماید، تنها همین اثر وی در دست است
آثار و اشعار دیگر فیاض مفقود بوده، ازوست:

د بهرام د زړه مقصود پر شو فیاضه

تماش گیر دگل اندامی در خسار شو

فیروز: شاعر عوامی پشتو در «تنی کلی» توابع ماموند سرحد آزاد

میزیت، به آهنگهای ملی پشتو شعر پرسوزی سرود، اهل ذوق اشعار ویرا
ضبط کرده اند، فیروز در حدود ۱۳۲۰ ش از جهان رفت، ازوست:

په چنگار و بده در زاوه کنه

دا به دپاک الله رضا وه کنه

فیض، فیض الله خان: فیض الله خان متخلص به فیض، از نویسندگان

وشعرای دوره معاصر. فیض در نواحی کوهات پشتونستان، میزیست، بزبان

پښتو نظم و نثر مینوشت، مجموعه اشعار وی بنام د «ژوند پیغام» طبع شده مقالات و اشعار وی بشکل متفرق در نشریات ملی پشاور درج گردیده نگارشات و منظومات وی مضامین اجتماعی را دربر دارد فیض در سالهای بعد از ۱۹۶۰ به عمر ۳۰ سالگی از جهان رفت.

فیض طلب: از شاعران حدود ۱۳۰۰ ق، فیض طلب در مضافات پښتونستان میزیست، به آهنگهای ملی پښتو و طرز کلاسیک شعر سرود غزلیات ویرا بهار گلشن و بهار نوروزی، ضبط کرده اند ازوست:

نن می په ښایست نوبت غزیزې په هرباب

گرځي فیض طلب د شعر چیغې یی هر لوری دی

فیض الله: در سالهای بعد از ۱۲۰۰ هـ ق در خاکریز قندهار مسکون

بود، فیض به اوران ملی پښتو شعر مذهبی و اخلاقی سرود، طبع شعر فیض الله عالی و حکامه هایش بیانگر استعداد قوی شعری ویند. فیض الله در اوایل قرن سیزده در ارغنداب قندهار چشم از جهان بست، و در همانجا دفن گردید، ازوست:

ژړی گل می پریکاوه فساد راوسو بوستان څه سو

خپل بلبل می لوباوه پر الواته سو جانان څه سو

فیض الله: از شاعران حدود قرن دوازدهم هجری، فیض الله شاعر

صوفی زبان پښتو بود، غزلیات عارفانه سرود، مولف ادبی ستوری در جلد اول این کتاب احوال و اشعار ویرا ضبط میدارد، ازوست:

راشه فیض الله د شیطان مه نغوزه ځان ژاړه

پاڅه روانیزه ستا د کوچ کاروان روان دی

فیض الله: از شعرای اواخر قرن سیزدهم هجری، در ضلع هزاره زندگی میکرد، در حلقه مریدان سیدامیر صاحب کوثه پشاور شامل بود، فیض الله بزبانهای پښتو، پارسی و عربی صلاحیت نوشتن داشت، و به هردو زبان شعر میسرود، مناقب مرشدش را بزبانهای پښتو و پارسی تألیف کرد، که حصه پښتو آن به گنج سعادت مسمی می باشد، و از آثار عربی وی قامة الجمعه و فريضة الحججه معلومست از طبع اوست:

خدایه نفس د فیض الله برقرار کری
 په آخرت پی ته لایق د خپل دیدار کری

فیض الله: در حدود (۱۱۵۰ - ۱۲۲۰ هـ - ق) در اکره هشنغر سکونت داشت، فیض الله اخونزاده در حلقه مریدان میا عمر چمکنی و در طریقت پابند طریقه نقشبندیه بود، در تجوید و علم قرائت معلومات کافی داشت، کتابی را در علم تجوید بزبان پښتو منظوم تألیف کرد ازوست:

په یوکن دی کر موجود
 جهان تول په ښه وجود

فیض الله: در حدود ۱۳۰۰ هـ - ق در نظام گر زندگی داشت، عالم علوم دینی و شاعر مذهبی بود، رسایل منظوم دینی پښتو وی دیده شده، ازوست:

د دنیا زیب و زینت واره پرتا دی
 فیض الله دا کلام کری په رښتیا دی

فیض الله: از علمای دینی و نشر نگاران مذهبی پښتو، فیض الله در علم میراث مطالعه داشت، رساله را بنام جواهرالمیراث از پارسی به پښتو منتقل

کرده، زندگی وی حدود اواخر قرن سیزدهم هجری تخمین میشود، نگارنده از نواحی قندهار مینماید.

فیض الله صاحبزاده: فیض الله بن مهتر موسی صاحبزاده به سال ۱۲۶۵ هـ - ق بدینا آمد از علوم رواجی عصر بهره داشت، بزبانهای پښتو، پارسی و عربی شعر سرود، و به سال ۱۳۲۱ هـ - ق در کتواز غرنی بدرود حیات گفت، در قلعه عرض بیگی مدفون گشت، ازوست:

فخر هر چیری په علم په تقوی وی

په مرو و فخر کوی قوم داور مری

فیض الله کا کر: فیض الله بن ملا بابر کا کر، در زوب کا کرستان بدینا آمد، در عهد هوتکیان در قندهار مسکن گزید، تا عصر زمان شاه درانی (۱۲۰۷ - ۱۲۱۵ هـ - ق) در قید حیات بود، فیض الله عالم نامور عصرش و شاعر صوفی پښتو بود، مولف دانشمند جلد اول پښتانه شعراء از وی یاد میکنند و اشعارش را ضبط میدارد، ازوست:

د عشق له کړه خلاص سوم زه په نظر کاندم غری

د عشق اور هسی ستی کړم لکه پنډه اوسپن خری

فیض محمد: از سخنوران پښتو، در اواخر قرن دوازدهم هجری زندگی داشته است، غزل وی در یکی از نسخ دیوان عبدالقادر خان خټک انتخاب گردیده (کتابت ۱۲۰۰ هـ - ق) فیض محمد شاعر از همین ایام بوده است.

فیض محمد: فیض محمد ولد محمد صدیق در قصبه ملارحیم خیل دره اونخی وردگ بدینا آمد علوم متداوله را در منطقه از علمای دینی کسب

کرد، بعد از کسب علوم دینی در مدارس و مکاتب بحیث معلم استخدام گردید، فیض محمد بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت، به سال ۱۳۴۳ ش با زندگی وداع کرد، آثار منظوم و منثور قلمی وی دست است.

فیض محمد اخونزاده : فیض محمد بن مولوی مغل خان بن مولوی

یارگل بن مولوی اختر به سال ۱۲۵۰ هـ - ق زاد، و به سال ۱۳۱۹ هـ - ق در موسسهی لوگر بدرود حیات گفت، وی مرید اخون سوات و عالم منور و مبارز بود، در فقه، تفسیر، حدیث و علوم مروجه دیگر صلاحیت و مطالعه داشت، بزبانهای پښتو و پارسی و عربی مینگاشت، از آثار وی، روضه المجاهدین، ذخیره السعادت، مجموعه خطبه و معدن الجواهر به ما معلوم بوده، ازوست :

په پښتو ژبه تقریر کړم

په کتاب به یی تحریر کړم

فیضی : محمد عارف المشهور به فیضی از قوم دلازاك در قصبه تیکری

پکلی ضلع هزاره میزیست، فیضی مرد فهیم و به زیور تقوی آراسته بود، وفاتش (بین سالهای ۱۲۷۲ - ۱۲۸۱ هـ - ق) اتفاق افتاده چکامه های عارفانه ویرا مؤلف مدح الابرار ضبط کرده، ازوست :

ستا په جمال باندي شيدا شوم دکوتی حضرت جی

په زرگی داغ لکه لاله شوم دکوتی حضرت جی

ق

قابل اورکزی: از مشاهیر علمی و رجال ادبی عصر احمدشاهی، دقایق الاخبار غزالی را از پارسی به پښتو انتقال داد، قابل نظربه صراحت خودش از قبایل اورکزی تیرا بود، در شعر احمدشاه کبیر (۱۱۶۰-۱۱۸۶ق) را توصیف کرد، از اشعار اوست:

زه قابل بنده اورکزی یم	اورکزوکی منوزی یم
بادشاهی د احمد شاه ده	ترد کنه بی غوغا ده
عالمان د تیرا واره	په زاری دی رب ته واره
پادشاهی د احمد شاه	په قرار لری پادشاه

قادر: شاعر قدیم پښتو، در حوالی قرن دوازدهم هجری، زیسته است قادر شخص عارف و متصوفی بود، غزلیات پر شور عارفانه سرود، مولف ادبی ستوری در جلد اول این کتاب احوال ویرا با نمونه شعر ضبط کرده، ازوست:

سپین شه و عالم ته زړه خیرن گرځه قادره
هسی صراف شته دی چی پوهیزی بی سوراقه

قادرخان: مرحوم الله بخش یوسفی غزنوی در یوسفزی افغان از قادرخان
بحیث شاعر دورگذشته پښتو یاد میکند ، وی مینویسد. که قادرخان در
ناحیه «پلو» پښتونستان میزیست.

قادر داد: از شاعران گروه روپنایی ، قادر داد بن محمد زمان بن پیرداد
بن کمال الدین بن بایزید روپنایان تولد وی در حدود ۱۰۳۴ هـ - ق تخمین
گردیده ، زندگی وی تا سال ۱۱۱۸ هـ - ق یقینی مینماید وی مدتی را در هند
سپری کرده است قادر داد پیر و مسلک تصوفی وحدة الوجود است غزلیات
و قصاید عارفانه ویرا موائی ورکه خزانہ در جلد اول این کتاب ثبت مینماید
ازوست :

چی مدام په زړه کی خیال لری و جنگ ته
څوک به څه وایی دی مست وشوخ و شنگ ته

قاسم: شاعر صاحب دیوان در حدود ۱۰۶۸ ق بدنیا آمد، از معاصران
سکندر ختک بود، طبع قاسم شیوا، و غزلیات پرشوری سرود دیوان وی
فعلاً ناپیداست غزلیات ویرا مؤلف «ورکه خزانہ» در جلد اول این کتاب ضبط
کرده ازوست :

گرځی په کوڅو کی دولت منډله تانه ډیر
یار به کرم هم تا قاسمه یاره خیر دی وی

قاسم: از شاعران عوامی ادب پښتو ، در حوالی قرن سیزدهم هجری
در مضافات پښتونستان سکونت کرده ، دار مستتر مستشرق چکامه های
عشقی ویرا ثبت نموده ازوست :

خال دی اینبی دی دور و خو په پیوند باندی

زړه می بند شه ستاد زلفو په کمند باندی

قاسم (اخوند): اخوند قاسم بن عبدالله از نشر نگاران مذهبی پښتو از عشیره پایین خیل شینوار بود کتابی را بنام فواید الشریعت به نشر مسجع پښتو تالیف کرد، سبک نگارش وی با اخوند درویزه و پیروانش قرین است، و از پیروان فکری و ادبی مکتب وی محسوب میشود، در حدود اوایل قرن دوازدهم زیسته است.

قاسمی، عبدالغفور: عبدالغفور قاسمی به سال ۱۷۹۹ع در مردان بدنیا آمد و به سال ۱۹۴۷ع رحلت کرد زبانهای پښتو، پارسی و عربی و اردو ورامیدانست، بزبانهای پښتو وارد و مینگاشت نگارشات وی به شکل متفرق طبع شده است.

قاسم (شیخ): غوث الزمان شیخ قاسم المشهور به قاسم افغان فرزند شیخ قدم از احفاد دودمان متی، شیخ به سال (۹۵۶ هـ ق) در بدنی پشاور چشم به جهان کشود قاسم افغان در پشاور و مضافات آن به روحانیت کسب شهرت کرد و مردم بان گمرویدند از نفوذ عرفانی و روحانی وی امرای مغولی در هر اس شدند شادمان خان حکمران پشاور قصد کشتن وی کرد شیخ وقتی ازین دستور ظالمان مغول آگاه شد، به قندهار رفت و آن دیار را به قصد زیارت حرمین ترک گفت و در آنجا گمرویده طریقه قادریه گردید، قاسم افغان بعد از سفر حج به دواوه پشاور اقامت گزید و باز هم از اقتدار روحانی وی حکمرانان وقت خطر حس کردند و شیخ قاسم را که در آن وقت به قاسم

سلمیانی شهرت داشت ، به لاهور طلبیدند ، و درانجا نیز فیوض و مراتب روحانی وی مردم آن دربارا گرویده خود ساخت ، جهانبگیروی رادر قلعه چنار محبوس ساخت از تالیفات وی تذکره اولیای افغان معلوم است ، وی به سال (۱۰۱۶ هـ ق) درهما نجا ازجهان رفت .

قاسم علی اپریدی : قاسم علی خان بن برهانخان بن رستم خان بن نیکنام خان بن الف خان از عشیره آدم خیل قبیله اپریدی پدرش در فرخ آباد هند میزیست ، قاسم علی به سال ۹۰۰ هـ ق بدینا آمد زندگی وی تا سال ۱۲۳۱ هـ ش یقینی است ، وی زبانهای پښتو ، اردو ، پارسی ، عربی ، کشمیری ، ترکی وانگلسی را می فهمید قاسم علی از علما و شعرای نامور افغانستان است ، که بزبانهای پښتو ، اردو ، کشمیری ، نگارشاتی دارد و او این پښتو وار دو فالنامه پښتو و فرهنگ اپریدی از تالیفات او به مامعلوم بوده وی اولین شاعر پښتوست که مظالم انگلیسان را بزبان شعر بیان داشت ازوست

که مین به شی په ښکلیو حال معلوم کړه دویړ ژلیو
افریده یه عشقی بازی ډیر مشکل تر ډیر مشکلو

قانع ، محمد رفیق : محمد رفیق متخلص به قانع فرزند ملا عبدالحمید اخونزاده سلمان خیل به سال ۱۳۰۵ ق در خالداری پغمان تولد گردید و به سال ۱۳۳۶ ش ازجهان رفت قانع علوم متدوله را از علمای دینی آموخت در عصر امانی داخل خدمت گردید تا سال ۱۳۳۰ ش در دوایر مختلف دولتی ایفای ملازمت کرد ، قانع شاعر مترجم و نگارنده پښتو بود قسمتی از مقالات تراجم و غزلیات وی در جراید و مطبوعات شایع شده است .

قایم : در حدود قرن دوازدهم هجری میزیست ناظم و خطاط بود،
نسخ پښتو به خط وی دیده شده، منظومه های وی نیز در دست است از طبع
اوست :

دا کتاب چی محمد دی تصنیف کری اوقایم په قلم کښلی
د کتاب و مصنف ډیر گنه کار دی له دعادمو منانو امیدواری

قدری : از شاعرات هنرمند، در حدود ۱۳۰۰ ه ق در مضافات پشاور
سکونت میکرد، به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر میسرود، غزلیات
ویرا مدون بها ر گلشن ضبط کرده، مولف ادبی ستوری در جلد دوم این
کتاب از قدری یادی دارد از اوست :

نه به په مینه دلبر ونیسی ما په غیز کی
نه به داخواره قدری خلاصه له دی بلاشی

قربان عبدالروف : عبدالروف متخلص به قربان در تها نه از توابع پشاور
مسکون بود و از شاعران خوب پښتو محسوب میشود قربان شعرا اجتماعی
و عشقی سرود بعضی از غزلیات قربان در مجله پښتون طبع شده وی قبل
از سال ۱۹۳۸ ع رحلت کرد .

قریش : شاعر عوامی پښتوست ، به اوزان ملی شعر سرود اشعارش
شکل شفاهی دارد از طبع اوست

جانانه تاپسی هر دم یمه زهیر
 قسم دی مینی دی کرم نجان پسی فقیر
 سیلاب داوینکومی پرمخ باندی بهیر
 قریش مدام دیاردیدن ته انتظاره
 زما دمینی یاره ما اینبی دی نذرونه

قسیم الله: از شاعران عوامی پښتو، در توابع ننگرهار مسکون بود،
 و به سال ۱۳۴۵ هـ ق رحلت کرد، قسیم الله به اوزان ملی پښتو شعر گفت
 ا. شعار وی سلیس و ساده و به روحیات عوام برابر است.

قطب خان: در حدود ۹۵۰ هـ ق در قندهار مسکون بود، داستان عاشقانه
 وی با دختری بنام نازو در قبایل پښتو نخوا شهرت دارد، درین داستان
 سرودهای از قطب خان نیز ضبط بوده، از سرودهای اوست.

که کمین دی نازو ستا صورت کمین دی
 نازو گلی تر قمیص دی مرونند سپین دی

قطب الدین بختیار کاکي: قطب دوران وغوث الزمان قطب الدین
 بختیار کاکي فرزند موسی بن احمد از پښتونهای بختیار. قطب الدین به
 سال ۵۷۵ هـ ق بدنیا آمد و به سال ۶۳۳ هـ ق در دهلای وفات کرد و همانجا مدفون
 گشت وی از عرفای نامور و شعرا ی بزرگوار افغان و از مریدان معین الدین
 سنجرى بود. این عارف فاضل افغان هنوز هم در هند شهرت قابل وصفی

دارد ، قطب الدین بختیار رامورخین اجنبی بحیث پښتون نمی‌شنا سند اما
مورخین افغان چون سلیمان ماکو ونعمت الله هروی مناقب ویرا مفصلاً
می‌نگارند، ماکو در تذکرة الاولیا شعر پښتو ویرا نقل میکند ازوست :

زه بختیار خاوری ایسری سوم

په اورسوی می کو گل دی

قطب شاه : از ناظلمان ونثر نگاران قدیم پښتو. نگارشات منظوم
ومنشوروی دیده شده زندگی وی حدود قرن سیزدهم تخمین میگردد ازوست :

ته چی خدای ته مناجات کری

قطب شاه هغه وخت یاد کری

قلندر : شاعران کلاسیک پښتو، خوشحال خان خټک و اشرف خان
هجری به استعداد شعری وی مقرر اند، قلندر شاعر از قوم یوسفزی بود،
به سال ۱۱۰۲ هـ از جهان رفت، غزلیات متفرق وی دیده شده از اوست :

تل خپل خوی پوری ناچاریم قلندر

عاشقی توره بلایه سی خواها یم

قلندر اپریدی : شاعر از قوم اپریدی بعد از ۱۱۰۰ هـ ق زندگی داشت،

قلندر شاعر بلند پرواز است، مضامین عاشقانه رانهایت رنگینی و شیرینی
در شعرش می‌گنجانند قلندر باستادی شاعر نازک خیال پښتو حمید مومند
قایلست اما بانهم خودش موجود سبک جدیدی در تاریخ ادب پښتوست
سخنوران دیگر پښتوبان سخن گفته قلندر دیوان موجز شعر از خود با
یادگار گذاشته از طبع اوست :

فضل دسبحان دقلندر په شعر وشو
داوړه سبب فصیح بلیغ ودماشو

قلندر (مولوی): قلندر بن فتح محمد بن میر حسین به سال ۱۲۸۱ هـ ش
در توابع سیپین بولدک قندهار بدنیا آمد و به سال ۱۳۱۱ ش در دهلی وفات
کرد و در همانجا مدفون گشت ، قلندر مبادی علوم دینی را در منطقه آموخت
سفرهای به هند و ستان کرد و در انجا به کسب علوم پرداخت و ی
طبع شعری داشت اشعار ویرا تذکره نویسان ضبط کرده اند و ی بر بعضی
کتب دینی حواشی نیز دارد، ازوست :

چی پرغولی دخاطر دناز قدم زدی
ددو وسترگو په دکان گوهر دنم زدی

قمبر علی: قمبر علی خان بن سرور خان اورکزی در قصبه «کلایه»
دره منی خیل تیرا سکونت میکرد، در علوم متداوله مطالعه داشت شخص
صوفی مشرب و از مریدان سیدانور شاه بود. قمبر علی در رجب ۱۲۰۷
هـ ق در پشاور رحلت کرد و در همانجا مدفون گشت قمبر علی دیوان مردف
شعر دارد از شعار از اوست :

کری چی رحمان مومند سوال ددی غزل و
دانبیکلی غزل می په جواب راسره یوور

قمر، سید قمر علی شاه: سید قمر علی شاه قمر فرزند سید غلام قادر به
سال ۱۸۸۸ در آدینه مردان چشم به جهان کشود تحصیل عالی را در مدارس
منطقه بپایان رساند مدت چهل سال پروفیسور ادبیات پارسی وارد و در

مکاتب عالی پښتونستان بود، وی به زبهای پښتو، پارسی اردو، عربی و انگلیسی آشنایی داشت، و باین زبانها مینوشت، مقالات و اشعار متفرق وی در نشرات پښتونستان طبع شده مجموعه شعری به اسمعات قمر موسوم است، قمر در حدود ۱۹۶۰ ع رحلت کرد ازوست:

دانا زو حسن گوره ماوفا ته نه پریز دی

زه وایم نیاز دینی ماوتانه نه پریز دی

قمرالدین: قمرالدین ولدسید احمد به سال ۱۹۹۱ هـ ق در دره نورکنر

بدنیا آمد و به سال ۱۴۰۸ هـ ق از جهان رفت. وی در علوم دینی دسترس داشت شعر نیز میگفت دیوان مردفی را از خود به یادگار گذاشت ازوست:

زه قمرالدین به شم با چا که می غلام وگنی

جوغه داران ستا غلامان دی یم خیر په دی حال

قمرالدین خان: از غزلسرایان حدود قرن سیزدهم هجری قمرالدین

در نواحی پشاور مسکون بود به پیروی مقامهای موسیقی غزل سر و دغزلیات ویرا بهار گلشن ضبط کرده ازوست:

ستاد عشق په دریاب دوب شوم بل اسرار نه لرم

ستا په لمن ما لا س قمرالدین خان اینی دی

قمرالدین (میا): شخص روحانی عالم و شاعر قرن سیزدهم هجری

میا قمرالدین به سال ۱۳۸۳ هـ ق در کوز برو ننگرهار بدنیا آمد و به سال ۱۳۲۶ هـ ق رحلت کرد، آثار و تالیفات زیادی دارد زبانهای پښتو، پارسی و عربی را بلدیت داشت، و باینهمه زبانها مینوشت تذکره نویسان پښتو

اشعار ویرا ضبط کرده اند .

قیس، سید غلام جان : سید غلام جان قیس بن مولانا حلیم گل به سال ۱۹۰۱ یا ۱۹۰۲ در چوکی ضلع مردان بدینا آمده علوم دینی را در فامیل کسب کرد از مدارس دیوبند و مدیکل بورد بمبئی اسناد تحصیلی در علوم دینی و طب قدیم بدست آورد، و از جامع الازهر مصر سند علم قرائت حاصل کرد ، قیس به زبانهای پښتو- پارسی - عربی وارد و نظم و نثر مینگاشت آثار و دوا وین اشعار وی وجود دارد وی به سال ۱۹۷۴ رحلت کرد ازوست :

داجی ته پری تل نازیری غلام جانہ عاقبت به ترینه لارشی ارمانی
قیوم (ملا) : قاضی خیر الله پشوری در مقدمه خیر انغات از ملا قیوم بحیث سخنور قدیم پښتو یاد میکند، و از تذکره وی برمی آید که وی عالم علوم دینی و شاعر زبان ملی بود.

کاکاجی : شاعر از نواحی پایمال پښتونستان است، رباعی شیوا و دلپذیر وی در نسخه چاپی عقاید المومنین ضبط است، و شاعر خود را در آن کاکاجی معرفی میدارد زندگی وی اوایل همین قرن تخمین میگردد و از سخنوران سنجیده گوی پښتو محسوب میشود ازوست :

هسی داد دخدای له لوری شوی دی هرچاته
 څوکه چی تری منکرشی له اسلامه بنوئیدی دی
 واغونده خلعت دمولی سم په فرمان گرځه ته
 داخلور بیتونه کاکاجی دپایمال کنبلې دی

کاکا صاحب، محمدجان: مولوی محمدجان مشهور به کاکا صاحب از صوفیا و مشایخ منطقه لوگر. وی فرزند فیض محمد اخونزاده موسهی بود، کاکا صاحب علاوه از مراتب روحانی بزبان پښتو شعر گفתי اشعارش در دست است، کاکا صاحب در عصر اعلیحضرت غازی امان الله خان (۱۲۹۷-۱۳۰۷ ش) از جهان رفت.

کاظم: از شعرای حدود قرن دوازدهم هجری کاظم شاعر غزلسراست. غزلیات و سراسر هیوز از چمن بی نظیر در کلید افغانی انتخاب

کرده کلامش شیرین و موثر ازوست:

زه غنچه غوندی خندان ورخینی لارم
افسوس دا کاظم گریان شوله مایاته

کامران خان سدوزی : کامران خان بن سدوخان از مورخین

ودانشمندان افغانستان در قرن یازدهم هجری. کامران خان و برادرش عمر در عصر شاه جهانی (۱۰۳۷-۱۰۷۶ هـ) از مرزبانان مهم قندهار محسوب میشدند. کامران شخص ادیب و مولفی بود، کلید کامرانی را به سال ۱۰۳۸ ق در شهر صفا برشته تحریر آورد که در تالیف آن از کتب معتبر تاریخی استفاده ورزیده است. این اثر قیمتی کامران خان سدوزی در تالیف پتیه خزانة مورد استفاده مؤلف و مورخ دانشمند پنبتو بود.

کامگار ختک: شاعر عالی مقام و نازکخیال ادب پنبتو، کامگار بن

نامدار بن اشرف خان هجری بن حضرت خوشحال خان ختک دراکوره ختک بدنیا آمد. علوم متداوله را کسب نموده بود و رفنون بلاغت و ادب چون دیگر ادبای دودمان عابی خود سمیت استادی داشت. کامگار خان مدتی از زادگاهش نفی گردید، و در علاقه دویبان میزیست و ی سخنوری- از پیروان سبک هند است و از شاگردان پیشین و پیشقدم این مکتب ادبی که موجد و بانی آن در ادب پنبتو حمید مومند است، شمرده میشود، کامگار خان به سال ۱۱۶۵ ق از جهان رفت، ازوست:

د غریب تر همت رنج د وطن بنه دی
عقیق خوش په خیکر خون وی په یمن کی

کالوشاه : از شاعران حدود ۱۳۰۰ هـ ق، کمالوشاه در مضامینات پښتونستان سکونت میکرد به اوزان ملی پښتو و به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر سرود، غزلیات و اشعار ویراکه به لهجه ملی سروده مدون بهار نوروزی ضبط کرده، است.

کبیر : از خطاطان خوب و ناظران مذهبی پښتو، کبیر در اواسط قرن دوازده میزیست، نسخ خطی پښتو به خط وی دیده شده، رساله معجزات صدرخان ختیک را به سال ۱۱۶۷ هـ ق خطاطی کرده، در اخیر مثنوی وی نیز ضم آن می باشد، از منظومه های اوست:

دکبیر کاتب له لاسه
د اکتاب مرقوم شه ناسه

د شعبان آخیره ورځ وه
داشین آسمان ته باران ورېځ وه

کبیر (اخوند) : عبدالکبیر، المشهور به اخوندکبیر، حافظ کبیر از شعرای کثیر الکلام پښتوست، اخوند کبیر در قرن دوازده میزیست از علوم رواجی عصر و علوم فقهی و شرعی و سیرت بهره خوبی داشت در شعر از احمدشاه کبیر (۱۱۶۰ - ۱۱۸۶ هـ ق) یاد میکنند، از آثار منظوم او: درال مجالس، جنت الفردوس، سیف الظفر، دفع الفقر، نورنامه، شمایل نامه، جنگ نامه امامین، معجزات کلان و معجزات خورد معلوم بوده، از اشعار اوست:

چی زر سل اووه شپیتسه وه دا وتلی نور په تاسه وه

احمد شاه پادشاه پښتون ؤ اووم کال یسې په رفتون وه

کتور: از سخنوران شیرین کلام ادب عوا می پښتو، پارچه های زیبا ونفیس کتور را تذکره نویسان ثبت کرده اند، که دال بسر مهارت واستعداد عالی شعری ویند، مولف جلد سوم پښتانه شعراء نیز از قریحه بلند سخنوری کتور سخن میگوید.

کته: شیخ کته از عرفای بلند مقام ونویسندگان متبع ومورخان جوینده ودقیق زبان ملیست، شیخ کته متی زی فرزند یوسف بن متی، در حدود ۷۵۰ هـ میزیست، از تالیفات این دانشمند بزرگوار لرغونی پښتانه است که از مراجع بس مهم مورخ بصیر کشور ما محمد هوتک بود.

کچکول: از شاعران اواخر قرن سیزده در مضافات پښتونستان سکونت میکرد به اهنکهای ملی پښتو شعر مذهبی سرود، اشعار ویرا گلزار مدینه ضبط کرده ازوست:

بهر په انبیا ووکی زمونږ نښی اکرم دی

بللی لامکان ته پاک الله په خپل کرم دی

کخوال، عبد الحمید: عبد الحمید بن گلامیر به سال ۱۲۹۸ ش در قریه منصور کخ غریزخان لغمان بدنیا آمد علوم مروجه را در مدارس دینی منطقه فراگرفت در پښتو تولنه بحیث معلم ودر دیگر دوایر دولتی بر تبه های کوچک

ماموریت کرد، به سال ۱۳۳۳ ش از جهان رفت و در بگرامی کابل مدفون
گشت ازوست :

زه تریلی په زلفانو ددلبړیم
د هجران په غموسوی تور کسکړیم
کرم خان: از ارکان داستان شورا انگیز فتح خان و رایاست کرم خان
درین داستان سرود های دارد از سرود های اوست :
که خوریزی نن میرمن رایا خوریزی
سرله سورپا لنگه هسک کړه پردل خانه
کار وانیو لاس پرنیزد کړرو انیری

کرم شاه: از حماسه سرایان حدود قرن نوزده عیسوی. کرم شاه
در توابع بلوچستان میزیست، به اوزان ملی پښتو حماسیاتی دارد، که واقعات
رز مهای افغان و انگلیس رایان میدارد، اشعار مذهبی و عشقی نیز درین
قوالب سرود چکامه های وی شکل شفاهی دارد.

کرم نسا: کرم نسا که به بی بی تاج شهرت داشت، و در شعر تاج
تخلص میکرد، بنت حیات گل مومند در شبقدر توابع پشاور میزیست، وی
پابند طریقه قادریه زن عارف و عالمی بود، غزلیات عارفانه ویرا مؤلف
مدح الابرار ضبط کرده در تذکره تیر هیرو شاعران احوال و اشعار وی
ثبت شده ازوست :

کړه نظر راباندی جانه
د کسوتی شاه مردانه

کرمی : کرمی پسر اسلم خان بریخ از ارکان قصه دل انگیز فتح خان رایاست، درین داستان حوادث زیادی به وی منسوب بوده، در رزم ها رشادت خاصی از خود نشان میدهد، و در جنگهای فتح خان بامغولان هندی فداکاری میکند سرود های کرمی درین داستان ثبت گردیده از سرود های اوست :

که تآک دی تآک دی دهندوستان پسه سرکی تآک دی

فتح خی نه راستنیزی اچولی یی دبی بی رایا طلاق دی

کروړ (امیر) : امیر کروړ بن امیر پولاد از امرای دودمان سوریان

غور به سال ۱۳۹۹ هـ ق در مندیش غور بر مسند سلطنت نشست، ویراجهان پهلوان خطاب کرده اند. امیر کروړ قلاع غور و قصور بالمشان، خیسهار تحمران و کوشک را فتح کرد، و بادود مان رسالت در خلافت مساعدتهای نمود امیر پهلوان بس نیرومندی بود و تنها با صد جنگاور مصاف میداد، بنابراین ویرا کروړ گفته اند، که معنی آن است، سخت و محکم. امیر تابستان رادر زمیند اور سپری میکرد، و در آنجا قصری چون مندیش داشت وی شخص عادل و ضابطی بود، بزبان پښتو شعر نیز گفتی، مولف تاریخ سوری حماسه ویرا ضبط نمودی، مولف دانشمند پته خزان به حواله تاریخ سوری این چکامه بیش به اونهایت ارزنده تاریخی ادب پښتو را نقل میکند طبق اسناد درست داشته اولین شعر تحریری پښتو که تا حال به ما رسیده همین حماسه شاه پښتون افغانستان است، کروړ به سال ۱۵۴ هـ ق در جنگهای پوشنج قرین رحمت ایزدی گشت .

و پسرش امیر ناصر مملکت را ضبط نمود، بندی از حماسه امیر کروړ:

زه یم زمړی په دی نړۍ له ما اتل نسته

په هندو سند و په تخارو په کابل نسته

بل په زابل نسه

له ما اتل نسته

کریم: قاسم علی اپریدی (۱۱۸۳ - ۱۳۳۱) دریک قصیده اش در

جمله شعرای سلف از کریم خان یاد میکند و از شاعران حدود قرن دوازده محسوب شده، که از یاد آوری قاسم علی موصوف ویرا میشناسیم.

کریم: ملا کریم از اساتید حاجی عبدالله پوپلزی (متوفی ۱۳۳۳ هـ ق)

بود، بزبان ملی پښتو شعر میسرود، اشعار پښتو وی دیده شده است.

کریم: از شاعران ادب عوامی پښتو، در حوالی قرن سیزدهم هجری

در مضامفات پښتونستان زیسته است، کریم به اوزان ملی پښتو شعر گفتنی و اشعار ویرا دارمستتر مستشرق در مجموعه اش ضبط کردی، ازوست:

زه وړوکی هلک یم پلاره څه له ماله کور کړی

وای وای سحر وختی ماله ساره کیزی

کریم: از غزلسرایان قدیم پښتو، غزلیات خطی وی دیده شده، که از مطالعه

آن اقتدار ادبی و صلاحیت سخنوری وی خوبتر آشکار میگردد، احتمال دارد که کریم شاعر از مضامفات قندهار بوده باشد، از طبع اوست:

سرکش نفس دجانان دی ای کریمه

بی کرمه کله ځی آرام آرام

کریم‌داد (اخځېن): عبدالکریم مشهور به اخون کریم‌داد، میا کریم‌داد از فرزندان، اخوند درويزه ننگره‌اری. در شعر کریم‌داد و کریم تخلص میکرد. عالم جید، روحانی مشهور و عارف فاضلی بود. از تصوف و سلوک بهره کافی داشت وی جامع تألیفات پدرش (اخوند درويزه) بوده، خودش نیز از شاگردان ورزیده مکتبست که بانی آنرا در تاریخ ادب پښتو اخوند درويزه ننگره‌اری میدانند.

کریم‌داد بزبانهای پښتو، پارسی و عربی آشنایی داشت، و درین سه زبان مینوشت، نگارشات و آثار منظوم و منثور پښتو کریم‌داد در دست است از تألیفات وی: الف نامه، تعلیق بر ارشاد المریدین مکتوبات عبدالکریم (پارسی)، شرح جام جهان نما (پښتو) حقوق زنان (پارسی). علاوه بر ملحمات محزن غزلیات متفرق دیگر وی نیز دیده میشود، اخوند کریم‌داد را تذکره نگاران هندی محقق افغان خطاب کرده اند، وی به سال ۱۷۰۳ هـ ق در یک جهاد اسلامی با مشرکان کوهستان سوات شهید شد، و در جوار دریای سوات دفن گردید.

کریم‌داد روښانی: از شاعران گروه روښانی، کریم‌داد شاعر از قوم بنگش، مولدش شمس آباد هند، و تا سال ۱۰۵۶ هـ ق حیات داشت، کریم‌داد در شعر از بایزید روښان یاد میکند، و پیرو شیوه عرفانی آن مرد بزرگ افغان است، کریم‌داد بزبانهای پښتو و پارسی شعر گفت، در شعر

پارسی عیسی تخلص کرده است، دیوان شعر وی مشتمل بر غزلیات و قصاید طبع شده، ازوست :

درویشان روینایی گسره کریمداد
چی بی هیخ نقطه پری نبوه بی تقسیمه

کریمداد (ملا) : عالم علوم دینی و شاعر عوامی پښتو در قرن اخیر، کریمداد درستروانی از مضافات پښتونستان سکونت میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، در شاعری از پیروان حافظ عظیم (متوفی ۱۳۲۱ هـ - ق) معرفی شده است.

کشاف، حبیب الله: حبیب الله متخلص به کشاف فرزند عبدالمنان تره کی از اعضای پښتو تولنه بود. کشاف در نواحی مقر غزنی میزیست، در جمع آوری لغات پښتو بذل مساعی کرد، گرامر پښتورامی فهمید، و شعر نیز میگفت، کتابی را بنام «معرفه پښتو» تألیف داشت، وی به سال ۱۳۳۳ هـ - ش از جهان رفت.

کشکی، برهان الدین: برهان الدین کشکی بن حاجی احمد علی به سال ۱۲۷۱ ش در کشک ننگرهار بدنیا آمد، علوم متداوله را از علمای منطقه کسب کرد، تحصیل عالی خود را در مدرسه هاشمی بمبئی به پایان رساند، پس عودت به وطن به سال ۱۲۹۸ هـ - ش داخل ملازمت رسمی گردید، و تا اخیر عمر در دوایر دولتی کار میکرد، مدتی بحیث مدیر مکتب ناشر اخبار و مدیر مطبعه کار کرد، و کشکی زبانهای پښتو، پارسی، عربی وارد و را می فهمید، بزبانهای پښتو و پارسی نظم و نثر مینوشت، تألیفاتش

مطبوع است وی به سال ۱۳۳۲ ش از جهان رفت، ازوست:

شکر شکر دی بهار وطن تنول گل گزار
پشتونخوا کسی تو دبازار شاوخوا کی بنه گفتار

کشن چند: از اهل هندو مناطق پښتونستان، کشن چند سخنور زبان ملیست، در حدود ۱۳۰۰ هـ - ق زیسته است، به اوزان ملی پښتو و به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر گفتی، غزلیات ویرا بهار نوروزی ضبط کرده، ازوست:

په غاړه سیلی کره کشته ځان فقیر که
کوه تل د الله په درگاه کی عرض

کلیم الله: کلیم الله بن حبیب الله بن ملا سلطان، به سال ۱۲۱۰ هـ در علاقه سیوری شینوار تولد و به سال ۱۲۹۵ هـ در همانجا از جهان رفت. کلیم الله علوم رواجی عصر را از علمای منطقه آموخت، سفری به دیار پښتونستان کرد، و در آنجا به کسب علوم پرداخت، زبان عربی را خوبتر فرا گرفت، و کتابی را بنام تحفة المومنین درین زبان انشاء نمود. کلیم الله قریحه شعری داشت، بزبان شعر میگفت، تذکره نویسان پښتو شعر ویرا ضبط کرده اند ازوست:

د کلیم د زړه په رگځ خوگوتی کښیز ده
چی څه وایی دا زرگی پرهر زما

کمال بابا: کمال که عوام ویرا بابا خطاب میکردند، از قوم نورزی، در درویشان قندهار میزیست، در حدود ۱۲۶۰ وفات کرد، کمال شاعریست

که به اوزان ملی پښتو شعر گفت، و مقامهای موسیقی هندی را نیز پیروی نمود، و غزلیاتی درین سبک نیز سرود، کمال شاگردانی داشت، و از شاعران طراز اول عوامی شمرده میشود، غزلیات متفرق کمال در بهار جانان، گلزار محبوبان و گلزار سید احمد طبع شده، تذکره نگاران احوال و آثار ویرا ضبط کرده اند، ازوست:

د عشق ناری به پری وهم هغه وطن نه وینم

چی د زړه سودمی پری کیده هغه بدن نه وینم

کمالی، محمد اسلم: از فضلا و دانشمندان دوره معاصر ادب پښتو،

محمد اسلم که در شعر کمالی تخلص کرده، فرزند سردار خان کمال زی به سال ۱۸۸۶ ع در خانخیل مردان چشم به جهان کشود، در آیدرود کالج پشاور درس خواند سفرهای به ممالک جرمنی، فرانسه و انگلستان کرد زبانهای پښتو، انگلیسی، فرانسوی وارد و او را می فهمید، وی بزبان پښتو اشعار ملی، وطنی، عشقی و اجتماعی و اخلاقی سرود، مجموعه اشعار وی بنام منتخبات کمالی طبع شده کمالی به سال ۱۹۶۲ ع چشم از جهان پوشید، ازوست:

ساقی راوله په دورکی جام دمی راله را کره خوا یا غمه پیایی

کندل: کندل علی خیل در چهاونی حاجی پکتیا میزیست، شاعر امی

و بیسوادی بود، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت چکامه های ویرا اهل ذوق منطقه به حافظ دارند، ازوست:

گفته‌دی په گوته شین غمی دی په ورمند کی
راشه که دیدن کی

کندهی: در حدود قرن دوازدهم، در نواحی بنود وزیرستان میزیست، کندهی
مروت شاعر عوامی پښتو بود، به اواز ملی پښتو شعر گفت، بعضی از
اشعار وی ضبط شده، ازوست:

زه کندهای د شه میر و کسرونه وایی
همیشه په حفاظت د پاک الله یی
کندهی شیار دشومیر و بیسان ویلی ده

کودیزی: از شاعران قصه سرای عصر اعلیحضرت احمدشاه کبیر، وی
در علاقه کودیزی میزیست، تذکره نگاران نام ویرا کودیزی ثبت کرده اند،
کودیزی تا عصر تیمور شاه درانی (۱۱۸۶-۱۲۰۷ هـ) ق حیات داشت
قصه محبوبا و جلالت را به سال ۱۱۸۸ هـ ق منظوم داشت، ازوست:

په غره د محرم شوه	دا قصه چی سره تم شوه
هم اته اتیا و شماره	له هجرت نه ز رسل پاره

گ

گدا، اخون: از علماء و سخنوران قرن دوازدهم هجری افغانستان، گدا از علوم متداوله عصر حصه داشت، در طریقت پیرو طریقه نقشبندیه بود، کتابی را بنام نافع المسلمین در علوم دینی نظم کرد. در اخیر آن غزلیات و اشعار متفرق وی ضبط است، دیوان شعروى فعلاً نا پیداست از اشعار اوست:

د سحر چرگه خوب شی په کومى چی تاناری کړی دلبرمى درومى
یومی دلبرخی بل رانه زړه وړی زړه می په داوړی چی دلبرنومی

گدا، عبدالنبی: عبدالنبی متخلص به گدا در حدود ۱۲۹۰ هـ - ش در قندهار بدنیا آمد علوم متداوله را در منطقه فرا گرفت، زبانهای پشتو، پارسی و انگلیسی آشنایی داشت، وی در حدود ۱۳۳۵ ش در هرات چشم از جهان پوشید، و در همانجا دفن گردید، گدا بزبان پشتو شعر سرود نمونه اشعار وی در گلزار سید احمد ثبت گردیده ازوست:

بیا راسه پر ما لیلی
مه کوه جفا لیلی

گران، انور الحق: انور الحق متخلص به گران فرزند عبدالحق مندیزی

به سال ۱۹۰۸ هـ - دردیره تولد گردید و به سال ۱۹۷۳ در کابل از جهان رفت، تحصیل ابتدایی را در دیر و تحصیل عالی را در اسلامیه کالج پشاور انجام داد، زبانهای پښتو، پارسی، انگلیسی وارد و آشنایی داشت به سال ۱۹۴۷ ع در شعبه پښتو رادیو دهلی شامل ما موریت شد، گران به سال ۱۹۵۷ به افغانستان مهاجرت کرد، و تا اخیر حیات در همین جا بود. وی بزبان پښتو نثر و نظم مینوشت، فیچرها و درامه‌های وی نشر گردیده، مقالات و اشعار متفرق گران نیز در نشرات افغانستان و پښتونستان طبع شده، ازوست:

زه میدان ته در روان یم په غیرت باندی پویان یم

ته می پیژنی افغان یم میدان پر یزده چی ځوان راغی

تښته، تښته افغان راغی

گل: گل ولد لاله دین به ۱۳۳۰ هـ - ق در لسمه چلییار بدنیا آمد، و به

سال ۱۳۶۰ هـ - ق رحلت کرد، شاعر عوامی پښتو بود، به اوزان ملی شعر میسرود، اشعار وی شکل شفاهی دارد ازوست:

کله راشه د بدری په اور کبابه

عاشقان د معشوقانو پتنگان دی

گل: از فکاهی سرایان ادب عوامی پښتو، گل در حدود ۱۳۰۰ هـ - ق

در نواحی پښتونستان سکونت میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر فکاهی میسرود بهار گلشن و گلزار پښتو فکاهیات گل را ضبط می‌نماید، ازوست:

کوټک می جوه بلبل و زروړور باندی گل و

گلاب شاه: از شاعران عوامی نواحی شرقی افغانستان، به اوزان ملی پښتو شعر گفت، اشعار ویرا اهل ذوق به حافظ دارند، گلاب شاه در حدود ۱۳۰۰ هـ - ق زندگی کرده است، از اشعار اوست:

نن می فکر راغی بڼه قصه می کړه تیاره
غوز ونیسه پاره

گلاب شاه: مرحوم الله بخش یوسفی غزنوی در یوسفزی افغان مینگار که گلاب شاه از شعرای دوره گذشته پښتوست، وی در علاقه داگی اوز. مضافات پښتونستان سکونت داشت.

گل احمد: در قصبه اخوند کامه ننگرهار سکونت داشت، زندگی وی حدود ۱۳۰۰ هـ - ق تخمین میشود، گل احمد به اوزان ملی پښتو شعر گفت، اشعار وی در سینه های عوام محفوظ بوده، ازوست:

گل احمد ناست دی بادوی خاوری پرسربانندی
ناسته په گودربانندی

گل احمد: از اعیان حذب خدایی خدمتگاران، گل احمد به سال ۱۲۸۸ هـ در مرغز سوابی مردان بدینا آمد، در حدود ۱۳۴۸ ش از جهان رفت، گل احمد شاعر توانای پښتو ود، شعر ملی، وطنی و اجتماعی سرود چکامه های وی در نشرات ملی پښتونستان طبع شده، ازوست:

راغی، قاصد، ده وی چی روح دجهان راخی
فخر افغان راخی

گل احمد (قاضی): قاضی گل احمد بن قاضی سید احمد سنخرخیل

کا کر، در پشاور سکونت داشت، در عصر اعلی حضرت غازی امان الله خان (۱۹۱۹-۱۹۲۹ ع) گروپ مهاجرین نیم قاره به افغانستان آمد، و در دارالسلطنه کابل نیز مدتی را به فعالیت های ادبی و صحافی و تألیف سپری کرد. وی شخص عالم و سخنور خوب پښتو بود، از تألیفات وی، دیوان شعر (مسمی به دیوان ابونجم الدین احمد)، انیس الواعظین، عهد نامه، قاعده افغانی «اول کتاب افغانی» به ما رسیده، از اشعار اوست:

زما دلبر لکه دلمر دی شی حیران به ورته

ته گل احمد چی کری بیان په خپل رقم کی صنم

گل اکبر: در حدود قرن هیجده عیسوی در نواحی پښتونستان سکونت

میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر سرود، گل اکبر مراثنی امامین را نظم کرد، و واقعات کربلا در قالب نظم بیان داشت، ازوست:

شهید شو قاسم د قاسم موری

پالنگ یی راوړه که زوی دې گوری

گل ایاز: از شاعران عوام ادب پښتو، در محله چرپر وکی مناطق منگل

سکونت میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر ملی میگفت، اشعار وی در سینه های عوام محفوظ است، گل ایاز به سال ۱۳۲۵ ش قتل گردید.

گل باز: از شاعران قرن سیزده، در نواحی لغمان سکونت داشت، به

آهنگ های ملی پښتو شعر سرود و از پیروان شیخ احمد خان (حدود ۱۲۰۰ ه ق بود، اشعار وی شکل شفاهی دارد، از شعرای خلف سلطان (متوفی ۱۳۲۵

۵- ق) از وی یاد میکند، سلطان درباره وی گوید :

مصری دی که گل باز دامنصورته آفرین

کم اصل شاعران به وارہ کبری زیرزمین

گل بشره : گل بشره دخت شخص متمول و متنفذی بود، از قبایل پشتونها.

داستان گل بشره با ملا عباس مشهور به طالب جان ، در تمام قبایل پشتونها شهرت قابل وصفی دارد، منظومه های گل بشره در داستان وجود دارد، ازوست :

طالبان را غله دلی دلی

ما دزیر طالب رانگی وبه مر مه

گل پراز : از نثر نگاران و شاعران دوره معاصر، گل پراز در توابع

پښتونستان سکونت داشت، بزبان پښتو نثر مینوشت، و شعر میسرود نبشته های وی در نشرات پښتونستان طبع شده ، نگارشات وی مضامین ملی و اجتماعی را احتوامیدارد، گل پراز در سالهای بعد از ۱۹۷۰ ع از جهان رفت از اشعار اوست :

بیا راتله نو بیرته نشته گل پرازه

که څوک شال په سروی اوکه شری

گل جمال : شاعر نعت سرا، و از شعرای همین قرن ، گل جمال اور مر

در محله اور مر پایان پشاور مسکون بود ، دیوان شعری بنام « گز ار عجیب » تدوین و تهیه شده، زندگی وی تا سال ۱۳۵۵ یقینی بوده ازوست :

که عمل دې په ویل دگل جمال شی

بسکه دومره نصیحت اشاره ښه دی

گل چین: در فهرست «نسخ خطی پشتو در کتب خانه های انگلستان»

دیوان شعر گلچین نیز معرفی شده است، در این دیوان علاوه از چند غزل از شاعر دیگر غزلیات و منظومه های شاعری بنام گلچین جمع آوری و تدوین شده، گویند که نسخه متذکره از بونیر دستیاب گردیده، احتمال دارد شاعر مورد بحث (گلچین) نیز «بونیری» باشد، این دیوان به سال ۱۸۷۴ ع خطاطی شده است، و اوایل قرن نوزده عیسوی حدود زندگانی شاعر را نیز تعیین میدارد.

گل حسن شاه: از سخنوران با ذوق ادب عوامی پښتو، گل حسن شاه

مروت در اوایل همین قرن در نواحی بنو (وزیرستان) میزیست، به اوزان ملی پښتو شعر پرسوز سرود، مجموعه گلزار پښتورا بار اول وی تهیه داشت، اشعار مدون (گل حسن شاه) نیز درین مجموعه ضبط بوده است.

گل خامپیر: از شعرای امی، در محله شدل علاقه خوست پکتیا میزیست

تولد وی حدود ۱۲۹۰ ش و وفاتش به سال ۱۳۴۰ ش اتفاق افتاد، ازوست:

حاجی په انگرېز تیری کړی خواری

بیا به منی د مینې ستا تنی

گل داد: از حماسه سرايان ادب عوامی پښتو. در قرن هیجده عیسوی، در نو

نواحی بلوچستان زندگی داشت، به آهنگهای ملی پښتو شعر حماسی میسرود و مبارزات ملی افغانیان را علیه انگلیسها منظوم میکرد، در شعرش احساس عامه را منعکس نموده است.

گل داد : در محله اژه مناطق منگل پکتیا سکونت داشت، شاعر عوامی پښتو بود، به اوزان و آهنگهای ملی شعر میگفت، اشعار وی شفاهی دارد، گل داد در حدود ۱۳۳۰ هـ - ش وفات نمود، از وست :

د میدان څه سړی اوبه لوړ چنارونه
شولگرته وځی تور توپک ژړه الونه

گل رسول : گل رسول در حدود ۱۲۹۰ هـ - ق در قصبه منگوال کنر زندگی داشت، به اوزان ملی پښتو شعر سرود، چکامه های وی هنوز هم در سینه های عوام محفوظ است، از اشعار اوست :

سترگی را پورته که خماری غیزی له زما را شه
محبوبار شه غم دی په ما زور شو

گلزار : از شاعران امی و بیسواد بود، در حدود قرن هیجده عیسوی در ناحیه لواړگی میزیست، گلزار به آهنگهای ملی پښتو شعر سرود، چکامه های وی در دست است.

گلستان : از سخنوران شیرین زبان ادب عوامی پښتو، گلستان به اوزان ملی پښتو اشعار ناب و پر شوری سرود اشعارش در حصص شرقی افغانستان شهرت خوبی دارد، تولد گلستان به سال ۱۲۷۰ ش در اکبر پوره پشاور و وفاتش به سال ۱۳۵۰ ش اتفاق افتاد است. مؤلف جلد چهارم پښتانه شعراء احوالش را ضبط میکند از وست :

گلونه راوړه له گلزاره زما اشنا راځی
د ښاپیره د باغ مالپاره زما اشنا راځی

گل سید (ملا): ملا گل سید بابر در قصبه بابر چوکی کنر زندگی
میکرد، شاعر عوامی پښتو بود به اوزان ملی پښتو شعر میگفت اشعارش
شکل شفاهی دارد ازوست:

دنیا فانی ده وروره آخر ارمان دی
طوطیان دباغه درومی پاتی خزان دی

گلشاه: گلشاه بن عدلشاه ساپی به سال ۱۲۸۲ ش در بیسود ننگرهار
بدنیا آمد. گلشاه در دواپور مملکتی تاسا ریاست بلسیده ایفای خدمت
کرد، وی بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت، نگارشات و اشعار وی در اخبار
ننگرهار طبع شده، گلشاه به سال ۱۳۵۵ ش در شهر جلالآباد چشم از جهان
پوشید.

گل محمد: گل محمد بن گلزار از نورزائیان مالگیر گرمشك بود
تولد گل محمد در حدود ۱۱۶۰ هـ ق تخمین شده تا سال ۱۲۱۶ هـ ق در قید
حیات بود. گل محمد شعر پر سوز عشقی گفت و بحدیث بلبل خوشنواپی در
مکتب ادبی پیر محمد کا کر نغمه سرود. وی شخصی سیاح و طالب علمی بود
سفرهای به بلاد دیگر کرد، دیوان نفیس شعری وی در دست بوده، ازوست:

دمامی دشاه زمان دی گدی و دی
که ناری ستادهجران دی گدی و دی

گل محمد: از خطاطان و ناظران حدود قرن سیزدهم هجری. مثنوی
وی در یکی از نسخ خطی روضة النعیم حاجی زبردست (کتابت ۱۲۷۲ هـ ق)
موجود بوده، گل محمد در توابع قندهار سکونت داشت.

گل محمد: گل محمد ولد سلطان از شعرای عوامی لغمان بود. گل محمد به سال ۱۲۷۲ ق در شمتی لغمان بدنیا آمد، و به سال ۱۳۵۴ ق از جهان رفت، گل محمد به طرز کلاسیک و اوزان ملی پښتو غزل سرود و قصص دینی نظم کرد، ازوست:

وکره عبارت بیا په ژړا کوی ډیر ارمان ارمان به په عقبی کوی
دا صورت زما مدام ژړا کوی څه دی گل محمده چی خندا کوی
گل محمد: از ناظران و خطاطان حدود قرن سیزدهم هجری .

گل محمد در مضافات قندهار سکونت میکرد، نسخ پښتو به خط وی دیده شده، منظومات وی نیز ضم آن بوده، از منظومات اوست:

وه سته زر دوه سوه کاله د اويا هم زمالاله
چی په لاس د گل محمد دا کتاب تم کړ احد

گل محمد: در دیوال علاقه هزاره میزیست، و در جنگهای افغان و سکاها (تحت قیادت سیداحمد) حصه داشت. گل محمد در حدود ۱۲۵۰ هـ ق در قید حیات بوده به اوزان ملی پښتو شعر محاسی و عشقی سرود دارمستر مستشرق اشعار حماسی ویرا ضبط کرده، ازوست:

جنت شو په اته لځایه بنا حکم درب و
شدا دچی خور او په دی دنیایی داسب و

گل محمد: گل محمد خسر نبیون در سر ماخوگیانی ننگرهار سکونت میکرد، زندگی وی در حدود ۱۳۰۰ هـ ق تخمین میگردد. بزبان پښتو نظم و نثر مینگاشت، در علوم دینی خصوصاً میراث دسترسی داشت، ضابطه

میراث رابه نشر پښتو تحریر داشت، منظومات وی نیز ضم آن کتاب بوده
در مقدمه امیر عبدالرحمن رامدح کرده است، از اشعار اوست:

داستا تیک دی امیز پیروان وزیر په لېو سور

شین خال دې دی سالار پلټنی اخلی اوسن زور

گل محمد اخکزی: از فکاهی سرایان ادب پښتو، گل محمد اخکزی
در نایب واله سپین بولدک قندهار میزیست، به اوزان ملی پښتو اشعار فکاهی
میسرود، وی به سال ۱۳۲۰ هـ ش وفات کرد اشعارش به شکل شفاهی در سینه
های عوام محفوظ است، از اشعار اوست:

دازموز د اخکز و خلک صفا دی

چی څه ووايي په خوله هغه رښتیا دی

گل محمد ختک: گل محمد بن گل احمد (یا میر احمد ختک) در
اوایل قرن سیزده در مضافات پښتونستان در قید حیات بود گل محمد
شمایل نبوی رابه سال ۱۲۴۰ ق منظوم ترجمه داشت و کتب عدیده را
خطاطی نمود از اوست:

فصاحت یی دخوژی ژبی کمال و

په نرمی سره تل وه شیرین زبان

گل محمد کاکر: در حدود ۱۲۰۰ هـ ق در نواحی قندهار سکونت
میکرد، در فقه، اخلاق و تصوف صاحب مطالعه بود، کتابی را بنام شمس العابدین
منظوم داشت، غزلیات متفرق خطی وی نیز دیده شده است، در غزل از
رحمان بابا پیروی نمود و از شاگردان این مکتب ادبی به شمار می آید از اوست:

گل محمد له هغه غمه نه خلاصیږي

ستا لانور سوی دا غو نه دی پرڅه

گل محمد (ملا): ملا گل محمد خان در اوایل همین قرن در نواحی گندها-

پور پښتونستان میزیست، به اوزان ملی پښتو شعر می‌گفت، در شاعری از پیروان حافظ عظیم گندها پوری (متوفی ۱۳۲۱ق) شمرده شده است.

گلمدین: از شاعران عوامی خوست، به سال ۱۳۰۴ش در سوزه

خوست پکتیا بدنیا آمد، و به سال ۱۳۴۹ش در همانجا رحلت کرد. به اوزان ملی پښتو شعر سرود اشعار وی شکل شفاهی دارد.

گل مکی: گل مکی بنت فیروز ترین در هر نایبی کاکرستان میزیست

داستان شورانگیز عاشقانه وی، با پسر عمش موسی خان در همه مناطق پښتونخوا شهره افاق گشت، وی زن باشه‌امتی بود و جانفش را فدای عشق کرد. در داستان سرود های وی نیز دیده میشود، از سرود های اوست:

که تـوزن دی داسـهیلی دوسـتـوزن دی

چی موسی خان په دنیاوینه سهیلیه پرمال میره حرام دی

گل ملاخان: از علما و مدرسین علوم دینی و شعرای پښتو در مضافات

پښتونستان سکونت میکرد، به اوزان ملا شعر می‌گفت شاعر بدیده سرا بود، با اکثر شعرای هم عصرش مقابله شعری کرد، ازوست:

مخ راواروه نیم ږل مخامخ را ته گفتار که

شفتین دی له اسنینونه جداوته په یو وار که

گل میر: از غزلسرایان قدیم پښتو. غزلیات وی ضم نسخه خطی
آمد نامه (اندیا آفس لایبریری) بوده و گلمیر راجیث سخنور قدیم پښتو
به مامی شناسد.

گل میر (ملا): ملا گل میر بن آقا میر بن باباخان به سال ۱۲۸۹ هـ ش
در حسن خیل قرغه‌یی لغمان بدنیا آمد، عالم علوم دینی، حافظ قرآن عظیم
و شاعر پښتو بود، به سال ۱۳۳۳ هـ ش بدرود حیات گفت، از طبع اوست:
زړه می له قهره ریزدی په جوش راغلی دی
زمونږه پیر اوپیشواله دنیا تسلی دی

گلنازه: سرودهای گلنازه رامسعود بن عبدالله در داستان آدم خان و
درخانی ثبت میدارد، و زندگی وی نظر به وقوع قصه و واقعه حدود قرن
دهم هجری تخمین میگردد، از سرودهای اوست:

په دروازه کی برابر سر په څوکی زړه می دې بند کړ دیدن په وریځوکی
دپوښتنی خو عیب نشته راته وایه ای جوگی په اصل څوکی

گل نپی: از شاعران امی و بیسواد ننگرهار. به آهنگهای ملی پښتو
شعر گفته اشعار وی مضامین مذهبی و عشقی را دربردارد گل نپی در
سالهای اخیر به کبر سن رحلت کرد و در زادگاهش در لاپوره مدفون گشت.
گله خان: از غزلسرایان قرن دوازدهم هجری. مولف ادبی ستوری در
جلد اول این کتاب غزلی از گله خان را با شرح حال کوتاه وی ضبط کرده ،
از طبع اوست:

زه یو گله خان یم دیار مینی لیونی کرم
و دریزئ یارانو په داننگ له ماه سره

گنابیر : از شاعران قدیم پښتو. دیوان شعروی در دست است از مطالعه آن برمی آید که گندیر از سلوک و معرفت بهره داشت، کلامش شیوا و روان بوده زندگی وی قرن دوازدهم هجری تخمین میشود ازوست :

گنابیر په تاپسی رنځور دی که باور کری
روغ به نه شی که شل غله دارووکا یا علاج

گوجر : شاعر از قوم ترکان در حدود ۱۲۵۰ ق در قصبه «میاور» جندول میزیست، به اوزان ملی پښتو شعر می گفت غزلیات و چکامه های جذابی دارد ازوست :

مینی دی سنی کرم غوخ دی اتیاتی کرم مادر ته نیولی په امید هیله امن ده
گوهر خان ختک : از نشر نگاران و شعرای خاندان علمی و ادبی خوشحال خان ختک. گوهر خان بن خوشحال خان در حدود ۱۰۷۰ ه ق بدینا آمد زندگی وی تا سال ۱۱۲۰ ه ق یقینی می نماید. وی شخص متشروع بود، در سیر و اخلاق مطالعه داشت قلب السیر رابه خواهش افضل خان ختک به نشر پښتو ترجمه کرد، دیوان شعروی ناپیداست ولی غزلیات متفرق وی دیده شده، در نشر نگاری از پدر نامدارش تقلید میکند واز پیروان وی شمرده شده ازوست :

دوه یاران چی راز دزیره تر بله نمایی باید دی چپی پخپله ژبه وایی
دفار سیانوکن مکن ویل چی سود کا پښتنوته کړه مه کړه ویل ښه ښایی

گوهر علی : از شعرای مرثیه نگار، در حدود قرن هیجده عیسوی در توابع پښتونستان سکونت داشت، به اوزان ملی پښتو اشعار بخصوصی در

باره واقعات کربلا دارد، از اشعار اوست:

ماد گوهری لالاچاپه تیرویشلی بی

متی بی شه پری لالادیری خنگولی بی

گودی زرگر: شاعر بدیهه سرا، اشعار فی البدیهه میسرود با اکثر

شعرای همعصرش مقابله کرد.، گودی زرگر در توابع پښتونستان میزیست

از اشعار اوست:

کمزوری شاعر گورده دی به زورر به داریاله که دزرکی په شان تله که

گهیج، منهاج الدین: منهاج الدین متخلص به گهیج فرزند قاضی

برهان الدین در چارتوت خان آباد کندز بدنیا آمد، علوم متداوله دینی

ومذهبی را فرا گرفته بود، بزبانهای پښتو و پارسی مینوشت، نبشته ها و مقالات

وی باین دوزبان به شکل متفرق در جراید درج گردیده، ورسایلی را بنام

مستعار به پښتو نیز ترجمه داشت. وی به سال ۱۳۵۱ ش در کابل قتل

گردید.

ل

لاج میر : از شعرای عوامی پښتو، در نواحی بنو وزیر ستان سکونت میکرد، شاعر از قوم مروت بود در حوالی دوازدهم هجری زندگی داشت. به اوزان ملی پښتو شعر سرود و قصص جنگی قومش را بادیگر قبایل نظم کرد ازوست :

بس کوه لا جمیره یاره دلته ودریژه
ایمان غواره له خدایه په کسرو شوی باوری

لتار : ملا لتار از علما و شعرای اواخر قرن دوازدهم هجری. در هندوستان زندگی کرده، شاعر صاحب دیوان پښتوست، تولد وی نظربه صراحت خودش به سال ۱۱۶۰ ق اتفاق افتاده لتار غزلیات جذاب و پرشوری سرود مؤلف جلد چهارم پښتانه شعراء احوال و آثار ویرا ضبط میکند ازوست :

په گوگل می دگوباتوتی چنهاده
تر غوز شوی می دسپین پایل شپاده

لطف خان مشوانی : از پښتونهای مقیم امریکا. لطف خان از پښتونهای فکوری بود، زمانیکه حضرت استاد پوهاند حبیبی سمت دبیری طلوع افغان را داشتند (۱۳۱۰ ش) لطف خان مشوانی باوی رابطه قلمی داشت

و مکتایش درج صحایف طلوع افغان شده ازوست :

یو اخبار می په پښتو ژبه کی ولید
دقندهار ژبه نامه طلوع افغان

لعل جان : از شاعران عوامی پکتیا در محله سکندرخیل خاخی سکونت
میکرد. به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، اشعارش را اهل ذوق منطقه حفظ کرده
اند، وی به سال ۱۳۴۳ هـ ش به عمر ۷۰ سالگی رحلت کرد ازوست :
نن می یو خوب ولیدو ما په کتاب ولیدو
ورته حیران یم ربه څه په زیروزور دی نا څه په هنر دی نا

لعل شاه : در منطقه گنج گیل از مضافات ننگرهار مسکون بود
به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، شعرای خلف منطقه از وی یاد میکند مفتی
حنان (متوفی ۱۳۲۳ هـ ش) از لعل شاه چنین یاد کرده است :

محمد دین که بسم الله، میراکه توکل
لعل شاه به درته وایم چی خای بی دی گنج گیل

لعل پادشاه : عالم علوم دینی و شاعر پښتو، در اوایل همین قرن
در نواحی سوات میزیست، فقه، تفسیر و احادیث را از علمای منطقه آموخت
سفری به هندوستان کرد، و از اساتذہ ناموران دیار کسب فیض و دانش
نمود، بزبانهای پښتو و پارسی شعر گفت، مدح نواب دیرابہ سال ۱۳۳۵
ق سرود، همین مدت زندگی ویرا یقینی می سازد ازوست :

نوم زمادی لعل پادشاه یمہ دسوات
ملا خسیل یمہ ددبی دملایان
علاقہ دشموزوکی می مسکن دی
خاص قریہ می درخیلہ شوه ممکن

لعل محمد : شاعر عوامی ادب پښتو، لعل محمد از قوم نورزی بود . در کار یز سپین بولدک زندگی داشت ، در حدود ۱۲۷۰ هـ رحلت کرد، و در همانجا مدفون گشت، لعل محمد شاعر مذهبی پښتو بود، در چکامه های در دست داشته آن رنگ مذهب و اخلاق غالب به نظر می آید .

لعل میر : از شاعران عوامی ننگرهار، در حدود ۱۳۰۰ هـ ش در قید حیات بود به اوزان ملی پښتو شعر دارد از شاعران خلف منطقه مفتی عبدالحنان از وی یاد میکند :

لعل میردی که خانمیر ورپسی شاه ولی خان

پاینده محمد به وایم چی شعری دی ښه صاف

للی : للی علی خیل در چهاوڼی ځاڅی پکتیا مسکون بود، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، اشعار وی شکل شفاهی دارد وی به سال ۱۲۸۵ هـ ش به کبرس از جهان رفت از وست :

بسوگی وده تښه څښمه خپلی مسوری

ځان به جوړ کړم دواړه سترگی به کړم توری

لودین، عبدالرحمن : عبدالرحمن لودین بن کا کا سیدا احمد خان از مشاهیر علمی ادبی و سیاسی و ملی دوره معاصر . لودین در حدود ۱۲۷۷ هـ ش در کابل تولد شد، و از اولین دسته فارغان مکتب حبیبیه بود.

وی شخص مبتکر و فکوری بود، بامسایل ملی و وطنی علاقه زیاد میگرفت در اواخر عصر امیر حبیب الله حبس گردید، و قتیکه اعلی حضرت غازی امان الله بر سریر سلطنت نشست، لودین را از حبس رها ساخت. و از فکر ابتکار وجد یتش در امور مملکتی استفاده به عمل آورد، و بیحیث عضو مجالس قانون سازی رئیس بلدیہ قند هار و رئیس اکا دمی پښتو (پښتو مرکه) ایفای خدمت کرد. در دوره سقوی بار دیگر محبوس شد بعدتر به سال ۱۳۰۹ به استشاره دولت شهید گردید. لودین بزبانهای پښتو و پارسی شعر میگفت و نثر مینوشت، زمانیکه رئیس انجمن پښتو بود قاموس جامع لغات (پښتو پارسی) را تدوین و ترتیب کرد، متاسفانه آن قاموس پربها اکنون در دست نیست اشعار پارسی لودین دیده شده است.

مابیی: در حدود ۱۰۰۰ هـ ق در توابع فراه سکونت میکرد داستان سوزناک عاشقانه وی با ظریف خان اخکزی در پنتو نخوا شهرت دارد درین داستان سرودها و قطعات منظوم مابیی نیز دیده میشود از سرودهای اوست:

تادنیلی تانگونه تینگک کره تانگک او میخ دی دهند وستان پر خواو هلی نو خورا
او ورو روزه دی پر چا باندی سپارلی او هوسپارلی

ماستر: در میتی علاقه موسی خیل مومند زندگی میکرد، شاعر عوامی پنتو بود به آهنگک های ملی شعر میگفت ماستر به سال ۱۳۵۳ به عمر ۵۱ سالگی رحلت کرد اشعارش را عوام به حفظ دارند.

متی با با: شیخ متی بن عباس بن عمر بن خلیل به سال ۶۲۲ هـ ق بدینا آمد و به سال ۶۸۷ هـ ق به عمر ۶۵ سالگی در مناطق کنار دریای ترمک وفات کرد. متی شاعر متصوف و عارف بزرگواری بود شیخ متی در غونبان قلات کتاب موسوم به «دخدای مینه» نوشت مولف پته خزانه شعر جذاب و آبدار متی بابا را نقل میکند که نمایانگر قدرت سخنوری آن شاعر بلند مقام است، از اشعار اوست:

په لویو غرو هم په دښتو کی په لوی سهار په نیمو شپو کی

په غاړه زغ او په شپیلکو کی یاد ویرژ لو په شپیلو کی

تول ستاد یا دناری سوری دی

دا ستا د مینی ننداری دی

مجیب: مجیب ولد محمد ولد غریب، در حدود قرن سیزدهم هجری

در نواحی بنو زندگی میگرد تا سال ۱۲۷۲ هـ در قید حیات بود. مجیب بازبانهای پښتو، پارسی و عربی آشنایی داشت و باین سه زبان مینوشت دیوان شعر پښتو وی در دست بوده که بطرز کلاسیک و اوزان ملی پښتو سروده شده، ازوست :

سنگ زما په زرگی مات شوریزم ریز

تا چي بیا کړ په خمار سرمه آمیز

مجید شاه: در حدود قرن سیزدهم هجری در توابع پشاور زیسته

است، دارمستر مستشرق اشعارش را ضبط کرده، مجید شاه از شاعران عوامی ادب پښتو به حساب می آید، ازوست :

سخته په ما ده خدایه له ما جدا دلبر شه

د تورو خاور لاندی هغه شیرین بشر شه

محبت خان (نواب): نواب محبت خان بن حافظ رحمت خان

شهید، از نوابان هندوستان. نواب محبت خان در سال ۱۱۶۴ هـ ق بدینا آمد، و به سال ۱۲۲۴ هـ ق از جهان رفت وی چون پدر بزرگوارش مرد قلم و شمشیر بود. و از پښتونهای اهل علم، قلم و سیاست هندوستان شمرده

میشود. نواب در گرامر ولغت پښتو استاد بود ، بزبانهای پښتو ، پارسی و هندی شعر میگفت ، مجموعه اشعار وی دیسده شده ، از تألیفات وی آمد نامه و ریاض المحبت در دست است ، ازوست :

چی حافظ رحمت شهید شو په ژړا شوهرسری

مرد وزن له ډیره درده په نارو شو په هی هی

محب الدین : از شعرای مذهبی اوایل همین قرن ، در توابع پښتونستان

زندگی داشت ، قصیده برده شرف الدین محمدبوصیری را از عربی به مخمس پښتو ترجمه داشت ، ازوست :

خواست کوم له تازه یا ارحم الراحمین روی درله راوړم در حمة اللعالمین
وېښی په فضل دا عاجز محب الدین هم یی والدین هم کل بنات ونښن
کل مسلمانان چی څه عرب دی یا عجم

محبوب جان : محبوب جان بن آقا محمد بن ملک میرعالم عمرخیل

به سال ۱۲۶۰ هـ ش در چهاردهی مرکز اغمان بدنیا آمد ، و به سال ۱۳۱۰ هـ ش رحلت کرد ، شاعر عوامی پښتو بود ، به اوزان ملی شعر میگفت اشعارش شکل شفاهی دارد ، ازوست :

ماستا دپاره یاره په سرشال کـــری دی

اوربل می بند په بند په وربځو جال کری دی

محبوبی ، محمد ظاهر : از شاعران معاصر قندهار ، بر طرز

کلاسیک غزل میسرود ، مضامین عشقی را در شعرش میگنجانید ، غزلیات

وی در نشرات قندهار طبع شده، محبوبی درین اواخر چشم از جهان پوشید، ازوست :

غتهی بادامی سترگی بادام لــــری
سره خولگی دسرو میو سور جام لری

محراب (ملا) : ملا محراب از طالب العلمان دینی و ناظران مذهبی

و خطاطان پښتو تا سال ۱۲۶۱ هـ ق در قید حیات بود ، نسخ پښتو به خط وی دیده شده است ، که منظومه های مذهبی وی نیز ضم آن بوده .

محزون، عبدالله : عبدالله که در شعر محزون تخلص میکرد، شاعر از

قوم پوپلزی، به سال ۱۲۶۰ هـ ق در بلده قندهار بدنیا آمد و به سال ۱۳۳۳ هـ در همانجا رحلت کرد. محزون از پیروان سبک هند، و غزلیات پرشوری باین سبک سرود، دیوان زیبای شعر پښتو و مثنوی عبرتنامه از خود به یادگار گذاشت، ازوست :

که خو ک ځان غټوی په وچو پچو
عبدالله له دی خانۍ څخه راستون ښه یم

محسن (حاجی) : از شاعران حدود قرن دوازدهم هجری ، محسن

شاعر صاحب دیوان پښتو بود، احمدی صاحبزاده (۱۱۳۸ - ۱۲۳۲ هـ ق) ذکر دیوان وی را چنین نموده است :

همدارنگه دقلندر دخیوالدین ؤ دحاجی محسن اوبل دصدراالدین و

محمد : از مورخین نامدار افغانستان در قرن هفتم هجری ، محمد

بن علی البستی در نواحی بست در حدود (۵۸۰ - ۶۵۰ هـ ق) میزیست

تاریخ سورى را به سال ۶۴۰ هـ ق نگاشت.

محمد: از علماء و سخنوران عصر عالمگیر است، محمد در تاریخ اسلام در سیر و اخلاق و شمایل انبیا مطالعه و مرور کافی داشت، کتابی را بنام جامع الانوار در تاریخ انبیا به سال ۱۱۱۸ هـ ق منظوم تألیف کرد از وست:

دکتاب چى تصنيف شوى عالمگیر بادشاه هغه کال وفات شوى
تکيه خداى کره محمد امید وار شه له احمد
دى پوره دى په عهدونه

محمد: عالم علوم دینی و ناظم مذهبی پښتو، در حوالی قرن سیزدهم زیسته است، در علوم رواجی عصر و اخلاق و سیر مطالعه داشت، سیرت حضرت محمد (ص) را به سال ۱۲۶۶ هـ ق منظوم ترجمه داشت، از وست:

ای زما ربه خالقه
کل ثنا ده ستا لایقه

محمد: از شاعران غزلسرا، در حوالی قرن یازدهم هجری زیسته است، مؤلف ورکه خزانه دو جلد نمونه غزل ویرا ضبط میکند، از وست:

ستا له غمه محمد مری ته خوشحالی کړی
سر فراز دى په دى کار کی رقیب مت کړ

محمد: شاعر مذهبی پښتو، زادگاهش را تذکره نگاران دامنه های «کسی غر» نشان داده اند و تخمین کرده اند که وی در حدود ۱۲۲۰ دق چشم به جهان گشوده است، محمد اکثر علوم رواجی عصر را آشنا بود

سفرهای به بخارا کرد، قسمت زیاد عمرش را در آن دیار سپری نمود
از تألیفات منظوم وی به پستوخزینة القراء، فرض العین، طریقه محمد به
در دست بوده، ازوست:

خوشه چین دمولانا دی

محمد حکه خوشنوا دی

محمد هوتک : استاد سخن، دانشمند بزرگوار و مورخ بصیر—
محمد هوتک از مشاهیر علمی و رجال ادبی قرن دوازدهم هجری
محمد بن داود هوتک به سال ۱۰۸۴ هـ ق در کوکران قندهار چشم به
جهان گشود، علوم مروجہ عصر فقه، تفسیر، حدیث، فنون بلاغت
وفصاحت، قافیه و عروض را از پدرش داود هوتک که مرد دانشوری بود
آموخت. درین آیام به دربار هوتکیان راه یافت و در وقت شاحسین هوتک
غزت و حرمت داشت، اکابر و اعیان دربار نیز ویرا گرامی میدانست
محمد هوتک عمرش را صرف، تحقیق، تتبع و تألیف نمود، و آثار
گرانمایه ای را نوشت، وی بزبان پښتو نظم و نثر می نگاشت از تألیفات
وی پتہ خزانه، خلاصۃ الفصاحت، خلاصۃ الطب، و دیوان شعر ضبط
است، اما از تألیفات قیمتی محمد هوتک صرفه پتہ خزانه که از تذکره های
قیمتی شعرای قدیم پښتوست، به ما رسیده است.

محمد ابراهیم : در عصر اعلیحضرت شیرعلی خان منصب عسکری
داشت، و به امر شاه قواعد عسکری را از انگلیسی به پښتو ترجمه کرد.

محمد ابراهیم (مولانا) : مولانا محمد ابراهیم بن قاضی عبدالمجید

به سال ۱۹۲۰ ع در بازاریگری بنیر بدنیا آمد، علوم متداوله مذهبی و دینی را از علمای منطقه و در فامیل از پدر کسب نمود، سفری به هندوستان کرد، و در مدارس دینی آن دیار از اساتذّه اجل و گزیده درس خواند، به زبانهای پښتو و پارسی و عربی و اردو و هندی آشنا بود و درین همه زبانها صلاحیت نوشتن و تألیف داشت، از تألیفات وی فتاوی و دودیه (پښتو) در دو جلد، صرف‌الصرف، خیر الکلام فی شهر خیام، اشکال ریاضی و خطبه جمعه به ما معلوم است. مولانا محمد ابراهیم به سال ۱۹۵۰ ع رحلت نمود.

محمد ارجان : محمد ارجان بن شهزاده به سال ۱۸۸۹ ع در ناوگی

باجور بدنیا آمد، به سال ۱۹۵۱ ع در همانجا بدرود حیات گفت، محمد ارجان به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، شاگردانی نیز داشت، ازوست :

دا پردی مالونه مه‌خوره حرام خوره

ورته لاره ده په قیامت کی تیاره توره

محمد ارتضاخان : از فرهنگ نویسان پښتونهای هندی، محمد ارتضاخان

بن نواب امان خان به عشیره عمرخیل قوم یوسفزی منسوب بود، در رامپور هند میزیست، فرهنگ لغات (پښتو، پارسی) را به سال ۱۲۲۵ هـ ق تألیف کرد.

محمد اسلم : محمد اسلم بن حاجی محمد امین کاسی به سال ۱۹۰۳

در نواحی کوتبه (پښتونستان) جنوبی تولد و به سال ۱۹۵۸ ع رحلت کرد

در ادب پشتو و پارسی مطالعه خصوصی داشت ، اشعارش را ضبط کرده
اند، ازوست :

زه خادم ستا ددربــــــــــــار

سخی شیر جان، مستانه

محمد اسلم اخکزی : ملا محمد اسلم اخکزی ، در قلعه عبدالله
ضلع پسین بلوچستان زندگی میکرد، شاعر پشتو به آهنگهای ملی شعر
عشتمی و مذهبی میگفت ، اشعار وی دیده شده است .

محمد اسمعیل : از شاعران قصه پرداز ، در حوالی قرن سیزدهم
هجری در نواحی پشتونستان زیسته است ، وی قصص مذهبی را بزبان
پشتو نظم میکرد ، «قصه آهو» از یادگار های منظوم اوست .

محمد اسمعیل (مولوی) : مولوی محمد اسمعیل در اوایل همین قرن
در دود یال مانسهره ضلع هزاره میزیست ، ودرایت آباد معلم زبان پشتو
بود، افغانی کی پهلی کتاب ، وآینه الفاظ افغانی (تالیف ۱۳۰۰ ه ق)
را جهت آموختن زبان پشتو به اردو دا نان نوشت .

محمد اسمعیل (میرزا) : میرزا محمد اسمعیل قندهاری از استادان راوړتی
مستشرق ، به سال ۱۸۳۸ع به سند رفت ، واز آنجا به پشاور آمد، تا اخیر
حیات معلم پشتو انگلیستان بود، کتاب مقدس عیسویان را به پادری هیوز
ولیونتال به پشتو ترجمه کرد، میرزا به سال ۱۹۱۳ بدرود حیات گفت ،

نیشته‌های منشور وی در مجموعه دارمستتر مستشرق نیز ضبط شده است.

محمد اشرف: محمد اشرف ولد فقیر محمد به سال ۱۱۹۸ هـ - ق در

کجوره از مضافات کخ عزیز خان لغمان بد نیا آمد ، و به سال ۱۲۷۸ هـ - ق رحلت کرد، شاعر عوامی بود، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت جلد سوم پښتانه شعراء شعر ویرا ضبط میکند، ازوست:

سبا اختر دی اشرف جانہ خلک سیل ته راځي
دتولی میری عالم ستا په نندار و راځي مښته خاور راځي

محمد اصف: از شاعران معاصر پښتو، در قصبه نولام مرکز لغمان

میزیت، علوم متداوله را از علمای منطقه کسب کرده بود، در دوایر مختلف دولتی ماموریت کرد، طبع شعر داشت، بزبان پښتو شعر میگفت، چکامه های عشقی و دینی و وطنی وی در دست است، محمد اصف به سال ۱۳۵۵ ش از جهان رفت، از طبع اوست:

ما سره څنگګ کی چی خوز دلبر وی زما
شپه وی شب قدر ورځ هم اختر وی زما

محمد اعظم: شاعر قصه سرا، زندگی وی حدود قرن سیزده محسوب

میشود، قصه محبوبا و جلالت از یادگارهای ادبی اوست:

محمد اعظم: شاعر عوامی حدود ۱۳۰۰ هـ - ق، محمد اعظم به اوزان

ملی پښتو شعر سرود، غزلیات وی در سلسله « ترانه هاری قدیم » در طلوع افغان طبع گردیده، و شاعر از نواحی قندهار مینماید ازوست:

سره لاسونه سر نوکان سری سترګی خماری دی
سپین رخسار زما دیار تل یی په ماواری دی

محمدافضل: شاعر از نواحی قندهار، در حدود ۱۳۰۰ هـ - ق میزیست

به اوزان ملی پښتو و به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر گفت، اشعار وی در سلسله «ترانه‌های قدیم پښتو» به طلوع افغان قندهار طبع شده، ازوست:

تا چی په ناز سره تور کړی خپل چشمان دی ناری و همه

هم په حضور کی دي نتلی عاشقان دي ناری و همه

محمد اکبر: محمد اکبر ولد نوروز ولد ملا قطب مومند، به سال

۱۲۹۶ هـ - ش در بره اراضی توابع کنر بدنیا آمد، و به سال ۱۳۵۰ ش بدورد

حیات گفت، محمد اکبر شاعر روستایی بود به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، ازوست:

طالب محمد اکبر غزل و باسه غوره شا گرد دې کره خبره

چی روان ددې دنیا دی

دا سین خادرمی ستا دی

محمد اکبر (ملا): از شاعران مذهبی ادب پښتو، ملا محمد اکبر

در خیر آباد مزبنة ننگرهار سکوت میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت،

اشعارش شکل شفاهی دارد، وی به سال ۱۳۲۷ هـ - ش به عمر ۶۵ سالگی بدورد حیات گفت.

محمد اکبر هوتک: از ادبای با ذوق قندهار، محمد اکبر هوتک به سال

۱۲۳۸ هـ - ق در شهر قندهار بدنیا آمد مدتی را در کوته و توابع پښتونستان

جنوبی سپری کرد، در حدود ۱۳۰۵ هـ - ق دوباره به قندهار آمد، و به

سال ۱۳۱۷ هـ - ق رحلت کرد، و در همانجا دفن گردید، محمد اکبر هوتک

بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت، عرائض منظوم و منشور وی در دست است
تذکره با ارزش و قیمتی ادب پښتو (پته خزانه) بار اخیر به فرمایش وی
خطاطی شده، ازوست:

عرض می وکئی و پاچاته
ای زما بابکه پالاره

محمد امان: ملا محمد امان بن ملا زمرد اخوند داوی در حدود ۱۲۵۰

هـ. ق در توابع کندهار میزیست، به طرز کلاسیک شعر میگفت، دیوان
شعر وی در دست بوده، ازوست:

چی صادر سو ستا دلوری په ما خوار خط
له خاطره می اندوه کره تار په تار خط

محمد امیر: از شاعران حدود ۱۳۰۰ هـ. ق، به پیروی مقامهای موسیقی

هندی و به اوزان ملی پښتو شعر گفت، غزلیات ویرا بهار گلشن ضبط کرده،
محمد امیر در مضافات پشاور سکونت میکرد ازوست:

قصه به ورته و کرمه په مخ محمد امیره
شتی می په زره باندی د عشق ښخه کره تاو گیره
سوری می شه ځیگروینی می خاخی له ضمیره
په پتو شومه وړوند په سترگو نه وینمه یار

محمد امین: از شاعران عوامی ادب پښتو، در اوایل همین قرن در قصبه

کندهار از توابع پښتونستان سکونت میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت،
در شاعری از پیروان حافظ عظیم کندهاپوری (متوفی ۱۳۲۱ هـ. ق) معرفی
گردیده است.

محمد امین : از علمای دینی و ناظران مذهبی پنبتو، محمد امین در حدود اواخر قرن سیزدهم هجری در تهکال توابع پشاور سکونت میکرد، آثار دینی و فقهی را از پارسی به پنبتو ترجمه داشت ازوست :

خای زما تهکال یادیازی له خلیلو حساییزی
پلار نیکه می حافظان وو په تهکال کی ساکان وو

محمد امین : حاجی محمد امین بن اسدخان سلمانخیل به سال ۱۸۹۵ بدنیة آمد به سال ۱۹۵۸ بدور حیات گفت. شاعر نعت سرا و مدح گو بود، در دوره حیاتش به چهره های مختلف سیاسی و روحانی نمایان گردید اخباری رابنام الصادقه به نشر سپرد، از تالیفات او : ۱، دیوان مداح ۲- روضة الحبيب ۳- گلزار مدینه ۴- بهار مدینه ۵- اسرار مدینه ۶- انوار مدینه ۷- الحمد لله ۸- سبحان الله به مامعلوم بوده، این بیت از طبع اوست :

که ایمان غواری قربانی شه دجانان خنی
د مدینی منوری ماه تابانه خنی

محمد امین : از شعرای عوامی عصر امیر عبدالرحمن (۱۲۹۶-۱۳۱۹ ق) محمد امین در خالای قلات سکونت میکرد، به اوزان ملی پنبتو شعر میگفت و باشاعر عصرش خدایرحم قلاتی مقابله های شعری کرده است .

محمد انور : ملا محمد انور اتمانخیل در قصبه ماموند سرحد آزاد پیشه امامت داشت، بزبان پنبتو شعر میگفت اشعار وی به اوزان ملیست چکامه های وی حفظ شده است .

محمد ایاز (ملا): ملا محمد ایاز نیازی از عارفان و ادبای افغانستان در قرن دوازدهم هجری. وی در قندهار زندگی میکرد در طریقت از مریدان میا عبدالحکیم کاکر بود مؤلف پتبه خزانه نويسد: که محمد ایاز آواز خوبی داشت، و گاه گاهی اشعارش را تغنی میکرد و مردم را میگریاند دیوان شعرش نهایت متین و دارای نکات عارفانه بود، ازوست:

زړه هغه دی چی لری د عرفان برخه
دغه ښه ده پردنیا دانسان برخه
هغه زړه چی نه یی مهر نه عرفان وی
وړی په ژوند کی د ناخیزه حیوان برخه

محمد ایوب: از شاعران عوامی قندهار، در حدود ۱۳۰۰ هـ. ق زندگی داشت، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، غزلیات وی در گلزار سید احمد و گلزار محبوبان طبع شده، ازوست:

نن راته اور زمین آسمان دی فکر می ستا دلاسه وړان دی
خود به افسوس کوم پرتیر ساعت ارمان دی

محمد ایوب (مولوی): مولوی محمد ایوب به سال ۱۲۷۶ هـ. ش در قندهار چشم به جهان کشود، و به سال ۱۳۲۶ هـ. ش از جهان رفت، به زبانهای پښتو و پارسی شعر سرود، وی عالم علوم دینی بود در علوم رواجی عصر معلومات کافی داشت.

محمد با ز: از شاعران عوامی پښتو، به اوزان ملی این زبان شعر سرود، اشعارش شکل شفاهی دارد، نمونه های شعری ثبت گردید، ازوست:

اوبوله خى هسكه غړى د چمچمارو

سپين مخ دې ناغه دار - مينه ده د كابل

محمد بشير: از طبای یونانی و ناظران قدیم پښتو، در طب قدیم معلومات کافی داشت، رسایل طبى را به پښتو منظوم تألیف داشت، زندگى وى حدود قرن دوازدهم هجرى تخمین میگردد ازوست:

دا دارو دى آزموده باور وکړه زما دیده

دمحمدبشير په حق کړه دعا ډیره خپل سبق کړه

محمد جان: از شعرای عوامی، حدود ۱۲۵۰ هـ - ق در سنه ننگرهار میزیست، هم عصر توکل بود و شعرای خلف منطقه ویرا با توکل یکجایا کرده اند، شعرش جذاب و موضوعات عشقی را دربر میگیرد، چکامه‌های محمدجان شکل شفاهی دارد، ازوست:

گل د چمن ورکه محمد جان درته خدمت کوی

ستا دخال و خطضفت هر درنگ په هر ساعت کوی

محمد جان (دکتر): دکتر محمدجان ولد عبدالجلیل ساپی در قلعه صلاح

چاردهی لغمان سکونت داشت، وى دکتر طب و شاعر شیرین زبان بود، به طرز کلاسیک و آهنگهای ملی پښتو شعر میگفت:، تولدش به سال ۱۲۰۳ ش و وفاتش به سال ۱۲۷۳ هـ - ش رخ داده است، شاعران بعدی منطقه همه به استعداد شعرى وى مقراند، ازوست:

چرگانو وکړه آوازونه

پاخیزه سهار دى

محمد جان (صوبه دار): محمدجان بن غلام محمد خاخی در گل غنبدی مناطق پکتیا سکونت میکرد، وی در فوج منصب صوبه داری داشت، در منطقه به «محمدجان صوبه دار» مشهور بود، به اوزان ملی پښتو شعر عشقی و مذهبیه میسرود، اشعار ویرا اهل ذوق منطقه به یاد دارند، ازوست:

تاسی ته کشمیر دی مدام کوم تاثیر پکی

پیزوان دی هوا گیر دی لوی شوی دی لرم پکی

محمدجان (قاضی): محمدجان که در شعر قاضی تخلص میکرد، به سال ۱۲۵۸ هـ - ش در لالپوره ننگرهار بدنیا آمد، و به سال ۱۳۲۸ هـ - ش رحلت کرد، وی علوم مروجه عصر را از علمای منطقه و مناطق پښتونستان آموخته بود، طبع شعر داشت، به اوزان ملی پښتو، شعر حماسی، عشقی، و مذهبیه سرود، ازوست:

خدای می در خار که بنه غازی دچکنور صاحبه

انگریز شو ستانه شکسته په هر بندر صاحبه

محمدجلاد: در محله «چورگرو» قبایل آزاد میزیست، شاعر از قوم سالارزی بود، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، اشعار وی شکل شفاهی داشته، به سال ۱۳۲۳ هـ - ش از جهان رفت.

محمدجی: محمدجی شاعر مجذوب، در توابع گدون از مضافات پښتونستان سکونت میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، وی عالم فقهی و شاعر پښتو بود، به شرح الوقایه شرحی نوشت و به اوزان ملی پښتو شعر سرود

اشعار ویرا دارمسترمستشرق ضبط کرده، حمدجی قبل از ۱۲۷۲ هـ - ق با
زندگی وداع کرد، ازوست:

چی مازیگری شی شاه دخان په جوړول ولگی
اور می په گوگل ولگی

محمدحافظ (ملا): ملا محمدحافظ بارکزی، از واعظان و علما و

سخنوران عارف افغانستان در قرن دوازدهم هجری، ملا محمدحافظ در توابع
قندهار زندگی میکرد، عالم علوم دینی و در فقه سمت استادی داشت، در مساجد
جامع به وعظ نصایح می پرداخت و در ضمن اشعار عارفانه اش را میخواند
مؤلف فاضل پته خزانه اشعار و احوال ویرا ضبط کرده، ازوست:

کم بخته مه کړه پر دنیا ډونگړونه که دی زړه غواری دجنت گلونه

محمد حسن: ملا محمد حسن اسحقزایی به سال ۱۱۷۷ هـ ق در

تلوکان قندهار بدنیا آمد و به سال ۱۲۴۵ هـ ق بازندگی وداع کرد، وی
صاحب تألیفات زیادی بزبانهای پشتو و پارسی است، دیوان شعرش را
به سال ۱۲۰۱ هـ ق تکمیل کرده، شعرش عارفانه، و با معایر ادبی
برابرست، مؤلف جلد دوم پښتانه شعراء احوال ویرا ضبط میکند،
ازوست:

که یون یون دی زرگیه یون دی د فانی سرایه آخر بیلتون دی
راسه زیارت به دمیدنی کسرو په مدینه کی حضرت مدفون دی

محمد حسن: ملا محمد حسن مشهور به «کندهاری آخوانزاده» بن

ملا شمس الدین آخوانزاده تونخی، به سال ۱۲۶۲ هـ ق بدنیا آمد، و به

سال ۱۳۴۲ هـ ق بدرود حیات گفت، و در «اوبه هرات» مدفون گشت.
ملا محمد حسن بزبانهای پښتو و پارسی شعر گفت، نمونه اشعار پښتوی
ویرا مولف جلد سوم پښتانه شعراء ضبط نموده، ازوست:

چی تسخیر که دعشق شاه دزره او رنگ
حسن هم ورسره وړوئ خپل رنگ

محمد حسن: از شاعران عوامی پښتو، به آهنگهای ملی شعر سرود
و قصص خیالی و محلی را درین قالب نظم کرد در اشعار وی قصه
ملی پښتونها «شیر عالم و مامونی» شهرت خوبی کسب کرده است.

محمد حسین (میرزا): میرزا محمد حسین الکوزی، در مزینه
رودات ننگرهار سکونت میکرد، علوم رواجی و اصول میرزایی را
در منطقه فرا گرفت، در دوایر مختلف دولتی برتبه های کوچك ماموریت
کرد، وی طبع شعر داشت، به اوزان ملی پښتو و طرز کلاسیک شعر سرود
مجموعه شعروى در دست است، میرزا به سال ۱۳۳۵ ش از جهان رفت.

محمد حیدر: محمد حیدر ولد عبدالرحمن به سال ۱۲۹۹ هـ ش در
قصبه دندوکی سیدآباد وردگ چشم به جهان کشود، علوم دینی را از
علمای منطقه کسب کرد، در جوانی داخل ماموریت گردید، و به رتبه
های خورد در دوایر دولتی ماموریت داشت، به سال ۱۳۲۹ هـ ش در
منطقه امام صاحب کنذرحلت کرد، ازوست:

لگلیدلی په دل می اورونه دی
چی لیدلی می ستا فریبونه دی

محمد خان: از شاعران عوامی پښتو ، محمد خان محمد زی در حدود ۱۲۶۰ هـ ق در شوالگره چار سده سکونت داشت . به اوزان ملی پښتو شعر میگفت ، اشعار لهجه ملی وی که موضوعات عشقی را احتوی میدارد ، ضبط شده ، شعر مثنوی نیز دارد ، دار مستتر مستشرق اشعار وی را ثبت کرده ، مثنویات وی نیز در بعضی مجموعه ها طبع شده ، ازوست :
 شین رنگین پی واغوست دوپته بی کره په سر صنم راغله برابر صنم
محمد دین: از استادان شعرای عوامی پښتو ، در مناطق پشاور سکونت میکرد ، پیشه وی «تیلی گری» بود ، به اوزان ملی پښتو و به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر سرود ، اشعار وی در بهار گلشن جشن نوروزی ، بهار نوروزی ، گلشن نوروزی ، گلزار پښتو دیگرم مجموعه ها طبع شده ، زندگی وی حدود ۱۳۰۰ هـ ق تخمین میگردد ازوست :

دا ستا تیک دی امیر ، پیروان وزیر په لبو سپور
 شین خال دې دی سالار پاتنی اخلی اوس په زور

محمد دین : از شاعران عوامی ننگرهار ، محمد دین ولد علم خان به سال ۱۲۴۳ هـ ش در منطقه شکه ننگرهار بدنیا آمد ، و به سال ۱۳۰۰ هـ ش وفات کرد ، به اوزان ملی پښتو شعر سرود ، مؤلف جلد چهارم پښتانه شعراء احوال و اشعار محمد دین را ضبط میکند ، ازوست :

مظلومان وژنی بی گناه ویره دی نه شی له چا
 دشعر په باب کی ښه وینا دمحمد دین مزه کا

محمد دین : محمد دین بن اسلام الدین سایی به سال ۱۲۸۵ ش در گلکاری لغمان به دنیا آمد، بر تبه کوچک در دوایر دولتی ایفای خدمت کرد ، به سال ۱۳۴۰ هـ از جهان رفت . طبع شعر داشت ، اشعارش به شکل متفرق دیده شده ازوست :

پسند زده کسره ای فرزند ارجمنده
به زیور دعلم حُان خپل کړه سینگار

محمد دین (ملا) : از علمای دینی و نشر نگاران مذهبی پښتو ، ملا محمد دین در اوایل همین قرن در مضافات قندهار سکونت داشت در علم میراث و دیگرم علوم شرعی و دینی صاحب مطالعه و صلاحیت بود، رساله علم میراث را به نشر پښتو تألیف کرده است .

محمد رحیم : از مشایخ و شعرای مذهبی اوایل همین قرن ، محمد- رحیم مرید مرحوم ملا شاه پسند آخوند بود، شعر تصوفی میسرود، مثنوی وی (۱۳۲۹ هـ ق) ضم زاد الرا حلین ملا شاه پسند آخوند مرحوم طبع شده، محمد رحیم سخنوری از نواحی قندهار می نماید، ازوست :

محمد رحیم سونالان ارمان، ارمان خوارمان
د خپل پیر صفت ټنسا اوس کسوم پسه رښتیا

محمد رحیم : شاعر صوفی و مناجات سرا بسود ، مناجاتهای وی ضم اشعار عارفانه ملا فرح الدین آخوند ، در يك مجموعه خطی ثبت گردیده، محمد رحیم در حوالی قرن سیزده در مضافات قندهار زیسته ازوست :

زه بنده محمد رحیم یم گناهکار له اخلاصه یم ورب ته توبه‌گار
پیشه دنیا کسی په غمویه افکار دا فانی دنیا به تیره سی ارمان دی
محمد رسول: از علماء و دانشوران و ادبای افغانستان در قرن سیزدهم

افغانستان، محمد رسول در علاقه جغتو میزیست، بزبان پښتو و پارسسی
می نگاشت، کتابی را به سال ۱۲۷۸ هـ ق مشتمل بر چهار بخش تالیف کرد
بخش اول آن شکل مجموعه و دیوان شعور را داراست، بخش دوم آن تجوید
(کنز القراء) بخش سوم آن سوال و جواب، و بخش چهارم از مسایل
تاریخ بحث می نماید، که بزبان پارسی تحریر شده، است، از اشعار اوست:

کنز القراء می پښتو کر
دا پښتون می باندی پوه کر

محمد رسول: نیاظمی از نواحی پښتونستان جنوبی است، رساله
کوتاهی را در مسایل دینی به پښتون نظم کرده زندگی وی حدود (۱۳۰۰ هـ ق)
تخمین میشود، از منظومات اوست:

پس ته وگر خوه یاره
مبلغ اول ثانی دواره

محمد رسول: ملا محمد رسول اخونزاده بن ملا محمد یوسف
اخونزاده بن ابابکر اخونزاده اسحق زی از رجال علمی و ادبی قندهار
بود، زمانی هم در مجلس عیان مملکت عضویت داشت بزبان پښتو شعر
میسرود، اشعار پښتو وی ثبت گردید، تولدش به سال ۱۳۱۰ هـ ق و وفاتش
در حدود ۱۳۸۷ هـ ق اتفاق افتاده است.

محمد رسول: از شاعران عوامی غوربند. محمد رسول خیشکی به سال

۱۳۵۳ هـ ش در چونی غوربند پروان بدنیا آمد و به سال ۱۳۵۳ هـ ش بدرود حیات

گفت محمد رسول به اوزان ملی پښتو شعر گفت، اشعار محمد رسول را اهل ذوق منطقه به یاد دارند.

محمد رسول (ملا): ملا محمد رسول منوزی از علمای دینی و نثر

نگاران مذهبی پښتو، در حدود قرن سیزده در توابع قندهار سکونت میکرد در علوم دینی مطالعه داشت، بزبان پښتو نثر مذهبی مینوشت، نبشته های منشوری در دست است.

محمد رسول هوتک: محمد رسول هوتک در اوایل قرن دوازدهم هجری

در نواحی قلات سکونت میکرد، تذکره مغتنمی را بزبان پښتو تحریر داشت که در حلقه های ادبی وقت به بیاض محمد رسول هوتک مشهور بود، مؤلف پته خزانه در تالیف این کتاب از بیاض محمد رسول هوتک استفاده برده است.

محمد رفیق: از علمای و شاعران استاد، در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در

«اکبر پوره» از مضافات پشاور سکونت میکرد، در حلقه های ادبی به

محمد رفیق شمس الفلک شهرت داشت، محمد رفیق در علوم شرقیه مطالعه

داشت. بزبان پښتو شعر استادانه میسرود، مجموعه شعر شمس الفلک تدوین

گردیده و آثاری دیگری چون رساله صفاتیه و ارشاد الطالبین مطبوع می باشد

اشعار متفرق محمد رفیق در گلزار پښتو جشن نوروزی ضبط شده ازوست:

ضعیف محزون دی په در پروت زه رفیق آه و فریاد ستا په در بار لرم

محمد رفیق: از ناظران مذهبی و خطاطان قرن سیزدهم، درنواحی قندهار سکونت میکرد، به سال ۱۲۵۹ هـ قید حیات بود منظومه های مذهبی وی در دست بوده ازوست:

محمد رفیق می امید وارد شفاعت دی

چی بی خلاص کبری له پیرانه په غفران خپل

محمد رفیق خان: محمد رفیق بن محمد انور از اخلاف شاعر توانای پښتو سردار مهر دل خان مشرقیست به سال ۱۲۷۶ هـ ش در قندهار بدنیا آمد و به سال ۱۳۳۶ هـ ش در اندلیز از جهان رفت و در مقبره حضرت جی مدفون گشت، محمد رفیق طبع شعر داشت، بزبانهای پښتو و پارسی شعر گفت اشعار وی مضامین اجتماعی و عشقی را دربردارد ازوست:

په گرداب کی دحسرت رفیق لویدلی

اوباز غواری چی بی خلاص کبری له غرقاب

محمد زمان خټک: محمد زمان خان «خان بهادر» از مشاهیر ادبی قرن اخیر محمد زمان خټک به سال ۱۸۶۱ ع در اکوړه خټک بدنیا آمد و در سالهای بعد از ۱۹۶۰ ع رحلت کرد، بزبانهای پښتو، پارسی و اردو شعر میگفت دو مجموعه اشعار وی بنام «اسرار خټک» و «رموز خټک» طبع شده ازوست:

دکړلان اوسره بن په خاندان کی دپښتون خبر وڅه لذت پیدا کړ

د افغان د خیالاتو آئینه ده قیمتی وجودی څه قدرت پیدا کړ

محمد سعید: در محله خویشکی پشاور زندگی میکرد، ناظم و نشر نگار پښتو بود، وی قصه را بنام نصیحت النساء منظوم و پند نامه نعمان رامشور تالیف داشت، وی در اوایل همین قرن حیات داشت ازوست:

گله مه کړه سعیده هر یوکار لیک د تقدیر دی دارنگ زما تقریر دی
د خیشکو گله نیکان دی مگر زه یم گنهکار مخ تور او شرمسار

محمد سعید (شیخ): شیخ محمد سعید از علمای دینی و مؤلفین مذهبی در حدود قرن یازده زندگی کرد، سبک نگارشی وی به اخوند درویش قرین می نماید، اثر کوچک مذهبی را از پارسی به نشر مسجع و پښتو ترجمه کرد.

محمد شاه: از مریدان میا عمر چمکنی (۱۰۸۴-۱۱۹۰ هـ ق) در مدح مرشدش منظومه ای دارد و از شاعران کلاسیک پښتو محسوب میشود ازوست:

آفرین د محمد شاه په شاعری سه
چی اول گفتار یی دمیا صاحب بیان و
محمد شاه چی دامسری له سوخته ووی
له چشمانویسی د اوښو سیند روان و

محمد شریف: از شعرای مذهبی او آخر قرن سیزدهم هجری تا سال ۱۳۲۰ هـ ق حیات داشت. محمد شریف در نواحی سوات سکونت میکرد

کتابی رادر مناقب اخون الیاس منظوم تالیف کرد ، ازوست :

نوبهار دی معشوقی گم رخی له خیاله

د طوطیانو په گلگشت خوزی سندی

محمدشعيب : محمد شعيب بن مسعود خټک به سال ۱۲۴۶هـ ش بدنيا

آمد وبه سال ۱۳۰۵هـ ق رحلت نمود محمد شعيب در منطقه خيشکي پشاور سکونت ميکرد شخص عالم وشاعر معروف پښتو بود.

محمدشعيب (مولانا) : از علمای دینی و نگارندگان پښتو در حوالی

قرن سیزدهم هجری در توابع سوات میزیست در فقه و علوم دینی صلاحیت معلومات کافی داشت بر کفایه شرح مبسوطی دارد . مولانا این شرح را به سال ۱۲۳۶هـ در محله سمبیت نگاشت و شرح موصوف در حلقه های تدریسی پښتونخوا بنام تحریر سمبیت کسب شهرت کرد.

محمد صالح (شیخ) : شیخ محمد صالح الکوزی از سخنوران و صوفیای

قرن دهم هجری . وی در جلدك قندهار سکونت داشت شخص عالم وعابدی بود وقتش را صرف تدریس وارشاد به خلق الله میگرد وشعر دل انگیز میسرود شیخ تا سال (۱۰۴۱هـ ق) در قید حیات بود مؤلف پته خزانة احوال ونمونه شعر ویرا ضبط کرده ازوست :

د لیلی دمینی فیض هر سباورم

بیهوده منت به ولی دنور چاورم

محمد صدیق : از شعرای عوامی محمد صدیق در گریك ښیوۀ ننگرهار

سکونت میگرد به اوزان ملی پښتو شعر میگفت به سال ۱۳۶۲هـ ق وفات کرد ازوست :

داشکردی خدایه چیی می یار راغی راغی

زالال دوصال می دوبار راغی راغی

محمد صدیق : از ناظران حدود قرن سیزدهم هجری منظومه‌های

مذهبی وی در بعضی نسخ خطی پښتو دیده شده، ازوست :

محمد صدیق باندی نظر کره خاص غلام پیی دخپل ور کره

ورته مخ کره لب خندانده د بغداد شاه میرانسه

محمد صدیق (ملا) : از شعرای صاحب دیوان پښتو و علمای دینی

ملا محمد صدیق کاکړ به سال ۱۳۴۷ هـ ق بدورد حیات گفت وی در فقه،

احادیث و تفسیر معلومات داشت در سلوک و طریقت از محمد جان

صاحبزاده استفاضه نمود، بزبان پښتو اشعار عشقی مذهبی و اخلاقی سرود

دیوان خطی اشعار پښتو وی در دست بوده تذکره نگاران پښتو احوال

و اشعار ویرا ضبط کرده اند.

محمد صدیق (ملا) : ملا محمد صدیق فرزند یار محمد پوپلزی در

حدود قرن دوازدهم هجری در ارغسان قندهار سکونت میکرد

محمد صدیق صرف نحو، فقه و منطق را از ملا نور محمد بریخ آموخت شاعر

بالبداهه بود مؤلف پتیه خزانه بدیهه سرایی وی را یاد میکند و نمونه شعر ویرا

ضبط میدارد، ازوست :

لکه بلبل چیی بی له گله بل ارمان نه لری

هسی بی یاره بله هیله عاشقان نه لری

محمد طاهر : ملا محمد طاهر ولید ملا محمد خان از ناظمیان

مذهبی و علمای دینی حدود قرن سیزدهم هجری کتب و رسایلی به خط وی دیده شده منظومات پبشتو وی نیز باین نسخ بوده است.

محمد طاهر جمیریانی : محمد طاهر بن محمد علی جمیریانی

از شاهان ظریف بود در حدود قرن دوازدهم هجری در قندهار زندگی میکرد عالم علوم دینی و شاعر بدیهه سرا بود علوم مذهبی را از علمای اکمل منطقه فرا گرفت با ادیب دانشمند و مؤرخ نامور کشور ما محمد هوتک رابطه ادبی و علمی داشت، این رباعی از طبع ظریف اوست :

صحبت دیر کا اثر گوره منکر نه سی د اثر
ته دمخه هغه شی وی اوس انسان سولی بشر

محمد عادل : ناظم و خطاط پبشتو در حدود قرن سیزدهم هجری زندگی

داشت نسخ پبشتو به خط وی دیده شده منظومه های وی نیز در دست بوده ازوست :

وروروی که دی یاروی له تانه به ویزاروی
پل به پر دوزخ با ندی محکم حکیم تیار که

محمد عادل (ملا) : عالم کامل محمد عادل بن ملا محمد فاضل

برخیخ در اوایل قرن دوازدهم هجری در بنور اوک زندگی میکرد شخص عالم و بصیری بود عمرش را صرف تدریس و ارشاد می نمود کتابی را بنام «محاسن الصلوة» تألیف داشت، ازوست :

هغه خلق عامیان دی
چی په فرض کی کهالان دی

محمد عارف: در حدود قرن سیزدهم هجری زیسته است، شاعر
منقبت سرا بود اشعار خطی وی دیده شده، ازوست:
دمحمد عارف گناه که عفو یا الله
په حرمت دمحمد رسول الله

محمد عالم خان: محمد عالم خان بن حاجی انبیا خان مومند به سال
۱۲۰۷ ش در پرو دنیا آمد، و به سال ۱۳۴۲ ش رحلت کرد شاعر عوامی
بود، به آهنگهای ملی پښتو اشعار عشقی و اجتماعی میسرود از اشعار اوست:
زړه دی رانه وړی داور بل په ځنځیر و جلی
کله به می پر یز دی دسینی په منار و جلی

محمد عبدالغفور: در قصبه تمبولک چارسده از مضافات پشاور
سکونت میکرد نثر نگار مذهبی پښتو بود، کتابی را بنام صلوة الاصفیا
عن کتب الاتقیاء به نشر پښتو تالیف کرد.

محمد عجب: از شعرای صوفی حدود قرن سیزدهم هجری محمد
عجب در صفحات شمالی افغانستان سکونت میکرد بزبان پښتو نظم
و نثر مذهبی مینوشت نبشته های منظوم و منثور وی در یک مجموعه خطی
دیده شده، ازوست:

دعجب زخمونه هر وخت تازه کیزی دیچون جمال ته گورم نگرانه
محمد عظیم: از شاعران مذهبی پښتو در حدود قرن سیزدهم زیسته

است مناجات خطی وی دردست بوده، ازوست:

دکامی په برکت محمد عظیم داخل کړی په جنت
دی غم کړه فراغت را کړه لاس دخدای دپاره

محمد عظیم (ملا): از شاعران مذهبی حدود قرن سیزدهم در مرحله
سوریزی از مضافات پشتونستان سکونت میکرد تا سال ۱۲۹۶ هـ ق در قید
حیات بود، اشعار وی در دست بوده ازوست:

په نامه محمد عظیم یم له قهاره په ډیریم یم
سوری زی کی می مسکن دی هم هغه زما وطن دی

محمد علی: از شاعران عوامی پشند در جانی گری از توابع پشتونستان
سکونت میکرد به اوزان ملی پشند شعر گفت اشعار وی قسماً ثبت گردیده
ازوست:

د مینسی سره شراب ساقی راوړه جامونه
یوخل کی یی په مانوش کری گوره یم درته په سوال

محمد علی: از علمای دینی و نگارندگان پشند قاضی خیر الله پشاور
در مقدمه خیر اللغات مینویسد که محمد علی تفسیری از قرآن عظیم را
بزبان پشند نمود.

محمد عمر: از مریدان مازکی در اوایل همین قرن در توابع
پشتونستان سکونت میکرد در مدح مرشدش شعر سرود، اشعار وی دیده شده
است پارچه شعرش در عقاید المومنین ضبط بوده ازوست:

جدامه کری ته له دوی محمد عمر
هم په دی دنیا هم ورځ کی دمحشر

محمد عمر: از شاعران ظریف پشند در قرن دوازدهم هجری محمد
عمر لون در قندهار زندگی داشت طبعش به ظرافت مایل بود پته خزان

رباعی ویرا ضبط کرده، ازوست :

وایی داچی صحبت کاندی یوله بله دیر اثر
په کلو دی مصاحب شوم ستا صحبت نه کر مه خر

محمد عمر : محمد عمر بن دوست محمد درگری کیور پشاور سکونت

مکیرد، کتابی را در بیان احکام شرعی و مسایل دینی به نشر پښتو به سال ۱۳۵۱ هـ - ق تألیف داشته است.

محمد عمر : محمد عمر مجموعه امثال ، لنهی، وایات لغت دار

متون قدیم پشتورا تهیه داشته، تا سال ۱۳۱۱ هـ - ش حیات داشت.

محمد عمر اخونزاده : محمد عمر اخونزاده فرزند خواجه محمد اخونزاده

بن سید عالم اخونزاده، از علما و سخنوران پښتو، در قصبه خالای قلات مدفون است، درالمختار را بزبان پښتو منظوم ترجمه داشت.

محمد عمر (ملا) : ملا محمد عمر ساکزی به سال ۱۱۱۳ هـ - ق در

دنده مرکز لغمان بدنیا آمد علوم رواجی را در منطقه از اساتذه نامور کسب نمود، در فقه، تفسیر، عقاید و خصوصاً در علم قرائت مطالعه و مرور کافی داشت، رساله ای را در علم تجوید بزبان پښتو نظم کرد، ملا محمد عمر به سال ۱۲۰۵ هـ - ق در کابل بدرود حیات گفت، و در دامنه خواجه رواش دفن گردید.

محمد غفران (مولوی) : محمد غفران بن مولوی محمد معظم، به سال

۱۲۷۰ هـ - ق در شهباز گری مردان بدنیا آمد، به سال ۱۳۴۲ هـ - ق در همانجا رحلت کرد. محمد غفران عالم جید و منطقی ناموری بود، در منطقه به «منطقی

استاد» شهرت داشت، محمدغفران به بعضی از کتب دینی و مذهبی شروح پښتو و عربی نوشته، شرح پښتو ایساغوجی نیز از تألیفات ویست.

محمدغوث: ملا محمدغوث بن اخوند ترکمان بن تاج خان از مشاهیر علم و ادب و سیاست عصر احمدشاهی. مورث اعلی این فامیل در عصر اورنگ - زیب از «غوره مرغه» «وادی جنوب شرق قندهار» به پشاور رفت، و در امازی موضع یوسفزایی اقامت گزید. در عصر اعلیحضرت احمدشاه کبیر قاضی پشاور بود. تا سال ۱۱۸۰ هـ - ق حیات داشت، خاندان قاضی خیلان پیاور از نسل ویند، از تألیفات وی حاشیه بر میرزای کلان منطق، و شرح الشرح پارسی، و تألیف پښتو وی شرح منثور هشت غزل تصوفی و عرفانی اعلیحضرت احمدشاه کبیر است.

محمدغوث (مولوی): مولوی محمدغوث کا کر، در ضلع پنین بلوچستان زندگی داشت، نشرنگار پښتو بود، نبشته‌های دینی وی در مجلات گلستان و خورشید طبع شده، مولوی در سالهای بعد از ۱۹۵۸ رحلت کرد.

محمدغوث (مولوی): مولوی محمدغوث در لاهور میزیست، عالم علوم دینی و نشرنگار پښتو بود در چهاونی میانمیر افغانان امامت داشت، کتابی را بنام نجات النساء به سال ۱۳۳۶ هـ - ق به نشر پښتو تألیف کرد.

محمدفاضل (ملا): از علمای دینی و مؤلفین افغانستان در اواخر قرن یازده هجری، ملا محمدفاضل بریخ در بنور اوک قندهار سکونت میکرد، کتابی را بنام «روضه ربانی» تصنیف نموده بود.

محمدفهمیم: محمدفهمیم بن دلدارالدین بن آزادگل بن شیخ رحمکار
کا کا صاحب (متوفی ۱۰۶۳ هـ - ق) از دانشمندان و فضلا و ادبای افغانستان
در قرن دوازدهم هجری. محمدفهمیم در طریقت پابند طریقه نقشبندیه بود،
در علوم دینی مطالعه داشت، نور نامه حضرت محمد (ص) را به سال
۱۱۴۵ هـ ق منظوم تألیف کرد، ازوست:

الهی را کسره دیدار ستا کرم ډیر دی بی شمار

محمدکریم (ملا): ملا محمدکریم در حدود ۱۳۰۰ هـ - ق در مضافات
قندهار سکونت میکرد، شخص طالب العلم و شاعر بود، به پیروی مقامهای
موسیقی هندی شعر سرود، غزلیات متفرق وی در بهار جانان طبع شده،
ازوست:

څوګ چی منګرسي هغه کس وی پر دواړه کونوکافر

محمدکریم په غم آلود سینه تنور ورسره

محمدکریم هوتک: محمدکریم ولد سیف الله هوتک، در اوایل همین
قرن در قصبه بدین سیوری قلات سکونت میکرد، به طرز کلاسیک شعر
سرود، دیوان خطی شعری، در دست بوده، ازوست:

راسه پر یزده دا عبث عمر دی تیر سو

محمدکریمه خوبه گرځی پر دنیا باندی سیاح

محمدگل: از سخنوران صوفی حدود قرن دوازدهم هجری، در شعر فقیر
تخلص کرده است سبک بخصوصی را در شعر مذهبی پنبشو بوجود آورد،

اکثر شعرای مذهبی پښتو باین سبک گرائید و به آن سخن گفت، ازوست :

محمدگل فقیر زهیر دی همیشه دځان په ویر دی
ستا کرم ته په څیر څیر دی را کره لاس د خدای دپاره

محمد گل : محمدگل ولد احمدگل به سال ۱۳۲۰ هـ - ق در کهی

شینوار بدنیا آمد، و به سال ۱۳۷۰ هـ - ق در لکه چلیار چشم از جهان پوشید، علوم رواجی را از پدر آموخت، سفری به پشاور کرد، و از علمای آنجا به کسب علوم پرداخت، در مکاتب ننگرهار و اداره اتحاد مشرقی ملازمت رسمی داشت، بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت، نبشته‌های وی در مطبوعات کشور طبع شده، ازوست :

پرهار د زړه می وگنده په تار د زلفو

بقراط او جالینوس د زړه پرهار څه پیژنی

محمد گل : محمدگل بن بیگ محمد بن دوست محمد به سال

۱۲۵۷ هـ - ق در شمتی مرکز لغمان بدنیا آمد، به سال ۱۳۰۸ هـ - ق ز

جهن رفت، محمدگل مبادی علوم دینی را آموخته بود به اوزان ملی پښتو شعر می‌گفت، ازوست :

زه شعر وایم د ځانه مطلب اخلم له کتابه

هر څوک که می شا گرد شی په وینایی کرم سیرابه

په څلورو ژبو وایمه شعرونه بی حساب

بی علتته سندری وایم په میدان یی لاجوابه

د پیر له برکته هر غزل می معنی دار

نور بس که محمدگل زبانی پر یزده دا بیان

محمد گل: از غزل سرایان ادب کلاسیک پښتو، محمد گل در حدود قرن دوازدهم هجری زندگی داشت، غزلیات متفرق وی در دست است، مؤلف ورکه خزانہ در جلد دوم این کتاب غزلیات ویرا ضبط میکند، ازوست:

خمیده په هره چار لکه «ی» مه شه
محمد گله باری و دروه قلم خپل

محمد گل (اخون): از شاعران عوامی قندهار در دوره معاصر. محمد گل اخون در گوشه خانه قندهار سکونت میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، اشعار وی شکل شفاهی دارد، وی به عمر ۷۲ سالگی درین اواخر وفات کرد.

محمد گل مسعود: سرآمد شعراء محمد گل بن محمد داؤد مسعود، در حوالی قرن دوازدهم هجری زندگی داشت، اشعار واحوال ویرا محمد هوتک در پتہ خزانہ ضبط داشته ازوست:

راشه دخدای دپاره غور کره محمد گل ژاری تاته تل ژاری
دا ستا د عشق په واویلا کی لکه نل شو اور را بانندی بل شو

محمد مبین (میا): از نگارندگان و مؤلفین پښتو. محمد مبین در توابع پښتونستان سکونت میکرد، و از مریدان شیخ رحیم کار کا صاحب بود مناقب ویرا به پښتو تحریر نمود.

محمد مستقیم: از شاعران مذهبی همین قرن محمد مستقیم در مسجد کهره هیستال جهانی رسالپور امامت میکرد، شعر مذهبی میسرود مجموعه الخطب را تنظیم، تدوین و تهیه کرد. درین مجموعه خطبات منظوم مستقیم نیز دیده میشود ازوست:

زاری تاته کرم کریمه زه گناهکاریم یا رحیمه
کری بخشش له مستقیمه همه واره ته عصیان

محمد میر: از شاعران عوامی ادب پښتو به، آهنگهای ملی پښتو اشعاری

دا د اهل ذوق چکامه‌های ویرا حفظ کرده اند.

محمد نبی خان: محمد نبی خروتهی از شاعران عوامی پښتو سوت در

قصبه ولیداد قره باغ غزنی سکونت میکرد، به اوزان ملی این زبان شعر گفت
به سال ۱۳۵۱ ش به عمر ۶۰ سالگی رحلت کرد.

محمد نجم: در صفحات شمالی افغانستان سکونت داشت، زندگی وی

حدود قرن سیزدهم هجری تخمین میگردد، کتابی رادریان مسایل مذهبی
ودینی (منظوم و منشور) قبل از ۱۳۰۰ هـ ق تألیف داشت از طبع اوست:

ای د پاك احمد مختاره په مخنوق باندی ابراره

ما خبر کړی له اسراره د حضرت د عشق دپاره

محمد نصیر: محمد نصیر ولد عبدالحکیم اخوند بامیزی در اوایل

همین قرن در ذاکر شریف قندهار سکونت میکرد، زندگی وی تا سال ۱۳۵۳ ق
یقینی مینماید، محمد نصیر عالم علوم دینی و شاعر پښتو بود اشعار وی
دیده شده ازوست:

خالق دې جنتی که زه غریب محمد نصیر یم

همرا دې ماو تا کی په جنت خدای تعالی

محمد نواز بنیری: ادیب و نویسنده معاصر پښتو، در بنیراز مضافات

پښتونستان بدنیا آمد، مدتی صد رانجمن افغانه حیدرآباد دکن بود بزبان

پښتو شعر وطنی واجتماعی میسرود ، اشعاروی درج صحایف نشرات ملی
پښتونستان شده ازوست :

دعا کړه تل چی رب یی کړی پاچاد کل جهان
اسلام پرې شی روښان

محمدنعمان : از ادبای قندهار . ملا محمدنعمان در شهر قندهار سکونت
میکرد ، و از اعضای انجمن ادبی قندهار بود . بزبان پښتو نثر مینوشت نبشته
های وی در مجله پښتو طبع شده نعمان در سالهای بعد از ۱۳۲۲ ش رحلت کرد .
محمد نور : شاعر شیرین سخن عوامی محمدنور بن محمد میر بن
طالبیگن میاخیل به سال ۱۲۵۳ هـ - ق در مضافات کابل بدنیا آمد
محمدنور در جوانی از اوزبک به لغمان رفت و در غازی آباد مسکن گزید
در اخیر حیات در همانجا به سال ۱۳۳۹ هـ - ش در مرکز لغمان وفات کرد
وی به اوزان ملی پښتو شعر سرود اشعار محمدنور قسمی ضبط گردیده
ازوست :

داتوری زلفی دی ز نگیزی ولونه ولونه
اوربل شانه که په سراچوه شالونه

محمدنور : از شعرای قصه پرداز در حدود قرن سیزده زندگی میکرد قصه
سیف الملوك و بدیع جمال را به پښتو نظم کرد و به آهنگهای ملی پښتو شعر
گفت ازوست :

خزان و رباندی راغی په چغار راغلی بلبل
اوس زړه د محمدنور له دی نیمگری دنیا تور شه

محمدنور: شاعر قدیم پښتو به طرز کلاسیک شعرگفت دیوان شعر

داشته برگ چندی از این دیوان در دست بوده ازوست:

ابتداء ده په نامه د مولی

چلی دیکل عالم خالق دی په پښتیا

محمدنور (ملا): ملا محمدنور بن ملاسید محمد بن ملاسید یوسف

حسن خیل در پاتخاب شانه لوگر بدنیا آمد بعد رهسپار خان آباد کندز گردید

و تا اخیر حیات در همانجا به سر برد. زندگی وی تا سال ۱۳۲۹ هـ

یقینی است. زبانهای پښتو، پارسی و عربی را می فهمید و باین سه زبان

مینوشت اشعار مذهبی پښتووی در دست بوده ازوست:

خوانده فضل و کره ذات کبریا لپاره

فضل په ما و کره محمد خیرالوراء لپاره

محمدنور (ملا خیل): از ناظران دینی و ادب پښتو ملا محمدنور بن

ملا محمد ملاخیل در تیزین زندگی میکرد اثر منظوم مذهبی وی در دست

بوده، این بیت از طبع اوست:

دراز می مختصر کر

پښتانه لره مخ ور کره

محمدوسیم کا کاخیل: به سال ۱۲۲۴ هـ - ق در قصبه بوسته دره مسکونه

جندول بدنیا آمد و به سال ۱۲۷۳ هـ - ق وفات کرد در علوم رواجی عصر

مطالعه و مرور داشت بزبان پښتو و عربی مینگاشت نبشته ها و تألیفات وی

دیده شده.

محمد ولی: از بدیهه سرایان شعرای عوامی پنبتو در حدود ۱۳۵۰ هـ - ق

در «مروره» بدنیا آمد و در حدود ۱۳۰۰ هـ - ق از جهان رفت محمد ولی شاعر از قوم ماموند بود قدرت بدیهه سرایی داشت به اوزان ملی پنبتو شعر گفت مؤلفه جلد دوم پنبتانه شعراء ویرا ضبط میکند، ازوست:

ستا په دیدن پسی سوری وهم بیمار شومه

ای لیونیه په پردی مال پسی ژاری څه له

محمد ویس کا کر: مولوی محمد ویس کا کر بن ملا محمد نور به سال

۱۳۲۴ هـ - ق در شهر قندهار چشم به جهان کشود تعلیم را در مکتب و به شکل خصوصی بپایان رساند مدتی معلم بود بعد پیشه تجارت داشت.

زبانهای پنبتو، پارسی، انگلیسی واردو را می فهمید بزبان پنبتو نظم و نثر مینگاشت مولوی شاعر اجتماعی و نگارنده نقاد بود نبشته های وی پر معلومات و شعرش نغز و دلپذیر. وی به سال ۱۳۴۸ هـ - ش وفات کرد، ازوست:

و مسلمان و رورته تیره اغزی په څه سوی

داسی بی ننگه او ناسیال غوندی زلمی په څه سوی

محمدی صاحبزاده: عالم و عارف بزرگوار پیشوا و روحانی روزگار

ادیب و شاعر برگزیده. محمدی صاحبزاده فرزند میا عمر چمکنی به سال ۱۱۰۸ هـ - ق در موضع چمکنی پا بعرضه وجود گذاشت و به سال ۱۲۲۰ هـ - ق از جهان رفت وی علاوه از نفوذ روحانی شاعر و نویسنده گزیده پنبتو بود. به زبانهای پارسی و عربی نیز مینوشت. دواوین و کتب نادر پنبتو به

فرمایش و امروزی نهایت خوشخط قلمی گردید و باین کار هم همیشه در تحقیقات ادبی پښتو از وی به نیکویی یاد خواهد شد. محمدی از پیروان سبک هند معرفی گردیده از تألیفات وی مقاصد الفقه عربی درود محمدی (فارسی) و دیوان شعر پښتو نامبرده اند.

محمدیار: شاعر از قوم توخی در مضافات قلات زندگی میکرد بزبان پښتو شعر میگفت اشعار وی دیده شده است.

محمدیار: در حلقه های ادبی منطقه به «محمدیار کندیی» شهرت داشت از شعرای عوامی پښتو در محله «کندو» از مضافات پښتونستان سکونت میکرد به آهنگهای ملی پښتو شعر میگفت و از پیروان سبک حافظ عظیم (۱۳۲۱ هـ - ق) معرفی شده است.

محمدیار: از غزلسرایان قرن یازدهم هجری محمدیار بن عالم یار در «باگرام» (پیشور) بدینا آمد غزلیات متفرق وی در دست بوده مولف ورکه خزانه در جلد دوم این کتاب از وی یاد دارد غزلیات ویرا ضبط نموده ازوست:

محمدیار ته که دیار خبری راوری سر و مال به تر تاخار کاندی ریا ره

محمد یعقوب: محمد یعقوب به سال ۱۸۷۷ ع در قصبه «عبدالرحمن زی»

بلوچستان بدینا آمد و به سال ۱۹۵۲ ع چشم از جهان بست وی در علوم رواجی عصر معلومات داشت شخص مولف و نگارنده و شاعر بود تألیفاتش به ۱۴ جلد بالغ میگردد وی بزبانهای پښتو، پارسی و عربی نظم و نثر مینوشت.

محمد یعقوب : از شعرای معاصر پښتو به سال ۱۲۹۰ هـ - ق در قصبه لاجور گلستان بدنیا آمد در اواسط همین قرن رحلت کرد بزبانهای پښتو و پارسی شعر میگفت ازوست :

رحم کن بر حال زارم چون دلم دلدار یوور

محمد یعقوب : از شعرای عوامی پښتو به سال ۱۲۳۰ هـ - ق در شمتی مرکز لغمان بدنیا آمد به سال ۱۳۰۰ هـ - ق رحلت کرد به اوزان ملی پښتو شعر حماسی، عشقی و اخلاقی میگفت و قصص دینی نظم میکرد ازوست :

ای یعقوبه اندیننوکی دی ځان زور که
ملک دی پرینود هوسونه دیاری کړي

محمد یعقوب خان (ناظم) : محمد یعقوب خان مشهور به ناظم در درگی از مضافات پښتونستان میزیست. وی شخصی فکور و اهل قلم منطقه بود در جنبش های آزادی خواهی منطقه حصه میگرفت طبع شعر داشت. و اشعار ملی و وطنی میگفت آثار وی در نشرات سرحد طبع شده ازوست :

خوند کوی پښتون چی جامی سرې کړی ځی میدان لره
وکړی داېرا من جنگګ حاصل کړی حقوق ځان لره

محمد یوسف : محمد یوسف درانی در کندهار قریه باغ غزنی سکونت میکرد طبع شعر داشت به اوزان ملی پښتو شعر میگفت اشعار وی شکل شفاهی دارد محمد یوسف به سال ۱۳۵۰ ش به سن ۶۰ سالگی بدرود حیات گفت.

محمد یوسف : محمد یوسف مشهور به گل صاحب از مجاهدین و صحافیون همین قرن. گل صاحب در گل آباد چار منګ باجور سکونت

داشت اخباری را بنام اتفاق نشر میکرد به سال ۱۳۲۸ هـ رحلت کرد ،
گل صاحب بزبان پښتو مینوشت .

محمدیوسف: ازمریدان میا عمر چمکنی (۱۰۸۴ - ۱۱۹۱ هـ - ق)
درموضع چمکنی سکونت میکرد درفتح مستنگ درلشکر احمد شاه کبیر
حصه داشت مخمس ویرا مؤلف تیر هیر شاعران ضبط می نماید، ازوست :
یوسف تاو ته نولیزی ستا له قهر دیر و یریزی
له دوزخه دیر ترهیزی په بار بار خکه ترهیزی
وقنار بنا عذاب النار

محمدیوسف خان: ازادبا وژورنالستان معاصر محمدیوسف خان اورکزی
ولد عبداللطیف خان به سال ۱۹۲۸ ع دربالا مانی پشاور بدنیا آمد وبه
۱۹۷۶ ع رحلت کرد ، وی تحصیلش را درمدارس عالی پشاور به پایان رساند
پس ازتحصیل درمحکمه اشاعت پشاور ملازمت داشت ، اورکزی بزبان
پښتو نظم ونثر مینوشت ، ازوست :

راشه لیری پلوونه دپردو که
توری خونی می روبنا نه دککو که
دا تا زلفی په شاور ولسی لاری
که خوانی زما دشپو دی په اوزو که

محمدیوسف (قاضی): از نثر نگاران پښتو به سال ۱۸۸۳ ع درپشاور
بدنیا آمد ، درحلقه های ادبی به قاضی محمدیوسف شهرت داشت بزبان
پښتو نثر مینوشت وبه زبانهای اردو وعربی نیز نگارشاتنی دارد .

محمد یوسف (میا): در اوایل همین قرن در سرخ دهیری هشنغر زندگی

کردی، میا محمد یوسف کا کاخیل ختیک شاعرو نثر نگار پښتو بود توابع النصوح
دپتی نذیر احمد را از اردو به نثر سلیس و روان پښتو به سال ۱۳۲۳ هـ - ق
ترجمه داشت. منظومات وی نیز دیده شده، ازوست:

احمد سوال دتاریخ وکر هائف ووی

دی طیب د شباب توبه النصوح

محمد یونس: از مریدان مولانا محمد رحیم (مرید شاه پسند اخوند

مرحوم) محمد یونس در اوایل همین قرن در توابع قندهار زیسته است در شعر
مرشدش (مولانا محمد رحیم) را مدح کرده است منقبت منظوم وی
ضم زادالراحین طبع شده، ازوست:

زه محمد یونس حیران یم په صفت دا ستا گویان یم

په دربار دی پروت گریان یم را کره لاس دخدای دپاره

محمد یونس (ملا): ملا محمد یونس بن ملا محمد اکبر توحی از علماء

دانشمندان و نویسندگان قرن دوازدهم هجری ملا محمد یونس به علوم
رواجی عصر حیطة کامل داشت در عصر شاه دانش پرور افغانستان
(شاه حسین هوتک) امام مسجد جامع قندهار بود به شاگردان تدریس
میکرد وی کتابی را بنام جامع فرایض بزبان پښتو تحریر کرد.

محمود: از علماء و ناظران دینی پښتو در حدود قرن سیزدهم هجری

زندگی داشت کتابی را در عقاید اسلامی بنام جبل المتین به سال ۱۲۸۵ هـ - ق
منظوم تألیف داشت، ازوست:

زردوه سوه اتيا کاله پنځه نور ووز ما لاله

د هجرت په هغه دم چی محمود وچ که قلم

محمود: از صوفيا وسخنوران پښتو در سپينه وړی پشاور سکونت می‌کرد

ودر همانجا بدرود حیات گنت محمود اخونزاده شعر عارفانه می‌سرود شعرش
در مدح الابرار ضبط بوده ، ازوست:

چی اذکار کاندی چغار هغه محکم ونیسه

گوره باری ذکر جاری په هر مردم ونیسه

محمود: از شعرای عوامی حدود قرن سیزدهم دارمستتر مستشرق شعر

ویرا ضبط کرده اشعارش به آهنگهای ملی پښتو بوده ازوست:

یوداسی عجب شی دی چی روان په ځمکه برخي

نه یی پښی شته نه لاسونه وړاندی وروسته برابر ځی

محمود رفیق: از ادبا و علمای قرن دوازدهم هجری محمود رفیق زبان

های هندی و عربی را میدانست تجوید قرآن عظیم را از هندی به مثنوی
پښتو ترجمه داشت ، ازوست:

دا قاعده په پښتو ژبه ما پښتو کړه ای طالبه

په پښتو ژبه دوی نه وی ځکه ما په پښتو ووی

محمد شاه د لازل: محمود شاه بن عادلشاه د لازل به سال ۱۲۸۹ هـ - ش

د قریه مریم مرکز لغمان بدنیا آمد به سال ۱۳۵۲ ش در همانجا رحلت کرد،
محمودشاه طالب العلم دینی و شاعر پښتو بود به اوزان ملی پښتو شعر می‌گفت
ازوست:

محمود شاه حُنا حساب به جمع دعا جزانو
اوس تمامو شاعرانو
د اریا تر . . . وتری روان شی دوسانو
مخونه به موتور کرم په میدان شوی ملامت

محي الدين: از شعرای حدود قرن دوازدهم هجری محی الدین در توابع

پشاور زیسته شاعر غزلسرا بود. در شعرش نازک خیالی و لطافت محسوس
میگردد تذکره های پشتو احوال و نمونه شعر ویرا می آورند، ازوست:

نا بینا محی الدین شه په غصه د دلبرانو
که توتیا د لطف ورکه دی به بیاشی بصیر هسی

محي الدين: از شاعران مناجات سرا در حدود قرن سیزدهم هجری

در مضافات سوات زندگی کرده است مناجات خطی وی دیده شده، ازوست:

زاری تاته کرم الله، د بی کسویی دستگاه
پیوسته یم له گناه حضرت په روی می و بښی خښتنه

مختار (قاضی): از علمای دینی ناظمین و نثر نگاران پشتو در منطقه

دنگرام میزیست کتابی را بنام نافع المسلمین منظوم و منشور تألیف کرد ازوست:

قاضی مختاری د دنگرام دغه هنر اښی دی
چی ابراهیم په خپل تیر تیره خنجر اښی دی

مخني، فضل محمود: از دانشمندان فهیم و مبارز دوره معاصر. فضل محمود

متخلص به مخنی فرزند نور محمد خان ماموند به سال ۱۹۱۰ ع در چارسده
بدنیا آمد، مخنی تعلیمات ابتدایی و متوسطه را در مکاتب پشاور پایان رساند

بعد به هندوستان رفت و در آنجا به کسب علوم پرداخت. بعد از فراغ دارالعلوم اسلامیة هندوستان رهسپار دیوبند شد در آنجا افتخار شاگردی مولانا محمود الحسن را حاصل کرد، پس از آن به تحریک حزب الله پیوست و با حاجی ترنکزی رابطه قایم کرد و در مبارزات وطن خواهی سهم فعال گرفت در عصر اعلی حضرت غازی امان الله خان به کابل بود در عصر نادری تکرار به کابل خواسته شد و در روزنامه انیس ملازمت داشت. بعد از آن دوباره به مناطق پښتونستان عودت کرد و در مبارزات ملی آنجا سهم گرفت، انگلیسها ویرا بارها به محابس کشاند در اخیر وظیفه تدریس را برگزید و تا اخیر حیات درین وظیفه ماند، وی بزبان پښتونظم و نشر مینوشت مقالات و اشعار متفرق وی در نشرات افغانستان و پښتونستان طبع شده، ازوست:

چی د زړه درد دي را کاوه اوس یی دوا را که

غم را کوی د غم د پاره زغم زما را که

مخل: از شاعران امی و بیسواد به اوزان ملی پښتو شعر گفت، مخل

در علی خیل خاخی پکنیا سکونت میکرد به سال ۱۳۴۲ ش به عمر ۵۰ سالگی رحلت کرد اشعار مخل شکل شفاهی دارد.

مخلص، عبدالرؤف: عبدالرؤف مخلص فرزند شاعر نقاد و اجتماعی

وظیف قندهار حاجی ولی محمد مخلص بن سلطان کا کر بود، مخلص به سال ۱۳۰۱ ش در قندهار بدنیا آمد و به سال ۱۳۴۶ ش رحلت کرد وی در فامیل نزد پدر و در مکتب درس خواند در دوایر مختلف دولتی ماموریت نمود وی به پیروی پدر نامورش اشعار انتقادی و اجتماعی سرود

از اشعار اوست :

ستا صفت کی دی انگیا بد نامی سترگی
خو زما دی ستا په عشق بدنامی سترگی
مخلص دیر نه رقیبانو په عذاب سوم
چی وکمی خواته یی کرم نه می سترگی

مخلص، علی محمد: علی محمد که مخلص تخلص کرده است فرزند

ابابکر قندهاری از اعیان گروه روشانیان بود بزبانهای پښتو و پارسی نظم
و نثر مینوشت وی حالنامه بایزید روښان را تکمیل نمود و دیوان شعر از خود
به یادگار گذاشت، دیوان وی در دست است، زندگی وی اواسط قرن یازده
تخمین میشود، دولت مرثیه ویرا سروده است.

مخلص، ولی محمد: از شاعران ظریف و مشهور قندهار ولی محمد

متخلص به مخلص فرزند سلطان کاکر به سال ۱۲۵۹ هـ در شهر قندهار
بدنیا آمد، به سال ۱۳۳۱ هـ در قندهار از جهان رفت. مخلص علوم رواجی
را به شکل خصوصی حاصل کرد. زبانهای پښتو، اردو، پارسی و عربی را
میدانست بزبان پښتو شعر ملی، وطنی، اجتماعی و اخلاقی سرود مجموعه
رباعیات و دیوان شعر وی مطبوع بوده ازوست :

گتبه نژده چی روزی دخیانت خورم
خرش که نه کرم له سیالانو خجالت خورم

مخمور، عبدالحمید: عبدالحمید مخمور ولد محمد اسمعیل از سرداران

محمد زایی مقیم هند، وی به سال ۱۲۹۰ هـ - ش در هندوستان بدنیا آمد

تحصیلش را در مدارس هندوپوهنتون علیگر پایان رساند، در حدود ۱۳۱۴ هـ. ش دوباره به افغانستان عودت کرد و در دوایر مختلف دولتی ملازمت داشت تا رتبه ریاست و مشاور وزارت اطلاعات و کلتور ایفای خدمت نمود به سال ۱۳۴۲ چشم از جهان پوشید، مخمور بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت نیشته‌های منشور و اشعار وی در مجله کابل طبع شده است.

مخمور، عبدالحلیم: از شاعران عوامی قندهار در شعر مخمور تخلص میکرد در رباط سپین بولدک زندگی داشت، به اوزان ملی پښتو اشعار انتقادی میسرود در سالهای بعد از ۱۳۵۲ ش رحلت کرد، ازوست:

دا راته وایه چی په زرکه په لوتو ده
سپین زیری کاکو لور دی په خو ده

مخی: از شعرای عوامی حدود قرن دوازدهم هجری. شاعر از نواحی ننگرهار بود به اوزان ملی پښتو شعر میگفت اشعار وی شکل شفاهی دارد ازوست:

مخ دی په خنجر د مینی غوخ قلم قلم کړ
یو ځل په خوله کی ورکه دواپی لپی آبدارې
مخیو ز: در مرحله چررو کی مناطق منگل پکتیا سکونت داشت سخنور عوامی پښتو بود، به اوزان ملی شعر سرود اشعار وی شکل شفاهی دارد. مخیو ز به سال ۱۳۲۲ هـ. ش رحلت کرد، ازوست:

د کلاغو په غره کی مړه دی
د هوا مرغونه په دوی ماره دی

مراد علی صا حیزاده: از علما و مفسرین قرن سیزدهم هجری. مراد علی بن عبدالرحمن السیلائی در کلامه ننگرهار زندگی میکرد. در منطق، تفسیر، فقه، عروض و قافیه یگانه عصرش بود. وی بزبانهای پښتو، پارسی و عربی مینوشت، آثار منظوم و منثور پښتو وی دردست بوده، تذکره نویسان آثار ویرا چنین ضبط نموده اند:

(۱) ارثیه تراثیه (۲) رساله منظوم عروض (۳) صلوتیه (۴) رساله صرف (۵) مجموعه الخطب و مواعظ (۶) تفسیریسیر، ازوست:

په باطن اوسه آشنا او په ظاهر بیگانه شه
په ښکاره اوسه خالی او پکی ډکه پیمانه شه

مرتضی (ملا): ملا مرتضی ولد رحمت الله چوپانزایی خوگانی، درنواحی ارغسان قندهار سکونت میکرد، ناظم پښتو و خطاط بود. نسخ خطی به قلم وی دیده شده، قصص منظوم دینی وی دردست بوده، ازوست:

بی شکه خلقه دلالة په زړه داغونه دی
گله د بلبل پری چغارونه دی

مرزشاه: از شعرای حدود ۱۳۰۰ هـ - ق، در نواحی پښتونستان سکونت میکرد. به اوزان ملی پښتو و به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر گفت. اشعار ویرا گازار پښتو ثبت کرده، ازوست:

طوطا می په کی یاروه، چودهری زموږ دیوان
کشن شه مسلمان مرز شاه بانندی اختر وه

مریض، محمدجان: محمدجان که در شعر مریض تخلص کرده است
فرزند میرا جان احمدزی از شاعران عوامی بود. در تندهان لوگر سکونت میکرد
به اوزان ملی پښتو شعر مذهبی و اخلاقی سرود، اشعار وی ثبت شده،
ازوست:

زه مریض دعالمو نو خاکپای یسم
دعا غوارم له دوی نه هر زمان

مریمی: از شاعران امی ادب عوامی پښتو. مریمی در علاقه سبیری
خوست پکنیا زندگی داشت، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت اشعار وی
شکل شفاهی دارد.

مزل شاه: مولوی مزل شاه مشهور به «صریخ مولوی» از علمای جید
وحاشیه نگاران زبده. مزل فرزند فدا محمد یوسفزی، به سال ۱۸۰۰ ع
در موضع صریخ چارسده بدنیا آمد، به سال ۱۸۷۵ ع از جهان رفت. وی
بزبانهای پښتو و عربی صلاحیت نوشتن داشت. مزل شاه بر قاضی مبارک
حاشیه عربی و بر سالم حاشیه پښتو نوشت.

مزین: از سخنوران قدیم پښتو. غزلیات ویرا میا حبیب گل کا کاخیل
(متوفی ۱۳۰۵ ق) در بیاض ضبط کرده، زندگی وی حدود قرن دوازدهم
هجری تخمین میگردد، شاعر از نواحی پښتونستان است.

مسافر مروت: مسافر از شعرا و دانشمندان اوایل همین قرن در نواحی
بنوی وزیرستان سکونت میکرد. مسافر شاعر از قوم مروت بود، نظر به
صراحت خودش هفت زبان را می فهمید و باین همه زبانها تألیفاتی دارد.

مسا فرافسانه حسن ودل را به سال ۱۳۲۰ هـ - ق نظم کرده، تذکره نویسان پښتو تولد ویرا حدود ۱۲۸۰ هـ - ق تخمین کرده اند. دیوان شعر وی دردو دفتر تدوین گردیده، دفتر اول آن غزلیات پښتو، پارسی واردو دارد، ازوست:

مسافره خاموشی تاوته ښه ده
بی اختیاره مگر ته کړی داسی شور

مست (ملا): از علما و دانشمندان قرن یازدهم هجری. ملا مست زمند مرید اخون خا لاک توغی، کتابی را بنام «سلوک الغزات» تألیف داشت. درین اثر مردم به جهاد و غزا تشویق شده است، ملا مست درین کتاب مرشدش را مدح کرده و مسایل اخلاقی و عقید وی را در آن جا داد. وی در علوم دینی و اخلاقی و فقه و تفسیر معلومات کافی داشت، شخصی عالم و مجاهدی بود، ازوست:

زه چی یاد کړم شهیدان دلمتبی پرفراق اوښی بهیزی په غوتی
آه سره دمی لکه دود ترخوله روان دی د غم اور می ایشوی دزپه چاتی

مستان: شاعر عوامی پښتو، درهرمل لغمان زندگی داشت، مستان به اوزان ملی پښتو اشعار انتقادی میسرود، قصص دینی را نظم کرد، وی به سال ۱۳۴۶ ش ازجهان رفت.

مستجاب: از شاعران عوامی زبان پښتو، به آهنگهای ملی شعر گفت، قسمتی از اشعارش ثبت گردیده، اما بصورت عموم اشعار مستجاب شکل شفاهی دارد، ازوست:

د مستجاب ورته په زړه کی ډیر سوالونه دی

سترگی دی لالونه دی، دنجونو جماداری

مستجاب (نواب): نواب مستجاب خان بن حافظ رحمت الله شهید به سال

۱۱۷۵ هـ - ق زاد و به سال ۱۲۴۸ هـ - ق چشم از جهان پوشید. مؤلف و شاعر بود، کتابی را در تاریخ بنام گلستان رحمت تألیف کرد، گویند شعر پښتو نیز سرود. مستجاب خان از شاعران و مؤلفین پښتون های هندیست.

مستغنی، عبدالعلی: عبدالعلی متخلص به مستغنی فرزند ملا رمضان

بن ملا قضاة بن ملا رسولداد هوتک به سال ۱۲۹۳ هـ ق در بالاحصار کابل بدنیا آمد. زبانهای پښتو، پارسی و عربی رامی فهمید، و باین همه زبانها صلاحیت نوشتن داشت مستغنی محرر بخش ادبی سراج الاخبارا فغانیه، استاد ادبیات مکتب حبیبیه، و اخیراً عضو انجمن ادبی کابل بسود. وی به سال ۱۳۱۲ هـ ش رحلت کرد، اشعار متفرق وی در نشرات کشور طبع شده دیوان غزلیات و قصاید پښتو و پارسی وی طبع گردیده چکامه های وی موضوعات ملی، اجتماعی، اخلاقی و عشقی را در بر دارد، ازوست:

زه دخپل قوم و ملت ثناخوانی کړم

په داسنه وایی که بدوایی له ماڅوک

مستوره: از چهره های داستان آدم خان درخانی. زندگی وی

حدود قرن دهم هجری تخمین میشود. سرودهای ویرا مسعود بن

عبدالله درین داستان ضبط کرده، از سرودهای اوست:

خانه آدم خانه ددنیا کار ونه پریرزده
 که زموزوزر و ته گوری یووار سردستوری په غیز کی کنبیزده
مسجدی : از هنرمندان معروف و شاعران عوامی لغمان. مسجدی
 بن عبدالمحمد در چهار دهی مرکز لغمان سکونت میکرد، هنرمند ورزیده
 بود. طبع شعر نیز داشت چکامه های وی در دست است. مسجدی به سال
 ۱۳۵۳ ش به عمر ۳۸ سالگی رحلت کرد از، وست :

افسوس افسوس زما په حال چی می ارمان پاتی شو
 لکه دگل په شان نازک مخ دجانان پاتسی شو
مسری : شاعر عوامی از توابع لغمان. به اوزان ملی پشتو شعر
 گفت، از شعرای همعصرش سلطان (متوفی ۱۳۲۵ ه ق) از وی یاد میکند
 سلطان در باره وی گوید :

مسری دی که گلباز دامنصور ته آفرین
 کم اصل شاعران به واره کری زیر زمین
مسری خانم : پرده نشین سخنوری بود از عشیره ختک. مسری خانم
 در اواخر قرن دوازده هجری زندگی داشتی، و دیوان شعر از خود گذاشتی
 نسخ فالنامه وی تاهنوز در دست است، اور است :

کسه الف در شی پسه فال کی
 ستا خوبسی ده پسه مهال کی
مسری (اخوند) : اخوند مسری از سخنوران صوفی ادب پشتوست
 زندگی وی حوالی قرن یازدهم هجری تخمین شده است مؤلف ادبی

ستوری در جلد اول این کتاب احوال و اشعار و ویراثت نموده ازوست :

اخواند مسری په تاپسی درمند نور په څه رغیزی

ستالیو نی مینه یسی غواړی له دیساره سره

مسری (ساپی) : نام مسری را ملامت زمند (شاعر حدود قرن یازدهم

هجری) در سلوك الغزات ضبط کرده. مسری سخنوری از قوم ساپی بود. ملامت از وی چنین یاد میکنند :

هغه شاعر مسری یی هم ورسره سر کر

چی په درست ساپی یی بزغ و دبدلو

(سلوك الغزات خطی ص ۳۲۳)

مسری خان گگیانی : از شاعران مقتدر اوایل قرن دوازدهم هجری.

مسری خان بزبانهای پشتو، پارسی وارد و سخنوری میکرد تا سال ۱۱۲۷ هـ ق در قید حیات بود وی شاعر از قوم گگیانی در دوا به از مضافات پشاور سکونت داشت و دیوان نفیس شعر از خود باقی گذاشته است که در ارب کلاسیک پښتو مقام خوبی را حایز بوده ، ازوست :

دخپل یار د عشق له تاوه مسری ووی

دا غزل له ابتداء تر انتها پـوـخ

مسرور گل : مسرور گل ولد مغفور گل کا کاخیل ختک به سال ۱۸۹۶ ع

در زیارت کا کا صاحب بدنیا آمد در سالهای بعد از ۱۹۶۵ ع رحلت

کرد، وی عالم علوم دینی و شاعر مذهبی و اخلاقی پښتو بود منیه المصلی رابنم رخت محکم منظوم ترجمه داشت اشعار متفرق دیگر وی در نشرات

پشاور مطبوع بوده ازوست :

په وفادمحبت چى سربىنى

دهغه جرمونو همه دلبرشى

مسعود : مسعود بن عبدالله از شعرا و مولفين افغانستان در قرن دوازدهم هجرى. مسعود بزبان پښتو نظم و نثر مينوشت از آثار قيمتدار وى قصه مى ادم خان و درخانى است كه شيوه نگارش آن سبك بـخصوصى را دارابوده مسعود درين قصه هيچ تصرف و تحريفى نكرده است واقعات را بـه شكل اصلى آن ضبط نموده در جريان داستان اشعارش رانيز مـياورده ازوست :

سلارمان چى آدم خان ولاړه له جهانـه

له فراق يـى پښتو نخوا شو له گريانه

مسعود : از سخنوران قديم ادب پښتو. مسعود در حدود قرن دوازدهم هجرى در مضافات پښتونستان موجوده زندگى كرده ، چكـسامه هايش را مـيا حسيب گل كاكاخيل در بياضش ضبط كرده است.

مسعود گل پاسنى : از مريدان ميا عمرچمكـنى (۱۰۸۴-۱۱۹۰ هـ ق)

تا سال ۱۲۰۰ هـ ق در قيد حيات بود كتابى را در مناقب مرشدش بـه مثنوى پښتو تأليف كرد در شعر احمد شاه كبير را مدح نموده ازوست :
جان محمد درانى دا رنگك حكـايت كا حكـايت دا احمد شاه دولـايت كا
اول كال چى دي داخل په هندوستان شو دپنجاب تر ماسكه نـيرگيتى ستان شو

مسکین: از مریدان شیخ رحمکار کاکا صاحب (متوفی ۱۰۶۳-ه.ق)

مسکین در حدود ۱۱۰۰ ه.ق در نواحی پشاور سکونت داشت، شخص عالم و متشروع و سخنور صوفی پنبتو بود، در منطقه ویرا «خواجه مسکین صاحب» خطاب میکردند. اشعار متفرق وی دیده شده ازوست:

زه غریب دیر گنهکاریم ته می و بنبی یار به

له گناهه شرمساریم ته می و بنبی یا ربسه

مسکین: از شاعران حدود ۱۳۰۰ ه.ق. مسکین در توابع پنبتونستان

سکونت کرد به اوزان ملی پنبتو و به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر گفت، اشعار ویرا بهار گلشن ضبط کرده، ازوست:

را رسیزه دستگیره دبغدا دکامله پیسه

مسکین خلاص کره له تقصیره ته نیازین دپاک سبحان

مسکین: شاعر صاحب دیوان. در مضافات قندهار زیسته است،

زندگی وی حدود قرن سیزدهم هجری تخمین میگردد. وی بسه طرز کلاسیک و اوزان ملی پنبتو شعر میگفت، دیوان شعر وی در دست بوده اشعارش مضامین عشقی و مذهبی را داراست.

مسکین، علی محمد: از علمای دین و ناساطیان پنبتو. در شعر مسکین

تخلص میکرد، کتابی را بنام مفتاح الفرائض به مثنوی پنبتو نظم داشت غزلیات متفرق دیگر وی نیز در دست بوده. ازوست:

خوار مسکین په هجران سوی سرگردان دی

تل بدله په دیرا نوار د دی ظلمت کسری

مشرف: معاصر علی خان (۱۱۸۰ هـ ق) شاعر کلاسیک پښتو،
علیخان در دیوانش از مشرف چنین یاد کرده است:

فضل دغفور په علی خان دشعر وششو
گرچه شرف دیر دمشرف و په تقریر کی

مشرف خان: از شعرای عوامی پښتو در حوالی همین قرن در نواحی
سوات زندگی میکرد. به اوزان ملی پښتو شعر گفت، اشعار وی نسبت
گرم دیده، ازوست:

دمیا بابا دبنې طوطی شه ورته حاضر سحر وختی شه
دشنو خالو یسی تهمتسی شه

مشکی: از شاعران عوامی پښتو. مشکی در قلعه‌چه مرکز لغمان سکونت
میکرد به اوزان ملی پښتو شعر گفت، اشعار وی ثبت گردیده است. وی
به سال ۱۳۲۲ ش به عمر ۹۰ سالگی رحلت کرد.

مشیرالدین: از نثر نگاران خوب پښتو، در اوایل هفتمین قرن در
پشاور سکونت میکرد. مشیرالدین کتابی را بنام «مشیرالاخلاق» در علم
اخلاق منثور تألیف کرد. (طبع ۱۳۳۸ هـ ق) شیوه نگارش وی ساده
و بلیغ است، مشیرالدین نویسنده از قوم کاکاخیل ختک بود.

مصرفه: از شاعرات عوامی پښتو. در رودات ننگرهار سکونت
میکرد به اوزان ملی پښتو شعر سرود، اشعار مصرفه را عوام به حافظه
دارند. وی به سال ۱۳۳۵ هـ ش به عمر ۷۰ سالگی رحلت کرد، ازوست:

اوخو دری وو، اوس خو دوه شمو نه...و
شکر دی پوره شو نه...و

مصطفی: از ناظران مذهبی و علمای دینی بود در حدود قسطنطنیه سیزدهم میزیست زبان عربی را میدانست، و در علوم دینی نیز صاحب مطالعه بود، بزبان پشتو منظومات وی (کتابت ۱۲۷۲ هـ ق) دیده شده خودش خطاط نیز بود از ابیات اوست:

چسی و خط و ته زما عاجز نظر کسری

پسه دعا به می یاد هغه حضر کسری

مصطفی محمد: مصطفی محمد بن نور محمد بن عبدالکریم بن اخوند در ویزه ننگر هاری از شاگردان مکتب ادبی اخوند در ویزه مشهور. وی بار دوم مخزن الاسلام جلدش را به سال (۱۱۱۲ هـ ق) تدوین کرد و جامع دومی مخزن شمرده میشود. خودش نیز شاعر پشتو بود، شعر مذهبی و عرفانی سرود، اشعار وی در ملحقات مخزن ضبط بوده مصطفی محمد در سلام پور سوات دفن است از اشعار اوست:

مصطفی محمد یو گنسا هگ-ار دی

شفاعت دپاک رسول ته امیدوار دی

مطلوب (ملا): ملا مطلوب بارکزی از ناظران و خطاطان حدود قرن سیزدهم هجری. ملا مطلوب در توابع قندهار سکونت میکرد، دیوان حاجی جمعه بارکزی را به سال ۱۲۵۸ هـ ق خطاطی کرد، مثنوی وی ضم این دیوان بوده از اوست:

که هر خو په دیر گناه یم گرفت-ساره

ستا و فضل و ته هی-شخ دی یا غف-ساره

مظہر کا کا خیل : از علمای دینی و ناظران مذہبی اوایل ہمین قرن
مظہر کا کا خیل در زیارت کا کا صاحب سکونت داشت . کتابی را
بنام «درۃ نادرہ» از مجموعۂ سلطانی بسہ سال ۱۳۲۱ ہ ق ترجمہ کرد،
ازوست :

حمد ثنا وایسم بسیحدہ
پاک الله تہہ بسی عہدہ

مطیع اللہ : از پیروان مکتب ادبی رحمان بابا . در کنارہ های مسیر
ابا سین سکونت داشت . زندگی وی تا سال ۱۲۵۰ ہ ق یقینی می نماید،
مطیع اللہ شاعر از قوم پیرہ خیل بود . دیوانش را بہ سال ۱۲۲۹ ہ ق تکمیل
کرد . اشعارش اکثر مضامین عشقی ، اخلاقی بعضاً اجتماعی و تاریخی
را در بر میگیرد ، ازوست :

لکہوچ سپیلنی و اچوی پہ اورکی اوردمینی می زرہ ہسی کراسان و ریت
پہ دنیا کی پہ عشق دیرسوی سوختہ شتہ مطیع اللہ غوندی بل نشتہ پہ جہان و ریت
مظفر : محمد مظفر بن ملا محمد اسمعیل قریشی از ناظران و نشر

نگاران پشکو در قرن دوازدهم ہجری . مظفر تاریخ اعثم کوفی را بہ سال
۱۱۲۶ ہ ق بہ تشویق و ہدایت افضل خان ختیک ترجمہ کرد ، قطعات
منظوم و اشعار متفرق وی نیز درین ترجمہ جادادہ شدہ است ، از اشعار اوست :

پہ مدت دپاک سببحان پہ اقبال دعالیشان
چی تاریخ اعثم کوفی پہ پشکو شو لہ پارسی

مظفر (حاجی): از شاعران مذهبی پښتو، در حدود ۱۳۰۰ هـ ق

در مضافات پښتونستان سکونت میکرد. کتاب جنت النعیم را به سال ۱۳۰۰ هـ ق نظم کرد. و اثر منظومی بنام حمله حیدری نیز از تألیفات اوست
شعرش ساده و فصیح و شیواست، از اشعار اوست:

پشاور مـیـی و طـسـن دی چوه گوجر می مسکن دی

او حاجی مظفر جانـسـه دا می نوم دی واوره مانه

مظلوم، عبدالکریم: عبدالکریم متخلص به مظلوم فرزند خیر محمد

بن قاسم خان در حدود ۱۹۰۰ ع در تنگی هشنغر چشم به جهان کشود
و به سال ۱۹۴۶ ع در مداین سوات رحلت کرد. مظلوم در مدارس منطقه
درس خوانده بود، زبانهای پښتو، پارسی، عربی، اردو و انگلیسی را
می دانست. بزبان پښتو نظم و نشر مینوشت، اشعار و مضامین وی در
نشرات پښتونستان طبع شده ازوست:

مظلومه یی غلام تا نه نفرت کوی قومونه

آزاد شه چی دیبا خرنگک عزت کوی قومونه

معرفت شاه: از شاعران عوامی پښتو بود به اوزان ملی پښتو شعر

میگفت، معرفت شاه در محله لوهاران کالو خان تحصیل سوابی سکونت
میکرد، به سال ۱۳۳۰ هـ ش رحلت نمود اشعار وی شکل شفاهی دارد.

معروف شاه: از شاعران عوامی پښتو به اوزان ملی پښتو شعر سرود

اشعار معروف شاه شکل شفاهی دارد.

معزالدین: معزالدین ختک از شعر او عالمان و مؤلفین عصر اعلیٰ حضرت
 احمد شاه کبیر (۱۱۶۰ - ۱۱۸۶ هـ ق) ، معزالدین در علوم رواجی عصر
 حکمت و طب قدیم زبدهٔ عصرش بود، طب دلیل و العلیل، ربقة الاسلام
 از تألیفات اوست. معزالدین دیوان شعر نیز داشت ، منتخب غزلیات و
 رباعیات ویرا مؤلف ورکه خزانه در جلد اول این کتاب ضبط کرده،
 ازوست :

باد شاهمی ددهلی محمد شاه کسری

زه معزالدین ختک گدای دیار دکوی بس

معزالله مومند: از پیروان مکتب ادبی رحمن بابا. معزالله بن عبدالله
 بن محمود خان مهیب خیل مومند، در تسوابع پشاور سکونت میکرد،
 بزبانهای پښتو، پارسی، اردو شعر میگفت ، دیوان نفیسی را از خود به
 یادگار گذاشت. معزالله از مشاهیر شعرای پښتو محسوب گردیده، ازوست:

کسه دشعر کرامت لسه چانه غواری

معزالله در رحمن شعر کرامت دی

معصوم: شاعر حدود قرن دوازدهم هجری. در شعرش وحشیگری

های نادر افشار را تقبیح کرده، گوید:

شاهشاه پسه دا زمان وه نادرشاه دایسران توران وه

کیل عمل یسی آتشیسن وه دمظلوم زرگی ترې شین وه

الغرض نهایت نسه وه دشاه دظلم غایست نه وه

معصوم جان: معصوم جان صاحبزاده ولد ثنا گل صاحبزاده در شیرشاهی ننگرهار سکونت میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر مذهبی و اخلاقی سرود ازوست:

صاحبزاده عمر دې تسول واړه عبث کړ

دا نیمگیری دنیا تیره له دې پسه

معطر: از شاعران قدیم پښتو. اشعار ویرا میا حسیب گل (متوفی ۱۳۰۵ ق) دریاضش ضبط نموده، معطر شاعر از نواحی پښتونستان می نماید، که در حوالی قرن دوازده زندگی کرده است.

معظم: از شعرای مذهبی. در حدود قرن سیزدهم هجری زندگی کرده، عالم علوم دینی بود، در تجوید و علم قرائت معلومات داشت. رساله ای را بنام «رموز اوقاف قرآن» منظوم تألیف کرد، ازوست:

که حق دا رنگه کرم که نور غم ولسی معظم که

معظم شاه: معظم شاه بن سید محمد بن ولی محمد از علمای دین و ناظران پښتو الف نامه منظومی ازوی به یادگار مانده است.

معظم گل (استاد): از شاعران عوامی و قصه سرا، در نوی کلی توابع مردان سکونت میکرد در عوام به معظم گل استاد شهرت داشت از آثار وی قصه «دلی و شهو» به ما معلوم بوده، ازوست:

که په عشق کی ښادي وی معظم گله

په دلی به لمبی څه له گرځیدلایی

معین (ملا): ملا معین از شاعران عوامی پښتو و طالب‌العلمان دینی بود، در شیخی وردگک بدنیا آمد، مبادی علوم دینی را آموخته بود، طبع شعر داشت شعر مذهبی و کومیدی میگفت وی به سال ۱۳۵۰ ش به عمر ۴۸ سالگی رحلت کرد، اشعار ملا معین در دست است.

معین الدین: از شاعران افسانه سرا، در حوالی قرن سیزدهم هجری در چار سده زندگی داشت. قصه و امق و عذرا را به سال ۱۲۵۶ ه ق نظم کرده، ازوست:

دا آغاز مـسی په نامه دپاک خالق دی

چسی په عشقیسی د عذرا سوی و امق دی

مفتاح الدین: مولانا مفتاح الدین بن خورشید الدین بن فضل الدین به

سال ۱۹۲۰ ع در توابع سوات چشم به جهان گشود، علوم دینی و مذهبی را فرا گرفت، و قتش را صرف تدریس و تألیف میکرد. بزبانهای پښتو و عربی مینوشت، و باین دو زبان تألیفاتش دارد. از آثار پښتو وی اصلاح الرسوم و ترجمه تجوید (خطی) دیده شده، مولانا به سال ۱۹۴۳ رحلت کرد.

مفتون، عبدالحی: عبدالحی که در شعر مفتون تخلص میکرد، در اوایل همین قرن در موضع تخت آباد داؤدزی پشاور سکونت میکرد. طبع شعر داشت اشعار وی ضمیمه دیوان گل جمال «اور مر» طبع شده مفتون در سالهای بعد از ۱۳۴۵ ه ق شهید گردید، ازوست:

د عبدالحی سترگی دي سرې له ډیره درده

چسی دی ښخ دده په زړه دهجران خار

مفتون، عبدالواحد : مولوی عبدالواحد مفتون فرزند فیض محمد

ترین در شهر قندهار سکونت میکرد. بزبانهای پښتو، پارسی، اردو و بلوچی می فهمید، و بزبانهای پښتو و پارسی شعر میگفت و نشر مینوشت مؤلف جلد چهارم پښتانه شعراء تألیفات ویرا «رساله مشایخ هرات» «رساله تصوف» و «جواهر الاعراض» ثبت میکند، مولوی به سال ۱۳۱۲ هـ ش رحلت کرد، ازوست :

بڼه چی په عذاب دی دامفتون دا یسی سزا ده

چی کاهله سست راغلی په خدمت دخپل وهاب کی

مقام خان بابر : از شاعران عوامی پښتوست، در حدود ۱۳۰۰ هـ

در قید حیات بود. مقام خان در قصبه بابر چوکی کنر زندگی میکرد، به آهنگهای ملی پښتو شعر مذهبی و عاشقانه میسرود ازوست :

نښه وینسم ثانسی ستا ده بخ یا رسول الله

ته معشوق یسی د الله

مقصود (ملا) : از شاعران عوامی و حماسه سرا. ملا مقصود خلیل

مومند در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در کزّه وله از مضافات پشاور سکونت داشت شاعر حماسی و طالب العلم علوم دینی بود. ملا مقصود به اوزان ملی پښتو شعر حماسی، عشقی، اخلاقی و مذهبی گفت. دارمستمر مستشرق چکامه های ویرا ضبط نموده است، ازوست :

شین خال دی په مثال اینی دور یخوپه پیوند

اور بل دی الول لکه بخمل دی بند په بند

خلیزی زر افشان

را پورته کړه چشمان

مقید، محمد دین: محمد دین که در شعر مقید تخلص میکرد از شاعران رنگین بیان پښتو. در موضع تل پښتونستان سکونت میکرد، شعر اجتماعی، ملی، وطنی و عشقی سرود. به سال ۱۹۶۴ ع رحلت کرد مجموعه های اشعار وی طبع شده، ازوست:

نور به دسوی زړه نه څه جوړېښی

چی زړه می وسو تسری لوگی جوړشو

مکرم (اخون): از شاعران عوامی پښتو در حدود ۱۳۰۰ هـ. ق در متعلقات پشاور سکونت کرده به اوزان ملی پښتو شعر گفت، اشعار وی قسماً ضبط شده، ازوست:

وارونه دی راغلی په تا باندې دځوانی

پام نه کړی په عاشقو

پیدا به چیرته نه شی آشنایی ددرخانۍ

آدم په زړه صادق و

ملاجان: ملاجان ولد عبدالکریم ولد فیض الله مومند به سال ۱۲۸۰ هـ. ش در قصبه «تنر» کنر خاص بدنیا آمد، و به سال ۱۳۲۵ ش با زندگی وداع کرد. ملاجان به اوزان ملی پښتو شعر گفت اشعار وی شکل شفاهی دارد، ازوست:

زه ملاجان درته ولاړ یم ستا ددیدن په انتظار یم

خپلو پرد و ځینی کنار یم

لنگریږی ښه دی خلک ځی په تری ارمان شیخان بی پوراگان

ملاجان: از علمای دینی، ناظران پښتو و خطاطان حدود قرن سیزدهم هجری. ملاجان رساله معجزات را به سال ۱۳۲۵ هـ - ق خطاطی کرده، مناجات وی نیز ضم آن رساله بوده، ازوست:

دا کتاب د ملا میر خان دی

زه بی کرم د ده فرمان دی

ملاجان: شاعر عوامی نواحی هندوستان است، که به آهنگهای ملی پښتو شعر گفته، شیخ آزاد خان (حدود ۱۳۰۰ هـ - ق) از وی یاد میکند، شیخ گوید:

هندوستان په چوتره کی ملاجان دی

په نوښار کې محمد دین تیلی خوشخوان دی

ملا شهور: نام اصلی وی معلوم نیست، در اثر منظومش «ضابطه میراث» ورسایل کوچک منظوم مذهبی دیگر وی، خود را ملای شهور معرفی نموده، ازوست:

مصنف د کوهستان دی په شهور کی یی مکان دی

ملا محمد: از نثر نویسان و ناظران اوایل همین قرن. ملا محمد قصه مشهور پښتونها (آدم خان، درخانی) را به نثر پښتو به سال ۱۳۲۱ هـ - ق تألیف کرد، در آغاز داستان مثنوی مؤلف نیز موجود بوده، قصه به لهجه قندهاری نگارش یافته معلوم میگردد که ملا محمد در مضافات قندهار سکونت میکرد ازوست:

خه عجبه بڼه قصه ده چی تر قندو لاخوزه ده

ملاله: دوشیزه شجاع و دلاور افغان. در نواحی میوند قندهار سکونت میکرد، زمانیکه به سال ۱۲۹۷ هـ - ق اشکریان وحشی و تازنده انگلیس بر قندهار تاختند و جنگ عظیمی بین افغان و انگلیس در میسدان میوند رخ داد، فتح این معرکه را چند لندی رزمیه این دختر افغان نصیب افغانیان کرد از لندی های اوست:

خال به دیار له وینو کبیزدم چی شینکی باغ کی گل گلاب و شرموینه
ملا یکی خان: شاعر - وامی پښتو، در بنیر زندگی داشت، به اوزان مای پښتو شعر میگفت، اشعار وی شکل شفاهی دارد، وی در حدود ۱۳۰۰ هـ - ق در قید حیات بود، در اوایل همین قرن رحلت کرد.

ملک داد غرشین: ملک داد بن ملا آدین از عشیره غرشین پښتونهای سرپنی بود، در قندهار سکونت میکرد، در حدود ۱۱۵۰ ق به قلات بلوچستان رفت، در همانجا مسکن گزید، ملک داد بزبانهای پښتو، پارسی بلوچی و براهوی مینوشت و شعر میسرود، تنها رساله منظوم دینی وی بزبان براهوی (تألیف ۱۱۷۶ هـ - ق) از گزند ایام محفوظ مانده است.

ملکیار (شیخ): از عرفاء و سخنوران قرن هشتم هجری، ملک یار بن بابا هوتک در حدود ۷۱۵ هـ - ق در نواحی سیوری قلات بدنیا آمد، بعد از مرگ پدر ریاست قوم را به عهده داشت، درین مدت رزمهایسی بامغولان کرد، طبع شعر داشته، و از عارفان و شعرای معروف عصرش بود، ازوست:

ترنک بهیزی ، ترنک بهیزی - غاری ترغاری
 زما زرگی خوخیل لالی غواری

ملکیار، غرشین : از اولیاء و سخنوران افغانستان در قرن ششم هجری

در لشکرکشی های شاه نامور افغان سلطان شهاب الدین غوری (۵۷۱ هـ - ق) به مناطق هند با وی همراه بود، و در رزم های شاه با اهالی هند حصه داشت، ملکیار از شعرای با قدرت زبان پښتوست، ترانه ویراؤلف تذکره الاولیاء ضبط کرده، تواند وی بعد از ۵۰۰ هـ - ق تخمین میشود، ملکیار در دهلی وفات کرد، و در جوار مرقد بابکر طوسی مدفون گشت، ازوست :

خښتن مومل دی - اوس مویرغل دی - هیواد دبل دی

غازیانو گورئ - خښتن مومل دی

ملگری، عبدالغفور : سید عبدالغفور که در شعر ملگری تخلص میکرد

فرزند سید عبدالعزیز بن سیدکبیر، از شعراء و ادبای معاصر بود، در نهضت ملی و پیش خلمیان حصه داشت، بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت، اشعار و مقالات وی در نشرات ننگرهار و مجله کابل به شکل متفرق طبع شده است، ملگری به سال ۱۲۹۵ ش در قصبه میرعلم جی سرخرو ننگرهار بدنیا آمد، و به سال ۱۳۵۵ ش در همانجا رحلت کرد.

ملنگ : از سخنوران حدود قرن دوازدهم هجری، ملنگ غزلیات شیوا

ورنگینی سرود، مؤلف ادبی ستوری در جلد اول کتاب احوال و نمونه شعر ملنگ را ضبط میکنند.

ملنگ جان : محمد امین مشهور به ملنگ جان، فرزند عبدالشکور به

سال ۱۲۹۶ هـ - ش در قصبه چمیار بی سود ننگرهار بدنیا آمد، و به سال ۱۳۳۶ هـ - ش از جهان رفت، ملنگ جان شاعر بلند آوازه ملی پښتو،

شعرش به نهضت آزادی خواهی پښتونها روح تازه بخشید ، اشعار عشقی و مذهبیه نیز سرود مجموعه اشعارش بنام «خوزی نغمی» دوبار طبع گردیده ازوست :

هر څه نه به تیرشم خوايمان نه تیریدی نه شم

زه لکه ایمان پښتونستان نه تیریدی نه شم

ملنگ جان: دراسمار کتر زندگی داشت ، شاعر عوامی پښتو بود ، به آهنگهای ملی شعر میگفت ، چکامه هایش در مناطق شرقی افغانستان و پښتونستان شهرت دارد ، وی در حدود ۱۳۳۰ هـ - ش وفات نمود ، ازوست :

ملنگ یمه ، خاکی یمه ، په خاك به پنا کیزمه

آسمان زما گلزار دی ، زه طوطی پکی شنیزمه

چیره چی شاعر وی په هغه پسی خوڅیزمه

سودا د ملنگ نشته که هر خوی شاعران

ملنگ ، عبدالغفار: شاعر عوامی وقصه سرا. در منطقه به ملنگ عبدالغفار شهرت داشت ، در اواخر قرن سیزدهم هجری در قصبه آهنگرو دیری بابوزی سوات زندگی میکرد ، به اوزان ملی پښتو شعر سرود ، وقصص خیالی و روایتی و محلی را منظوم ساخت ، از قصص منظوم وی که در عوام کسب شهرت کرده «قصه شهزاده گلشن» است ، این قصه طبع شده ، ازوست :

عاشقی یولوی مرض دی ای غفاره

چی عاشق شی ، شی گدا که وی نواب

ملی (شیخ): شیخ ملی بن پیرکی اکازی مندر در حدود قرن دهم

هجری دروادی سوات میزیست، و شخص متقی و پرهیزگاری بود، شیخ ملی راجع به تقسیم اراضی قابل استفاده وادی سوات و باجور دفتری را به سال ۹۳۰ هـ - ق تصنیف کرد، دفتر وی را مستر اورتی مستشرق دیده بود.

ممتاز: از خوانین نگارنده و اهل قلم، در اوایل همین قرن در پښتونستان

سکونت میکرد اشعار و نبشته‌های وی در نشرات پشاور طبع شده است.

مموزی: از معاصران میرا پریدی (۱۲۵۰ هـ - ق) شاعر عوامی پښتو

بود، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، بعضی از چکامه‌های وی ثبت گردیده است.

منصور: شاعر عوامی پښتو، در اوایل قرن چهاردهم هجری در مضافات

لغمان زندگی میکرد، به آهنگهای ملی پښتو سخن میگفت، سلطان (متوفی ۱۲۲۰ هـ - ق) شاعر معاصرویی به سخنوری اش معترف است، سلطان گوید:

مسری که گلباز دا منصور ته آفرین

کم اصل شاعران به واره کری زیر زمین

منصور: از غزل‌گویان قدیم پښتو، غزلیات وی در نسخه خطی آمد

نامه (انلیا آفس لایبریری) ضبط بوده، معلومات بیشتری درباره‌ی وی در دست نیست.

مندور شاه: از شعرای عوامی ننگرهار، مندور شاه در کاندروdat

نگرهار میزیست، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، اشعار ویرا ضبط کرده

بد، مندور شاه به سال ۱۳۴۵ ش به عمر ۷۰ سالگی رحلت کرد، ازوست:

په ورځی د قیامت کی هلته ډیر دی عذابونه
نووایی مندور شاه چی خدایه را کړی تری امان

منور شاه: از علمای دینی وسخنوران مذهبی حدود قرن سیزدهم

هجری، منور شاه در علوم رواجی عصر مطالعه داشت، بزبان پښتو شعر مذهبی میگفت، رسالات منظوم مذهبی وی در دست بوده، ازوست:

پښتانه دی دعا خواه وی د فقیر منور شاه وی
ډیر عاضی و گه کاردی روسیا لیل ونهار دی

موسی: زندگی وی بعد از ۱۱۵۰ هـ - ق تخمین شده، آثار زیاد وی

در دست نیست، مؤلف ورکه خزانه در جلد دوم این کتاب نمونه شعر موسی را ضبط کرده، ازوست:

زه موسی له خپله بخته نا ویسا شوم
لکه ویشتی غرخنی له ملو ترهیزم

موسی (اخون): اخون موسی از علماء و نگارندگان دینی قرن یازدهم

هجری. رساله دینی را بنام «تولد نامه» به نشر مسجع پښتو تحریر داشت، اخون موسی در نواحی بتی کوټ ننگرهار دفن است.

موسی (حاجی): از مسجع نگاران پښتو. در حدود قرن یازدهم هجری

میزیت، رساله ای را در علم میراث به نشر مسجع پښتو نگاشت، و در آغاز رساله از آخوند درویزه ننگرهار (۹۴۰ - ۱۰۴۸ هـ - ق) مدح کرده است، و از پیروان مکتب ادبی وی محسوب میشود.

موسی جان : شاعر عوامی پښتو و سهڅنور از قوم بابر ، درسړزنی قندهار سکونت میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت ، در حدود ۱۳۱۰ هـ - ق رحلت کرد از اشعار وی در عوام شهرت دارد.

موسی خان : موسی خان بن نوروز ترین درهرنایی کا کپستان سکونت میکرد داستان دل انگیزی وی ببادخت روستایی گنمکی درقبایل افغانستان شهرت دارد ، درین قصه سرود های موسی خان نیز دیده میشود، ازسرود های اوست :

لویه خدایه - لویه خدایه - پسرد امان گرځی هوسیه
نور صورت یی د هوسی دی ، دغه دوه سترگی دگلکمیه

مومن خان : در حدود قرن دهم هجری ، در نواحی گوگامنده از مضافات کابل سکونت میکرد، داستان پرشور وی با دختر عمش شیرینو در عشایر پښتونها کسب شهرت کرد، درین داستان سرود های مومن خان موجود بوده از سرود های اوست :

ما دسفر موزی په پښو کړی د زیر و گلوباغ په خدای سپارم مینه

مومند، محمدگل : از مشاهیر علمی و ادبی و ملی دوره معاصر.

محمدگل فرزند محمد خورشید حسن خیل مومند به سال ۱۳۰۳ هـ - ق در اندرابی کابل بدنیا آمد، و به سال ۱۳۴۲ ش رحلت کرد. مومند در مکاتب حربی مملکت درس خواند، در دوایر کشوری و لشکری مملکت تا رتبه وزیر ایفای خدمت کرد. وی در نهضت نوین ترقی پښتو حصه داشت خردش ادیب، و شاعر و نگارنده پښتو و در لغت نویسی و گرامر پښتو استاد

بود، دپښتوسيند (دو جلد) فرهنگ لغات، د پښتو ژبې ليار، و«د پښتو لويه نحر» (گرامر) لنډکې پښتو، پښتنی روزنه، پښتو پښتونواله، د پخلی کتاب از آثار بس مهم وار زنده این مرد دانشمند است، وی گاه گاه بزبان پښتو شعر سرودی، اشعار وی به شکل متفرق در نشرات کشور طبع شده، ازوست:

په خټه سپين پښتون يم، محمد گل د قام خادم يم
له سټي نه آرياسم که وم که نه وم نه وم

مومين: از سخنوران قديم پښتو، زندگي وی حدود قرن دوازدهم هجري تخمين ميشود، غزليات متفرق مومين در دست بوده، طبع شعری وی روان و طبيعيت، ازوست:

خسته زړه می په غمونو دیار زیر شه
بښه هوس له مانه ولاړ فراق می ډیر شه

مویزی: شاعر حماسه سرا بود، که در حوالی قرن هجده عیسوی در مضافات پښتونستان سکونت کردی، حماسیات وی مربوط به وقایع جنگ افغانستان و سکه (۱۸۲۳ ع) ثبت شده، شعر مویزی از احساسات مردم خوبتر نمایندگی کرده میتواند، ازوست:

صفت د یوسفز و کوم چی قتل یی کړ و ځان
په مخ کی یی تمام شو پیر ملا او صاحبزادگان
په دوزخ کی به کافر وی په جنت کی مومنان
هریبت د مویزی لکه مرجان بیعه کیده

مهتدین: ملا مهتدین بن ملا فضل بن مولوی غیاث الدین ساپی به سال ۱۲۹۱ هـ - ق در مزاردره کنر بدنیا آمد، و به سال ۱۳۲۹ هـ - ش در

کامه ننگرهار بدرود حیات گفت، و در همانجا مدفون گشت، ملا
مهندسین در علوم دینی مطالعه داشت، بزبان پښتو شعر میگفت، اشعار
وی جذاب و رنگین و همه به اوزان ملی پښتو سروده شده است، مجموعه
اشعارش در دست بوده، ازوست:

توراوربل دی ځانگی سردی نوی غورولی دی

زړه دی رانه وړی دی

مهربان: شاعر عوامی نواحی پکتیا، مهربان منگل به اوزان ملی پښتو

شعر سرود، اشعار وی شکل شفاهی دارد، وی به سال ۱۲۹۵ هـ. ش
به کبرسن وفات کرد، ازوست:

نشته غزو نشته، ددرواغو فرمانونه دی

سخته روځ به روشی لیدلی می خوبونه دی

مهرخان: در علاقه گندها پور از مضافات پښتونستان سکونت میکرد، به

اوزان ملی پښتو شعر گفت، واز پیروان حافظ عظیم گندها پوری (متوفی
۱۳۲۱ هـ. ق) محسوب شده است.

مهر دل: از شاعران هنرمند ننگرهار، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت،

مولف جلد سوم پښتانه شعراء احوال و آثار ویرا ضبط میکند، ازوست:

دمهردل شعر هر چیرته خوبناوه شی

ځکه ناست دی په هر ځای کی معتبر

مهردل خان مشرقی: سردار مهردل خان که در شعر مشرقی تخلص میکرد

بن سردار پاینده محمد خان محمد زایی از فضلا و ناموران ادبی

افغانستان در قرن سیزدهم هجری. مهردل خان به سال ۱۲۱۲ هـ در قندهار
 بدنیاء آمد و به سال ۱۲۷۱ هـ - ق از جهان رخت بست، مشرقی در تصوف
 و ادب مطالعه داشت، بزبانهای پښتو و پارسی سخنوری میکرد، وی بزبان
 پارسی دیوان شعر، شرح بیتین مثنوی، و کتابی را بنام جمع الجمع از خود
 باقی گذاشت، در زبان ملی و مادری خود (پښتو) نیز اشعار استادانه سرود
 اشعار پښتو وی شکل متفرق دارد، ازوست:

مشرقی دی په تیاره دیلتون ژاری
 ورته لمر دمخ ښکاره کړه په مخ سپینی

مهرشاه: از شعرای کلاسیک پښتو، آثار وی به ما نرسیده، قاسم علی
 ابریدی (۱۱۸۳ - ۱۲۳۱ هـ - ق) از وی یاد میکند، و در جمله شعرای
 سلف پښتو از وی چنین نام میبرد:

«که احمد دی که لتار که مهر شاه دی»

مهر علی: مهر علی را نیز از یادآوری قاسم علی موصوف می شناسیم، و بحدیث
 شاعر گذشته پښتو از وی چنین یاد کرده است:

«مهر علی، عبدالقادر که سکندر»

معلوم میگردد، که مهر علی سخنور پښتو، و معاصر عبد القادر خان خټک
 (۱۰۶۳ - ۱۱۲۵ هـ ق) بوده است.

میا احمد: از سخنوران مذهبی پښتو، قصه معراج حضرت محمد
 (ص) را نظم کرد، مخمس وی نیز ضم این مثنوی بوده، وی از شاعران
 قدیم پښتو محسوب میشود، ازوست:

الف يو اللسه احمد دی بښی شریکه بښی حسد دی
 لسم یاسد ولسم یولد دی چښی باور نه کانډی بد دی
 په دا تینگ لرو باور

میا اکبر: از شاعران کلاسیک ادب پښتو، در حوالی قرن دوازدهم
 هجری در توابع پشاور زندگی داشته است، بیدل شاعر همین اوان از
 وی چنین یاد میکند:

صاحبزاده محمدی علیخان گ...سوره
 هم سعید له میا اکبر سره عیان دی

میا جان: در ناوگی باجوړ زندگی میکرد، شاعر عوامی پښتو بود
 به آهنگهای ملی پښتو شعر سرود، میا جان به سال ۱۲۶۸ هـ ش تولد و
 به سال ۱۳۴۰ هـ ش رحلت کرد، مؤلف جلد چهارم پښتانه شعراء احوال
 ویرا ضبط کرده ازوست:

په خندا راغله دلمر بښا
 توبه، توبه کسوی جفنا

میا خان: از شاعران کلاسیک پښتو، میا خان در صنف غزل
 طبع آزمایی کرده است، مؤلف ورکه خزانه در جلد دوم این کتاب
 احوال و غزل ویرا ضبط کرده، ازوست:

دواړه لاسه په تندۍ کښیزدی او ژاړی
 چی دې زلفی باد وهی میا خان یې گوری

میا داد (اخوند): اخوند میاداد محمدزی از مریدان شیخ رحیمکار ختک (متوفی ۱۰۶۳ ه ق) در نواحی اتمانزی زندگی میکرد؛ زندگی وی حدود (۱۱۰۰ ه ق) تخمین شده، میا داد از تصوف و سلوک بهره داشت، بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت، دیوان مغتنم شعر و نورنامه منشور از خود باقی گذاشت، میادا دغلیات پرسوز و شیوای عارفانه، سروده است، از اشعار اوست:

اخوند میاداد چی ډیر ډیر ژاری ستاله میو پیاله غواری
هی چی ستاله میونوش که دسلوک په لار به کیوزی

میا عمر خمکنی: میا محمد عمر بن محمد ابراهیم بن کلاخان موسی زی ترکمانی، به سال ۱۰۸۴ ه ق در فریدآباد هند بدنیا آمد، به سال ۱۱۹۰ ه ق در موضع خمکنی از جهان رفت:

میا محمد عمر که در حلقه های ادبی و صوفیانه پښتونخوا به میا عمر خمکنی شهرت دارد، عالم بزرگوار، مرشد و پیشوای روحانی، احمدشاه کبیر در حلقه مریدانش شامل بود، عمرش را صرف تدریس، تألیف، مطالعه و تربیه روحانی مردم صرف میکرد، در حلقه مریدانش شعرا و مؤلفین زیادی عرض وجود کرد، که هر یک آن اثری را بزبان پښتو نگاشت، تذکره نویسان و مؤرخین ادب پښتو (تألیفات ویرا چنین ثبت کرده اند (۱) «خلاصه کیدانی (منظوم پښتو) (۲) نسب نامه پښتونها (۳) المعالی شرح امالی (۴) خزینه الاسرار (پارسی) (۵) شمایل نبوی (پښتو)، ازوست:

حمد ثنا دهغه خدای چی پاک سبحان دی او په موزیسی دایمان کړی احسان دی

میاگل: سخنور صوفی ادب پښتو، زندگی وی در حدود ۱۳۰۰ هـ ق

تخمین شده میتواند، میاگل در توابع پښتونستان موجوده سکونت میکرد
غزلیات صوفیانه و مذهبی گفت، مؤلف ورکه خزانه در جلد دوم ایسن
کتاب غزلیات و احوال مختصر ویرا ضبط نمود، ازوست:

ما میا گل روی دحبیب تا لسه راوری

چی می عفوه کل خطا کسری زما ربه

میاگل جان: میاگل جان شاعر عوامی پښتوست، که در نواحی بنیر

زندگی میکرد، اشعار تنقیدی به اوزان ملی پښتو میسرود، شعرش در
عوام شهرت دارد، ازوست:

اما متی توره بلا پسری خبر داری به شی

که ته امام شوی طالب جان توبه گار به شی

میان محمد: میان محمد پشاوروی در حدود قرن سیزده حیات داشت

شاعر قصه سرا بود، قصه سیف الملوک و بدیع الجمال از تألیفات وی
معلوم است، از اشعار اوست:

پشاوروی میان محمد

دیرکوشش و کربسی حد

گنا هکار میان محمد دی

خو ایمانی پی په احد دی

میخان: شاعر عوامی قصه سرا در حدود قرن دوازدهم زیسته است

میخان شاعری از قوم مروت بود، قصص جنگی قوم خود را بادیگر

قبایل نظم کرده، از منظومات اوست :

یاران سو دا کلام میخان ویل..... سی دی

زره یی بیان سه شو میرونو مخصوص لول ته

میرا : دوست محبوب قلندر اپریدی شاعر معروف پښتو ست، بعد از

۱۱۰۰ هـ ق زندگی داشت، داستان میرا و قلندر در اکثر قبایل پښتونها

شهیت دارد، درین داستان سرودهای سوزناکی از میرا دیده میشود،

که بر جذایت داستان می افزاید.

میرا اپریدی : از شاعران عوامی پښتو در حدود (۱۲۵۰ ق) میرا -

از عشیره کوکی خیل قوم اپریدی در تیرا زندگی میکرد، به اوزان ملی

پښتو و طرز کلاسیک غزلیات پرشوری سرود، غزلیات وی در عوام

شهرت قابل وصفی را کسب نموده است، از اشعار اوست :

میرا فریاد کوی پروت دی رنخور

پسری مقرر شو دغیم ناسور

طبیعه را شه و کمره تا... واره

عاشق سوال گیکر دی له خپله یاره

میراحمد : میراحمد بن عبدالشاه ملا خیل به سال ۱۲۵۲ ش در

بگرام لغمان بدنیا آمد، به سال ۱۳۲۲ ش از جهان رفت، عالم علوم

دینی بود، بزبان پښتو غزل مذهبی میسرود، اشعار وی شکل شفاهی دارد.

میرافضل : از شعرا ی عوامی حدود قرن سیزدهم هجری، میرافضل در

علاقه دیشان پکلی میزیست، اشعارش را دارمستر مستشرق ضبط کرده ازوست :

زمار به معشوقی شوی تگری عاشقان ژرا کوی هره گری

میر افضل بریخی: از شاعران عوامی پښتو، در حدود قرن نهم

عیسوی در توابع بنورواک زندگی میکرد، میر افضل شاعر از قوم بریخ به اوزان ملی پښتو و حماسیاتی دارد، ازوست:

ستا دخوالگۍ خبری ما په زرگی منلی

دمیر افضل غزلی په خوش بیان راځسی

میرامان: از شعرای بدیحه سرا، وی شاگرد گودی زرگر، در توابع

پښتونستان سکونت میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر فی البدیهه سرود، با اکثر شعرای معاصرش مقابله های شعری کرد، ازوست:

راغلی شاعران دی استاده ژریسی مړه که دزرکی په شان تله که

میران (ملا): ملا میران از شاعران معروف عوامی قندهار، در

حدود ۱۳۰۰ هـ ق میزیست، به اوزان ملی پښتو، و به پیروی مقامهای موسیقی هندی غزلیاتی دارد، ازوست:

نن می رنځ دیلته نه دی چی کریم نه رغیزم

که وصال را باندی راسی دغنجی په شان غوریزم

میران شاه: شاعر نوحه سرا، در حدود قرن هیجده عیسوی در

محلّه «اشترزی بالا» از مضافات پښتونستان سکونت میکرد در منطقه حیثیت روحانی داشت، به اوزان ملی پښتو سرایشی اما مین را سرود، و وقایع کربلا را نظم کرد، اشعار میران شاه در سینه های عوام محفوظ بوده، ازوست:

دمدینی سپایا نو باندی کرو زینسونه

وخت قربا نسی دی

میرباز: از ناظمان و خطاطان پښتو، در حدود قرن دوازدهم هجری

زیسته است، جنگنامه شیرعلی تألیف صدرخان خټک را خطاطی کرده

ابیات وی نیز درین نسخه دیده شده، از ابیات اوست:

دا بیان صدر ویلسی پسه خوله کی

چسی میرباز یسی خوشحالیزی په لیکل

میرباش: میرباش ولد آدم خان ولد حسن خان در حدود قرن دهم هجری

در نواحی سوات میزیست، در داستان آدم خان و درخانی (افسانه ملی

پښتونها) سرودهای وی دیده میشود، ازوست:

پسه هوا دی دمیرباش زره په هوا دی

په گناه می پوه کره سرمی پریکره بابا پلاره

بیگناه میرگسی پسه شروع نیاروا دی

میرباش: از شاعران عوامی پښتو در حدود ۱۲۵۰ هـ ق در «کم پرو»

شیرشاهی ننگرهار سکونت میکرد به آهنگهای ملی پښتو شعر سرود

اشعار وی شکل شفاهی دارد.

میرجان: شاعر عوامی و هنرمند مناطق لغمان. میرجان به سال ۱۲۹۳

هـ ق در منطقه سلینگار از توابع الینگار بدینا آمد به سال ۱۳۶۵ هـ ش

در همانجا رحلت کرد. وی زندگی کوچی داشت زمستان را در سلینگار

و تابستان را در شکر دره کابل سپری میکرد، ازوست:

زما جانان به شربت می لبی لعلونه لری

قیمت بها په زنه دوه دانې خالونه لری

میر حسین هروی: از نثر نگاران پښتو. در هرات میزیست کتابی
را بنام نافع المسلمین به نثر مسجع پښتو نگاشت.

میر حضرت: از شاعران قدیم پښتو در اواخر قرن دوازدهم هجری
زیسته است اشعار مذهبی وی دیده شده، ازوست:

میر حضرت به د دیښن طالبع دې نشته

چېسی نصیب دی خوار و زاردی څه په کاردی

میر حضرت: از شاعران عوامی پښتو در حدود اوایل همین قرن
زیسته است، به اوزان ملی پښتو شعر سرود اشعار وی شکل شفاهی دارد.
میر حیدر: میر حیدر یوسفزی در ناحیه کپ به بونیر سکونت داشت
شاعر عوامی پښتو بود به اوزان ملی پښتو شعر گفت اشعار وی قسماً ثبت
گردیده، وی به سال ۱۹۶۶ ع بدروود حیات گفت.

میر خان: از شعرای گروه روښانیان زندگی وی حدود قرن یازدهم
هجری تخمین میشود در شعرای خلف، میرزا حنان قندهاری از وی یاد
میکند میر خان شاعر سالک بود مجموعه اشعار وی موجود می باشد
ازوست:

دمیر خان نصیحت واوره پس روی دپاک میا کره

دمیر خان وینا ده شمع دغاغل په ځان لوگی دی

میرخان: میرخان از شاگردان کریمداد بن اخوند درویزه ننگرهای
مرثیه استادش راسرود، زندگی وی تا سال (۱۰۷۳ ه ق) یقینی می نماید ازوست:

دا بیان میرخان د غمسم پسه وخت ویلی
چی دی یادشوی داخوند کریمداد په غو کمین شاگردان کی

میردین: در حدود ۱۳۰۰ ه ق در بته کو تبار توابع جلال آباد
مزیست، به اوزان ملی پښتو شعر سرود و قصص دینی نظم کرد، از
قصص وی قصه داؤد (ع) و پیره زن شهرت دارد، ازوست:

په غره دکوه قاف یو مرغه دی زما لاله
پنځه سوه کبلونه تیروی پسه یوه خاله

میرزاخان انصاری: میرزاخان بن نورالدین بن بایزید روبنسان
(اورمر) اجداد وی در کانی گرم وزیرستان سکونت میکرد، میرزاخان
مرد سیاح بود، به مناطق مختلف افغانستان بزرگ و بلاد هندوستان
سیاحت کرد. در مبارزات آزادی بخش پښتونها علیه مغولان هند حصه
داشت، علاوه از مآثر حربی میرزاخان سخنور استاد در تصوف وسلوک
است وی فلسفه تصوفی و شیوه های عرفانی بایزید روبنسان را چنان در
شعرش بیان داشت که محققین ادب پښتو دیوان شعر ویرا شرح افکار
تصوفی بایزید میدانند. تولد میرزاخان را محققین در حدود ۹۸۸ ه ق
تخمین کرده اند، و به سال ۱۰۴۰ ه ق در جنگ دکن شهید گشت دیوان
مغتنمی را از شهبازیه های عرفانی از خود باقی گذاشت،
ازوست:

پسه وحدت لسه هسره جوده یگا :سه یسم

پسه کثرت د میرزا پسه خوله ویدیزم

میرزا محمد: در حدود ۱۳۰۰ در نواحی پشاور میزیست، به پیروی

مقامهای موسیقی هندی شعر گفت، اشعار وی در بهار گلشن ثبت شده ازوست:

هسره ملیار ساتنه خپلسه د چمن کسه

میسگر ته تالا کیو ونسکی دگلزار پي

میرزمان: از شاعران عوامی ادب پښتو، شیخ آزاد خان از وی

یاد میکند، معلومات اضافی در باره وی در دست نیست زندگي وی در

حدود قرن سیزدهم هجری تخمین میشود.

میرزک: میرزک ولد میرگت به سال ۱۲۸۳ ه ق در محله میر خیل

خاخی پکتیا بدنیا آمد و به سال ۱۳۳۳ ه ش در همانجا رحلت کرد، به

اوزان ملی پښتو شعر گفت، اشعار وی شکل شفاهی دارد ازوست:

کالبوت چسی شو تیار ز موز د بابا آدم

تیره شوله جدا چپی شو پیدا بڼکلی بشر

میرسیدخان(قاضی): ملا میر سید مشهور به قاضی میر سید خان از

مدرسین مشهور باجوړ در اوایل همین قرن در قصبه «دوغز شاه» میزیست

کتابی را در علم منطق به سال ۱۳۲۰ ه ق به نشر پښتو تألیف کرد.

میر عالم خان: از اعضای انجمن پښتو عصر امانی. میر عالم خان

مروت به نمایندگی قومش در انجمن عضویت داشت، در تهیه لغات

و مواد به آن موسسه معاونت می ورزید.

میر عالم خان: میر عالم خان ابراهیم خیل سالار زی از دانشمندان و اهل سیاست حدود قرن سیزدهم هجری در عهد تیسرور شاه (۱۱۸۶- ۱۲۰۷ هـ ق) حکمران مستقل و آزاد باجور بود، وی ذوق ادبی و قریحه شعری داشت، غزل و مثنوی نابی دارد، مؤلف تیر هیر شاعران احوال و اشعار ویرا ضبط میکند ازوست:

خزان سوی بلبل یسی له فریاده نه ایمن که
سم قدیی کلنگ و اخیست له شمشادله صنوبره

میر عبدالله: میر عبدالله فرزند محمد به سال ۱۱۳۰ هـ ق در قصبه جیسول ننگرهار بدنیا آمد، علوم رواجی را در منطقه و لاهور کسب کرد، طبع شعر داشت دیوان وی موسوم به جام محبت در دست است. غزلیات رنگین و جذابی سرود، وی به سال ۱۱۹۷ هـ ق رحلت کرد ازوست:

عبدالله بسه نن ورخ نه ژاری بیا کلسه
چی لعل چندغونندې دلبر په ملتان پریووت

میر عبدالله: از شاعران حدود قرن سیزدهم هجری اشعار ویرا دارمستر مستشرق ضبط کرده مؤلف جلد دوم پښتانه شعرا نیز احوال و اشعار میر عبدالله را می آورده، ازوست:

دوب شوم زه ستا په مینه غم دهجران دینه
په مخ می اوښکی خینه لوند می گریوان دینه

میر عجب: از شعرای غزالسرا در حدود قرن سیزدهم هجری. در مضافات پښتونستان سکونت میکرد، به پیروی مقامهای موسیقی هندی

غزل سرود. غزلیات ویراجشن نوروزی ضبط نموده، مؤلف ادبی ستوری
در جلد اول این کتاب احوال و نمونه شعر میر عجب را می آورد از وست:

شین خال دی په مثال دلیایی دی گلرنگ
عاشق دی لیواله یار ورکری وراسه بنگ

میر عصمت: در حدود ۱۲۹۶ هـ ق در منطقه شپولسی رودات
ننگرهار شاعر بنام میر عصمت گذشته است، وی به اوزان ملی پښتو
و طرز کلاسیک شعر سروده است.

میرکی: در حدود (۱۲۰۰ هـ ق) در اوزبیک از مضافات کابل زندگی
میکرد، شاعر عوامی پښتو بود به اوزان ملی پښتو شعر سرود وی در
شاعری شاگرد شیخ احمد خان بود و شیخ به استعداد شعری میرکی
مقرر است، وی گوید:

میرکی بلا دی دسندرو په مسرو کسسی
دلیونو په شانی گرځم مدام غرو کی

میرمامی: در حدود قرن دهم هجری زیسته است، در داستان
آدم خان و درخانی سرودهای از میرمامی ضبط بوده، واز ارکان این
داستان محسوب میشود، از وست:

بسی بسی ولی قهریدلسی ته په څمه یی دردید لی
په رښتیا راته ووايه درخانه سی داوینانه کوم گیدی درته ویلی

میرمحمد: میرمحمد بن میرشریف بن میرشفیع بن یارمحمد در
حصارک شیرشاهی ننگرهار سکونت میکرد در علوم دینی مطالعه داشت

وفاتنامه حضرت رسول را نظم کرد، که شجرة النسب ناظم نیز ضم آن بوده، ازوست:

که پوینده کبری ز ما د پیژاندگیی پلار نیکه نسب می غواړې له دوستیې
عاجز زوی دمیر شریف حصار کی یم اونیکه می میر شفیع زه یی نمسی یم
میر محمد: میر محمد بن دوست محمد در حدود ۱۲۰۵ هـ - در شمتی

مرکز لغمان بدنیا آمد و در حدود ۱۲۶۶ هـ رحلت کرد، به طرز کلاسیک غزلیاتی دارد، اشعار خطی وی در دست بوده، ازوست:

ما نن ولیده لیلی دلی پرسپین مخی زانگی زلفی اوږدې
میر محی الدین: از شعراء و خطاطان اواخر قرن دوازدهم هجری، میر
محی الدین در بتی کوت ننگرهار سکونت میکرد، نسخ خطی پښتو وی موجود
است، اشعار متفرق وی نیز دیده شده، ازوست:

په زړه تور چي په مخ سپين یی
نور څو ك نه دی هغه ته محی الدین یی

میر وگی: از ارکان قصه آدم خان و درخانی، صدر خان خټک قطعات
منظوم میر وگی را درین داستان ضبط میدارد، وی در حدود قرن دهم
هجری میزیست، از قطعات منظوم اوست:

خا نه زیری می در بانندی نمایان دنم - رشغلی دي
نم - ربه ووخی له حجاب - به چی یی پاتی دری پردې دي

میر ولی: میر ولی بن ولی جان از ارکان داستان موسی خان و گلکمی
در توابع هرنایسی کاکرستان میزیست. درین داستان سرود های از میر ولی

نیز دیده میشود، از سرودهای اوست :

بابا پلاره بابا پلاره دا وصیت به دې خوارنه کرم
یوبه دې ساری سهیل واخلم بل به هلاوساری وکم

میرولی: از شاعران عوامی پښتو در منطقه مروړه زندگی میکرد، به

آهنگهای ملی پښتو شعر عشقی و مذهبی سرود، اشعار وی شکل شفاهی دارد، میرولی در حدود ۱۳۲۵ ش رحلت نموده است.

میرهاشم: شاعر عوامی بود در ننگرهار میزیست، اشعار جذابی به

اوزان ملی پښتو میسرود شعرش در عوام محبوبیت دارد از اوست :

گلونه دی تو مبلې د اوربل په کسناړو نورمه کوه دا خیال
زرگی می دی زخمی کړو دهجران په کتارو زه مر مه بدمی حال

میر هزار: میر هزار ولد گلزار به سال ۱۲۵۵ هـ - ق در کندهی باغ چپلیار

بدنیا آمد و به سال ۱۳۰۰ هـ - ق به عمر ۴۵ سالگی رحلت کرد، به اوزان ملی پښتو شعر سرود، اشعار و احوال ویرا مؤلف جلد دوم پښتانه شعراء ضبط کرده، از اوست :

لیلی مخ دې آسمان دی ستارې دې شنه خالونه تورتیک دی لکه لمر
اوربل دی لکه اور یخ دنمرد پاسه غرونه غرونه تیاره شوه سراسر

میر هوس: میر هوس مروت در توابع بنو وزیرستان سکونت میکرد، به

اوزان ملی پښتو شعر بخصوصی سرود و قصص جنگی قوم خود را با دیگر قبایل نظم کرد، از اوست :

خه میر هوسه د شو میرو بدلی وایه
حق مرگی یی په سر پوره ده خلاص به نسه

میریحیی: ملا میریحیی پوپلزی در حدود ۱۳۰۰ هـ - ق در قصبه شکوراخوند در توابع قندهار سکونت میکرد. صرف، نحو، منطق را از اساتذۀ منطقه آموخته بود، طبع روان شعر داشت، به اوزان ملی پښتو و به پیروی مقامهای موسیقی هندی غزل سرود. مجموعه اشعارش دیده شده، ازوست:

ترزرگی می وینی داری سوی رب دپاره مرمه

دیلتون په ملک ناری سوی چی زمایاره گلفمه

میکش، تاج محمد: تاج محمد که در شعر میکش تخلص کرده است،

فرزند نادرخان بن غلام حیدرخان بارکزی به سال ۱۹۱۶ در شهر پشاور بدینا آمد بعد از تحصیل در فوج ملازمت اختیار کرد، وی طبع شعر داشت، غزلیات جذاب عشقی سرود به سال ۱۹۷۱ ع رحلت کرد در غزلیات وی سوز و ساز خاص نهفته است، ازوست:

عمر می تیر شو خوتراوسه پورې

میکشه ځان ته مدعا لټوم

میوندی، محمدعلی: از علماء و مورخین معاصر افغانستان. پروفیسور

محمدعلی میوندی به سال ۱۲۸۰ هـ - ش بدینا آمد، تعلیم را در مدارس عصری به پایان رساند، در تاریخ افغانستان مطالعه خوبی داشت، زبان های پښتو، پارسی، انگلیسی واردور می فهمید، و در همه این زبانها صلاحیت نگارندگی داشت. کتب و رسایلی را راجع به تاریخ افغانستان بزبان انگلیسی نگاشت، مقالات تاریخی وی بزبان پښتو در نشرات مملکت به شکل متفرق طبع شده، میوندی به سال ۱۳۵۱ ش شهید گشت.

ن

نادان شاه: مرحوم الله بخش یوسفی غزنوی دریوسفزی افغان از نادان شاه به صفت شاعر دور گذشته یاد میکند.

نادر: از شاعران قوم یوسفزی، در شعر حافظ نادر تخلص میکرد، غزلیات ویرا مؤلف ورکه خزانه در جلد دوم این کتاب ضبط کرده، و از شعرای قدیم پښتو محسوب میگردد، ازوست:

تل زاری کوم نادره و خپل رب ته

هیڅ اسره می بله نشته بی نوا یم

نازو: نازو دختر حسن خان در حوالی ۹۵۰ ش در توابع سوات زندگی

میکرد، داستان عشقی وی با قطب خان قندهاری در پښتونخوا شهرت قابل تذکری حاصل کرد، درین داستان سرودهای نازو ضبط بوده، از سرودهای اوست:

آدم خان لالا په ولسی کی می ول دی

په نور عالم کراړه کرای ده، پرما دبلوگی مری غوبل دی

نازو (انا): نازو بنت سلطان ملخی توخی، به سال ۱۰۶۱ هـ - ق در

موضع تازی از مضافات قلات چشم به جهان کشود، نازو در حباله نکاح
بنالم خان هوتک بود، و فرزند نامور افغان و ناجی قوم حضرت میرویس
نیکه از بطن ویست، نازو در تربیه ملی فرزندش سهم قابل یادآوری داشت
وی زن مرد صفتی بود، در جود و کرم و سخا شهره آفاق عصرش گردید.
نازو طبع شعر داشت، از شاعرات طراز اول پښتو محسوب میگردد،
و دیوان شعر از خود باقی گذاشت، که فعلاً نایاب بوده، مولف پسته خزانه
رباعی ویرا نقل میکند.

سحرگه وه دنگس لیمه لانه خاڅکی خاڅکی یی له سترگوڅڅیده
ماویل څه دی کښلیه گله ولی ژاری ده ویل ژوندمی دی یوه خوله خنډیده

ناصر: شاعر قصه سرا، در حدود قرن سیزده در تسوابع پښتونستان
میزیست، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، و قصص دینی نظم میکرد،
دارمستر مستشرق اشعار ویرا ضبط میدارد، ازوست:

فرزند دابو جهل هوسی ته پت ایښی و دام
هوسی تله دام کی بنده شوه نا خبره

نامدار: نامدار بن خیر محمد از ناظران و خطاطان حدود قان دوازده

هجری، رسایل و کتب پښتو به خط نامدار دیده شده، و منظومه های وی
نیز به آن ضم است، از ابیات اوست:

د هجرته زرسل کاله اتیا نور شپز دپاسه زمالاله
چی دا تیر شو کتاب تم شه د ربیع الثانی اته ویشتم شه

نامدار (شیخ) : از شاعران قدیم پښتو، مؤلف ورکه خزانه در جلد دوم
این کتاب شیخ نامدار را از معاصران رحمن بابا معرفی میدارد (۱۱۲۳ هـ ق)
وغزلیات ویرا ثبت میکند، نامدار شاعر از عشیره دویزی قوم مومند بود، ازوست :

وکښو دا غزل یو دویزی په دا بیاض کی

دی چی پیدا شوی د رحمان مومند په قوم کی

نایب، محمد نواب : محمد نواب که در شعر نایب تخلص میکرد، فرزند
حاجی فقیر محمد کا کر، در سرپل جوزجان سکونت میکرد، نایب در مکاتب
سرپل پیشه معلمی داشت، وی بزبانهای پښتو، پارسی شعر میگفت،
اشعار متفرق پښتو وی در روزنامه دیوه طبع شده، وی به سال ۱۳۴۶ ش
رحلت کرد، ازوست :

د گل دیوه په بڼ کی بله سوه خندا نه - ډیره روښا نه

نبو: عبدالنبی مشهور به نبو، بن عبدالشکور بن فتح محمد هوتک
در حدود ۱۲۸۶ هـ ق در منطقه قندهار بد نیا آمد، وبه سال ۱۳۲۴ هـ
در «تیری» وفات کرد، نبو به اوزان ملی پښتو شعر سرود، اشعار وی در
عوام شهرت کسب کرده است.

نجابت: از شعرای حدود قرن دوازدهم هجری، اشعار زندانه نجابت را
با شرح حال مختصر وی مؤلف ادبی ستوری در جلد اول این کتاب ضبط
کرده، ازوست :

بی رحمی دی خان اعظم ورسره نه کا

نجابت په زړه کی چور ستا په دیدن دی

نجابت : از ناظمان دینی، کتابی را بنام هزار مسایل از پاریسی به پښتو

منظوم ترجمه داشت، ازوست :

په بزرگی دلوی حضرت په پښتو کړه نجابت
زه عاصی یم درحمان گوندی خلاص شم له نقصان

نجم الدین : از شعرای توابع قندهار، زندگی وی اوایل همین قرن تخمین

میگردد، به اوزان ملی پښتو، و به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر
سروده، بعضی از غزلیات ویرا در گلزار محبوبان ضبط کرده اند، ازوست :

ښکاره ده یارو درته رقیبان نه راځی
تازه گلشن تیار سو بلبلان نه راځی

نجم الدین (ملا) : ملا نجم الدین بن ملا شمس الدین از شاعران عوامی

پښتو در حدود اواخر قرن دوازدهم هجری زیسته است، غزلیات خطی وی
به آهنگهای ملی دیده شده، ازوست :

وساقي درب دپاره
څه خوگوټ پيال ومارا

نجیب : شاعر کلاسیک پښتو، در سر بند پشاور تولد گر دیده، و شاعر

از عشیره خلیل قوم مومند بود، زندگی وی تا سال ۱۱۷۸ ه ق یقینی است
دیوان مردف شعر وی باقیست، ازوست :

پکی کړی چی نجیب دیار صفت دی
مروج یی په کل خلق کی دیوان کړی

نجیب الله، قاضی زاده: از غزلسرایان اواخر قرن دوازدهم هجری. در نواحی کوهات زندگی میکرد، زندگی وی حدود ۱۱۹۵ ه ق تخمین میگردد مولف ورکه خزانه در جلد دوم این اثر غزلیات ویرا ضبط میکند، شرح حالش را مینگارد، ازوست:

کله شو لا کله ستا په هجر مبتلا یم
جوړ دی نجیب و ته یوخل ددیدن کار شه

نذیر احمد: نذیر احمد بن نعمان الدین بن امیرالدین کا کاخیل ختیک، در اوایل همین قرن در توابع پشاور میزیست، وی عضو یک فامیل فضل ودانش وادب بود، به هدایت پدر بزرگوارش اقوال شیخ عطار و دیگر حکماء را بزبان پښتو ترجمه ودریک مجموعه به سال ۱۳۲۵ ه ق نشر نمود، نرمی: مسعود بن عبدالله قطعات منظوم نرمی را در قصه آدم خان و درخانی ضبط کرده، زندگی وی حدود قرن دهم هجری تخمین میشود، از قطعات اوست:

آدم خانه طوطی گوره رنگینه رباب دې ووهه په زوره
هرچی ستا درباب شرنګ شې دابی بی درخوبه ووځی سرتوره

نصرت: از پیروان مکتب ادبی رحمن بابا. نصرت در حدود قرن دوازدهم هجری میزیست، غزلیات متفرق وی دیده شده، در شعر نصرت لطافت ورنگینی خاصی به مشاهده میرسد. تذکره نگاران احوال و اشعار نصرت را ضبط نموده اند، ازوست:

په خندا خندا دی زړه د نصرت یو ور
اوس به چیری له تاڅی خوږی ورنه کړې

نصرت ، میرزا محمد : میرزا محمد که در شعر نصرت تخلص میکرد

از ادبای اوایل همین قرن در مضافات سوات پښتونستان سکونت میکرد. نصرت شعر ملی و وطنی میسرود، اشعار نصرت در نشرات پشاور طبع شده ازوست :

ای نصرت هغه قوم وی سرنگونه

د علل قدم چی نه وی بی د خیال نه

نصردین : از پیروان مکتب ادبی رحمان بابا. زندگی وی حدود قرن

دوازدهم هجری تخمین گردیده است. غزلیات متفرق وی در دست بوده، و از شیوایی و سلاست آن اقتدار سخنوری نصردین خوبتر آشکار میگردد، ازوست :

راشه مه کوه جفا نوره جانانه

دیر دې وسوم ویره وکه له سبخانه

نصرالدین اندر : نصرالدین بن محمد زمان خان اندر در مضافات غزنی

میزبست. در زمان شاه حسین هوتک از غزنی به قندهار آمد، و در آنجا مسکون گردید، و در ملازمین پادشاه شامل شد. نصرالدین خان از شجاعت و دلاوری ایکه از خود نشان داد، شاه و پیرا گرامی داشت، وی شعر خوبی میسرود، در شعر نصر تخلص میکرد، دیوان شعر از خود به یادگار گذاشت که نسخ آن فعلاً نایاب بوده، مولف دا نشمند پته خزانه اشعار ویرا ضبط میکند، ازوست :

دخوار عاشق ژړامدام وی دا څه کاردی نا

که وی په پسته خوله همدغه بی گفتاردی نا

نصر لودی : نصر بن سلطان حمید لودی معاصر ناصرالدین سبکتگین

(۳۶۷ - ۳۸۷ هـ - ق). نصر پس از پدر شاه ملتان شد و قبل از ۳۹۵ هـ ق از جهان رفت. وی سخنور پنبتو بود ، مولف پتہ خزانه نمونه شعر ویرا ضبط میدارد، ازوست :

د الحاد پہ تور تورن سوم

زہ لرغون خوا ملحد نہ یم

نصر، نصرالله خان: نصرالله خان نصر از دانشمندان فکور و ادبای

معاصر. نصرالله فرزند عبدالغنی الکوزی به سال ۱۹۱۹ ع در برتهکال پشاور به دنیا آمد. تحصیل را در مدارس پشاور به پایان رساند و عمرش را صرف مبارزه و خدمت ادبی و اجتماعی کرد. بتأسیس مکاتب دهاتی در منطقه همت گماشت و به نشر نوا در آثار پنبتو پرداخت، و ۲۵ سال به شکل ممتد درین راه کوشید. نصر بن بانهای پنبتو وارو شاعر و نگارنده بود، آثار و مقالات تحقیقی و ادبی وی همیشه مرجع استفاده محققین ادب پنبتوست وی به سال ۱۹۶۵ ع قتل گردید، ازوست :

لاس بهوا نہ خلم له تا پنبتو زہ

تا بہ و درومہ پہہ خپلو پنبو زہ

نصرالله : از معاصران اورکزی روینانی (شاعر حدود قرن دوازده هجری)

نصرالله در جواب اورکزی غزلی دارد، در شاعران بعدی قمبرعلی خان (وفات ۱۲۰۷ هـ ق) از وی یاد میکند، ازوست :

د اورکزی خواب بہ خہ نصرالله وایی

آفرین دی پہ دی ہسی طبیعت شہ

نصرالله : نصرالله بن فضل احمد امرخیل به سال ۱۲۷۶ ش در قصبه بادین خیل میدان به دنیا آمد و به سال ۱۳۵۴ ش از جهان رفت. شعر فی البدیهه میگفت، اشعار وی شکل شفاهی دارد.

نصرالله کا کر : از دانشمندان و علمای قرن دوازدهم هجری. نصرالله خان کا کر در توابع قندهار سکونت میکرد، پیشه لشکر نویسی داشت، نصرالله در شعر مسکین تخلص کرد، نام حق پارسی را بنام فرحت الافغان به پښتو ترجمه داشت، و اضافاتی بر آن نمود، ازوست :

ما مسکین چی دا بیان کړ یکا یک می در عیان کړ
گوندی خدای ددې له رویه خلاص کا ما له بده خویه

نصرالله (مولوی) : مولوی نصرالله بن ملایارگل به سال ۱۲۵۷ ش در آبدره وردك بدنیا آمد و به سال ۱۳۲۷ ش از جهان رفت. وی عالم علوم دینی و سخنور مذهبی پښتو بود. مولوی در جهاد آزادی حصه داشت، سفرهای به هند کرد، اشعار قلمی وی در دست است، ازوست :

تاته ژاړمه په دا غوث الاعظمه چی محبوب یی دمولا غوث الاعظمه

نصیر : شاعر حدود قرن دوازدهم هجری. در دوا به پشاور زندگی میکرد، نصیر غزلیات آبداری سرود، اشعار متفرق وی دیده شده، وی در شعرای کلاسیک مقام خوبی را حایز میباشد، ازوست :

بی له تا دلبره چی دې زړه د نصیر یو وړ
بل یوهسی نه دی په دی ښار دکتوزوکی

نظام (حافظ): حافظ نظام از شاعران قصه سرا. وی در قصبه لکرو توابع موهند میزیست لیلی و مجنون را به سال ۱۱۰۰ هـ ق نظم کرد، ازوست:
 نوم چی څه بدم لیلی مجنون دی اه دغه اسمه تاریخ بیرون دی
 خور پنځه ځله دې تکرار کا یا څلور حرفه دغه دې شمار کا
نظر گل: از شاعران عوامی پښتو. به سال ۱۲۹۰ ش در قصبه غونځی علاقه مخاخی پکتیا بدنیا مد و به سال ۱۳۵۰ ش در همانجا از جهان رفت.
 نظر گل شاعر امی ویسوادى بود، به اوزان ملی شعر میگفت، اشعار متفرق وی در دست است، از اشعار اوست:

سپین بشر دیار ما په خوب لیدلی دی
 جوړ په نه شم خلقه زړه یی مانه وړی دی

نظر محمد: نظر محمد بن محمد علم خان محمدزی به سال ۱۱۹۶ در کوچه گنج قندهار بدنیا آمد و به سال ۱۳۱۶ هـ بدرود حیات گفت.
 نظر محمد شخص عابد، صالح، مولف و مدرس بود، وقتش را صرف تألیف و تدریس مینمود، از تألیفات وی تحفة الخلفای راشدین، مولودنامه و اخلاق نامه معلوم است، وی گاه گاه شعر نیز سرودی پارچه های وی دیده شدی.

نظر محمد کاکړ: نظر محمد کاکړ در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در زنگی.. آباد قندهار مسکون بود، بزبانهای پښتو و پارسی شعر میگفت و به هر دو زبان دیوان شعر دارد، ازوست:

ای نظر محمده سر په زنگون کښیزده

په اشنا پسی تل ژاره چی تی یارگری

نظر محمد (ملا): ملا نظر محمد از خطاطان و ناظران دینسی

پښتوست ، در حدود قرن سیزده زندگی میکرد. نسخ خطی پښتو به خط وی دیده شده، و مثنویات مذهبی ملا نظر محمد نیز بان ضم بوده ، ویرا بحیث ناظم مذهبی به ما معرفی میدارد .

نظیر پاچا : از نویسندگان و شعرای معاصر پښتو. نظیر پاچا در

مردان سکونت میکرد، تحصیلش را در رشته اقتصاد به پایان رساند، بزبان پښتو نظم و نثر مینگاشت . مقالات و اشعار وی درج صحایف نشرات پشاور شده، وی در حدود ۱۹۷۰ ع به سن ۳۵ سالگی رحلت کرد.

نظیر گل: نظیر گل بن احمد به سال ۱۲۴۰ ش در محمد پور مرکز

لغمان بدینا آمد، و به سال ۱۳۴۰ ش از جهان رفت . نظیر گل شاعر روستایی و بیسواد بود، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، و قصص دینی نظم میکرد، ازوست:

نسن راغله جلی دباغ گلسونه

زیارت لسهه خسی کوی سیاسونه

نعمان (ملا): در حلقه های دینی و مذهبی توابع پشاور به نعمان ملا

شهرت داشت. تولد وی به سال ۱۸۳۶ ع و وفاتش به سال ۱۹۱۶ ع اتفاق افتاده، وی عالم علوم دینی و نگارنده مذهبی پښتو بود، در گرهی فضل حق امامت داشت، ضابطه میراث را به پښتو تألیف داشت.

نعمان (ملا): ملا نعمان از علما و نویسندگان معاصر پښتو. در شهر قندهار مسکون بود، به انجمن ادبی قندهار همکاری داشت. بزبان پښتو نثر مینوشت، نگارشات وی در مجله پښتو طبع شده، وی در سالهای بعد از ۱۳۲۰ ش از جهان رفت.

نعمان الدین کاکاخیل: از ادبا و دانشمندان قرن اخیر. نعمان الدین بن امیرالدین کاکاخیل خټک در اوایل همین قرن در سره دیگری از توابع پشاور سکونت داشت، در نثر و تسدوین تألیف کتب پښتو زحمات فراوان را قبولدار گردیده، از تالیفات مهم وی ظفر النساء و ترجمه سفر نامه ابن بطوطه به ما معلوم است.

نعمت خان: نعمت خان بن سکندر خان نصرت خیل از معاصران مسری خان گگیانی (۱۱۲۷ هـ ق) وی در قصبه پنج پیر میزیست، نامه منظوم وی در دیوان مسری خان طبع شده ازوست:

دفتیق سر اسم نعمت دی

پسه اخلاق کی بسد سیرت دی

نعمت الله: نعمت الله ولد غلام صدیق پسه سال ۱۱۷۲ ش در بغلان چک وردگک بدنیا آمد و به سال ۱۳۵۳ ش رحلت کرد، نعمت الله شاعر روستایی بود، به اوزان ملی پښتو شعر مذهبی میسرود ازوست:

یوه ورځ په مدینه کی داخبره وئ الله

سیمرغ عرض وکه په پاک نبی سروره وئ الله

نعمت الله (قاضی): از ناظمان دینی، قصه معراج حضرت محمد(ص)

را قبل از ۱۲۶۰ هـ ق به مثنوی پنبتو نظم کرد، ناظم خود را قاضی نعمت الله معرفی میکند، ازوست :

پسر دینمن یسی کسری لاس باندې

خسوک چسی ممتسه دعسا کانسدی

نعمت الله (ملا): ملا نعمت الله که در حلقه های ادبی به فردوسی

پنبتو شهرت دارد. فرزند عطاء الله اخونزاده محمد زایی به سال ۱۲۷۵ هـ در نوشهر پشاور بدنیا آمد. نعمت الله داستانهای دینی و قصص خیالسی و فولکلوری را به شیوایی خاصی نظم کرد. تمام داستانهای وی تمهید استادانه دارد، که بعد از تمهید به شرح اصل واقعه می پردازد، هنرش زیبا و پستندیده می نماید. تألیفات و تراجم وی عبارت اند از: موسی خان گلکمی، ظریف خان سواتی، فتح خان قندهاری، لیلی و مجنون، شیرین و فرهاد، سوهنی مهنوال، گل و صنوبر، شاهنامه (ترجمه از شاهنامه فردوسی) جنگنامه رستم و سهراب، شهزاده بهرام گور، واسع نامه نوبهار، طوطی نامه، خجسته بانو، چهار درویش، حیاتم طایبی، آداب زنان، اکتساب زنان، مکر زنان، ریل نامه، نیمبولو و تیمبولو، وجه تسمیه پراچگان، مجموعه کسب نامه، شاهنامه، چترال، تذکره غوثیه، درال مجالس حقیقت السلام، اعجاز محمدی، جنگنامه حسنین، گلزار شایقین، جنگنامه شیر علی انیس الواعظین، تعبیر خوابنامه کلان، فالنامه کلان، تفسیر سوره رحمان

تفسیر سوره یاسین، سوره ملک، طب بسوعلی سینا، شهزاده رعنا وزیبا
هشت بهشت، کلیله و دمنه، وقصص الانبیاء.

قصص وی اکثر آ از زبانهای دیگر ترجمه شده، از مطالعه آثار وی
معلوم میگردد، که مولوی در علوم مروجہ مرور داشت، وبہ زبانهای
پشتو، پارسی، عربی، پنجابی، وچترالی وارد و خوبتر بلد بود، و از
همہ آن استفاده کرده میتوانست، غزلیات متفرق دیگری نیز دارد، و در
غزلیات وی افکار اجتماعی نیز بہ مشاهده میرسد، ازوست:

خلقسہ بیا ناساز گری اورم د گوردون
دفلک لسه لاسہ خورم دجگہ سر خون
دھر چا پہ سینہ داغ دیلتانہ دی
فلک ویشتی ہی سری پہ لہ مانہ دی
نہ دہ خوا دفلک ہیچا بانسدی یخسہ
چا تسہ مہ شہ پہ ستم د فلک مخسہ

نعیم : از صوفیای سخنور افغانستان، در قرن دوازدهم هجری.
نعیم از پیروان مکتب ادبی اخون درویزہ ننگرہاری شمرده شده، مخمس
عارفانہ وی در یک جنگ خطی اشعار دیدہ شدہ است از مخمس اوست:
رہ پل زما سیدہ پہ سمہ لار کری زہ می ستا پہ محبت بانندی بیدار کری
مبدل می بدعمل پہ نیک کردار کری عندلیب می دجنت پہ نوبہار کری
را عطا دمحمد پہ روی دیدار کسری

نعیم جان : محمد نعیم مشهور به نعیم جان ولد محمد وسیم به سال ۱۲۸۶ ش در بنیوه ننگرهار چشم به جهان گشود، به سال ۱۳۲۱ ش از جهان رفت، تعلیم ابتدایی را در مکاتب منطقه به پایان رسانده، طبع شعر داشت، خطاطی و رسامی نیز میکرد، اشعار وی اکثراً به اوزان ملی پښتو سروده شده ازوست :

شاه لیلی راشه سور پیزوان په شونډو سرو کښیزده
قدم ورو ورو ورو کښیزده

نعیم (ملا) : ملا محمد نعیم که در منطقه به ملا نعیم مشهور بود، شخص طالب العلم و شاعر پښتو بود. به طرز کلاسیک و اوزان ملی پښتو شعر گفت، مجموعه اشعارش تدوین شده. وی در سالهای اخیر بدرود حیات گفت، و در زادگاهش «سیاه چو» وردگ مدفون گشت، ازوست :

محمد نعیم ښه غیسرت ډیر هنسردی
خو ډیر حقانسی مسلمان پی پوهیږی

نعیم (متی زی) : میا نعیم متی زی فرزند محمد شعیب بن شیخ محمد سعید از معاصران شاه زمان سدوزایی (۱۲۰۷-۱۲۱۶ ه ق) دیوان شعرش را به سال ۱۲۳۰ ه ق تدوین کرده، ازوست :

چی بی خیال وزنخندان وزره ته تیرکرم
په کوهی کی می غوزار کاندی نسکور لا

نقیب احمد : مولوی نقیب احمد فرزند شریف احمد به سال ۱۸۹۸ ع در محله اوچ ډیر بدنیا آمد. علوم رواجی را در منطقه و مدرسه دیوبند

فراگرفت، شاعر قادر اسکلام پښتو و عربيی بود، نقیب احمد حواشی ای
بر کتب گلستان، سکندر نامه و یوسف زلیخا نوشت و کتاب انشا پښتو
وی شهرت دارد، وی به سال ۱۹۴۹ ع از جهان رفت.

نواب جان: از شاعران حماسه سرا. به آهنگهای ملی پښتو شعر
میگفت، اشعار حماسی ویرا دارمستمر مستشرق ضبط کرده، زندگی وی
تا سال ۱۸۶۳ ع یقینی می نماید، ازوست:

په سر دقتل گر پیرنگی ډیر وگر ارمان

شوه چیغه دخطر پسی

نواب (ملا): ملا نواب ولسد محمد حسن در حسن خیل وردگ
زندگی داشت، طالب علوم دینی و شاعر پښتو بود، به سال ۱۳۳۰ ش
بدرود حیات گفت، ازوست:

په جبین باندې دې تور اوربل اوبدلی دی

په سرو لېو دې سور پیزوان ځنگلی دی

نواز خټک: از شاعران عصر احمدشاهی. نواز خټک بن خوشحال
خان شهید شاعر از خاندان علمی و ادبی خوشحال خان خټک بود. وی
چون دیگر اعضای این فامیل فضل و دانش و سیاست رئیس قوم و شخص
عالم و بصیری بود، و تا سال ۱۱۹۷ ه ق حیات داشت. غزلیات متفرق
این سخنور در دست بوده مؤلف ورکه خزانه در جلد اول این کتاب از
وی یاد میکند، و غزلیات ویرا ضبط میدارد، ازوست:

واره حافظان به بی په گوش لکه گوهر کما
یوکه سی شیراز ته دنواز درافشانی

نور: نور ولد میر باز در توابع میرز که پکتیا میزیسته ، شاعر امسی
ویسوادی بود. به اوزان ملی پښتو شعر میگفت ، اشعار وی شکل شفاهی
دارد، نور به سال ۱۳۱۵ ش به کبر سن وفات کرد ازوست :
سنگ زلمی را وختو په موز اختردی وئ کو چی لبنکسر دی
نور احمد: ناظم مذهبی در حدود قرن سیزده میزیست ، نظم های
دینی وی به شکل متفرق در دست بوده ازوست :

نور احمد که دی خپل درله سپیو شمار کړی
خسه کمی به دی له فضل و کرامت وه

نور احمد: از شاعران عوامی پښتو، در اوایل همین قرن در خواجه
خیل تنگی هشنغر میزیست، شاعر شیرین بیانی بود شعرای منطقه به خوش
گفتاری وی مقراند عبدالحکیم هشنغری (۱۳۱۸ هق) درباره وی گوید:
هر کلام یی مرغلری دصدف دی
په دښمن لکه غشی په هدف دی

نور اسلام (میرزا): میرزا نور اسلام بن میرزا پاچا گل به سال
۱۲۵۳ هـ در قریه حافظان چپلیار ننگرهار بدنیا آمد و به سال ۱۳۴۲ هـ ش
رحلت کرد، وی در ادب پښتو و پارسی مطالعه داشت، مدرس و مشاق و ناظم
منطقه اش بود. عمرش را صرف تدریس کرد، طبع شعر داشت گناه
گاه شعر نیز سرود اشعارش در دست بوده ازوست :

د ازما سلام په تا نصر الله جانه

خدای دی وساته دهر رنگی بلانه

نور جهان بیگم: از شاعران زبان پښتو در اوایل همین قرن در توابع

پښتونستان مسکون بود، نظم و نثر پښتو مینوشت اشعار و نثشته های وی
در نشرات پشاور طبع شده ازوست:

زه نور جهان په قوم وطن دې جان نثار شمه

دابه درگاه کی شامدام سوال له قدیر دی زما

نورالدین: از شاعران قدیم پښتو، زندگی وی در حدود قرن یازدهم

هجری تخمین میشود، چکامه های مذهبی وی دیده شده ازوست:

اتلس شلې ورځېې دولس میاشتی دی د کال

فنون نسایه کی می لیدلی دی دا حال

نورالدین: نورالدین بن سعدالدین به سال ۱۲۸۵ هـ ق در گرم داب کامه

ننگرهار بدنیا آمد، و به سال ۱۲۵۰ هـ ق از جهان رفت نورالدین شاعر

عوامی پښتو بود به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، تذکره نویسان آحوال و اشعار
ویرا ضبط کرده، اند ازوست:

نن زیسارالسه راوری داخبره سوری دی

چی خیالی اوربل یی نن شپه کی خوریزی

نورالدین: مولوی نورالدین از قاعده نویسان پښتو در اوایل همین قرن. در

توابع پښتونستان سکونت میکرد، قاعده درسی پښتو را بزبان اردو بنام «افغانی

کی پهلوی کتاب» تحریر داشته است:

نورسیب: در قصبه روغانی حصارک ننگرهار میزیست نورسیب درانی علوم متداوله را از علمای منطقه فرا گرفت، سفرهای، به هند وستان و بغداد کرد تا اخیر عمر در همانجا بود، نورسیب به اوزان ملی پښتو شعر گفت و قصص خیالی و مذهبی و محلی را درین اوزان نظم کرد ازوست:

پلوکړه له مخ لیری رب دپاره ستمگاری
ښکاره کسره بدوستمرگی خماری

نورسیب (میا): میانورسیب بن گل صاحب بن برهان الدین به سال ۱۲۸۸ هـ در وروکی پاپین شینوار چشم به جهان کشود و به سال ۱۳۴۸ هـ رحلت کرد، به اوزان ملی پښتو شعر گفت اشعارش شکل شفاهی دارد ازوست:

ښایسته کمیس دی رنگت کړپه سرخم دمسلې
صورت دی هسی زیب که لکه گل دپسرلی

نور شالی: در هشنغر میزیست، زندگی وی در حدود ۱۲۵۰ ق تخمین میگردد. از شاعران حماسه سرا و قصه پرداز پښتوست که به اوزان ملی شعر گفته دار مستمر مستشرق و اشعار ویرا ضبط میدارد ازوست:

مازیگړ راشه پسه تلوار که زمایبارې
برگودر له ځونه چی ملگری شودلاری

نور صلا: نور صلا بن ارسلا از شعرا ی عوامی پښتو، درخوازه خیل- سوات زندگی کردی به اوزان ملی پښتو شعر ملی گفتی، زندگی وی در اوایل همین قرن تخمین شدی.

نورعلیشاه : از شاعران عوامی در توابع پښتونستان زندگی کرده

و در ۱۸۸۶ ع بدورد حیات گفته است. نورعلیشاه شاعر حماسه سرا بود و قایع جنگ بونیزا به اوزان ملی پښتو نظم کرد.

نورگل بابړ : از شاعران عوامی پښتو. نورگل بابړ در قصبه څوکی

کنر میزیست، شاعر عوامی پښتو بود، به آهنگهای ملی شعر میگفت اشعارش شکل شفاهی دارد. نورگل در حدود ۱۳۴۰ هـ ش به سن ۶۰ سالگی رحلت کرد ازوست :

زلفی دی کړی تار په تار په سپین رخسار رخسارو هی تالونه

نورالحق خان (دکتر) : از نشرنگاران معاصر پښتو. در قصبه کان

میتر ځی ضلع زوب بدنیا آمد، تعلیم ابتدائی را در منطقه فرا گرفت و از یونیورسیتی علیگر هند در علم طب دپلوم حاصل کرد، وی نشرنگار پښتو بود مقالات و نبشته های وی در مجلات گلستان و او لس طبع شده نورالحق خان در سالهای بعد از ۱۹۶۲ ع رحلت کرد. (د کسی لمنی پښتانه لیکوال ج ۲)

نورالله شاه : عالم روحانی و شاعر مرثیه نگار در حوالی قرن هیجده

عیسوی در اشترزی توابع پښتونستان سکونت میکرد، نورالله شاه مراثنی امامین رانظم کرد، و حضرت علی و خاندانش را در شعر توصیف نمود ازوست :

مُحَکِی ناری کړی هر کله راشی

په ډیری مینی مهمان د ماشی

نورمحمد : نورمحمد بن کریمداد بن اخون درویره ننگرهای به سال

۱۰۸۶ هـ ق از جهان رفت و در سلام پور سوات مدفون گشت، نورمحمد

پیرو مکتب ادبی اخوند درویزه است اشعار مذهبی وی در بعضی نسخ خطی مخزن دیده شده است .

نور محمد: شاعر غزل سرا و جدت پسند حدود قرن دوازدهم هجری غزلیات و شرح حال مختصر نور محمد را مؤلف ور که خزانه در جلد دوم این کتاب ضبط کرده ازوست:

دا غزل په پښتو وایه نور محمده
که په داسره دې زیات دستر گونم شي

نور محمد: از مریدان میا عمر چیمکنی، زندگی وی تا سال ۱۲۰۰ هـ ق یقینی می نماید، نور محمد اولاً در تهانه خان خیل سوات میزیست بعداً به اقامتگاه مرشدش (میا عمر) در چیمکنی مسکن گزین شد، نور محمد از صوفیای سخنور ست قصیده برده را به مخمس پښتو ترجمه داشت ازوست:

نور محمد پښتو دغه کړه پس له لس ورځی مسوده کړه
په کال پس یی بیا کړه کړه ودعا ته یی اسره کړه

نور محمد: از شاعران نعت سرا در اواخر قرن دوازده میزیست و از پیروان سبک محمد گل فقیر محسوب میشود، نعتیه ویرا که در نظم آن از محمد گل فقیر پیروی کرده، مخطوطه ملا اختر قندهاری ضبط نموده ازوست:

زه نور محمد خوینو خاکساریم له گناهه شر مساریم
ای شفیعہ امید واریسم زما لاس ستادی امن وی

نور محمد: در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در مضافات میدان وردگ میزیست

شعر مذهبی میگفت، منقبت های منظوم خطی وی در دست است ازوست:

نور محمد بنده فقیر دی به دنیا کی دیرز هیر دی

دی مرید دلوی پیر دی ز مایر غوث الاعظم دی

نور محمد: شاعر عوامی پښتو، در حدود قرن دوازدهم در نواحی

وزیرستان و بنوزندگی میکرد، نور محمد شاعر از قوم مروت بود قصص جنگی

قوم خود را با دیگر قبایل نظم کرد ازوست:

نور محمد شیاری میرو سنگارده

پاک الله وتسه شولی دا اسرارده

نور محمد: نور محمد کاکر در اوایل همین قرن در شهر قندهار سکونت

میکرد، شعر مذهبی میسرود خطاط نیز بود، نسخ خطی پښتوبه خط وی دیده

شده چکامه های متفرق مذهبی وی در دست بوده ازوست:

نور محمد خواره ژاره عفو غواره لسه ستاره

گناهونه دی سوه دیره تر حساب تر شماره تیره

نور محمد استاد: از شاعران کثیر الکلام پښتو، در حلقه های ادبی

پشاور به نور محمد استاد مشهور بود. وی قصص دینی و خیالی را نظم

کرد، تصانیف وی به سیزده جلد بالغ میگردد، نور محمد در گرهی سمندر

نوشهر پشاور سکونت میکرد، در سالهای بعد از ۱۹۷۳ ش از جهان رفت

ازوست:

چپی عروج یسی په دوره لکه دبازدی
 چپی عزت یسی عزتونوکی ممتازدی
 نورمحمدده چپی هر قوم ورته محتاج دی
 هغه څه دی اتفاق اویسوا وازدی

نور محمد (حافظ): حافظ نور محمد بن محمد امین سرپرېکری از قوم
 مړانسی به سال ۱۱۷۴ هـ ق بدنیا آمد، زندگی کوچکی داشت، در قلات ودیره -
 جات به سر میبرد، وی شخص عالم و مؤلفی بود، بزبان پښتو نظم و نثر
 مینوشت، «قصه خدی» رابه سال ۱۲۰۴ ق به نثر پښتو تألیف کرد، و اشعارش
 رانیز در آن ضبط کرد.

نور محمد (غلجی): برگزیده احمد ملانور محمد توخی غلجی فرزند
 ملایار محمد در حوالی قرن دوازدهم هجری در پنجواپی قندهار سکونت
 میکرد، استاد خاندان حاجبی میرخان بود، ملا نور محمد مشکوة بخاری
 شریف هدایه کنز و طریقه محمدیه رابه شاگردان درس میداد. اشعار خوبی
 بزبان پښتو میسرود، و کتابی رابنام نافع السالمین تألیف کرد، وی در حدود
 (۱۱۴۱-۱۱۴۲ هـ ق) ۸۰ سال داشت ازوست:

ته مومن ژوندی په دین یسی زماپاره
 ته ژر افریاد کوه په څوکو کاره

استغفار توبه کوه دځان دپاره

ته هم ځان ساته پنا غواره له ناره
 بیداری کړه په سهارکی زما دالداره

نور محمد (مولانا): مولانا نور محمد مشهور به کهیاملا، از مریدان حضرت جی کوته (۱۲۱۰-۱۲۴۹ هـ ق) بود. وی در قصبه کهیا کسار اباسیند سکونت داشت، شعر مذهبی و صوفیانه میسرود، مولف جلد چهارم پښتانه شعرا احوال ویرا ضبط میکند ازوست:

په کهیاملا مشهوریم گداستا دپاک حضوریم
پرمی نژدی په دا مانه د کوتی شاه سر دانه

نوروز: نوروز بن مغل درگور گوری ده بالاشینوار میزیست از سخنوران عوامی عصر امیر حبیب الله (۱۳۱۹-۱۳۳۷ هـ ق) محسوب شده درایام جوانی از زادگاهش به لاهور رفت، و در همانجا با زندگی وداع کرد. اشعار وی راهنوز هم اهل ذوق شینوار به حافظه دارند ازوست:

ښه ده گور گوری چی داشنامی پکی کوردی
ښه وطن لاهوردی

نوروز خان: از منورین فضلا و علمای همین قرن در «بدر بنو» از مضافات پشاور سکونت میکرد، در نهضت های آزادی بخش ملی حصه میگرفت بزبان پښتو نثر مینوشت نبشته های وی درج صحایف نشرات پشاور شده است، نوروز خان در حدود ۱۳۸۹ هـ ق رحلت نمود.

نوروز (ملك): ملك نوروز از شاعران غزلسراست به سال ۱۸۵۰ ع در کالوخیل پشاور بدنیا آمد و به سال ۱۹۰۶ ع در همانجا بدورود حیات گفت. وی در اوایل همین قرن سبک بخصوصی را در شاعری عوامی پښتو بوجود آورد، که در حلقه های ادبی به سبک ملك نوروز شهرت دارد.

دزین سبک، شعر پښتو به پیروی مقامهای موسیقی هندی سروده شده
اکثر شعرای عوامی پښتونخوا ازین سبک پیروی کرد و به تقلید آن غزلیاتی
سرود. نوروز دیوان مردف شعر از خود گذاشت، غزلیات متفرق وی در جشن
نوروزی بهار نوروزی و گلشن نوروزی طبع شده ازوست:

نوروزه مشال د عمل خا نته بل کره

شته دی خای د خطر په تور تم داسی داسی

نوره دین: از شاعران دورهٔ امیر دوست محمد خان. نوره دین شاعر

حماسه سرا بود و به اوزان ملی پښتو شعر میگفت. اشعار وی مذهبی عشقی
و حماسه سیسته وی در پیرپایی پشاور سکونت میکرد، مجموعه اشعار وی مطبوع
بوده دار مستتر مستشرق نیز اشعارش را ضبط کرده، مجموعه چاربتی
های وی طبع شده، ازوست:

محمد جان بیا غزاته خنی توری تیری کری

دبالا حصار دتوپو خولی یی پری سپری کری

نوشیروان خان: از شاعران دورهٔ معاصر. پښتو در اوایل همین قرن

در مضافات پښتونستان سکونت میکرد، اشعار ملی و وطنی وی درج
صحایف نشرات پشاور شده ازوست:

پس له فکره شوه دارنگ په وینا

چی هوښیاردی خو کسان په زمانه

نوری، نور محمد: از دانشمندان عصر امیر شیرعلی خان. زادگاهش

قندهار بود وی شخص سیاح و جهانگردی بود به بلاد هندوستان
سفرهای کرد، زبانهای پښتو، پارسی، عربی، اردو، سندهی و انگلیسی را

آشنایی داشت به زبانهای پښتو و پارسی نظم و نثر مینوشت از تألیفات وی:
تحفة الامیر (گرامر پښتو) گلشن امارت، تاریخ افغانستان به مامعلوم بوده
ازوست:

خوچمن دبهاران وی

انجمن اوبنه یاران وی

نوری، محمدگل: فولکوریکست شهیر، شاعر ملی و نثر نگار ماهر.
محمدگل نوری بن عبدالواحد اخونزاده به سال ۱۳۲۰ هـ ق در کاریزک
منارۀ قندهار بدنیا آمد و به سال ۱۳۹۳ هـ ق (۱۳۵۲ ش) بدرود حیات گفت.
نوری علوم متداوله را در منطقه کسب کرد مدتی بحیث معلم و بعد از-
تأسیس انجمن ادبی (۱۳۱۱ ش قندهار) بحیث عضو همان انجمن
داخل خدمت گردید، پس از آن در پښتو ټولنه در پست های مختلف ایفای
وظیفه نمود، وی بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت، مطالعه اش در فولکوریک
وسیع بود و آثار ویرا که درین خصوص تسلیف کرد از آثار خوب
فولکوریک پښتو شمرده میشود، از آثارش ملی هینداره (درسه جلد)
پښتو اصطلاحات او محاوره، پښتولیک ښوونکی (در دو جلد) پښتو متلونه
و پښتو قاموس (در دو جلد) طبع گردیده، نوری در اخیر حیات در نهایت
مشقت به سر برد، نوری شعر نیز میسرود اشعار وی مضامین ملی و اجتماعی
را در بر میگيرد ازوست:

خوار نوری به ولی گلو په بدلو

که لړلی په غمو دوطن نه وای

نیاز علی خان: از قاعده نویسان و ادبای پښتو در حوالی قرن سیزدهم. در نواحی پښتونستان سکونت میکرد، قاعده زبان پښتو را بزبان اردو بنام «افغانی کسی پهلې کتاب» به همکاری محمد عبدالرحمن هشنغری نوشت.

نیاز الله: از شاعران عوامی پښتو. در اواخر قرن دوازدهم هجری در لغمان زیسته است، وی شاگرد شیخ احمد خان (۱۲۰۰ هـ ق) بود به پیروی استادش غزلیات پرشوری به آهنگهای ملی پښتو سرود. نیاز الله در حیات استاد بازندگی و داع کرد، استادش از وی چنین یاد میکند:

شاگردمی دی میر لکه کجیر ز به یی ستایم

له مړه نیازا الله ځینی جلا یسم

نیاز محمد: نیاز محمد سالاری در حدود ۱۲۵۰ ق در قصبه جبار باجوړ زندگی میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت. مولف جلد دوم پشخانه شعراء احوال و نمونه شعر ویرا ضبط میدارد ازوست:

سره گلونه همیشه در باندی سوال کمالیلی

چی اخیری در نه پور حسن و جمال کالیلی

نیاز محمد: از شاعران کلاسیک پښتو. در حدود قرن دوازدهم هجری میزیست. از پیروان مکتب ادبی رحمان بابا محسوب شده است، غزلیات ویرا مولف ادبی ستوری در جلد اول این کتاب ضبط نموده است.

نیازی : در توابع جندول زندگی میکرد، شاعر عوامی پشتو بود به اوزان ملی شعر میگفت، وی در حدود ۱۳۰۰ هـ ق چشم از جهان پوشید، از وست :

نیازیه ته به شی غرگی ورنیایمه ستا نه
خاوری که تولی دمیارو دمیا صاحب درو

نیازی، عبدالرحیم : پروفیسور عبدالرحیم نیازی از دانشمندان و نگارندگان معاصر پشتو، در پشاور میزیست بزبان پشتو نثر مینگاشت، نبشته های متفرق وی در دست بوده به سال ۱۹۶۸ ع رحلت نمود.

نیازی، عبدالرحیم : عبدالرحیم متخلص به نیازی به سال ۱۳۲۲ هـ ش در دولت آباد فاریاب چشم به جهان کشود و به سال ۱۳۵۰ ش از جهان رفت. وی در مدارس دینی درس خواند بزبان پشتو نثر مینوشت کتابی رابنام داسلام اقتصاد ته لنده کتنه تالیف داشت مطبوع است.

نیک بخته : عارفه کامله بی بی نیک بخته دخت شیخ الله دادموزی در هشنغر میزیست. به سال ۱۹۵۱ ق در حباله نکاح شیخ قدم قدس الله سره آمد و به سال ۹۵۶ شیخ قاسم افغان از بطن وی زاد. نیک بخته کتابی رابنام ارشاد الفقراء نظم کرد از وست :

په زړه بناد شی ای مومنه په ظاهر په باطن سپینه
ظاهر زهد په اخلاص کړه په زهد تینگگ شه له یقینه

وابجان: از زنان شاعر و هنرمند حدود ۱۳۰۰ هـ.ق. در نواحی پشاور سکونت میکرد به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر سرود، بهار گلشن غزلیات ویرا ضبط کرده مولف ادبی ستوری در جلد دوم این کتاب احوال و نمونه شعر وابجان رامی آورد ازوست:

ولی خوانه نیشمرگه مایه غم سوزان لری

نوی ونوی رنخ می په دادل وجان لری

واجد: به سال ۱۲۵۹ ش درپشد کمر بدنیا آمد، و به سال ۱۳۴۹ ش از

جهان رفت، و اجد به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، در منطقه اش موچیگری داشت اشعاروی شکل شفاهی دارد، ازوست:

داغوری غوری چی راپه زړه کم

پیسی نشته دی پسه خسه بی وکم

واصف، محمد سرور: از دانشوران فکور و روشنفکر مولوی محمد

سرور و اصف فرزند مولوی احمد جان تاجر بن آزاد خان الکوزی در او اخر

قرن سیزدهم در قندهار بدنیا آمد علوم متداوله و فنون ادب و بلاغت را در فامیل و استاتذّه منطقه کسب نمود. بزبانهای پښتو و پارسی شعر سرود عمرش را صرف تدریس مطالعه و تالیف و مبارزه کرد به سال ۱۳۲۴ هـ ق در نهضت مشروط خواهی، طمعّه گلوله توپ گردید، رباعی پښتو ویرا مولف «دکندهار مشاهیر» ضبط کرده است.

واصل روښانی: شاعر گروه روښانیان: زندگی وی تا سال ۱۰۵۶ هـ ق یقینی نمی‌نماید، اشعار عارفانه سرود، شعروی بار موزناریک تصوف اراسته است، مجموعه کوچک اشعاروی طبع شده ازوست:

ددنیا په زیان به چیری راضی کیږی

دواصل په دود زړه جمع چارپریښانه

واعظ: از شعرای مذهبی، در اواخر قرن سیزده در مضافات پښتونستان سکونت می‌کرد، شعر مذهبی و دینی میسرود، اشعار متفرق مذهبی وی در بعضی مجموعه ها طبع شده ازوست:

زه واعظ چمی خپل ځان ته په نظر شم

وایم داچی خلاص به نه شم بی له ناره

وحید، عبدالاحمد: عبدالاحد متخلص به وحید فرزند ملا عبدالخالق

علیزی، به سال ۱۳۱۲ ش در توابع اندر غزنی بدنیا آمد به سال ۱۳۵۲ ش در کابل بدوود حیات گشت. وحید تعلیم مذهبی را در نورالمدارس به پایان رساند، به زبانهای پښتو، پارسی و عربی اشنایی داشت، بزبانهای پښتو و پارسی نظم و نثر مینوشت، ده سال اخیر حیاتش را در عالم مطبوعات سپری کرد

و در روزنامه های مرکزی ملازمت داشت، وحید مقالات عیدیده نوشت
 و اشعار زیادی سرود، مقالات و اشعار وی به شکل متفرق طبع شده از جمله
 آثار وی «دفعات سحر» مطبوع می باشد شعرش مضامین اجتماعی و ملی را
 دربر دارد ازوست:

دپیرنگی کورگی چی وران کا یوخل

داسی پښتون وحیده بیا لتوم

وزیر (ملک): از شعرای حماسه سرا، در اوایل همین قرن در قصبه
 «غز و کلی» چلبیار ننگرهار سکونت میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت
 مؤلف جلد چهارم پښتانه شعراء احوال و حماسیات ویرا ضبط کرده، ازوست:
 د مومندو د غزا کوم بیان همیشه بهی کول پری چپاوونه
 پښور کی پی په ننگ کرل پرنگیان پری کول بهی دتوپکو گوزارونه
وصلت خان: در کمانگره باجوړ مسکون بود، به اوزان ملی پښتو شعر
 جذاب میسرود، به سال ۱۳۲۱ ش رحلت کرد، اشعار وی شکل شفاهی دارد
 ازوست:

شنه بنگری په متهوکی شنه غمی په گوتو کی

شنه پیاله په شنوگوتو کی نیسی شین دې خال دی

شین رنگ دې مهال دی

وکیل الدوله، عبدالله خان: عبدالله بن علی خان بن سلیم خان بن
 مقیم خان بن «اکونیکه» از عشیره ایوبزی قوم پوپلزی بود. عبدالله خان به
 سال ۱۱۰۶ هـ - ق تولد و وفاتش به سال ۱۲۰۱ هـ - ق اتفاق افتاد، در

غزنین دفن شد، وکیل الدوله عبدالله خان از مشاهیر علمی و درلّتی عصر احمدشاهی ، و همکار نزدیک اعلیحضرت احمدشاه کبیر بود، خامه و شمشیرش را در راه استقرار و ترقی دولت درانیه براه انداخت، وی ادیب پنبِتو بود، دیوان شعر وی در دست بوده، ازوست:

احمد شاه ددرانی عالمو سرو

خه بنادی کپری چی بی سر شوی خوار پوپله

وکیل الدوله، محمد علم خان: محمد علم خان بن سردار عبدالله خان،

به سال ۱۱۵۷ هـ - ق چشم به جهان کشود و به سال ۱۲۴۲ هـ - ق در بینی بادیام میدان از جهان رفت، و در غزنین جوار مرقد پدرش دفن گردید، وی از رجال دربار تیمورشاه و زما نشاه درانی، در عهد تیمورشاه ایشیک اقا سی بود، بعد از مرگ پدر (۱۲۰۱ هـ - ق) تیمورشاه ویرا وکیل الدوله انتخاب کرد، وی چون پدرش شخص مدبر و لایقی بود، بزبان پنبِتو و پارسی شعر میگفت اشعار متفرق خطی او در دست است.

وکیل، فضل محمد: فضل محمد وکیل فرزند محمد علم اندر به سال

۱۲۸۸ هـ - ش در قندهار بدنیا آمد، تحصیل ابتدایی را به شکل خصوصی در قندهار به پایان رساند، سفری به هندوستان کرد، و در آنجا به کسب علوم پرداخت، پس از عودت به وطن در دوائر دولتی و وظیفه رسمی داشت، وی طبابت یونانی را می فهمید و شاعر نقاد و وطنی زبان پنبِتو بود، اشعار ملی، وطنی و اجتماعی سرود به سال ۱۳۴۶ ش با زندگی وداع کرد، از تألیفات وی گرامر مختصر به ما معلوم است، از اشعار اوست:

په لوړه مرتبه په ډیر دولت کله خلیمیان خرخوم

خوان کهنه فروشیم فی الحال زاره شیان خرخوم

وکیل منصور: از شاعران ملی زبان پښتو، در منطقه زاخیل از مضافات

پشاور زندگی میکرد، طبع شعر داشت. وی شعر اجتماعی، ملی و وطنی

سرود، اشعار وی در نشرات پشاور به شکل متفرق طبع شده، در سالهای

بعد از (۱۹۶۵ع) رحلت کرد، ازوست:

ستوری اوده دی شومه دم قافلی چپ دی

څوک لا په لاره دی اوده او څوک دلی چپ دی

ولی جان: از پهلوانان ورزیده داستان ملی پښتونها (موسی خان وگلمکی)

است، ولی جان از همراهان نزدیک موسی خان بود، درین داستان سرودهای

به ولی جان منسوب بوده، از سرودهای اوست:

که سری شوی سری شوی د آسمان کننازی سری شوی

موسی پښه اخله سپریزه، چی پر زړه می دمرگی خولی خپری شوی

ولیدادکا کر: ملا ولیدادکا کر، از شعرای دینی و علمای قندهار، زندگی

وی بعد از ۱۲۰۰ هـ - ق تخمین میشود، کتاب عین العلم را بنام زین العلم

به سال ۱۲۲۴ هـ - ق منظوم ترجمه کرد، ازوست:

فرض د غلم زده کول دی ضروری یی هم لوستل دی

په هر چا چی مسلمان وی که مړونه که زنان وی

ولی محمد: از سخنوران و مشاهیر صوفیه افغانستان در حدود قرن یازدهم

هجری، منظومه های مذهبی ولی محمد در بعضی نسخ خطی ضبط بوده، ازوست:

ولی محمد مت پر شریعت کمره

خومر نه یی مه بیلیره د عالمانو له قطاره

ولی محمد: ولی محمد طالب العلمی بود، از نواحی سوات، تولد وی حدود ۱۲۳۰ هـ - ق تخمین شده، تا سال ۱۲۹۵ هـ - ق حیات داشت، وی مرید عبدالغفور اخوند سوات بود، کتابی را در مناقب و وقایع زندگی مرشدش تألیف داشت، ازوست:

سپینی توری گویا ورځ وه له آسمانه سور باران ځنی د وینوؤ روانه
ولی محمد هوتک: شاعر از نواحی بلوچستان، کتابی را بنام مصباح الظلم در حدود اواسط قرن سیزدهم هجری تألیف کرد، از مطالعه آثارش معلوم میشود که وی شخصی عالمی بود، در شعرش نیز روانی و سادگی به مشاهده میرسد، ازوست:

او په اصل وپه نسب سره هوتک یم

نسب څه کرم دگناه په شامیت ورکیم

ولی الله: از علمای دینی مولفین و شارحان، ولی الله بن محمد گل بن حاجی عبدالله مشهور به بهادر کوهاتی، مخزن الاسلام اخوند درویزه ننگرهار را به سال ۱۲۷۶ هـ - ق بنام «تبیان الحقایق» به عربی شرح کرد.

هارون (حاجی): از پیروان مکتب ادبی اخوند درویزه ننگرهای، در حدود قرن دوازده زیسته است. به نثر مسجع پښتو مسایل دینی و مذهبی و احکام شرعی مینگاشت، نمونه نگارشات وی در دست است.

هاشم: شاعر دهقان به سال ۱۲۸۳ ش در «کنده» الینگار لغمان بدنیا آمد به سال ۱۳۴۲ هـ - ش بدرود حیات گفت. به اوزان ملی پښتو شعر گفت اهل ذوق اشعار هاشم را به سینه های شان محفوظ کرده اند، از اوست:

زه هاشم دمور و لور کومه بڼی خوږې خبرې جوړه و مه تی بڼی خوږې سندرې
ای شاعر ه پس شامه کوه غورې مخامخی اوس جواب را که که نرې
هاشم با با: از شعرای عوامی ختک. عوام از نهایت محبوبیت ویرا با با

خطاب میکرد، هاشم با با ختک در نواحی اکوړه زندگی میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر سرود در حدود ۱۹۳۵ ع از جهان رفت.

هاشم خان (نواب): در مانسهره ضلع هزاره زندگی میکرد، نواب هاشم خان

شاعر عوامی پښتو بود به اوزان ملی پښتو شعر سرود، اشعار وی شکل شفاهی دارد نواب به سال ۱۳۳۰ ش از جهان رخت بست از اوست:

زه هاشم جان بس یم، نوردی لُخان تری غوندوی آشنا
ژوند می لندوی آشنا

هجری، اشرف خان: اشرف خان که در شعر هجری تخلص میکرد، از مشاهیر شعرای پښتو است. هجری فرزند پدر ادب پښتو خوشحال خان خټک به سال ۱۰۴۴ هـ. ش در اکوړه خټک بدنیا آمد، وی چون پدر مرد قلم و شمشیر بود، در جنگهای آزادی خواهی پدرش حصه داشت و دلیرانه با مغولان هندی می رزمید. هجری به سال ۱۰۹۳ هـ. ق بدست قشون خونخوار مغولی اسیر گشت و چارده سال در قلعه بیجاپور و گوالیار در حال حبس به سر برد. و به سال ۱۱۰۶ هـ. ق در جریان حبس از جهان رفت، وی در فراق وطن اشعار آبداری سرود و دیوان زیبای از خود به یادگار گذاشت که از پراچ ترین سرمایه های ادب پښتو محسوب شده میتواند، اشعار وی مضامین ملی، وطنی، حماسی و عشقی را در بر دارد، ازوست:

ما هاله ماتم د لُخان وکړ په وینو چی اتیک وټه می شا کړه په ژړاشوم
اوس به څه د وطن کانی بوتی ژاړم درخصت سلام می وکړ ترې جداشوم
هجری، امیرخان: زندگی وی حدود (۱۰۸۰ - ۱۱۵۰ هـ. ق) تخمین شده از غزلسرایان قدیم پښتو است. در شعر هجری تخلص میکرد مولف ورکه خزانة در جلد دوم این اثر اشعار واحوال امیرخان هجری را ضبط میدارد، ازوست:

ستا دهجرتندی واخیستم دلبره
امیرخان هجری په وصل کړه سیراب

هدایت الله (قاضی): از نشرنگاران معاصر پښتو. در اکادمی پښتو پشاور عضویت داشت. مقالات متعدد وی به شکل متفرق در نشرات سرحد طبع شده، اثر مستقل ویرا بنام «داسلامی فکر ماخذ» اکادمی پښتو پشاور طبع نموده است، قاضی به سال ۱۹۷۳ ع رحلت کرد.

هلالی، خانمیر: الحاج خانمیر هلالی بن گل میر خان به سال ۱۸۹۷ ع در شهر پشاور بدنیا آمد علوم رواجی عصر را به شکل خصوصی کسب کرد. از ایام جوانی در فعالیت های سیاسی منطقه حصه میگرفت، عضو فعال حزب الله، حزب خلافت و تحریک خدا یی خدمتگار و مجلس احرار بود. زبانهای پښتو، پارسی، عربی و اردو را بلدیت داشت، بزبانهای پښتو وارد و نظم و نثر مینوشت. هلالی مجلات همدر افغان و جمهوریت را به نشر سپرد. کتب و رسایل منظوم و منثور بزبان پښتو تألیف کرد و مقالات زیادی نوشت، که به شکل متفرق در نشرات پشاور طبع شده. از آثار معروفش: دنیانو امام سیرت حضرت صدیق، فاروق اعظم، عکس محشر (بدرغزا)، ښکلی رسول، ننگیالی پښتانه، توریالی، دین دنیا، د کربلا مظلوم، مولود خیرالبشر معلوم است، هلالی در سالهای بعد از ۱۹۷۰ ع رحلت کرد، از وست:

یارب چمن د نظم می گلزار دارم کره

وچ ښاخ د شعر تاندمی په باران د کرم کره

هوتک (بابا): شیخ المشایخ قطب العارفين وزبدة الواصلین بابا هوتک بن

تولر از علماً صوفیا و سخنوران افغانستان در قرن هفتم هجری. بابا هوتک به

سال ۶۶۱ هـ - ق دراتغر از مضافات قلات بدنيا آمد، در سيوری و انغر سردار قوم خود بود. زمانیکه مغولان بر مناطق کنار ارغنداب تاختند، و اثرات اين حملات سيوری و انغر و بولان و قلات را نيز اذيت کرد، بابا هوتک قوم خویش را گرد آورده در منطقه سورغر بر مغولها تاخت و درين رزم دشمنان را چنان قتل کردند که سورغر را به خون اوشان گلگون ساخت، بابا برای تشجيع قوم خود ترانه ای را به آواز بلند خواند که درگرمایی معرکه و نابود ساختن دشمن اثر بس مفیدی داشت. وی به سال ۷۴۰ هـ - ق قرين رحمت ایزدی گشت از اشعار اوست:

پرسور غریل راته نن اوردی وگریه جور راته پیغور دی

هوس (ملا): ملا هوس از شعرای مرثیه نگار ادب پښتو است. در حدود

قرن هیجدهم عیسوی در اشترزی بالا زندگی میکرد، مراثنی امامین را سرود و واقعات کربلارا به اوزان ملی پښتو نظم کرد ازوست:

خدایه را کوز کری د هوا شینکی مرغونه

چی مدینی و ته می یوسی سلامونه

ی

یارداد: از فکاهی سرایان معاصر. یارداد ولد خدایداد مایار به سال ۱۲۹۷ هـ - ش در جنگ جای سید آباد وردگک به دنیا آمد، و به سال ۱۳۵۳ ش در همانجا از جهان رفت. یارداد شعر فکاهی میسرود، فکاهیات وی زبان زد مردم منطقه است، از اشعار اوست:

نا بوده شیخه مه کړه که په دوې روپی کالداري وی

همیش به دی دغاری وی

یارگل: یارگل ولد بیگ محمد از شاعران عوامی منطقه لغمان است. یارگل در شمتی مرکز لغمان در یک فامیل شاعر بدنیا آمد، مبادی علوم دینی را آموخته بود قصص دینی و خیالی نظم میکرد، در حدود ۱۳۰۰ هـ - ق از جهان رفت قصص ویرا اهل ذوق منطقه به یاد دارند در شاعران بعدی منطقه مفتی عبدالحنان (متوفی ۱۳۲۳ هـ - ق) از وی یاد میکند:

دوست محمد پسی یارگل پسی سلطان

که سید میر و که سید گل و که سید جان

یار محمد: از شعرای عوامی قوم خاخی. وی در ستر کلی علاقه خاخی سکونت میکرد، به آهنگهای ملی پښتو شعر میگفت، اشعار وی شکل شفاهی دارد. وی به سال ۱۳۳۹ هـ - ش در نهایت جوانی چشم از جهان پوشید ازوست: د یار د غمه چپی خبره شومه پاس په بنگله کی لره بره شومه دیلخانه اوشکی می مری په مخ بهیزی د دنیا عمر دی تیریزی

یار محمد شینواری: یار محمد بن ملک باز میر شینواری به سال ۱۸۸۶ ع در لوارگی بدنیا آمد، تعلیم دینی و زبان اردو را از ملا عبدالخالق پجکی آموخت پس در فوج داخل خدمت شد چندی بعد به کابل آمد، امیر حبیب الله ویرا گرامی داشت و در فوج ملازمتی به وی سپرد. یار محمد به سال ۱۹۱۳ ع از جهان رفت، وی به اوزان ملی پښتو شعر میگفت اشعار وی موضوعات عشقی و حماسی را احتوا میدارد، ازوست:

لام پی راجور که خی چینی ته دی روان پیرنگی
رب دې کا ستومان پیرنگی

یار محمد (ملا): افضل العلماء ملا یار محمد هوتک از دانشمندان و مولفین حدود قرن دوازدهم هجری. ملا یار محمد هوتک استادشاه دانش پرور و ادب دوست افغانستان شاه حسین هوتک بود. وی اشعار شاه را در مجالس ادبی قصر نارنج سماع میکرد، سهو سقم آنرا زایل می فرمود، ملا یار محمد کتابی در فقه بنام مسایل ارکان خمسه تحریر داشت.

یار محمد (ملا): ملا یار محمد بن ملا شجاع بن ملا محمد اسلم ترین در اوایل همین قرن در خوشاب قندهار سکونت داشت، ملا یار محمد عالم

جید ومقتدر وشاعر نامور عصرش بود، تا سال ۱۳۴۹ هـ ق در قید حیات بود، دیوان شعر وی مسمی به راحت القلوب در دو جلد تدوین گردیده رساله مناقب اولیاء و رساله اصول میراث را نیز منظوم تألیف داشت: ازوست:

د خالق په ثنا خوله لره گویا

هر بنده دی بندگی لره پیدا

یار محمد (مولوی): مولوی یار محمد بن محمد خان نوری وردگ به سال

۱۲۵۴ هـ - ش در تکیه حسن خیل وردگ تولد وبه سال ۱۳۳۹ ش رحلت کرد علوم دینی را از علمای نامور منطقه کسب کرد، سفری به هندوستان نمود و در آنجا به کسب علوم پرداخت، در کمیته تفسیر پښتو قرآن عظیم عضویت داشته، بزبان پښتو مینوشت، نبشته های وی در دست است.

یاسین: از شاعران حماسه سراست. در حدود ۱۲۸۰ هـ - ق در توابع

پښتونستان زندگی کرده، یاسین به آهنگهای ملی پښتو اشعار جذاب و پر شور حماسی و عشقی سرود دارمستر مستشرق حماسیات ویرا ضبط نمود، ازوست:

موری را ووتنه دکوره انگریز ته ودریده سرتوره

غمونوزه کرم تکه توره وایی یاسین ډیری دخاور وپی انبارشوه

یوسفی، الله بخش: از مورخین، سیاسیون و ادبای شهیر دوره معاصر.

به سال ۱۹۰۰ ع در یک فامیل افغانان غلجی در پشاور چشم به جهان کشود، تعلیم ابتدایی را در پشاور وتحصیل عالی را در شقوق صحافت در انگلستان به پایان رساند، در نهضت های ملی منطقه حصه میداشت، جراید ومجلات سرحد، الاخبار وآزاد پښتون را به نشر سپرد. کتب ورسایل

زیادی راجع به تاریخ افغانان نوشت. بزبانهای پښتو وارد و قلم فرسایی میکرد، از تألیفات وی فرنرتر ژیدی، سرحدی گاندهی سی ملاقات، تاریخ آزاد افغانان ویوسفزی افغان به ما معلوم است یوسفی به سال ۱۹۶۸ ع بدرود حیات گفت.

یونس: از شعرای طراز اول پښتو. محمد یونس ولد نور محمد موسی خیل در حوالی قرن دوازدهم هجری در خیبر میزیست، در حلقه های ادبی پښتو به یونس خیبری مشهور است. یونس در اوایل قرن دوازدهم علم سخنوری افراخت و سبکی را که استاد سخن حضرت رحمن بابا بنیاد گذاشت پیروی کرد، و از شاگردان موفق این مکتب شمرده میشود. یونس دیوان نفیس و زیبای شعر دارد، ازوست:

پر لدت شعر به څو کاندی یونسه

چی په مرگ ځنی خاموش عبدالرحمن شو

V_1

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

A

and

Literature

Vol. 1

by

Zelmay Hewadmeh

Published

by

Ministry of Education

1977

مطبعة تعلیم و تربیہ